

P. Terẽtius

POETA COMICVS
IN SVA METRA
RESTITVTVS.

B.3

Cũ elucubratiunculis Petri Marsi
& adnotationibus marginarijs
Pauli Malleoli adornatus.

Anno dñi. M.D.XIII.

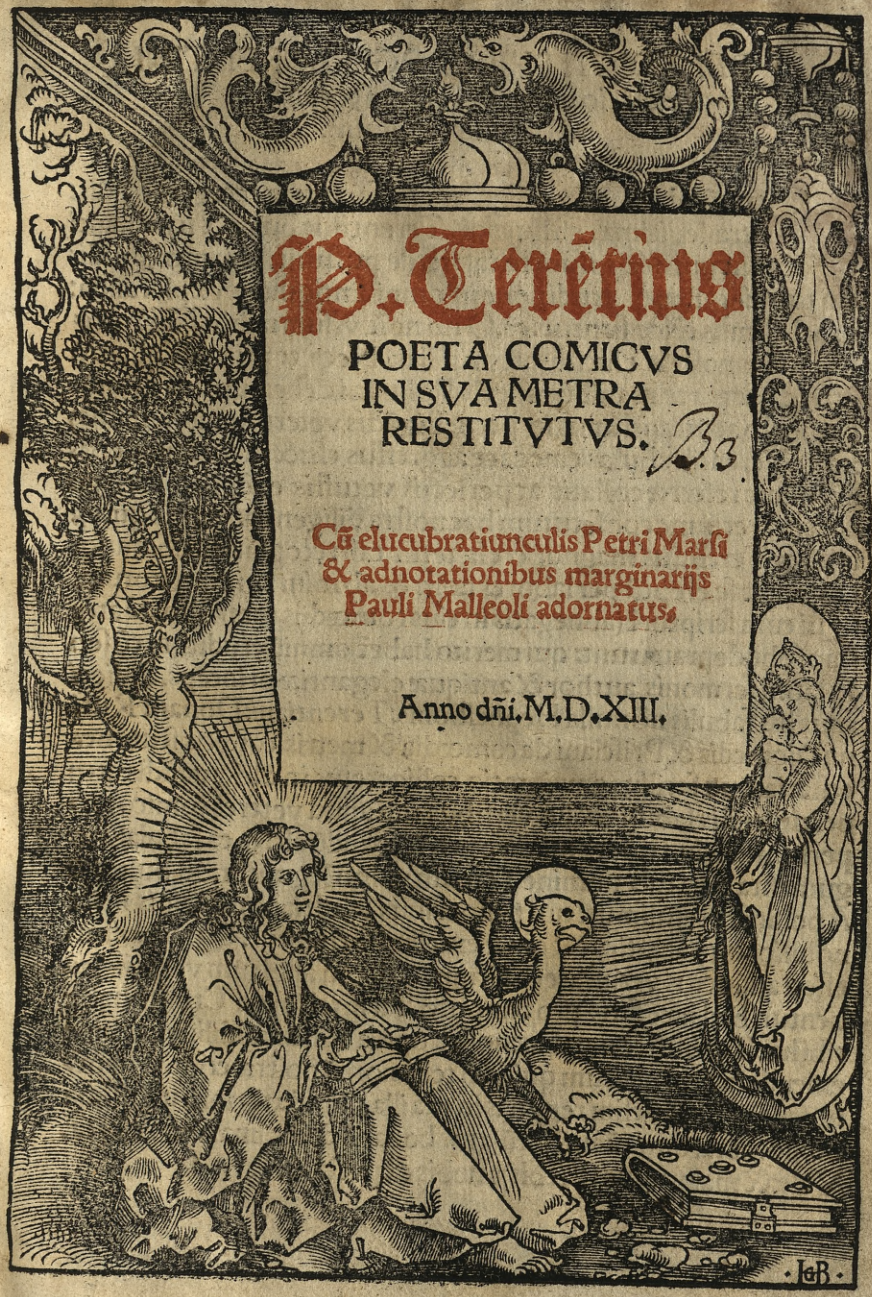

BENEDICTI PHILOLOGI FLORENTINI præfatio super P. Terentij comœdijs: ad Petrum Crinitum.

Quantū laboris atq; diligentiæ posuerim in recognoscendis: & in metra legitima restituendis Terentij fabulis: & si permulti quidē sunt qui hoc ipsum testari facile possunt: tu tamen, p iudicio tuo singulariq; eruditione in omni antiquitate exploranda: exactissimus cēsor futurus es. Quo noīe visum mihi est dicare tibīpsi has nostras elucubratas vigilias. Neq; te præterit quantū etiā in hac parte manibus angeli Politiani debeatur: qui primus (vt homo accuratissimus in perueſtigādis veterum monumētis) hasce Terentij fabulas emēdare aggressus est: & in suos numeros aptissime referre: collatis ac perlectis vetustis exēplaribus. Ego autem spero me consecutum hac nostra diligentia: vt ipse quoq; author Terentius magnopere lætetur tali recognitione. Simulq; existimet se ereptū per labores nostros ab iniuria imperitorum. Qui eum scriptorē (abnegatis in eius comœdijs metris) fœde atq; improbe deprauarunt: qui merito habet omniū eruditor cōsensu latini sermonis author & antiquæ elegantiæ princeps. Adiecimus his fabulis nōnulla Hephestionis: Terentiani: Donati: Rufini: Diomedis & Prisciani de comœdia & metris comicis scitu necessaria: quo facilius omnis ratio colligeretur in obseruandis atq; percipiendis fabulis: & his versibus qui apud veteres comicos cōperiuntur. Illud quoq; minime prætereundū est: q; ea fabularū argumenta quæ sub nomine Terentij vulgo leguntur: ad Sulpitiū Apollinarē retulimus: qui temporibus Hadriani principis inter nobiliores grāmaticos Romæ excelluisse traditur. Quod ipsum effeci adductus vetustate codicum: qui cum alibi tum venetijs habentur. Sed hæc satis pro tempore. Tu interim mi Crinite habe tibi has Terentij comœdias: nostra opera & studio diligentissime emendatas: perpetuum quidem testimoniū nostræ erga te beneuolentię. Easq; velim reponas in tua illa nobili atq; instructissima bibliotheca: omniū authorū atq; bonarū disciplinarum referta. Valę: & maiora (cum licebit) a nobis expectato.

108 a 1958

14144

Comœdia est poematis notum genus: in quo humiles fere personæ introducunt: & si antiqua comœdia grandis & elegans & venusta erat. Vel Comœdia est priuatæ ciuilisq; fortunæ/sine vitæ periculo cõprehẽsio: Vel est speculũ cõsuetudinis/imitatio vitæ/imago veritatis. Dicta vel apo tis comis/hoc est a vitijs: vt apo tu comu/hoc est a cõmessatione: aut q̃ somni tempore (id em̃ coma significat) canentes diuitum iniurias memorarent.

De comœdiarũ: satyrarũ ac tragœdiarũ serie & principio:

¶ Alienũ nõ erit/neq; præter animi nostri sententiã: comœdiarũ satyrarũq; atq; tragœdiarũ seriẽ & principiũ breuiter referre. Olim sedatis ac cõpositis bellorũ insultibus: Athenienses cũ ad vitã pacatiorẽ se transtulissent/domesticæ tunc in pauperes insurrexerunt iniuriæ. Ex agro igit̃ Athenienses rustici sæpius a diuitibus iniuria affecti/sese in vrbem receperũt. Sed cũ interdiu querendo suis incõmodis auxiliũ præstare nõ possent: noctu vicos vrbis oẽs obeundo/cunctis silẽtibus/ciues nominatim cõpellabãt: & quas paterent̃ aperiebant diuitũ iniurias: necnõ impia facta ac dicta ꝓpalabant. Hæc cũ sæpe vicini audissent qd̃ noctu acceperãt/postridie inter se inuicem colloquebant̃. Inde nõ mediocri erat vitio quib⁹ eiusmodi obijciebat̃ cõtumelia. Vnde opportunũ fuit multis in vrbe potẽtib⁹: vt suis ĩ agricolas iniurijs modũ inuenirẽt: sibiq; ab inferẽdis cõtumelijs moderarent̃. Videntes igit̃ ciues hoc esse vtile ciuitati iniuriæ amuletũ/iusserũt cõtumelijs ꝓuocatos ĩ theatrũ ꝓdire: & q̃ noctu ꝓclamassent audaciori ánio referre. Deinde qm̃ talis lusus nõ sine grauitate placuit/sanciuit ppl's Athenięsis: vt q̃ ingenio pstarẽt/de eiusmodi reb⁹ carmina cõponerẽt: atq; libere & impune aduersum omne hoim genus loq̃rent̃. Primus Susarion versibus iambicis comœdiã edidisse phibet̃: cuius sane poemata exciderũt. Hinc sumpto comœdiarũ exordio/ad hęc pscribẽda numerosa paulatim aucta cõfluxit multitudo: q̃ flagitiosos hoies a tetris deterrebat facinoribus. Sed non multo post erupta emersaq; hoim iniquitate/factiosis atq; tyrannis in vrbe cõualescentibus/diuites & publicis honoribus honestati in comœdijs notari quenq; nisi humilẽ: aut si modo sinerent/opibus insignẽ exterũ/nõ ciuẽ vetuerũt. At mox largius profusa vitiorũ licentia non solũ nominatim/sed ne ænigmate & occultis versibus scribi poemata voluerũt. Vnde poetæ aut in diuites exteros/aut in pauperes omnes licenter sua pro libidine loquebant̃.

De triplici comœdiarum differentia.

¶ Vna siquidẽ comœdia antiqua est: quæ prima palam omnes incessabat. Media vero per ænigmata. Noua: quæ in exteros aut seruos aut pauperes inuehebat̃. Artifex priscæ comœdiæ & poeta insignis fuit Aristophanes/Eupolis & Cratinus. Mediæ vero Plato/nõ ille philosophus: & Pherecrates Tertiæ aũt Menander/Philemon & Philistion. Cæterum primam comœdiam ad Eupolidem vsq; quidã asserunt peruenisse: quẽ ob Baptas in Alci

biadem summũ Atheniensium imperatorẽ per strictas comprehensum/ & sublimem raptũ in pelagus p̃cipitare militibus suis mandauit Alcibiades. Vñ quidã referũt ipsum diu inter fluctus naufragũ euasisse. Sed postea rei publicę edicto Alcibiades edixit: ne q̃s Atheniẽsem in comœdia incesseret. Tũcq; Eupolidẽ/Cratinũ/Pherecratẽ/Platonẽ atq; Aristophanẽ icos q̃sdã inuolutos ĩ quẽuis ptẽtasse. Idq; secũdũ comœdiaꝝ gen⁹ appellatũ. Qd̃ tã diu viguit/ q̃ad ne obscure quidẽ pstringi ciuẽ voluere. Nã post ĩ humiles & extremę sortis hoĩes/aut in cuiuscũq; generis exteros cõuersi sunt. Quod sane tertiũ comœdię genus fuit/a Menãdro & Philemone celebratũ: q oẽm comœdię acerbitatẽ mitigauerũt. A quibus Romanos suas fabulas transtulisse perhibet̃. Apud quos primus Liuius Andronicus latino sermone comœdiã scripsit exctto ex Hetruria ludione: qui hyster vocabatur: a quo hystrionis nomen emanauit.

De proprietate.

¶ Comœdiæ propriũ fuisse scribunt quidã/vigintiq̃ttuor adhibere saltatores/& quadratũ chorũ: p̃terea cõuitia dicacesq; sermones cõtinere. Illud q̃q; minime p̃tereundũ/ q̃ Comici/Satyrici & Tragici oẽs vno nomĩe Comici appellati sunt: qm̃ ex vicis in vrbẽ eruperint/q his dedere principiũ. Exin distributa scribẽtiũ ratio est: vt Comici seruos & humiles/Satyrici rusticos Tragici diuites & reges describerẽt. Ac sicut Comœdia a vicis aut a somno dicta/Tragœdia ab hirco aut a fęce: ita Satyra a Satyris/hoc est rusticis illotis & petulantibus est appellata: vel a Satyra lance/q̃ referta varijs multisq; primitijs in sacris inferebat̃. Notandũ illud/q̃ in comœdia amores fere & virginũ raptus: in tragœdia luctus/exilia/cędes introdunt̃. In comœdia pene semper exitus læti: in tragœdiæ tristes/& liberoꝝ fortunarumq; priorũ impar agnitio.

De genere.

¶ Duplex est Comœdię genus. Nam Comœdiaꝝ alia palliata/ togata alia. Palliata comœdia est q̃ scd̃m ritus & habitus palliatoꝝ. i. græcoꝝ (nã Græci supra tunicã palliũ ferebant) scęnicis atq; gręcis argumentis habitũ palliorũ desiderat. Quę primũ a græcis in latinũ versa est a Liuio Andronico: quẽ multi deinde sunt secuti: Cecilius scilicet/Plautus/Terẽtius/Turpilius/Trabea: & plures alij. Palliatarũ fabularũ genera q̃ttuor existũt. Tragicum in q̃ heroes & reges introducebant̃. Comicũ gręcos ritus & græcas exprimebat psonas. In satyrico vero satyroꝝ psonæ & ridiculæ satyris similes/ludendi iocandiq; causa inducunt̃: vt spectator inter res tragicas seriasq; iocis & lusib⁹ delectaret̃. Mimica vero fabula est sermonis cuiuslibet mot⁹ sine reuerẽta. ¶ Togata comœdia est: q̃ scd̃m ritus & habitus togatoꝝ. i. Romanoꝝ scripta est: scænicis atq; latinis argumẽtis togaꝝ habitũ exprimẽs. Togataꝝ fabulaꝝ species sunt q̃ttuor. Nã aliæ p̃textatę: in quib⁹ imparoꝝ negocia agebant̃. Dictæ a p̃texta: qua reges vel magistratus Rome vtebant̃ Tabernariæ humilitate psonaꝝ & argumẽtoꝝ similitudine comœdijs pares dicunt̃: in quibus nõ magistratus regesq;/sed humiles hoĩes & priuatæ do-

mus inducunt: quæ ꝙ olim tabulis tegerent/ cõmuniter tabernariæ vocatę sunt. Attellanæ a ciuitate Oscorũ Atella: in qua primũ cœperũt/ sunt denominatæ: sifes satyricis & græcis fabulis. Planipedes Græci dicunt Mimi. Ideo a latinis planipedes/ ꝙ actores planis pedibus. i. nudis proscæniũ introirẽt: nõ vt Tragici actores/ cũ cothurnis: neꝙ vt Comici/ cũ soccis olim in suggestu scenę: sed ĩ plano Orchestrę positis ĩstrumẽtis mimicis agita bãt.

De qualitate.

¶ Comœdia aut motoria est. i. quæ res turbulẽtas inducit/ vt Amphitryo. Aut stataria/ hoc est q̃ res cõtinet quietiores: vt Cistellaria/ Heuautontimorumenos. Aut mixta: quæ ex vtroꝙ astu consistit: vt Andria/ Eunuchus/ Adelpi/ Ecyra & Phormio.

De appellatione.

¶ Cæterũ comœdia aut ab alicuius nomine personę appellationẽ sumit: vt Phormio. Aut a loco: vt Andria. Aut a facto: vt Asinaria/ Eunuchus. Aut ab euentu: vt Heautontimorumenos & Cõmorientes.

De membris.

¶ Tria sunt comœdiarũ mẽbra. Diuerbiũ/ canticũ/ chorus. Diuerbia sunt partes comœdiarũ/ in quib⁹ diuersorũ psone versant. Personæ aũt diuerborũ aut duæ/ aut tres/ aut raro q̃ttuor esse debẽt: vltra augere numerũ nõ licet. In canticis vnã tm̃ esse oportet psonã. Aut si duæ fuerint: ita debẽt esse/ vt ex occulto vna audiat: nec loquat/ sed secũ (si opus fuerit) verba faciat: & hoc Monodiũ appellat. In choris vero numerus psonarũ diffinitus nõ est: quippe ꝙ iunctim oẽs loq debẽt/ q̃si voce cõfusa/ & cõcentũ in vnã psonã reformãtes. Sciendũ latinas comœdias chorũ nõ habere: sed duob⁹ tm̃ mẽbris cõstant: diuerbio. s. & cantico. Nõ est & hoc ptereundũ: ꝙ primus (authore Aristotele) qui psonas in scænã ꝓduxerit/ logos cõfinxerit/ & ꝓ hystriones fabulas repsentauerit ignorat. Cæterũ fabulas prim⁹ cõfinxit Epicarmus & Phormis. Nã ex Sicilia in Græciã ait aduectas apud Athenienses. Porro Crates primus iambici specie orationes ac fabulas scripsit.

De partibus.

¶ Dionysius/ Crates cognomẽto mallotes ꝓdiderũt comœdiæ partes q̃tuor esse: Prologũ/ chorimelos/ episodiũ & exodũ. Prologus ad ingressum vsq; chori est. At quæ cum ingressu chori locutio/ chori melos appellatur. Episodium porro est melos inter cantus/ & chororũ binorum locutiones. Exodus est ad chori finem locutio.

De ludis scænicis.

¶ Ludi sunt cærimoniæ ab ædilibus curulibus munere publico institutę: in quibus vt plurimũ comœdiæ recitabant. Quor̃ quattuor maxime genera celebrabant. Megalenses magnis dijs cõsecrati. Funebres ad retinendũ populũ instituti: dũ põpa funeri decreta/ in honorẽ patritij viri plene instruit. Plebei pro salute plebis instituti sunt. Apollinares Apollini consecrati.

De Aris.

¶ Aræ duæ erant in scæna dijs dedicatę: dextra scilicet & sinistra. Dextra Li

& ꝑ resolutionē vtriusq;/ꝓceleusmaticū. Ita vt recipiat in his sedib⁹ iambū/ tribrachū/spondeū/anapęstū/dactilū & ꝓceleuīmaticū. In pari aūt: hoc est/ secūda/q̄rta/sexta: vel si lōgius euagat̄/octaua & decima: iambū/tribrachū & anapestū. In fine vero ꝓpter vltimā indifferentē syllabā/etiā pyrrhichiū. Sciendū & illud: qñ metrū acatalecticon est/in fine iambū excipere solū aut pyrrhichiū: qñ aūt catalecticū/iambū in penultima regiōe/aut ꝑraro tribrachū. Cęterū Plautus/Ennius/Accius/Terentius/Neuius/Pacuuius/Turpilius/Afranius/& reliqui tā comici q̄ꝫ tragici veteres: ita iambico vsi sunt vt in omnib⁹ locis indifferēter locauerint quinq̄ꝫ pedes: iambū. s. tribrachū anapęstū/dactylū & spondeū. absq; postremo loco: in q̊ prorsus vel iābū vel pyrrhichiū posuisse inuenit̄. Erit aūt ꝓbabilis iambicus versus/aptusq; tragœdijs: si secūdū & q̄rtū pedē nō alios feceris q̄ꝫ iambos/aut eū q tribrachus aut anapęstus noīat̄: qm̄ sunt pares. Septenariū versum fieri dicit Varro: cū ad iambū q est in sexta sede/trisyllabus pes addit̄: quales sunt cretic⁹ & amphibrachus: qui etiā trimetris & tetrametris apud Terentiū freq̄nter reperiunt̄. Comici poetæ oēs fere synalœphis/epysynalœphis siue syneçesibus & collisionibus & abiectionibus s litterę sunt vsi/suos versus scandendo. Terentius aūt plus om̄ibus. Cicero q̊q̄ꝫ in. iiij. Tusculanaꝝ/ Euripidis iambos transferendo/ in locis paribus tā dactylos q̄ꝫ spōdeos ponit. Cæterū comici nostri in plærisq; ꝓlogis & primis scænis trimetris vtunt̄. Plautus aūt in prima scæna Amphitryonis tetrametris vsus est & dimetris brachicatalecticis. Et Terētius in omni ꝓlogo & prima scæna trimetris vtit̄: q qñq; habēt penultimā versus syllabā in quibusdā longā & in quibusdam breuem. Deinde lōgissimos. i. tetrametros subdiderūt: q appellant̄ q̄drati.

De generibus metri iambici.

¶ Genera iambici metri quibus vsi sunt poetæ/ plura perhibent̄. Nā ex his alia integra/alia clauda: quę Scaçonta & Coliambica vocant. Quoꝝ differentiā penultima versus syllaba demonstrabit. Nā si breuis fuerit/erit rectū & integrū iambicū: sin lōga/delumbe & claudū. Hui⁹ repertor fuit Hipponax. Nā ꝓ iambo inductis trocheis cōtra legē trimetri iambici metrū innouauit: quod Scaçon appellat̄. i. claudicans: q̄ꝫ q̄si alienis pedibus in fine maxime sustentet̄: & sic claudicet. At quia nostri comici trochaicis quandoq; vtuntur: non erit alienū aliquid de trochaico breuiter referre.

De metro Trochaico.

¶ Trochaicū in locis quidē imparibus excipit trochęū/tribrachū/iambum & dactylū: in locis aūt paribus p̄ter illos etiā spondeū & anapęstū. Cū autē catalecticū est: in penultima maxime trocheū admittit: interdū tribrachum. Cū aūt brachycatalecticū est: in penultimo loco quaterna tēpora nō recipit Hæc Hephęstion. Manlius vero Theodoricus Trochaicū inquit metrum/ q̄uis & spōdeū & anapęstū & dactylū recipiat/vt iambicū: ei tñ est cōtrariū q̄ꝫ in iambico pedes qui locis imparibus recensi sunt/in trochaico non nisi paribus licet collocari. Trocheus in hoc metro (qd̄ ex eo nomē accepit) locis omnibus poni pōt. Tribrachus locis om̄ibus/p̄ter septimū. Cæterū ab hoc metro & tribrachus & dactylus & anapæstus/nō nisi q̄ꝫ parcissime &

consultis prius auribus sunt admittendi. Quod etiam in iambico videmus obseruari. Nam tametsi omnibus imparibus eius metri locis tribrachũ anapestũ ve aut dactylũ collocãdi facultas est: rara tñ eorũ fit admixtio: nec̃ vlla/vel in iambico vel in trochaico metro/iambo aut trochęo/ c̃ cũ spõdeo aut aptior aut frequentior potest esse coniunctio. Terentius aũt trochaico mixto vel confuso cũ iambico vtitur in sermone personarũ.

¶Cæterũ nos præcipuo ac singulari amore erga studiosos adulescentulos puocati: pedes quib⁹ versus fere oẽs cõficiunt iambico & trochaico metro veluti corollariũ addidimus: ne ptermitteret qđ illis futurũ vtile videbat.

De pedibus.

¶Pes est cõpositio duarũ plurium ve syllabarũ/sub certa syllabarũ ac tẽporũ obseruatione. Dictus ꝙ eo ita incedere numeri videant: sicuti animalia pedibus gradiunt. Pes cõstat syllabis: syllabæ tẽporibus: tẽpora vero motu.

¶Pedes aut sunt duarũ syllabarũ: aut trium: aut quattuor.

Pedes qui ex duabus syllabis cõstant hi feruntur.

¶Pyrrhichius (quẽ alĩ dibrachũ: alĩ ægęona appellant) duabus cõstat breuibus: vt pater. Spondeus duabus syllabis longis/tẽporibus quattuor: vt musæ. Iambus ex breui & longa: vt dies. Trocheus (quem quidam Choreum vocant) ex longa & breui: vt musa.

De trisyllabis.

¶Dactylus triũ est syllabarũ: qui prima longa & duabus cõstat breuibus: vt sęcula. Anapestus (quẽ quidã antidactylũ nuncupant) habet duas breues/& vnã lõgam: vt domino. Tribrachus (quẽ quidã brachisyllabũ: alĩ trinocheon: nõnulli pygmæona: plærique etiã choreũ) tribus cõstat breuibus/& totidẽ tẽporibus: vt dominus. Amphibrachus (quẽ alĩ ianiũ/alĩ scoliũ vocãt) ex breui & longa & breui: vt parentẽ. Amphimachrus (quẽ alĩ fescenĩnũ dixere: alĩ creticũ) constat ex longa & breui & longa: vt nomini. Bacchius ex breui & duabus lõgis: vt amori. Palimbacchius ex duabus longis & breui: vt natura.

De quadrisyllabis.

¶Proceleusmaticus/ex q̃ttuor breuib⁹: vt anicula. Dispõdeus/ex duob⁹ spõdeis. i. q̃ttuor lõgis: vt fortunatus. Diambus ex breui & lõga/& breui & lõga: vt apollini. Ditrochęus ex lõga/breui/& breui lõga: vt fulminabunt. Antispastus ex iãbo & trochęo. i. ex breui & lõga/lõga & breui: vt amaberis. Choriamb⁹ ex lõga/duab⁹ breuib⁹ & lõga: vt dardanidę. Ionicus maior ex duabus lõgis & totidẽ breuibus: vt labentibus. Ionic⁹ minor ex duabus breuibus & duab⁹ lõgis: vt lachrimabũt. Pęon prim⁹ ex lõga & tribus breuibus: vt nobilior. Pæon secũdus ex breui & longa & duabus breuibus: vt cupidinis. Pæon tertius ex duabus breuibus/lõga & breui: vt labyrinthũ. Pæon quartus ex tribus breuibus & vna lõga: vt animitas. Epitritus primus ex breui & trib⁹ lõgis: vt amauissent. Epitritus secũdus ex longa & breui & duabus longis: vt seruiendo. Epitritus tertius ex duab⁹ lõgis/breui & longa: vt chariſſimo. Epitritus q̃rtus ex tribus lõgis & vna breui: vt cõfirmabat.

FINIS.

VOCVM ET RERVM INDEX.

A

Abeo. folio liiij.
Abligurire xxxvi
Abstemius. vij.
Ac p q̄. cxvi cxix
Actio. xij.
Accipere. lxv
Accersire xxi
Actū est xiiij liij
Actutū. cxxij
Acyrologia. xxxiiij.
Adelphi. lxxxij.
Adeo xxxiij
Adoritur. xiiij.
Adulatorꝝ officiū. xxxv
Adulescentū mores. lv
Aedepol. xv
Aequanimitas. lxxxiiij
Aequus. lxxv
Aetas adolescētū. lxxxvi
Affectant. lxiiij.
Afflictatio xxxij
Age. xx xxxij lxiiij.
Agedum. cxxxv
Alacris. xxxviij
Alienū lxvij
Amabo. xxxiiij xlj
Amator. xx xxxij.
Amantiū miserię. xxxv
Amicus. xx. cxi.
Amittere. lxxvi.
Amoris gradꝰ. xxxvij
Amor. vij xxij
Amolitur. xx.
Ambire xi
Ambitio ibidem
Andrus. vij.
Angiportus. l. lij.
Annona. xxi
Antiptosis. xlvi
Animus. xc.
Antiquus. xciij
Apparari. xix. xvi
Apagesis. xlvij
Appellasses. cxx
Appetitus lxxix
Aquila. lxix.
Archaismos. xxiiij
Ariolor. lxxxvij
Arra. lxvi lxxi
Arrabo. xx lxix.
Argumentū. ij
Asserere. lxxxviij.
Astu lij. Astus liij
Atat xlvij cxvij
Atq; p q̄. xvi.
Atq; pro vt cxxvi
Audax. l
Autores. cxij. cxvij.
Autumat lvij
Auxesis. xxxiij
B
Basis xxxij
Beneficiorꝝ cōmemoratio. xli.
Bellaria xcvi
C
Callidus xxxvij l
Caprificus xcv
Caput. cxij cxxxv
Carere. xxxv
Caria. xxxiij.
Castor xy
Cato. xxv.
Catus ibidem
Caudex. lxxvij
Caue sis. xlix
Cēsere Cēsores xxxiij
Cæsius cxxxvij
Cesso lxvi
Cesses lxxxiij
Cetarij xxxvi
Colax xxx xxxi
Comere. lxiij
Comœdia xx xxviij
Comiter. cxvi.
Cōmodū. xxxviij.
Cōmutare verba xij
Copia. xxx.
Cōclamare. xxxix
Conclaue xliij
Cōditio lxix
Condicere l
Confidens. xxiiij
Confidenter. lxxx.
Coniectare. xlij
Consobrini xxij
Constans xxxv
Constituere. lxxiij
Continens xxxv
Continentia xxviij
Contumelia. ix
Cōtumelię in abiectum. fo. lxxx
Cōtra solitudinē. xxvij
Conuersatio cum bonis fo. lxxxiij.
Cuppes. xxxvi.
Cupedia ibidem
Cupedinarij. ibidē
Cupidinis vis. xlv.
Cupiditas p creādi. lxxij
Cupiditas. xxxv. lxxij
Cliens ly
Credere. lx xcvij
Crucem cxvi
Crucibus. xxxviij
Crudelitas. v
Cura. cxiij
Curriculo lxxij
D
Da. cij
Dabo cxij
Defeciscar. cxvij
Defunctus xxx. xxxi
Defungi. cxxvi
Deierare. xxxvij. cxliij
Delibutum. cxxij.
Delirare. xxij
Dementia. vij

Demoliri. lxiij
Demum. xix
Derepente cxxxvi
Despicatus. xxxvij
Detrimentū lxvij
Diaporesis lv
Diecula xx
Differre xij
Dilapidet cxxiij
Dionysia lx
Diphilus. lxxxiij
Dis xcix
Disciplinæ. xxxvi
Dispicere. xvij
Diuersorium xlv
Diuerticulum ibidem
Dixi. cxiij. cxli.
Dolor. ix
Dolus malus. xlij.
Dominor; disciplina er ga seruos. lxx
Donachū. Donax. l
Drachma. xij
Dudum xlvij. cxij

E

Ebrietas vij xlvij
Ebrius lxxx
Eductos xxv
Educatio puerorū lxxvij
Ego. xvij cxli
Eho. xxvi. xxxvij
Eia. lvi
Eiulare v
Elegans. xl lxxxij.
Ellum xxiij
Emulatio xlv
Emungo. cxix
Epexegesis lxxxiij
Ephebus ij
Ephebi. iij
Esse xxxv
Ex animo cij
Exanimatus v cxxxvi
Excessit cxxv
Exossabitur. xcij
Exponere lxxi
Expostulare xvij

F

Fabrica lxix
Fama. xxvij
Familia lxxvij
Fartores xxxv
Fatuus. lvi
Faustum. xxvij.
Faxo. xlvi
Fœmina. lxxij
Feruere xlj
Fidentia. xxiij
Fidens ibidē.
Eides xij xix
Filiꝰ q̄d debeat pri. xij
Fors fortuna cxxij
Fortuna xvij
Fortis l
Funambuli cxxvij
Funus v
Furcifer xvij
Futilis. ibidem
Flere v. Frugi xliij
Frigere. xlj
Frugalior lxxij

G

Gannire xcv
Ganymedes. xliij
Gemere. v
Gerro. lxxxi.
Gestire xlij
Gynæcium cxxij
Glaucum. lxxxij
Glaucopis lxxxi
Grex. xci

H

Habitus lxxxvi
Heu. Hei. lxij
Helluo lxxxi
Hercules xv
Hymenæus. cij
Honestus. xli
Humanitas. xvi

I

Iactabundi xl
Impense ibidem
Impendio xliij
Improbus lxxxi
Importunus. lxi
Impluuiū xliij
Indulgere lxxix
Industria xxij
Inficias ibit. xci
Ingluuies. lij
Inire. xxij
Iniuria. lxxxvij
In loco. lxix.
Insania. vij
Inscitia. lvi
Insigne liij
Insolens xxv
Instare xvij. xlv
Institutio. lxxxvi
Insulsus lvi
Inscitum. cxliij
Intercipit xxxi
Intrimentum lxvij
Inuolare xlvi
Ira ix
Iudicis q̄litas lxxvij
Iuuenū lex. lxxxvij

L

Labascit xxxij. lxxxvij
Labes. Labefactare. xlj
Lacio. Lacto. xix
Lautus lxxv. cxxv
Libertas lxv
Libido x. cxx cxxxij
Ligurire xxxvi lj
Limus. xliij
Logi. cxv
Ludibrium. xv.
Luxuria. v xxi xliij

M

Macellum. xxxv
Macrologia. lxxxvij.
Male audire. cxij. cxx
Maledictio. ij
Maleuolentia. ij
Malum lxxij
Mancipia xxxvi. cxv
Manumissus. lxxxvij
Mansum lxij
Mansuetudo lxxxv.
Matrū amor in suos filios. lxxij
Mediocritas. lxvij.
Mendax. xvij
Metalepticos. xlix.
Metonomia. xlvij
Meretricū mos. xli. & fo.lij.&.lxxiij.
Methymna. vij.
Misericordia. v xvi.
Modo. xvij. xlvij
Mollis. xxxv
Momentū ix
Monumenta. xlvij
Moror. lxi
Mulierę cōditio xlix
Mulierę arma xlvi
Mulierę studiū. xxxij
Musica ars. cxxix.
Mutatio repētina. xxij
Musitanda lxxxvij

N

Ne p valde. x xcv
Nebulo. xxxvi. xlix
Negociū. ij xxij. xlij
Nemesis. xxvij
Nequitia xci
Neutiq; cxxxvij
Nomenclator. xxxvi.
Nostrapte. cxxi.
Nullus p non. xi
Nuncubi. xxxij

O

Obiurgatio v
Obnunciare. xcv
Obseruare. lxxxij
Obsaturabere lxxvij
Obsecundare. lxxv.
Obsoniū. xi.
Obturbat. xxvi
Obtundat. lxxxvi.
Ocium. xxij.
Oculi. xx
Oedipus. vi
Omen. eodem
Omphale. lv
Operibor. lxxi
Operiere. lxxxvij
Operuere. lxxvij.
Opereprecium. vij
Opperire xv
Oppido. cxxxij
Oppignerare. lxxv
Optime. li.
Oratio. ij
Oratio pathetica ix. lx
Os ledere. ci.

P

Parricidæ pœna. xxv
Palmariū. lij
Parasitus xxxv. xxxvi
Paraprosodotia lxxix
Parœmia. lxxxvij
Pariter. xxxij. lx.
Patrueles xxij
Pauitare. cxxxv
Pax lxv
Phasma xxxi
Penates, cxi
Pēdeo & Pendo. liij
Pendere. lxxiij
Pœnitet. lxi. xliij.
Peniculo. xlix
Penus. xxxvij
Percello. xxxix
Perplexus. l.
Perpetuum. ciij
Periculum. xvi.
Perynthus. ij
Peripoclasmos xlix
Pessulum. xliij.
Pyreus. xxxvi
Pistrilla xcvi
Pitissare lxvij
Piget. Pudet. xcij.
Pollicitatio. xv.
Pone. cxix cxxij
Popularis. lv.
Popularitas. lxxxvij.
Portus. li
Porro. ij. xliij. xcij
Postulare xvij
Potis. xij cxij
Pote. lxxxix.
Pudor. xix.
Pugil. cxxvij
Pugna. ibidē.
Pulpamentū. xl.
Punctum cix
Putus xi
Purus xxxvi
Putare xij lxvij.
Plorare. v
Precator. lxxix.
Prestolari. lij
Primulum. xc
Phryx. xxiij
Procliue. xix xx.
Procax. lxij.
Proinde. cxij
Prologi officiū. cij
Prologiū. lvij.
Prologus. ij
Producere. lx
Propemodum xvij
Promoueo. xx.lij.cxlij.
Propter. lxxxvij
Prouincia. lxvij. cvij

Proximus. xviij.
Prudens. xij xxiij.
Prudentia xxviij
Prudentiæ partes. xxiij.

Q

Quando. ciij.xxvi.
Quo ore. lxxiij.
Qui cũ. xlviij.xcix
Qui ꝑ vnde. cxiij.
Qui ꝑ quõ. xcviij.

R

Rhamnus. xxvi.xxvij.
Recipio. lxxxi.cxxiiij.
Redux lxvi.cxlvi
Religio. lxij
Religiosi. xxvij
Relino. lxviij
Remorer xx
Rescire. ix
Res. xxxiij cxxi
Ad restim. cxix. xcix
Reuerẽtia patris. xxv
Ridiculus. xxxvi.
Ringit. cxij
Riscus. xlviij. xlix
Riuales. xxxv. xxxvi.
Rixæ indicia. l
Rogo. x
Rursum. xlvij

S

Sal. xl
Satius lxxix. lxxxviij.
Sagacitas. xli.
Sagmina. xxi
Salsamẽta. xcij.
Satagit lxij
Satrapes lxvij
Sandaliũ. lv.
Segregare. lxvi.
Sceptrũ regiũ. lxxxv.
Scrupi. xxvij
Scibo. xlvij.
Scitus. xiiij xv
Scita. cvij. Scitũ.lxij
Sectari. xxxvi
Sedulo. xix.
Senis descriptio.xxxvij.
Senes. xiij
Senium. xxxvij
Senectus. lxxvi.
Sentus. xxxvi
Serius. xlij
Seruoꝝ disciplina.xxiiij
Sermo. xxvij
Serias lxvij
Seuerus xxxv
Sycophanta. xxij.
Singillatim. cxxvi
Silicernium xcvi
Symbolũ. iij. v. xliij
Simul. cxxij
Sobrini. xxij
Soccus. lx.
Sodes. v lxx
Sollers. xli
Sollertia. eodem
Solicitudo. ix. cxiiij.
Solicitatio. ix
Sors. lxxxix
Subducere. xlv.
Sublimis. xxiiij.
Submonuit. xliij
Subtegmen. lxiiij.
Sunio xxxiiij
Subolet. cxv
Suppositus. xxxi
Suspicarier. cxlv
Sperare. xi xxxiiij.lx
Stares. cxi.
Stataria comœdia.xlviij
Statim. xxi.
Stylus. ij
Stolidus. xiiij lxix

T

Tacere. lxxviij
Tardus. lvi
Tantisper lx
Techna xlvij
Tendere. xlv
Temetum. vij
Temere lxxi
Temulentia. vij.
Temperantia xlviij
Tetuli xxij
Timor. ix lxxxv
Titubet. lxv
Tragœdia. xxviij
Tristis. xlv xxiiij
Turba. vij

V

Vah. lxiij.
Valeant. xix xcvi
Vapulo. xlvij.
Veh. ix.
Vel ꝑ etiã xiiij. cxxv
Verba dare. vi
Verbena. xx xxi
Verecundia. xix
Veritas xxij xxvi
Vernula curialis cxxiij
Veternosus. xlvij.
Veterator. xiij. lxxvij
Vietus. xlv xlvij
Vinum vij
Virtutis laus. lxvi
Vitis tres vuæ. vij
Volupe est. cxviij
Voluptas. xx. xxxiiij
Vox. xxxix.
Vsq; lxxij
Vtilitas priuata. xxiij.
Vt ꝑ postq̃. xlix.cxliij
Vt ꝑ q̃diu. lxij
Vt ꝑ ne non cxxxiij
Vt ꝑ qualiter. cxl.
Vxoriæ suspitiones. folio lxxxiiij.

Finis.

Andria vnde nomẽ acceperit.

POeta quũ primũ animũ ad scribẽdũ appulit &c. Comœdia Andria quũ palliata sit fabula/ de loco nomen accepit: & a Menandro prius/& nũc ab ipso Terentio. Qui cũ de Chryside loqueretur/sic ait: Hei vereor/ne quid Andria apportet mali. Et hoc cõmune vocabulũ & in græca & in latina lingua

Quid cõtineat Andria.

Hæc comœdia maiori ex parte motoria est. Cõtinetq; actus amatoꝝ: adolescentiũ ex partibus patrũ priorũ: callidi serui: astutæ ancillæ: seruæ senes: adolescẽtulæ liberales. In hac primæ partes senis Simonis sunt:

Partes psonarum.

secũdæ Daui: tertiæ Chremetis: & deinceps reliquoꝝ.

Prologus asperiducit.

Prologus in hac acer inducit: & in aduersarios nõ mediocriter asperat. Sed tñ id subtiliter fit: vt oĩa lacessitus facere videat ac dicere. Hic prothesis subtilis/epithasis tumultuosa/catastrophe pene tragica: & tñ repente ex his turbis in tranquillũ peruenit. ¶ Hæc prima acta est ludis Megalensibus. M. Fuluio &. M. Glabrione. Q. Minutio Valerio ædilibus curulibus. Egerũt. L. Attilius latinus Prænestinus: &. L. Ambiui⁹ Turpio. Modos fecit Flaccus Claudij filius/tibijs paribus dextris & sinistris. Et est tota græca: ædita. M. Metello & Sulpitio consulibus. Pronunciataq; est/Andria Terentij: ob incognitum adhuc nomen poetæ/& minoris apud populũ autoritatis ac meriti. De verbis autẽ ticis lepide distincta est. Et successit aspectu prospero. Hortamẽto poetę fuit ad alias cõscribendas. Initiũ aũt ptaticã. i. aduenticiã personã recepit Sosiæ/

Persona ptatica.

propter euoluendã argumenti obscuritatẽ. Persona aũt protatica ea intelligit quæ semel inducta in principio fabulæ/in nullis deinceps fabulæ partibus adhibetur. Annotandũ sane puellarũ liberaliũ nullam orationẽ in p scænio inducí in comœdias palliatas/præter inuocationẽ Iunonis Lucinę: quæ & ipsa quoq; post scænã fieri solet.

Iuno Lucina sola inuocãda est.

Scire debemus hanc esse virtutẽ poeticam: vt a nouissimis argumentũ rebus incipiens/initium fabulæ & originẽ narratiue reddat spectatoribus: authorẽq; præsentẽ sibi exhibeat/ vbi finis est fabulæ. Hunc em̃ ordinẽ & circulũ poeticę artis vel virtutis nõ modo secuti sunt Tragici Comiciq; authores/ sed Homerus etiã & Vergilius tenuerunt.

Virtus poetica in argumentis obseruanda.

¶ Diuisionẽ actuũ in latinis fabulis internoscere difficile est. Causam iãdudũ demõstratam⁹. Vnde aũt aut quõ/q̃uis ęgre tñ intelligi distinguiq; possint/est operepreciũ dicere. Principio dicendũ est nullam psonam egressam quinquies/vltra exire posse. Sed illa re plærũq; decipimur: q̃ persona cũ tacuerit/egressam falso putamus: quæ nihilominus in proscenio tacens loquendi tempus expectat. Est igit attente animaduertendũ vbi & qñ scæna vacua sit ab omnibus psonis/ vt in ea chorus vel tibicen audiri possit. Quod cũ viderimus/ibi actum esse finitũ debemus agnoscere. Confundit sæpe lectorẽ id q̃ persona in superiori scæna desinens/& in proxima incipiens loqui/nõ intelligit ingressa. Quod experientes ipsam fictã dijudicãt de repub. ac temporꝝ quantitate. Potest em̃ fieri vt & ingressa sit ac egressa/

Modus cognoscẽdorꝝ actuum.

Finis actus.

Eadẽ persona quã praue credimus de proscenio nõ recessisse. Posse aũt quinto egredi per tm̃ quinques sonã necesse esse dicimus: sed vt appareat vltra exire non posse. In tragœdia autẽ parcius exire & solere pariter & licere.

Exire põt.

Hremes atticus pater Passibulæ & Philomenæ: quũ ex his duabus se Passibulam perdidisse falso crederet relictam Athenis: nec
c visam postea multo tempore: tanq; vnicam sibi putabat Philomenam. Quã Carinus adolescẽs Athenien sis adamabat vnice: & eam sibi petebat vxorẽ. Sed pater eam Pamphilo cuidam Simonis filio vltro desponderat. Qui Pamphilus ecõtrario sororẽ Chrysidis ac peregrinam: tum creditam Passibulã supradictam alterã Chremetis filiam sub nomine Glycerij latenter sic amauit: vt ex ea filium suscepisset inscio patre. Qua re intellecta cõmotus Simo pater Pamphili dũ per falsas nuptias tentat animũ Pamphili/multis dolis a Dauo ipso deluditur seruo. Periculoq; Carini & Pamphili motus error in fabulis: qui vsq; ad eũ finem ductus est dum Athenas veniens de Andro quidã Crito rem aperiat: & nodũ fabulæ soluat. Per quẽ agnita Passibula recipit a parẽtibus: & tradit Pamphilo amanti. Philomena vero Carino desponde; & traditur exoptanti.

Dolo Daui error & tumultus insurgit.

De quinq; actibus Andriæ.

Primus actus in Andria narrationẽ Simonis apud Sosiam continet argumẽti: quod populus hac occasione perdiscit. Mox q̃-
p relam apud se Daui de dño: & eiusdẽ cũ domino verba: & rursus eiusdẽ serui deliberationẽ/quid rerũ agat. ¶ Secundi actus sunt Carini verba: primo cũ Birria seruo: & post cũ ipso Pamphilo de nuptijs. Pamphili sermo cũ patre dolo cõsentientis in nuptijs. Birriæ verba. Daui callida oratio aduersum senem. ¶ Tertio actui hæc attribuunt. Misidis cũ obstetrice colloquiũ/Dauo & Simone audientibus. Partus Glycerij suspectus seni. Et Daui apud eum fraudulenta sermocinatio. Simonis verba cũ Chremete de nuptijs. Daui perturbatio ac Pamphili. ¶ Quartũ actũ per hæc intelligimus. Prima Carini verba sunt indignantis/ velut fidẽ sibi nõ seruatam a Pamphilo. Tum Mysidis verba apud Pamphilũ: eiusdemq; questus. Daui administratio doli aduersus Chremetẽ. ¶ In quinto actu Simonis & Chremetis prope iurgium disputatio. Tum detectio fallaciarum Daui. Tum indignatio patris aduersus filiũ. Tum Critonis interuẽtus: & per eum cognitis rebus in tranquillam rem acta: ducentibus vxores quas cõcupierunt/Pamphilo & Carino.

Primi actus contenta.

Secundus actus.

Tertius.

Quartus.

Quintus.

¶ Illud non cõmouere nos debet/q; in hoc actuũ distinctione videt de proscenio non discessisse personæ quædam. Sed tenere debemus ideo Terentiũ vicinitatis mentionẽ fecisse in principio/vt modico receptu & adesse & abesse personam intelligamus. Nihil ergo secius factũ est ab antiquis: qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserunt.

Attende de actuũ distinctione.

Petri Marsi viri doctissimi lucubratiúncule seu moralitates in Comicum poetam.

Comœdia dicit a comi græce/latine villa:& oda/cantu: quasi cantus in villa. Priscam comœdiã Siculi iunenerunt: autoribus Solino & Syllio: qui describẽs oppida Siciliæ sic canit: Littora thermarũ prisca dotata camena. Tragœdiam excogitauerũt Athenienses. Et primus Thespis id genus poematis plaustris vexit per attticos vicos. Horatius in arte poetica Ignotum tragicæ genus inuenere camenæ. Dicit & plaustris vexisse poemata Thespis: Quæ canerent perunctis fecibus ora. Vnde natum est prouerbiũ: E curru me lauerunt. Sed Plato in eo dialogo qui Minos de lege inscribit/ dicit multo ante fuisse repertam tragœdiã his verbis. Tragœdia vero hęc est antiquissima: nec (vt plærique putãt) a Thespi de sumpsit initium. Sed si perscrutari volueris/reperies Tragœdiam longe antiquius ciuitate huius nominis inuentam.

¶ Comœdia & Tragœdia instituta est in honorem musarũ/ Apollinis & Bacchi. Originis causam tangit Plato in .ij. de legib⁹ his verbis. Dij aũt genus humanum laboribus pressum miserati/remissiones laborũ ipsis statuerunt: solennia videlicet festa/vicissim in honorẽ ipsorũ deorũ instituta: prębentes musas: quinetiã & Apollinem musarũ ducem & Bacchum: choreæ cõcelebratores/ deorũque consilio emendatores inter solennia morum adhiuere. Et Horatius in epistola ad Cæsarem Augustũ/repetens originẽ poetices latinę atq; agrestis sic ait: Agricolæ prisci fortes paruoq; beati. Condita post frumenta leuantes tempore festo. Corpus & ipsum animũ spe finis dura ferentem. Cum sociis operũ pueris & coniuge fida. Tellurem porco Syluanum lacte piabant. Fescennina per hunc inuenta licentia morem: Versibus alternis opprobria rustica fudit. Libertasq; recurrentes accepta per annos Lusit amabiliter.

INTERLOCVTORES ANDRIAE.

Simo senex.	Sosia seruus.
Dauus seruus.	Mysis ancilla.
Pamphilus adulescẽs.	Carinus adulescens.
Birria seruus.	Lesbia obstetrix
Glicerium meretrix.	Chremes senex.
Crito hospes.	Dromo seruus.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS. M. FVLVIO ET M. GLABRIONE. AEDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO. L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT ELACCVS CLAVDII. F. TIBIIS PARIBVS: DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA. AEDITA M. MARCELLO ET SVLPITIO COSS.

C. SVLPITI APPOLLINARIS PERIOCHA

Trimetri Iambici.

SOROREM FALSO CREDITAM
MERETRICVLAE (philus:
Genere Andriæ Glyceriũ vitiauit Pam-
Grauidaq; facta: dat fidem vxorẽ sibi
Fore hãc: nam aliã pater ei desponderat
Gnatã chremetis: atq; vt amorẽ cõperit,
Simulat futuras nuptias: cupiens suus
Quid haberet animi filius cognoscere.
Daui suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum vt vidit puerulum
Chremes: recusat nuptias: generum abdicat.
Mox filiam Glycerium insperato agnitam:
Dat Pamphilo hanc: aliam Carino coniugem.

Cur nuptias simulet.

Argumentum prologi. Pau. Mal.

Huius prologi ratio eo tendit: vt nouo poetæ veniã paret: q; nõ (vt reliqui poetæ) argumẽtũ suo loco narret: tum deinde vt veterẽ in odiũ ducat: postremo vt Terentiũ modestissimũ minimeq; errantẽ comprobet

Dat Pãphilo hanc. Sic ponat̃ hic ꝟsus: al's trimeter iambicus nõ constat.

PROLOGVS

Versus eiusdem rationis.

Prolog⁹ hic relatiu⁹ ē: qñ maledicta in aduersariũ referuntur.

POETA cum primum animũ ad scribendũ appulit:
Id sibi negoci credidit solum dari:
Populo vt placerent quas fecisset fabulas.
Verum aliter euenire multo intelligit.
Operã legit Diomedes.
Nam in scribendis prologis operam abutitur:
Non qui argumentum narret: sed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis respondeat.
Vitiũ poetæ subiectum.
Nunc quam rem vitio dent quęso: animum aduortite.
Menander fecit Andriam & Perinthiam:
Qui vtramuis recte norit: ambas nouerit.
Non ita sunt dissimili argumento: sed tamẽ
Dissimili oratione sunt factæ: ac si lo.
Quę conuenere in Andriam: ex Perinthia
Fatetur transtulisse: atq; vsum pro suis.
Id isti vituperant factum: atq; in eo disputant
Contaminari non decere fabulas:
Ne ꝑ valde.
Faciunt ne intelligendo vt nihil intelligant.
Qui cũ hunc accusant: Neuium: Plautum: Ennium
Accusant: quos hi noster autores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potius ꝙ̃ istorum obscuram diligentiam.
Modesta maledicorũ imꝑcatio.
Dehinc vt quiescant porro moneo: & desinant
Maledicere: malefacta ne noscant sua.
Ab auditoribus fauorem captat.
Fauete: adeste æquo animo: & rem cognoscite:
Vt pernoscatis & quid spei sit reliquum.
Posthac quos faciet deintegro comœdias:
Spectandę: an exigendę sint vobis prius.

Cõmentariolum Petri Marsi.

PET. M. Poeta cũ primũ &c. Calliopius beniuolentiã & nominis claritatem Terentij verbis venatur suis: illum poetæ nomine honestans: quod aduersarij negabant: & aduersariũ publicas oblectationes maligno animo ac liuido impedientẽ in odiũ populi adducit. Et vtitur statu absoluto: fatetur enim id fecisse Terentiũ qd'

alioꝝ poetis concedit. Et aduersariũ ignorãtię accusans: a iusto: honesto et vtili efflagitat: vt comœdia æquo animo spectetur: cæteris comœdijs de integro edendis factura preiudicium.

Negocium ꝓ labore ponit. Cicero in oratione ꝓ Rhoscio. Cum pater istius nullo negocio sit occisus. Negocium.

Maleuolentia est voluptas ex malo alterius sine emolumento suo. Prologus debet cõtinere argumentũ: et capita rerũ quæ postea ꝓ argumentationẽ explicandæ sunt: vt in Plautinis comœdijs intueri licet. Ideo Terentius abutitur ꝓlogo: qm̃ nõ explicat argumentũ: quo docilitas comparat & attentio. Sed respondet maleuolis: quib⁹ facit inuidiam. Maledictio (inquit Cicero in orõne ꝓ Celio) nihil habet ꝓpositi præt cõtumeliã. quæ si petulanti⁹ tractat cõuitiũ: si facetius vrbanitas noiatur. Perinthus dicit heraclea peninsula est ꝓpontidis: a q̃ perinthiã fabulã appellauit Menãder: vt ab andro Andriã. Non ita dissimili sunt argumento &c̃. Fabius libro. v. sic ait: Argumentũ quoq; plura significat. Nã et fabulæ ad actũ scænaq; cõpositæ argumẽta dicunt̃. Et Cicero ad Brutũ ait: ꝙ argumentũ simile nõ erat. Quo apparet (inquit Fabius) omnẽ ad scribendũ distinctã materiã ita appellari. Vulgoq; paulo numerosius opus argumẽtosum dicit. Cicero in oratione de ãuspicũ responsis ait: Argumentũ sententiãq; audite. Acstilo &c̃. Id est qualitates & modi orõnis duo sunt: vt recte sentit Macrobius: dispari moralitate diuersi. Vnus est maturus & grauis q̃ cõuenit comœdijs statarijs. i. quietioribꝰ. Alter ardens & erectꝰ: q motorijs. i. turbulẽtis cõuenit. Cicero in libris oratorijs (quod Fabiꝰ in. x. repetijt optimũ esse effectorẽ ac magistri dicendi stilũ) dixit: Stilus est instrumentũ quo in pugillaribꝰ olim aliqd adnotabat. Quapropt̃ stilus ꝓ ipsa scriptione ponit. Et est ꝓprie stilus loquendi modus atq; scribendi: quẽ variant sententiæ colores atq; materia. Oratione &c̃. Oratio est generale vocabulũ: cuius duæ species. Metrica. s. & soluta. Porro moneo &c̃. Porro significat olim: certe: valde. Hic ponitur pro olim. i. deinceps & in futurum. Argumentũ. Prologus. Maleuolẽtia. Maledictio. Perinthus. Argumentũ. Stilus. Oratio Porro

Hæc scæna ꝓ argumenti narratione ꝓponitur: in qua totius fabulæ iaciunt̃ fundamẽta: ita vt ỹ tute poetæ sine offitio ꝓlogi & materiã comœdiæ populus teneat: & res agi magis q̃ narrari videatur. Simo. n. hic argumentũ narrat qđ prologus in maledictis refellendis occupatus omiserat. PAVLVS.

ACTVS PRIMVS
SIMO SENEX SOSIA SERVVS.

Trimetri omnes.

OS istęc intro auferte: abite, Sosia
Ades dum: paucis te volo. So. Dictum puta.
Nempe vt curent̃ recte hęc. Si. Immo aliud. So. q̃d est
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius? Si.

Hic ꝓtatica psona ducit̃ Sosia. s. q̃ deinceps nusq; apparet.

Nihil istac opus est arte ad hanc rem quam paro.
Sed his: quas semper inte intellexi sitas:
Fide & taciturnitate. So. Expecto quid velis. Si.
Beneficij in sosiā collati commemoratio.
Ego postq̄ te emi a paruulo: vt semper tibi
Apud me iusta & clemens fuerit seruitus
Scis: feci ex seruo vt esses libertus mihi:
Propterea quod seruiebas liberaliter.
Quod habui summum precium persolui tibi. So.
In memoria habeo. Si. Haud muto factum. So. Gaudeo:
Si tibi quid feci aut facio quod placeat Simo: &
Habeo gratiam & ago gratiā: scd̄m Vallam.
Id gratum fuisse aduersum te habeo gratiam.
Sed mihi hoc molestum est: nam istæc commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficij.
Quin tu vno verbo dic: quid est quod me velis. Si.
Ita faciam: hoc primum in hac re prædico tibi:
Quas credis esse has: non sunt verę nuptię. So.
Cur simulas igitur? Si. Rem omnem a principio audies.
Eo pacto & gnati vitam: & consilium meum
Cognosces: & quid te facere in hac re velim.
Narrat ꝓba tā filij vitā.
Nam is postq̄ excessit ex ephebis Sosia:
Liberius viuendi fuit potestas: nam antea
Ephebus est prima in adulescentia ætas.
Qui scire posses: aut ingenium noscere:
Dum ætas: metus: magister prohibebant? So. Ita est. Si.
Quod plęriq̄ omnes faciunt adulescentuli.
Vt animum ad aliquod studium adiungant: aut equos
Ad philosophos. Eclypsis & terētia: p̄tem sub intelligi: animū applicare: adire.
Alere: aut canes ad venandum: aut ad philosophos.
Horum ille nihil egregie pręter cætera
Studebat: & tamen omnia hęc mediocriter.
Gaudebam. So. Non iniuria: nam id arbitror
Apprime in vita esse vtile: vt nequid nimis.

Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati
Cum quibus erat: cunq; vna his se se dedere;
Eorum obsequi studijs: aduersus nemini:
Nunc̄ pręponens se illis: ita vt facillime
Sine inuidia laudem inuenias: & amicos pares. So.
Sapienter vitam instituit: namq; hoc tempore
Obsequium amicos: Veritas odium parit. Si.
Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit huic viciniæ:
Inopia & cognatorum negligentia
Coacta: egregia forma: atq; ętate integra. So.
Hei vereor ne quid Andria apportet mali. Si.
Primum hęc pudice vitam: parce ac duriter
Agebat: lana & tela victum quęritans:
Sed postc̄ amans accessit precium pollicens
Vnus: & item alter (ita vt ingenium est omnium
Hominum: a labore procliue ad libidinem)
Accepit conditionem: dehinc quęstum occipit.
Qui tum illam amabant: forte (vt ita fit) filium
Perduxere illuc secum vt vna esset meum.
Egomet continuo mecum: certe captus est:
Habet: obseruabam mane illorum seruulos
Venientis aut abeuntis: rogitabam: heus puer
Dic sodes: quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. So. teneo. Si. phedrum aut Cliniam
Dicebant: aut Niceratum: nam hi tres tum simul
Amabant: eho quid Pamphilus? quid? Symbolum
Dedit: cœnauit: gaudebam: item alio die
Quęrebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quicq̄ attinere: enimuero spectatum satis

Qđ' pfecto difficile factu

Vulgare puerbium. Chrysis ex andro Athenas migrauit.

Adagiū. Iuuena. Nemo repente fuit turpissimus: gradatim ꝯ in vitia labimur. Eclypsis Sedulitas paterna erga filium.

Symbolū ẽ paruū nummisma: vt signum aliqd vt anul⁹.

Pamphili cõtinentia. Attende verã sententiã

Putabam: & magnum exemplum continentię.
Nam qui cum ingenijs conflictatur eiusmodi:
Neq; commouetur animus in ea re tamen:
Scias posse habere iam ipsum suę vitę modum.
Cum id mihi placebat: tum vno ore omnès omnia
Bona dicere: & laudare fortunas meas:
Quí gnatum haberem tali ingenio prędítum.

Chremes gnatã & pãphilo vltro offert.

Quid verbis opus est: hac fama impulsus Chremes
Vltro ad me venit: vt vnicam gnatam suam
Cum dote summa filio vxorem daret.
Placuit: despondi: hic nuptijs dictus est dies. So.
Quid obstat cur non verę fiant? Si. Audies.
Fere in diebus paucis: quibus hęc acta sunt:

Modus loquẽdi ornat?

Chrysis vicina hęc moritur. So. O factum bene:
Beasti: metui a Chryside. Si. Ibi tum filius
Cum illis qui amabant Chrysidem vna aderat frequens:
Curabat vna funus: tristis interim:
Nonnũq; collachrymabat: placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic paruę consuetudinis
Causa mortem huius tam fert familiariter:

Si. humanitati falso ascripsit qd erat amoris.

Quid si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingenij
Mansuetiq; animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoq; eius causa in funus prodeo:
Nil suspicans etiam mali. So. Hem quid est? Si. Scies.

Mira orationis breuitas Pulcher & peculiaris loquẽdi mod?

Effertur: imus: interea inter mulieres
Quę ibi aderant: forte vnam aspicio adulescentulam:
Forma. So. Bona fortasse. Si. & vultu Sosia
Adeo modesto: adeo venusto vt nihil supra:
Quę tum mihi lamentari pręter cęteras

Visa est: & quia erat forma prę ter cęteras
Honesta ac liberali: accedo ad pedisequas:
Quę sit rogo: sororem esse aiunt Chrysidis.
Percussit ilico animum: at at: hoc illud est:
Hinc illę lachrymæ: hęc est illa misericordia. So.
Quam timeo quorsum euadat. Si. Funus interim
Procedit: sequimur: ad sepulchrum venimus:
In ignem positast: fletur: interea hęc soror
Quam dixi ad flammam accessit imprudentius
Satis cum periculo: ibi tum exanimatus Pamphilus — Amor pamphili erga gli ceriũ ꝓditur.
Bene dissimulatum amorem & celatum indicat.
Adcurrit: mediam mulierem complectitur:
Meaq; Glycerium inquit: quid agis? cur te is perditum?
Tum illa (vt consuetum facile amorem cerneres)
Reiecit se in eum: flens q; familiariter. So.
Quid ais? Si. Redeo inde iratus atq; ęgre ferens: — Ornatꝰ loq̃ndi modus. Nõ ẽ simõi obiurgandi locus.
Nec satis ad obiurgandum causę: diceret:
Quid feci? quid commerui? aut peccaui pater?
Quę sese voluit in ignem iniicere: prohibui:
Seruaui: honesta ratio est. So. Recte putas.
Nam si illum obiurges vitę qui auxilium tulit:
Quid facies illi qui dederit damnũ aut malum? Si.
Venit Chremes postridie ad me clamitans:
Indignum facinus comperisse: Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam: ego illud sedulo — Chremes generũ abdicat
Negare factum: ille instat factum: denicq;
Ita tum discedo ab illo: vt qui se filiam
Neget daturum. So. Non tu ibi gnatum? Si. Nec quidẽ hęc — Ecdysis
Satis vehemens causa ad obiurgandũ. So. qui? cedo. Si.
Tu te his rebus finem prescripsisti pater: — Sic se pãphilus excusaret

Prope adest: cum alieno more viuendum est mihi:
Sine nunc meo me viuere inter ea modo. So.
Quis igitur relictus est obiurgandi locus? Si.
Si propter amorem vxorem nolit ducere.
Ea primum ab illo animaduertenda iniuriast.
Et nunc id operam do: vt per falsas nuptias
Vera obiurgandi causa sit: si deneget.
Simul sceleratus Dauus siquid consili
Habet vt consumat nunc: cum nihil obsint doli.
Quem ego credo manibus pedibusq; obnixe omnia
Facturum: magis id adeo mihi vt incommodet:
Quam vt obsequatur gnato. So. Quapropter? Si. Rogas?
Mala mens: malus animus: quem quidem ego si sensero.
Sed quid opus est verbis? sine eueniat quod volo:
In Pamphilo vt nihil sit moræ: restat Chremes
Qui mihi exorandus est: & spero confore.
Nunc tuum est officium: has bene vt assimules nuptias:
Perterrefacias Dauum: obserues filium:
Quid agat: quid cum illo consilij captet. So. sat est:
Curabo: eamus iam nunc intro. Si. I prę: sequar.

Verã obiurgandi cãm quærit Prudens simonis cõsilium. Vide elegantem periodum.

Argumentũ a natura. Aposiopo/sis grauẽ penã minantis.

Sosiæ officium

PET. M.

Vos istæc intro &c̃. Id quod in prologo agendum fuisset poeta necessitate coactus hac scæna p̃cedenti exeqtur. Senis de filioꝝ vita soliciti ac natura loquacis decoꝝ seruans mediocritatẽ illã in qua ꝟtus humana cõsistit & laus celebrat̃. In primis oñdens rectã educationẽ esse adhibendã: cũ sumant̃ a cõuersationibus mores: & vitia. ne ꝓximũ quẽq; transiliant & cõtactu noceant: qd' Pamphili prius dat indolis pueri deprauatio testat̃ atq; declarat̃. Nam istæc commemoratio. Lacerat aĩm & præmit (inquit Seneca) frequẽs meritoꝝ cõmemoratio. Excessit ex ephebis. Ephebi dicunt̃ pueri quoꝝ lucida facies iã pubescẽs prima lanugine obducit̃. Phebi dicunt̃ lucidi q̃si extra phebitatẽ: vt ita dixerim. Incipit autẽ pubertas post annũ .xiiij. Nam antea qui scire &c̃. Humani animi difficil' est cõiectura: inquit Plato. q in septimo de legibus loquẽs de pueroꝝ educatione sic ait: Pueri sine pedagogis nõ sint. Est aũt puer omni bestia intractabilior. Nã cũ prudẽtiæ fontẽ nondũ ꝑfecte habeat: insidiosissim⁹ est acerrimusq; & petulantissim⁹ oĩm bestiaꝝ. Ideo multis q̃si frenis vinciendus est.

Ephebi. Phebi.

Et i.x. de legib⁹ ait: Iuuenũ mores sepe in dies varieq; mutãt. Vt ne qd nimis &c. Plato in eo dialogo q hipparch⁹ inscribit sic ait. Hipparchus instituta sapiẽtiæ elegis carminib⁹ inclusit: adeo vt ciues nõ amplius admirarent egregia illa epigrãmata delphica: cognosce teip̃m: nihil nimis. Idem in ꝓtagora sic ait. Sapientes ex cõmuni cõsensu has delphici Appollinis templo primitias dedicarũt: q̃ templo inscriptæ ab omnib⁹ celebrant: Cognosce teip̃m: nihil nimis. Sponsioni nõ deest iactura &c. Hui⁹ p̃cepti meminit etiã i charmide. Veritas odiũ parit. &c. Snĩa digna theatrꝫ & aurib⁹ cõfusæ mltitudĩs: Indigna ꝟo bonoꝝ viroꝝ cœtu cõsessuq; honesto. Sene. scribẽs de clemẽtia ad Neronẽ: sic ait. Malo ꝟbis offẽdere q̃ placer̃ adulãdo. Et alibi. Si merito aliqs te obiurgabit: scito qa ꝓfuit. si i merito: scito qa ꝓdesse voluit. Et alibi. Mal̃ displicere laudari ẽ. Epicur⁹ dicebat: Qui peccare se nescit corrigi nõ vult. Et Sene. li. iiij. epl̃a. sic ait. Malis artibus popularis fauor acquiritur: & conciliari nisi turpi ratione amor turpiũ non potest. Accepit cõditionẽ. i. modũ viuendi cum libidine ac facilitate q̃stuosũ.

Dic sodes &c. Sodes inqt Sex. pom. i. si audes: vti sis pro si vis: & illico ꝓ in loco. Terenti⁹ in Andria: Dic sodes. Symbolũ dicitur a symballo ꝟbo græco: qd̃ latine significat cõfero & simul ratio. Gell̃. li. vi. sic ait. Cum domũ suam nos vocaret tantus philosophus: ne omnino vt dicit̃ imunes & asymboli veniremus: coniectabam⁹ ad cœnulam non cupedias ciboꝝ: sed argutias quæstionũ. Plato sic ait in Cratylo: Nõ secus & nos elementa rebus accomodabimus & vnũ vni quocunq; egere maxime videat̃: symbolaq;. i. coniecta cõficiemur quas syllabas vocant. Plinius li. xxxiij. loquẽs de anulis dicit. Apud nos prisci anulũ appellabãt cingulum: postea & græci & nostri symbolum. Nuptijs dictus est dies &c. Condicere denunciare significat: & cõstituere: vt cõdicta est cœna. Mortem tam fert familiariter. i. ita cõmouet̃ ac dolet ac si fuisset cũ illa cõiunctus summa familiaritate & amoris vinculo. In funus ꝓdeo &c. Celebrare funus est officiũ homini ab homĩe studiose p̃standum. Non est humanũ pectus sed ferreũ potius qd̃ res humanæ nõ tangunt. & qui hominẽ ex homĩe tollit. i. humanitatẽ: fera verius q̃ homo appellat̃. Seneca loquens de amicitia sic ait. Alienis delectari malis voluptas inhũana: & alienis bonis torqueri eterna miseria est. Animus ergo humanus bene a natura institutus aliena dolet infœlicitate: fœlicitateq; letat̃: quoniã homo ab homine nõ est alienus. Vñ Antonius pius de marco plorante suũ educatoꝛ ẽ iã vita functũ dixit: Permitte illi vt hõ sit. Non em̃ vel philosophia vl̃ imperiũ tollit affectus. Funus est exeqarũ pompa. Lamentari præter cæteras &c. Flere est emittere lachrymas & vocẽ Plorare lachrymas tm̃. Gemere in pectore. Eiulare est sublata voce flere: qd̃ ad mulieres ꝑtinet. Lamentari est voce querula & tristi oratiõe calamitatẽ testari suam. Hæc est illa misericordia. Misericordia est ægritudo & miseria alterius iniuria laborãtis. Lamentatio (inquit Cicero in. iiij. tuscula.) est egritudo cũ eiulatu. Crudelitas minime humanũ malum est: indignũq; tam miti animo. Ferina ista rabies est sanguine gaudere ac vulneribus: & abiecto homĩe in siluestre animal transire. Ibi tum exanimatus &c. Exanimatus væhementer commotus est præ timore quasi extra se positus: & semimortuus. Hi affectus

Sodes.
Symbolum
Condicere.
Funus.
Flere.
Plorare.
Gemere.
Eiulare.
Lamentari.
Misericordia
Lamentatio.
Crudelitas
Exanimatus

collocãtur sub metu: terror: rubor: pallor: timor: pauor qui est timor mentem e loco mouens: & exanimatio: quæ est comes pauoris: & conturbatio quæ est metus excogitata excutiens. Dissimulatum amorem & celatum indicat & ẽ Affectum exprimit amantis Pamphili: qui cogente necessitate ac periculo vrgẽte præsente etiam patre amorẽ suũ indicauit. Ideo dicit Martialis: Quid nõ cogit amor. Nã si illũ obiurges &c. Obiurgatio est castigatõ post turpe factũ: & pertinet ad amicos & affinitate & ꝓpinquitate coniunctos. Vt per falsas nuptias &c. Apuleius li. vi. sic ait. Luxuria puerilis nuptialibus pedicis colligãda est: & primi impetus iuuentutis freno quodã coercendi sunt. Flamma sæui amoris parua quidem primo vapore delectat: sed fomento cõsuetudinis exestuans totos cõburit homines. Et Plautus in cistellaria dicit Amorem melle & ac felle fœcundissimum esse.

Obiurgatio. Luxuria.

PAVLVS.

Sequenti scæna Simo a Dauo filij amorem explorat: Idem falsas nuptias vafre simulat: interminãdo ipsi Dauo ne qd in ea re fallaciæ struat. Postremo Daui hæsitabũ di est cõsultatio Pamphilũ ne adiuuet an potiꝰ obtẽperet hero.

SIMO. DAVVS.

Partim Senarij: Partim quadrati: Dimeter vnus.

Subsistit hic simo solus q. cætera narrat

ON dubium est quin vxorem nolit filius:
Ita Dauum modo timere sensi: vbi nuptias
Futuras esse audiuit: sed ipse exit foras. Da.

Hactenꝰ trie tra iãbica fuere: nũc ad tetrametra deflectitur.

Mirabar hoc si sic abiret: & heri semper lenitas
Verebar quorsum euaderet.
Qui postq̃ audierat non datum iri vxorem filio suo:
Nunc̃q̃ cuic̃q̃ nostrum verbũ fecit: neq; id ægre tulit. Si.
At nunc faciet: neq; (vt opinor) sine tuo magno malo. Da.

Callida Dauisuspicio.

Id voluit nos sic nec opinantes duci falso gaudio:
Sperantis iam amoto metu inter obscitantes opprimi:
Ne esset spacium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astute. Si. carnifex quę loquit̃: Da. Herus ẽ: neq; prꝫuidẽã. Si.
Daue. Da. Hem qd est: Si. Ehodũ ad me. Da. Quid hic vult: Si.
Quid ais: Da. Qua de re: Si. Rogas:
Meum gnatũ rumor est amare. Da. Id populus curat scilicet. Si.

Obscitatio ẽ ociũ animi & securitas: dicta ab ore cẽdo. i. cõmitto.

Inuestigat de amore filij.

Hoccine agis an non? D. Ego ꝟo istoc. S. sed nunc ea me exqrere
Iniqui patris est: nam quod antehac fecit: nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit: siui animũ vt expleret suum:
Nunc hæc dies aliam vitam adfert: alios mores postulat.
Dehinc postulo: siue ęquũ est te oro Daue: vt redeat iã in viã. D.
Hoc quid sit. S. om̃es qui amãt grauiter sibi dari vxorẽ ferũt. D.
Ita aiunt. S. Tum si quis magistrũ cœpit ad eam rem improbũ:
Ipsum animũ ęgrotũ ad deteriorẽ partẽ plęrũq; applicat. Da.
Nõ hercle intelligo. S. Nõ? hem. D. nõ: Dauus sũ: nõ œdipus. S.
Nempe ergo aperte vis quę restant me loqui? D. sane quidẽ. S.
Si sensero hodie quicq̃ in his te nuptijs fallaciæ
Conari quo fiant minus: aut velle in ea re ostẽdere q̃ sis callidus:
Verberibus cæsum te Daue in pistrinum dedam vsq; ad necem.
Ea lege atq; omine: vt si te inde exemerim: ego ꝓ te molam.
Quid hoc intellexin? an nondũ? ne hoc quidem? D. immo callide
Ita aperte ipsam rem modo locutus: nil circuitione vsus es. S.
Vbiuis facilius passus sim q̃ in hac re me deludier? D.
Bona verba quęso. S. Irrides? nihil me fallis: sed dico tibi
Ne temere facias: neq; haud dicas tibi non prædictum: caue.

Ag. i. audis. Indulgentia paterna.

Explorata sententia.

Adagium. Oedipus em̃ solus spingꝫ ænigma soluit.

Neq; haud dicas: sic habet vera lectio: vt sint tres negatiue voculæ.

Non dubium est &c̃. Humani ingenij ac prudẽtiæ cõiecturã in re ciuili nõ sufficere ad veritatẽ despiciendã: hæc scæna p̃cedens declarat. & serui nõ stolili: sed versuti calliditas exprimit̃. qui rem omnẽ pro captu seruilis ingenij ac rõnis considerat & ratiocinat̃ ne incautus opprimatur. & patris nimia indulgentia erga filios ac negligẽtia in illorũ educatione describit̃. Duo hæc illoꝝ malorũ causa sunt q̃ non facile emendant̃: & patrem decet in primis ita filiũ instituere: vt se ac patria dignus adolescat. Plato in eo dialogo qui theages de sapientia inscribitur: sic ait: Non em̃ hactenus cognoui: cui rei maiorẽ diligentiã qsquis mentem habet adhibere q̃ vt filium optimũ reddat. Nihil ad me &c̃. Hæc sententia nõ quocũq; patre digna est: sed illo qui sua indulgẽtia pariter & negligentia filiũ errare sinit: & ita labi vt suæ imprudẽtiæ tandẽ det pœnas: ac filioꝝ delictis torqueat̃. Plato in. ij. de le. loquẽs de vitæ pueroꝝ disciplina sic ait Disciplinã appello ꝟtutem q̃ primo puerꝫ vl' iuuenib⁹ aduenit: si voluptas & amor dolorq; & odiũ recte ĩ anios influãt anteq̃ rõne moueãt̃ & rõne deinde p̃sente ratiõi cõsentiãt ꝓpter superioꝝ bonoꝝ morũ cõsuetudinẽ. In. vi. sic ait.

PET. M.

Homo. Hominem manſuetū animal eſſe dicim⁹. Certe ſi cum natura fœlici rectā quo q̄ diſciplinā fuerit aſſecutus: diuinū animal & manſuetū efficietur. Sin vero aut non ſatis aut non bene fuerit educatus: ferociſſimū omniū quæ in terris naſcuntur animal redditur. q̄obrem non debet legūlator rem ſummopere neceſſariā puericiæ educationē poſtponere: ſed operā dare in primis: vt optimus vir eligatur qui pueris educandis præſit. Idem in. iij. de repub. ſic ait. Qua ꝓpter ipſis principibus & primo & maximo deus p̄cipit: vt nullius rei maiorē curam cuſtodiamue ſuſcipiant q̄ filioꝝ. Ea lege atq; omine &c̄. Cicero li. i. de diuinatione ſic ait: Nec ſolum deoꝝ voces pythagorei obſeruauerūt: ſed etiā hominum: quæ vocant omina: quæ maiores noſtri(quia valere cenſebant)idcirco omnibus rebus agendis quod bonum fœlix fortunatūq; eſſet p̄cabantur: rebuſq; diuinis quæ publice fierent: vt fauerēt linguis imperabant. Quod Seneca loquens de vita beata ſic interp̄tatur. Quotiens mentio ſacrarū litterarū interuenerit: fauete linguis. Hoc verbum nō vt plæriq; exiſtimāt a fauore trahitur: ſed imp̄atur ſilentiū vt rite peragi poſſit ſacrum nulla mala voce obſtrepante.

Omen.

Tum ſi quis magiſtrū cœpit ad eam rē improbum &c̄. Qm̄ nihil quod animos dubios & in prauitatē inclinatos magis præcipitet q̄ malorꝝ virorū cōuerſatio & improborū magiſtrorꝝ p̄ſuaſiones. Quos Plato in eo dialogo q ſophiſta inſcribit: non p̄ceptores: ſed ſeductores ac p̄ſtigiatores appellat his verbis: Seductores quaſi p̄ſtigijs quibuſdam vtentes adoleſcentulos ꝓcul a veritate rerum adhuc exiſtentes decipiunt. Seneca. Facile eſt teneros adhuc cōponere animos: difficulter reciduntur vitia q̄ nobiſcū creuerunt.

PAVLVS. Hic breuis & comica deliberatio eſt: anxia expectatione reꝝ plurimarū imminentiū commotiua: excitans p̄turbanſq; Daui conſiderationem ꝓpoſitā.

DAVVS SOLVS

Eiuſdem rationis ſunt v er ſus ſcænæ ſuperioris.

Daui hæſitatio. Ni mueró Daue nihil loci eſt ſegnitię: neq; ſocordię.
e Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptijs:
Quę ſi nō aſtu prouidēt: me aut herum peſſundabūt.
Nec quid agam certū eſt: Pamphilū ne adiutem: an auſcultē ſeni.
Verba dare :fallere. Si illum relinquo eius vitę timeo: ſin opitulor huius minas:
Cui verba dare difficile eſt: primū iam de amore hoc comperit:

Me infensus seruat: ne quam faciam in nuptijs fallaciam.
Si senserit perij: aut si libitum fuerit: causam cœperit
Quo iure: quaq; iniuria pręcipitem me in pistrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria
Siue ista vxor: siue amica est: grauida e Pamphilo est.
Audireq; eorum est operęprecium audaciam.
Nam inceptio est amentium: haud amantium.
Quicquid peperisset decreuerunt tollere.
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam:
Ciuem Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex
Mercator: nauem is fregit apud Andrum insulam
Is obijt mortem: ibi tum hanc eiectam Chrysidis
Partem recepisse orbam: paruam: fabulę
Mihi quidem hercle non fit verisimile:
Atq; ipsis commentum placet. Sed Mysis ab ea egreditur.
At ego hinc me ad forum vt conueniam Pamphilum:
Ne de hac re pater imprudentem opprimat.

Comicũ dictum.

Paranomasia est: q̃ a Cicerone a ꝯnominatio dr̃. Sic alibi Terentiꝰ: Abire an obire te coneunit.

Hic pasceue est. i. preparatio ad aliam scænam.

¶ Enimuero Daue &c̃. In aliqua difficultate celerit̃ esse deliberãdũ atq; prudenter: & id qd̃ ere nr̃a esse videbit̃ sine cũctatione agendũ: hæc scæna p̃cedens monet: & ingenij celeritatẽ in rebꝰ aduersis cognosci declarat in primis. qm̃ explorãt aduersa viros: vt inquit Syllius. & ingeniũ in subitis casibꝰ acui testat̃. Vñ illud Mart̃. O quantũ est subitꝫ casibꝰ ingeniũ. Tũc em̃ prudẽs quis dicit̃: cũ mala iminẽtia cũ rõne declinat. Vnde Plato in eo dialogo q hippias maior inscribit̃ sic ait: Multi in hoc cõsentiũt: sapientẽ in primis sibijpsi sape oportere. Quapropt̃ & Enniꝰ dixit: Sapiẽs q sibi ꝓdesse nescit: neqcq̃ sapit Accedit etiã: hæc Andria. Andrus ẽ insula in mari myrthoo: vna ex cycladibꝰ: q̃ delon ambiũt.

PETR.

Nã inceptio est amentiũ &c̃. Insania significat mentꝫ ægrotationẽ ac morbũ. Vehementẽ alicuꝰ rei cupiditatẽ a rõne penitꝰ alienã: philosophi noĩ auerũt amẽtiã dementiãq;. Vñ est aliqs amor qui nõ multũ differt ab insania. Amor autẽ rei honestæ laudat̃ in primis: quẽ mirꝫ laudibꝰ celebrat Plato in phedro. in q̃ sic ait: Scias in nobis esse duas idæas: quas sequimur duces quocũq; ducũt. Cupiditatẽ scilicet voluptatũ: & rectã opinionẽ optimi affectatricẽ. Cupiditas absq; rõne superãs opinionẽ: ad recta tendens: rapiensq; ad voluptatẽ forme: a rhomis. i. robore & vehementia: eros amor appellata est. Operepræciũ dicit̃ fructuosum & ad rem pertinens.

Andrus. Insania. Dementia Amor.

Operepreciũ

Sequenti ſcæna exiẽs e ꝓcenio Myſis: de quo geſtura eſt dicit: ſimulq; docet quidnam ab altera geſtum ſit

MYSIS ANCILLA.

Octonarij omnes.

Deconomia expoſtulat vt obſtetrix accerſatur: & cõueniat pãphilus.

Vdiui Archyllis iam dudum Leſbiam adduci iubes:
a Sane pol illa temulenta eſt mulier: & temeraria.
Neq; ſatis digna cui committas primo partu mulierem.
Tamen adducam eam: importunitatem ſpectate anicule:
Apoſiopoſis. Inuocatio Myſidis Quia compotrix eius eſt. Di date facultatem obſecro
Hinc pariundi: atq; illi in alijs potius peccandi locum.
Sed quid nam Pamphilũ exanimũ video? vereor quid ſiet.
Turba. i. turbatio: cõcio. Opperiar: vt ſciam quid nam hęc turba triſticię adferat.

PET. M. Audiui Archillis &c. Animo vini vſu ac temulentia: qua nihil eſt turpius: ab illis maxime fugiendũ eſſe monet ſcæna hæc: qui alicui negocio præſunt: cum nihil profecto ſit quod agi ab illis recte poſſit. Plato libro tertio de republica ſic ait. Qui rempublicam gubernant: ebrietatẽ fugiant. Nihil quippe minus conuenit q̃ cuſtodi ebrio: neſcire quo terrarũ degat. Ridiculum ꝓfecto eſt: cuſtodem cuſtodis indigere. In ſecundo de legibus ſic ait. Pueri uſq; ad duodeuigeſimũ annũ vini vſum prorſus ignorent. Nẽpe eos monebim⁹: nõ oportere ignem igni addere. Furioſum nãq; habitum iuuentutis cauere oportet. Deinde vino moderate vtant vſq; ad annũ ætatis trigeſimũ. Ab ebrietate vero & vini repletiõe iuuenes omnino abſtineant. Bachus (inquit) vinum quaſi remedium aduerſus duritiem ſenectutis largitus eſt.

Ebrietas. Vinum.

Vitis tres vuæ. Abſtemius. Anacharſis ſcytha dicere ſolebat autore Laertio vitẽ tres vuas ferre. Primã voluptatis: ſecundam ebrietatis: tertiam mœroris. Qui interrogatus qua ratione ne quis abſtemius fieri poſſet: reſpondit: Si turpes ebrioſorum motus ſibi ante oculos ponat.

Methymna. Leſbiam. Methymna eſt vrbs leſbi inſulæ optimi vini feraciſſima. Ideo poeta iocoſe ſimul & ingenioſe finxit hanc obſtetricem temulentã vocari Leſbiã ad vinum leſbium alludens. Plinius libro quartodecimo loquens de vini vſu dicit: Non licebat id fœminis romæ bibere. Cato ideo propinquis oſculũ dare

Temetum Temulentia. iuſſit: vt ſcirent an temetũ olerent. Hoc temetum nomen vino erat. Vnde & temulentia appellata.

In hac ſcæna inducit Pamphilus ſtomachabundus & ira concitus: vehemẽter dolẽs de nuptijs tam ſubito celebrandis: pollicet̃ pterea Myſidi fidem omnino ſeruaturũ ſe Glycerio: vel inuitó ſi res ita exigat patre.

PAMPHILVS. MYSIS.

Quadrati partim: Trimetri nonnulli: Monometer vnus: & Dimeter alter.

h Occine est humanũ factũ: aut inceptum: hoccine officiũ
Quid illud est? Pam. (patris? My.
Proh deum atq; hominũ fidem: quid est si hęc nõ cõtumelia est?
Vxorem decrerat se se dare mihi hodie: nonne oportuit
Pręscisse me ante? nonne prius communicatum oportuit? My.
Miseram me qd' verbũ audio. Pã. quid Chremes: q̃ denegauerat
Se commissurum mihi gnatam suã vxorem: id mutauit: quia
Me immutatum videt: ita ne obstinate operam dat: vt
Me a Glycerio miserum abstrahat? quod si sit: pereo funditus.
Adeon hominẽ inuenustũ esse: aut infelicẽ quenq̃ vt ego sum?
Proh deum atq; hominum fidem: nullon ego
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus: spretus: facta: transacta omnia: hem
Repudiatus repetor: quamobrem: nisi id est quod suspicor:
Aliquid monstri alunt: ea quoniã nemini obtrudi potest:
Itur ad me. My. oratio hęc me miserã exanimauit metu. Pam.
Nã quid ego nunc dicam de patre? ah tantã ne rem
Tam negligenter agere? pręteriens modo mihi apud forũ
Vxor tibi ducenda ẽ Pamphile hodie inquit: para: abi domũ.
Id mihi visus est dicere: abi cito: ac suspende te.
Obstupui: censen me v̄bum potuisse vllum proloqui?
Aut vllam causam ineptam: saltem falsam: iniquam? obmutui.
Quod si ego rescissem id prius: quid facerẽ si quis nũc me roget?
Aliquid facerẽ: vt hoc ne facerẽ. sed nunc quid primũ exequar?
Tot me impediunt curæ: quæ meũ animum diuorse trahunt:
Amor: misericordia huius: nuptiarum solicitatio:

Pãphilus obnuptias ptur hatus ex arrupto incipit. ꝓpõ in iure.

In Chremetẽ inuehit. More poetæ hic magnas turbas facit quoca astrophe maiore gaudio cõpleat.

Propria & pathetica loquutio.

Parentis negligentiam carpit.

Aegre amãtes de re vxoria audiunt. Deliberatio & ꝑtes eius.

Dissolutio seu articulus deficientibus copul.

Patris indulgẽtiã arguit.

Tum patris pudor: qui tam leni passus est animo vsq; adhuc
Quę meo cunq; animo libitum est facere: ei ne ego vt
Aduerser? heu mihi: incertum est quid agam. My.

Egregiũ dictum. Metaphora a mole ponderis in statera pendentis.

Miſera timeo incertũ hoc quorsum accidat: sed nunc peropust
Aut hũc cũ ipsa: aut aliquid de illa me aduersum hunc loqui.
Dum in dubio est animus: paulo momẽto huc illuc impellit. Pã.
Quis hic loq̃t? Mysis salue. M. o salue Pam. P. qd agit? M. rogas?

Lenta et mœsta respõsio.

Laborat e dolore: atq; ex hoc miſera solicita est die:
Quia olim in hunc sunt cõstitutę nuptiæ: tum aũt hoc timet

Ego ne istuc

Ne deseras se. Pam. Ego ne istuc conari queam?

Magna vis inest pnoĩbꝰ istis. nec precipitant: sed interrupte proferẽda sunt

Ego propter me illam decipi miseram sinam:
Quę mihi suum animũ atq; omnem vitam credidit?
Quam ego animo egregie charam pro vxore habuerim:
Bene & pudice eius doctum atq; eductum sinam
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. My. Haud vereor si in te solo sit situm.

Ab honesto Ignauꝰ est q vim inferre nõ pt. Irritat Pamphilus in patrem.

Sed vim vt queas ferre. Pam. Adeon me ignauum putas?
Adeon porro ingratum: aut inhumanum: aut ferum:
Vt neq; me consuetudo: neq; amor: neq; pudor
Commoueat: neq; commoneat vt seruem fidem? My.
Vnum hoc scio hanc meritam esse: vt memor esses sui. Pam.

Ardentius incitat.

Memor essem? o Mysis: Mysis: etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio: iam ferme moriens me vocat
Accessi: vos semotę: nos soli: incipit:

Mi Pam. & ꝓsopopeia ẽ & principiũ a blãdimẽto Ait reddita vocẽ moriẽtꝭ

Mi Pamphile huius formam atq; ætatem vides:
Nec clam te est q̃ illi nunc vtræq; res inutiles
Et ad pudicitiam & ad rem tutandam sient.
Quod ego per hanc te dextram oro: & genium tuum:
Per tuam fidem: perq; huius solitudinem

Te obtestor: ne abs te hanc segreges: neu deseras.
Si te in germani fratris dilexi loco:
Siue hęc te solum semp fecit maximum:
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus:
Te isti virum do: amicum: tutorem: patrem.
Bona nostra hęc tibi committo: & tuę mando fidei.
Hanc in manum dat: mors continuo ipsam occupat:
Accepi: acceptam seruabo. My. ita spero quidem. Pam.
Sed cur tu abis ab illa? My. obstetricem accerso. Pam. propera:
Atq; audin? verbum vnum caue de nuptijs:
Ne ad morbum hoc etiam. My. teneo.

Concludit partē deliberationis suæ p electionē.

PET. M.

Hoccine est humanū factū &c̄. Qualis debeat esse oratio pathetica: hæc scæna p̄cedens docet. & amantis iuuenis vehementes æstus: & animū ancipitē exprimit. qui curis distrahit hinc rapiente appetitu: hinc reuocante rōne. Cuius imperio incōtinentes minime parent: voluptate decepti: pro qua corrupti iudicare solent. Macro. li. iij. loquens de affectibus sic ait. Oratio pathetica aut ad indignationē: aut ad misericordiā dirigit. horū alterū accusatori necessariū est: alterū reo. Et necesse est initium abruptū habeat: qm̄ satis indignantib⁹ leniter incipere nō cōuenit. Ideo apud Vergiliū Iuno sic incipit: Quid me alta silentia cogis rūpere. Nec initiū solum tale debet esse: sed omnis (si fieri potest) oratio pathetica & breuib⁹ sententijs: & crebris figurarū mutationib⁹ debet velut inter æstus iracūdiæ fluctuare. Ira inquit quæ est breuis furor: nō pōt cōtinuare vnū sensū in loquendo. Quid est si hæc cōtumelia non est. Seneca in libello de amicitia sic ait Cōtumelia a cōemptu dicta est: quia nemo nisi quē cōtemnit afficit tali iniuria

Oratio pathetica.

Ira.

Contumelia

Tum patris pudor. Aristo. in. ij. li. œcono. sic ait. Duplex est timoris species. Vna qdē cū pudore & verecūdia: q̄ vtunt erga parentes filij sobrij: & ciues cōpositi ad benignos rectores. Alia vo cū inimicicia & odio: sicut serui ad dominos: & subditi ad tyrannos iniurioſos & iniquos. Plato in li. x. de legibus sic ait. Metuimus quoq; sæpenumero cū formidam⁹: ne dicendo aut faciēdo aliquid minus honestū mali videamur. Quem quidē timorē nos imo om̄es (vt arbitror) pudorē appellamus. Si ego rescis. &c̄. Gel. li ij. Qui factū aliquid occulti⁹ aut inopinatū inspatūq; cognoscit: is dicit pprie rescire. Sollicitudo est ægritudo cū cogitatione. Sollicitatio vo est q̄ fit ab alio. Dum in dubio est ani. &c̄. Momento. i. motu. Fabius libro tertio sic ait. Laudare testem vel cōtra pertinet ad momenta iudiciorum. Laborat e dolore &c̄. Dolor est ægritudo crucians.

Timor.

Rescire.

Sollicitudo.

Sollicitatio.

Momentū.

Dolor.

PAVLVS. In hac scæna colloquiũ est duorũ adulescentũ Carini & Pamphili. in quo altera pars ostenditur fabulæ. nam ex duorũ iuuenũ periculis gaudijsq; Andria cõponitur. Pamphilũ Carinus pcatur obnixe: philomenã ne ducat.

ACTVS SECVNDVS

CARINVS. BIRRIA. PAMPHILVS.

Versus partim Octonarij: partim Senarij: & nonnulli Pentametri.

Carinum & birriã additi Terẽ. fabulæ ne philomẽa spreta relinq̃t Veh interiectio execrãtis est. Snia ex aristotele deprompta.

Vid ais Birria: dat ne illa Pamphilo hodie nuptũ: Bi.
q Sic ẽ. Ca. q̃ scis: Bi. apud forũ mõ e Dauo audiui. Ca. ve
Vt animꝰ i spe atq; i timore vsq; añ hac attentꝰ fuit (misero mihi:
Ita postq; adempta spes est: lassus cura confectus stupet. Bi.
Quęso ædepol Carine: quoniã nõ potest id fieri qd̃ vis: id velis
Quod possit. Ca. Nihil volo aliud nisi Philomenã. Bi.
Ah quanto satius est te id dare operam:
Qui istum amorem ex animo amoueas tuo:

Sanũ Birriæ cõsiliũ attẽdant tũ amatores: tum physici.

Quã id loqui quo magis libido frustra incendatur tua. Ca.
Facile omnes cũ valemus: recta cõsilia ęgrotis damus:
Tu si hic sis aliter sentias. Bi. Age age vt libet. Ca. Sed Pamphilũ
Video: coia experiri certũ est priusq; pereo. Bi. Quid hic agit: C.

Hęc præmia sũt petitiões. Saltẽ pticula vtunt in rebus desparatis.

Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: amorẽ huic narrabo meũ.
Credo impetrabo: vt aliquot saltẽ nuptijs prodat dies:
Interea fiet aliquid spero. Bi. Id aliquid nihil est. Ca. Birria
Quid tibi videtur: adeon ad eũ: Bi. Quid nisi nihil vt impetres
Vt arbitretur sibi paratũ mœchum si illam duxerit. Ca.

Odiosa ẽ carino suspitio birriæ.

Abi hinc in malam crucẽ cum suspitione istac scelus. Pam.
Carinum video: salue. Ca. O salue pamphile:
Ad te venio: spem: salutẽ: auxilium: cõsilium expetens. Pam.
Neq; pol consilij locum habeo: neq; auxilij copiam.
Sed istuc quid nã est: Ca. hodie vxorẽ ducis. P. Aiũt. Ca. Pãphile
Si id facis: hodie postremũ me vides. Pã. Quid ita: Ca. hei mihi

Carini verecundia.

Vereor dicere huic: dic quęso Birria. Bi. Ego dicã. Pã. q̃d est: Bi.

Sponsã hic tuã amat. P. Nẽ iste haud mecũ sentit: ehodũ dic mihi
Nunquid nã amplius tibi cũ illa fuit Carine? Ca. Ah Pamphile:
Nihil. Pã. Quã vellẽ. Ca. Nũc te ꝑ amicitiã: & ꝑ amorẽ obsecro:
Principio vt ne ducas. Pã. Dabo eqdẽ operã. C. Sed si id nõ põt:
Aut tibi hæ nuptiæ sunt cordi. Pã. Cordi? Ca. Saltẽ aliquot dies
Profer: dum ꝓficiscor aliquo ne videã. Pam. Audi nunciam
Carine: ego neutiq̃ officium liberi esse hominis puto:
Cum is nihil ꝓmereat: postulare id gratię apponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo: quam tu adipiscier. Ca.
Reddisti animũ. Pã. Nunc siquid potes: aut tu: aut hic Birria:
Facite: fingite: inuenite: efficite: qui detur tibi:
Ego id agam: mihi qui ne det̃. Ca. Sat habeo. Pã. Dauũ optime
Video: cui⁹ cõsilio fretus sum. C. At tu hercle haud quicq̃ mihi:
Nisi ea quę nihil opus sunt scire: fugin hinc. Bi. Ego ꝟo ac lubẽs.

Nẽ i valde.

q̃ vellẽ se abs te esse vitiatã

correctio ĩpatiẽt; pãphili.

Officiũ liberi hominis.

Nuptias &c̃ vultuose & cũ gestu pronũciandum.

Mire exprimit pr̃is affectũ nuptias recusantis.

Eclypsis: quicq̃ .s. dicis.

Lubẽs. i. libẽt̃ PET. M.

Quid ais Birria &c̃. Amore alicu⁹ rei optatæ vltra q̃ oporteat irretitos desipere ac pene insanire exprimit & docet hæc scæna: quũ mentis acies voluptatũ corrupta illecebris decoꝝ ip̃m nõ videat: & ad id tandẽ deueniat: vt ab his moneri cogat̃ & regi: quos ipsa regere deberet & gubernare. Huius rei causa est incõtinentia: q̃ prudentiã destruit. Duoꝝ igit̃ adulescentiũ ardores: & vota dissimilia necnõ amatoria describit̃ incõstantia & suspicio. Socrates apud Platonẽ in Symposio Alcibiadẽ formosissimũ adulescentẽ sic alloquit̃. Tunc sane mẽtis oculis acute incipit cernere: quũ primũ corporis oculis deflorescit. tu ꝟo ab hac ætate es ꝓcul. Et in Phedro sic ait: Qñ cupiditas absq; ratione ad voluptatem trahit: nobisq; impat: impiũ illud libido vocat̃. Libido aũt quũ multiformis sit multarũq; partiũ multas itaq; appellatiões habet. Tu si hic sis: aliter sentias. Plato in Phedro sic ait: Amantes ꝓpter cupiditatis ardorẽ in iudicando fallunt̃. Quid tibi videt̃ &c̃. Hic locus q̃ molesta sit veritas amãti: q̃q; iocũda sit assentatio declarat. Officiũ liberi hoĩs esse puto &c̃. Sensus est: Nõ puto illũ agere vt decet liberũ hoĩem: q quũ nullũ bñficiũ cõferat: petit gr̃am sibi deberi. Vñ quũ ego fugiẽdis nuptijs mihi potius q̃ tibi inseruiã: nolo mihi debeas: his em̃ debem⁹ q in nos bñfic fuerũt. Quũ is nihil ꝓmereat. i. nihil cõferat ꝓpter qd̃ aliqs affect⁹ bñficio illi debeat: & antiq̃ dixit. Ver. in. iiij. Ego te q̃ plurima fãdo renumerare potes nũq̃ regina negabo ꝓmeritã. i. cõtulisse in me oĩa bñficia q̃ potes ꝟbis explicare tuis: vt mihi nullo mõ liceat esse ingrato. Ille igit̃ nihil ꝓmeret̃ q nihil agit ob qd̃ possit esse de aliquo bene merit⁹. Non est ergo officium animi generosi: velle aliquẽ sibi debere alicuius rei gratia quã illi non est gratificatus. i. non fecit gratia illius.

Libido.

PAVLVS. In hac scæna cõsiliũ continet pſonarum: ad quas potiſſimũ argumentum ſpectat. Et eſt locus in quo (vt fieri ſolet) fortuna mixta rebus diſpoſitq; magnas turbationes dat. In cuius principio Dauus cõperta ex variis coniecturis nuptiarum falſitate Pamphilum quærens inſolentius exultat.

DAVVS. CARINVS. PAMPHILVS.

Tetrametri Trochaici: & Senarij quidam.

Portam⁹ & corpe & aio Recto ordie prius metus tollit q̃ gaudiũ ifundat. Reſciuit. i. cognouit. Reſiſte: remane.

Mira cõpendia contrahit hic poeta: nec tñ affect⁹ pſonarũ pdit.

Perfecta ſecuritas liberatõ vocat: iõ dicit libera me. Aĩ aduerte loquendi modum.

Rogo. i. interrogo. Mira & imitanda breuitas. Obſonatũ

Il Boni: boni q̃d porto: ſed vbi inueniam Pamphilum:
d Vt metũ in q̃ nũc eſt adimã: atq; expleã aĩm gaudio: Ca.
Lętus ẽ: neſcio q̃d. P. nihil eſt: nõdũ hęc reſciuit mala. D.
Quem ego nunc credo: ſi iam audierit ſibi paratas nuptias. Ca.
Audin tu illum: Da. Toto me oppido exanimatũ quęrere.
Sed vbi quęrã: aut quo nũc primũ intendã: Ca. ceſſas alloqui: D.
Abeo. Pam. Daue ades: reſiſte. Da. Quis hõ eſt q̃ me: o Pãphile
Te ipſum quęro: euge Carine: ambo opportune: vos volo. Pam
Daue perij. Da. quin tu hoc audi. P. Interij. D. q̃d timeas ſcio. C.
Mea quidẽ herde in dubio eſt vita. Da. Et quid tu ſcio. Pam.
Nuptię mihi. D. Et ſi ſcio. P. hodie. D. obtũdis: tametſi itelligo:
Id paues ne ducas tu illã: tu autẽ vt ducas. Ca. Rem tenes. Pam.
Iſtucipſum. Da. atq; iſtucipſum nihil periclí eſt: me vide. Pam.
Obſecro q̃ primũ hoc me libera miſerũ metu. Da. Hem libero.
Vxorẽ tibi nõ dat iam Chremes. Pã. qui ſcis. Da. ſcio: tuus pater
Modo me prehendit: ait tibi vxorem dare ſeſe hodie:
Item alia multa: quę non eſt narrandi locus.
Cõtinuo ad te properans: pcurro ad forum vt dicam tibi hæc.
Vbi te nõ inuenio ibi: aſcendo in quendã excelſum locum.
Circumſpicio: nuſq; forte ibi huius video Birriam.
Rogo: negat vidiſſe ſe: mihi moleſtũ: quid agam cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mihi incidit ſuſpicio: hem
Paululum obſonij: ipſus triſtis: de improuiſo nuptiæ

Nō cohērēt. P. quorsū nā istuc? D. Egomet cōtinuo ad Chremē: est q̄d pani vinoq; additur.
Cum illo caduenio: solitudo ante hostiū: iam id gaudeo. Ca.
Recte dicis. Pam. Perge. Da. Maneo: interea introire neminē Callidū Dauifactum.
Video: exire neminē: matronā nullam in ędibus:
Nihil ornati: nihil tumulti: accessi intro: aspexi. Pam. Scio Nun. argumentū asequentibus.
Magnū signum. Da. Nun videnť cōuenire hęc nuptijs? Pam. Donatꝰ chremi legendū censet: sic: vlyxi.
Non opinor Daue. Da. Opinor narras? non recte accipis:
Certa res est: etiam puerū inde abiens conueni Chremis:
Holera & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni. Ca. Nullꝰ p nō.
Liberatus sum hodie Daue tua opera. Da. Ac nullus quidē. Ca. Caput p synecdochen: ps p toto:
Quid ita? nempe huic prorsus illā nō dat. Da. Ridiculū caput. Vides. i. puides. Nisi ambis. Eclypsis: deest em: nihil efficies.
Quasi necesse sit si huic non dat: te illam vxorē ducere.
Nisi vides: nisi senis amicos oras: ambis. Ca. Bene mones:
Ibo: & si hercle sępe iam me spes hęc frustrata est. Vale.

Dij boni quid por. &c. Dexteritatē seruilis ingenij: & aliqđ vestigium prudentiæ q̄ futura signis q̄busdam puidet: hæc scæna describit: & dolosā iactantiā & animū ad circūueniendos dnos natura ppensum: vt difficile sit cauere. Id circo puerbiū erat apđ antiquos: totidē nobis esse hostes quot seruos Pla. li. vi. de legibus ait: Nihil in animo seruiente integrum esse: nec quicq̄ seruoꝝ generi esse credendū. Qđ & sapientissimꝰ poetaꝝ testatur nobis: cū de ioue sic loquit: Dimidiū mentis iuppiter illis auferť qui seruitutę sorti subiecti sunt. Amantiū insup affectus exprimit qui libidinis caligine obducti: cōsilio serui dolosi regūtur: qđ vel maxime dedecet. Prudentis ppriū est (inquit Seneca) examinare cōsilia: & non cito facili credulitate ad falsa plabi. Si prudens est animꝰ tuus tribꝰ tpibus dispensetur: p̄ntia ordina: futura puide: p̄terita recordare. Nam q̄ nihil de p̄terito cogitat: perdet vitam. Qui nihil de futuro meditať: in oīa incautus incidit. Hem paululū obso. &c. Obsoniū est qcquid comeditur: p̄ter panē & vinū. Ambis. Ambire in re ciuili est prensare aliquos: & circūeundo id impetrare qđ petitur. Et ambitionē appellamus cupiditatē honoris. Et lex ambitus eos punit qui ambitu & prensatione largitionibusq; magistratus occupant. Plautus in amphitrione ait. Virtute ambire oportet: non fautoribus.

PET. M.

Obsonium. Ambire. Ambitio.

In hac scæna ponitur cōsultatio & deliberatio Dauí & Pamphili: cui tandē Dauus p̄suadet ne a patre ppositas recuset nuptias. PAVLVS.

PAMPHILVS DAVVS

Eiusdem rationis cum superiori.

Cogitabundus et stomachose hæc dicit. Sic Verg. Quid vult cõcursus ad amnẽ. Alternatim patrẽ & ẽ vultuose pnuncian. dũ. puerbiũ celeritatis. Inuenerit pro inueniat.

Affect. pã. Argumentũ ab vtili.

Elegans locutio.

Speras. i. times. Vergi. At spatedos Elegantia.

Morẽ prĩs i delicto adulescentẽ seruã tãq; optãdã proponit.

Cautio est .i. cauendũ ẽ.

Vid igit̃ Daue sibi vult pat̃: cur simulat̃: D. ego dicã tibi.
q Si id succenseat nũc quia nõ det tibi vxorẽ Chremes:
Ipsus sibi esse iniurius videatur: neq; id iniuria:
Prius q̃ tuũ animũ vt sese habeat ad nuptias pspexerit.
Sed si negaris ducere: ibi culpam omnẽ in te transferet:
Tum illę turbę fient. Pã. quid vis patiar̃: D. pater est Pamphile:
Difficile est: tũ hęc sola est mulier: dictũ ac factum inuenerit
Aliquã causam: quã ob rem eĩciat oppido. P. Eĩciat̃: D. Cito. P.
Cedo igit̃ quid faciã Daue̅: D. Dic te ducturũ. P. hẽ. D. qd est̃: P.
Ego ne dicam̃: Da. Cur non̅: Pam. Nõ faciã. Da. Ne nega. Pam.
Suadere noli. Da. Ex ea re quid fiat vide. Pam.
Vt ab illa excludar: hac concludar. Da. Non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:
Ducas volo vxorem hodie: tu ducam inquies.
Cedo quid iurgabit tecum̃: hic reddes omnia
Quę nunc sunt certa ei consilia: incerta vt sient
Sine omni periculo: nã haud dubiũ est quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea causa minueris
Hęc quę facis: ne is suam mutet sententiam:
Patri dic velle: vt cum velit tibi iure irasci nõ queat.
Nam quod tu speras, ppulsabo facile: vxorem his moribus
Dabit nemo: inueniet inopem potius q̃ te corrumpi sinat.
Sed si te æquo animo ferre accipiet: negligentẽ feceris.
Alia ociosus quęret: interea aliquid acciderit boni. Pam.
Itan credis̃: Da. haud dubium id quidem est. Pã. vide quo me inducas. Da. quin taces. Pam.
Dicam: puerum autẽ ne rescisca̅t mihi ex illa cautio est.
Nam pollicitus sum suscepturũ. Da. O facinus audax. P. hãc fidẽ

Sibi me obsecrauit: qui se sciret nõ deserturum vt darem. Da.
Curabitur: sed pater adest: caute te esse tristem sentiat.

Curabit̃ impsonalit̃: tãquã arduũ & graue.

Si te æquo animo ferre accipiet &c̃. Seneca: Non amare parentes impietas est: non agnoscere insania. & nunq̃ beneficio vincitur cuius beneficium est ipsum quod vincit.

In hac sequenti scæna continetur erroris fabulæ modus: & periculũ comitũ atq; executio consiliorum.

PAVLVS.

SIMO DAVVS PAMPHILVS
Trimetri Iambici.

Euiso quid agant: aut quid captent consili. Da.
r Hic nunc nõ dubitat quin te ducturum neges:
Venit meditatus alicunde ex solo loco:
Orationem sperat inuenisse se
Qua differat te: proin tu fac apud te vt
Sies. Pã. modo vt possim Daue. Da. Crede inquã hoc mihi:
Nunq̃ hodie tecum commutaturum patrem
Vnum esse verbum: si te dices ducere.

Actio trib⁹ rebus cõstat: cogitãdo: dicẽdo: gerẽdo.

Differat. i. disturbet.

Cõmutare ꝟba est ꝓ bonis dictis mala ingerere.

Reuiso qd agant &c̃. Senis cura de filio: & serui calliditas: atq; adulescẽtis ingenuitas: ac patris pñtiam verentꝫ titubatio describit̃ hac scæna. Crede inq̃ hoc mihi &c̃. Quasi rem penitus exploratã haberet affirmat sic forte dauus hoc sibi psuadens ingenito acumine. Seneca tñ ita præcipit: De dubijs nõ diffinias: sed suspensam tene sniam. Nihil inexpertum affirmes.

Hæc scæna habet quẽadmodum Pamphilum Byrria obseruet: exinde eiusdem Pam. consensum ad nuptias. tandem Byrria re intellecta Carinũ mœrore conficit. Hic quattuor psonæ sine intellectus confusione loquuntur.

PAVLVS.

BIRRIA SIMO DAVVS PAMPHILVS
Senarij vt superiores.

Erus me relictis rebus iussit Pamphilum
h Hodie obseruare: vt quid ageret de nuptijs
Scirem: id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeo pręsto video cum Dauo: hoc agam. Si.
Vtrunq; adesse video. Da. Hem serua. Si. Pamphile. Da.

Iterum mire quũ oẽs consultissime sibi agere vid' ant̃: oẽs ĩopinato rer̃ exitu ludificãt̃.

Quasi de improuiso respice ad eum. Pã. hem pater. Da.
Probe. Si. hodie vxorem ducas vt dixi volo. Bi.
Nun nostrę timeo parti quid hic respondeat. Pam.
Vafrũ Pamphili responsum. Necꝫ istic necꝫ alibi tibi vsꝗ erit in me mora. Bi. hem. Da.
Simo respõsum filij laudat. Obmutuit. Bi. quid dixit? Si. facis vt te decet:
Cum istuc quod postulo impetro cũ gratia. Da.
Sum verus? Bi. herus quantum audio vxore excidit. Si.
I nunc iam intro: ne in mora cum opus sit sies. Pam.
Sic Vergili. Nusꝗ tuta fides. Eo. Bi. nulla ne in re esse homini cuiꝗ fidem?
Iuuenal. Frõtis nulla fides. Verum illud verbum est vulgo quod dici solet:
Omnes sibi esse melius malle ꝗ alteri.
Tritũ vulgi dictum. Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre: quo ęquior sum Pamphilo:
Si se illam insomnis ꝗ illum amplecti maluit.
Renunciabo: vt pro hoc malo mihi det malum.

PET. M.

Herus me relictis rebus &c. Venerea face ardentẽ iuuenẽ ꝗuis nobilẽ ac generosum & appetit? impio parum vel nihil, ppter cõsilij imbecillitatẽ ac libidinis æstus repugnantẽ: hæc scæna notat. q vrgẽte voluptate blanda quidẽ dñarem domesticã negligit: & id maxime curat ad quid ætatis feruor: & cupiditas rationi nõ obtẽperans eũ trahit suis malis nõ multũ repugnantẽ: sed potius illis gaudentẽ. Amoris quippe facib? nõnulli fruũtur. Hæc omnia prudentiã nõ adesse ostendũt. q̃ pñte ac regnante id hõ videt agitꝫ qd' suæ excellentiæ cõsentaneũ est. Qui prudens est (inquit Seneca) non dicit: nõ putaui quidẽ hæc fieri. qa nõ dubitat: sed spectat: nec suspicat sed cauet. Plato loquens de voluptate in eo dialogo qui philebus de hoĩs bono inscribit: sic ait: Voluptas maxime omniũ temeraria. Fert em̃ de venereis affectib? qui maximi putant: ꝙ peierantib? illis dij pœnitus ignoscunt: q̃si pueri quidã sint nulli? intelligẽtiæ cõpotes. Facis vt te de &c. Qm̃ filius debet parere patri ac ipsum venerari. Plato. in. iiij. de legibus sic ait: Putare quisꝗ debet omia quæ possidet eor: esse qui genuerunt & educarũt. Ita vt illis hæc omnia ꝙ viribus ministrare debeat: primũ quidẽ externa bona: deinde etiã corpis: postremũ q̃ ad animũ ptinent in ỽbis: qm̃ etiã p totã vitã parẽtes venerari maxime decet. Oportet itaꝗ iratis animũꝗ explentibus c dere: seu verbis siue rebus id faciant. nõ ignorãtes patrem iure admodũ filio valde succensere: si qñ ab eo iniuriam sibi fieri arbitretur.

Prudens.

Filius quid debeat patri.

Hæc scæna dolos cōtinet vtriusq; personæ Daui & simonis: quibus vterq; miro modo & fallit & fallitur. PAVLVS.

DAVVS SIMO

Trimetri Iambici: & vnus Septenarius.

Ic nunc me credit aliquā sibi fallaciam
h Portare: & ea me hic restitisse gratia. Si.
Quid Dauus narrat? Da. æque quicq̄ nunc quidē. Si.
Nihil ne? hem: D. Nihil ꝓrsus. Si. Atqui expectabā quidē. Da.
Pręter spem euenit sentio: hoc male habet virum. Si.
Potin es mihi verum dicere? Da. Nihil facilius. Si.
Num illi molestæ quidpiam hę sunt nuptię:
Propter huiuscę hospitę consuetudinem? Da.
Nihil hercle: aut si adeo: bidui aut tridui est
Hæc solicitudo: nostin? deinde desinet.
Etenim ipse secum eam rem recta reputauit via. Si.
Laudo. Da. Dum licitū est ei: dumq; ętas tulit
Amauit: tum id clam cauit: ne nunq̄ infamię
Ea res sibi esset: vt virum fortem decet.
Nunc vxore opus est: animū ad vxorē appulit. Si.
Subtristis visus est esse aliquantulū mihi. Da.
Nihil ꝓpter hanc rem: sed est quod succenset tibi. Si.
Quid nā est? Da. Puerile est. S. Quid est? Da. Nihil. Si. Quin dic
Ait nimiū parce facere sumptū. Si. me ne? Da. Te. (q̄d est? Da.
Vix inquit drachmis est obsonatus decem:
Non filio videtur vxorem dare.
Quem inquit vocabo ad cœnam meoꝝ ęqualium
Potissimum nunc? & quod dicendum hic siet.
Tu quoq; perparce nimium: nō laudo. Si. Tace. Da.
Commoui. Si. Ego istæc recte vt fiant videro:

Dauus ita loqui videt vt spectator tm̄ audiat: sic tamē ait vt velit audiri a simone.

Præter spem id est contra

Fallacia alia aliam trudit. Polita locutio.

Quid ī amore cauendū.

Subtristꝫ. sub significatū tēperat: vt subridet.

Drachma ex xviij. siliqs cōstat. i. ex tribꝰ scrupulis.

Non laudo. modestia vtitur nō ei dicit rep̄hendo.

Verba senis cogitabūdi. Veterator in durat⁹ & tristis in astutia Caput: id est origo.

Quid nam hoc rei est? quid hic vult veterator sibi?
Nam si hic mali est quicq̄; hem; illic est huic rei caput.

PET. M. Senes. Potis. Pote. Putare. Putum. Veterator.

Hic nūc me credit &c̄. Seruili calliditate ac ꝓ tp̄is conditione cōmento heros circūueniri hæc scæna docet: & quib⁹ rōnib⁹ mentē q̄s alienā facile possit mouere p̄scribit. quū. s. ea tangunt̄ quib⁹ hi laborāt: quoꝝ affect⁹ concitare nitimur. Mouet̄ em̄ senex quū sibi audit auariciā obijci eo tp̄e qd̄ liberalitatē efflagitat. Aristo. li. ij. rhetori. ad theodectē sic scribit. Senes sunt pusillanimes: q̄a humiliati sunt a natura: ea tm̄ cōcupiscunt q̄ ad vitā ꝑtinent. Sunt etiā auari. Sciunt em̄ ꝓpter exp̄ientiā q̄; durū sit possedisse: ac facile abijcere. Sunt etiā formidolosi: oīa timētes. quare inquit: Viam præpauit senect⁹ formidini. Nō desiderāt voluptates: sed lucrū. Potis ne verū &c̄. Pris. sic ait: Hic & hæc potis & hoc pote. Vnde Persius. Qui pote vis dicā. i. quō possibile est. Inde cōponit̄ hic & hæc potior & hoc potius: & in sup̄latiuo potissimum. Aduerbia potius & potissime. Diomedes sic ait: Potis est ꝓ potest. Vergi. At non euandrū potis est vis vlla tenere. Ennius. Qui potis ingentis causas euoluere belli. Pote ꝓ potes crebro dicebat̄. Persi. Qui pote vis dicā. Recta putauit vita. Putū (inq̄t Sext⁹ pōpe.) dicebant antiqui ꝓ puro. Vñ putatæ vites & arbores quoq̄; ꝙ decisis impedimētis remanerēt. Purū aurū quoq̄; putatū dici solet. i. expurgatū: & ratio putata. i. pura facta. Veterator (vt inquit Sextus pompe.) dicit̄ callidus a multaꝝ rerū gerendarū vetustate. Fidelē haud fer. &c̄. Fides inq̄t Seneca. sanctissimū humani pectoris bonū est. nulla necessitate ad fallendū cogit̄: nullo corripit̄ p̄mio. Et alibi. Dignus est decipi qui decipiēdo cogitauit. Et alibi. Non est iniuria pati qd̄ prius feceris. Cornelius li. i. sic ait. Fides integra non manet: vbi magnitudo quæstuum expectatur.

PAVLVS.

Sequenti scæna nouo quodā modo Dauo inscio cessanteq̄; fallit̄simo præ nimia sagacitate sua. Et hoc ita fingit poeta: vt vehementius ad nuptias agendas accendat̄simo: & quadā industria sic quædam agit poeta tanq̄; casu eueniant: vt est hæc suspicio senis de partu ficto.

TERTIVS ACTVS

MYSIS. SIMO. DAVVS. LESBIA. GLYCERIVM.

Versus eiusdem rationis.

Oeconomia comicoꝝ sæpe sic se hēt: vt casu putet̄ euenisse qd̄ consilio factum sit.

Ta pol quidem res est (vt dixti) Lesbia:
i Fidelē haud ferme mulieri inuenias virum. Si.
Ab andria ē ancilla hęc: q̄d narras? Da. Itast. My. sed
Hic Pamphilus. Si. Quid dicit̄? My. Firmauit fidē. Si. hem. Da.

Vtinam aut hic surdus: aut hęc muta facta sit. My.
Nam quod peperisset iussit tolli. Si. O iupiter
Quid ego audio? actum est: siquidē hęc vera prędicat. Le.
Bonum ingeniū narras adulescentis. My. Optimum:
Sed sequere me intro: ne in mora illi sies. Le. sequor. Da.
Quod remediū nunc huic malo inueniā? Si. Quid hoc?
Adeon est demens? ex peregrina: iam scio: ah
Vix tandē sensi stolidus. Da. Quid hic sensisse se ait? Si.
Hęc primum adfertur fam mihi ab hoc fallacia:
Hanc simulant parere: quo Chremetē absterreant. Gly.
Iuno lucina fer opem: serua me obsecro. Si.
Hui tam cito: ridiculum: postq̄ ante ostium
Me audiuit stare: adproperat: non sat commode
Diuisa sunt tēporibus tibi Daue hęc. Da. Mihin? Si.
Non immemor es discipuli. Da. Ego quid narres nescio. Si.
Hiccine me si imparatum in veris nuptijs
Adortus esset: quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periculo fit: ego in portu nauigo.

Comica & faceta īpcatō Actū ē: in sū marerū de/ spatione po/ nitur.

Ingenium. i. naturam.

Deceptio se/ nis ex suspi/ cione.

Nimia senis sagacitas. Hui iteriectō ridēt̄ vultu/ ose ꝓferēda.

Discipuli. s. pamphili.

Adorīt̄ q̄ ex īsidijs irruit.

Metaphora ex mar/ gete.

Ita pol quidē res est &c̄. Tertius actus. Meretricū expostulationes ac laȝos: quos iuuenib⁹ ac īprudentib⁹: ac ob ætatis feruorē naturāq̄ voluptati addictis insidiose tendūt: hæc scæna describit. & illos interdū sua īterꝑtatiōe falsa decipi/ oñdit atq̄ solertia: q̄ nimiū sibi tribuētes: rem aliter accipiūt q̄ veritas postulet. & sic dū prudentes atq̄ sagaces videri volūt & credunt: in magnis versant̄ er/ rorib⁹: & callidis ingenijs vt stolidi turpit̄ irridēt̄. Quapropt̄ Cice. ꝓmo offi. loquēs de officijs q̄ manāt a prudētia: sic inquit: Labi: errare: nescire: decipi: ma/ lum & turpe ducimus. Et Señ. dicit: ꝓprium esse prudentis homis atq̄ sagacis omnia bene examinare: ne sua credulitate ad falsa labat̄. Hæc em̄ significant nō adesse prudentiā. Ah vix tandem sensi stolidus &c̄. Stolidus & stultus dicīt is qui est crassioris ingenij & hebetioris: carens. s. prudentia: quæ habet defectū bonoꝝ & malorū: & verū videt: est em̄ oculus animę: quo hi qui carēt stolidi appellant̄. Iuno lucina fer opem &c̄. Iuno dicta est a iuuando: & a luce luci/ na. & ideo ꝓturientes eam inuocant. Luna em̄ est nascentiū dux. Non imme/ mor es discipuli &c̄. Seneca sic ait Quidam fallere docuerunt: dū timēt̄ falli.

Stolidus.

Lucina.

PAVLVS. Sequenti scæna ꝯpscite exprimit consuetudo medici vel medicæ de domo ægrotantis abeuntis. Nam lesbia egrediens de negocijs eius & morbo loquit. Præterea daui & simonis de puero ædito callida habetur altercatio.

LESBIA SIMO DAVVS

Trimetri: & Tetrametri Trochaici: & vnus Dimeter Catalectícus & Pentameter alter.

Dhuc Archyllis quę adsolent: quęqꝫ oportet
a Signa esse ad salutem: omnia huic esse video.
Nunc primũ fac istæc vt lauet: post deinde
Quod iussi ei dari bibere: & quantum imperaui.
Mox ego huc reuertar.
Ecastor scitus puer est natus Pamphilo:
Deos quęso vt sit supstes: quãdo quidẽ ipse est ingenio bono:
Cunctꝫ huic veritus est optime adulescenti facere iniuriã. Si.
Vel hocꝯs nõ credat qui te norit: abs te esse ortũ: Da. Quid nã
Nõ imperabat corã quid opus facto esset puerperę: (id est: Si.
Sed postꝫ egressa est: illis quę sunt intus clamat de via.
O Daue ítan cõtemnor abs te: aut ita ne tandẽ idoneus
Tibi videor esse: quẽ tam aperte fallere incípias dolis:
Saltẽ accurate: vt metui videar: certe si rescierim. Da.
Certe hercle nũc ipsus se fallit: haud ego. Si. Edixin tibi:
Interminatus sum ne faceres: num veritus: quid retulit:
Credon tibi hoc: nũc peperisse hanc e Pamphilo: Da.
Teneo quid erret: quid agam habeo. Si. Quid taces: Da.
Quid credas: quasi nõ renunciata tibi sint hęc sic fore: Si.
Mihin quisquã: Da. Eho an tu te intellexti hoc assimularier: Si.
Irrídeor. Da. denunciatũ est: nã qui istęc tibi incidit suspicio: Si.
Qui: quia te norã. Da. Quasi tu dícas factũ id cõsílio meo. Si.
Certe em̃ scio. Da. Nõ satis me pnosti etiã qualis sim Simo. Si.

Assolent cõsuetudinis.
Oportet necessitatis.
Medici adhuc futurarꝫ rerꝫ incerti: psentibꝰ ĩdicijs firmã valitudinẽ pollicẽt
Scitus. i. elegãs: pulcher. Vel pro etiã.
Locus ab incõgruẽtia rei temporisqꝫ.
Dauus hæc secum.
Interminatus i. minatus.
Verecũdia liberi est: serui vero metus.
Mihin qsqꝫ. hoc ad senis pspicaciã spectat. q. d. ego ipse ĩtellígo.
Pernosti. p significatum auget.

Ego ne te? Da. sed siqd tibi narrare occepi? continuo dari
Tibi ẏba cẽses. Si. falso. Da. Itaq; nihil hercle mutire iã audeo. S.
Hoc ego scio vnũ? neminẽ peperisse hic. Da. Intellextin?
Sed nihilo secus puerũ deferent huc ante ostium.
Id ego iam nunc tibi renuncio here futurum vt sis sciens?
Ne tu hoc mihi posterius dicas? Daui factum cõsilio aut dolis.
Prorsus a me opinionẽ hanc tuã esse amotam volo. Si.
Vnde id scis? Da. audiui? & credo. Si. multa cõcurrunt simul?
Qui coniecturã hanc nũc facio? iam prius hęc se e Pamphilo
Grauidam dixit esse? inuentũ est falsum. nunc postq; videt
Nuptias domi apparari? missa est ancilla ilico
Obstetricẽ accersitũ ad eam? & puerum vt adferat simul. Da.
Hoc nisi fit puerũ vt tu videas? nihil mouentur nuptiæ. S.
Quid ais? cum intellexeras id consilium capere? cur non dixti ex templo Pamphilo? Da.
Quis igitur eum ab illa abstraxit nisi ego? nam omnes nos quidẽ
Scimus q; misere hanc amarit? nunc sibi vxorẽ expetit?
Postremo id mihi da negoci? tu tamen has nuptias
Perge facere ita vt facis? & id spero adiutores deos. Si.
Immo abi intro? ibi me opperire? & qd parato opus est para.
Non impulit me hæc nunc omnino vt crederẽ?
Atq; haud scio? an quę dixit sint vera omnia.
Sed parui pendo. Illud mihi multo maximum est?
Quod mihi pollicitus ẽ ipsus gnatus. Nunc Chremẽ
Conueniam? orabo gnato vxorẽ. si impetro?
Quid alias malim q; hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus est haud dubiũ id est mihi.
Si nolit? quin eum merito possim cogere.
Atq; adeo in ipso tpe eccum ipsum obuiam.

Ego me te.
Ista pronoia vehementiã habent.
Dauus nitit diluere suspicionem
Peculiaris sermo.
Multis signis coniectura conflatur.
Mouentur. i. pturbantur.
Pãphilũ ab amore diuertisse asserit.
Opperire. i. expecta
Vide q; diserte & latine Simo hæc secũ
Pollicitatio ẽ magnarũ rerũ p missio.
In ipso tpe. i. opportune.

PET.M. Adhuc archillis &c̃. Obstetricũ iactantiã: verba impiosa circa id qđ ad suã possessionẽ ꝓtinet: & blanda inter dura ꝓ tpis cõditione: vt parentũ animos emreant & lucrũ faciant: hæc scæna exprimit. & senis nõ omnino prudentꝫ: sed nec pia & stolidi rõcinatio describit: qui sic interdũ loquit: vt merito cõtemni posse videatur. Rursusq; animũ ad rationẽ reuocans id meditat: quod suis rebus inprimis cõducere putat: ne seruili vaframẽto decipiat. quod ideo accidit: qm̃ pauci prudẽtes reperiunt. Quapropter diuus ille Plato in eo dialogo qui ꝓthagoras inscribit: sic ait. Stultoꝝ infinita est ꝓgenies: idcirco si quis eos vituꝑare pergat defatigabit. Hercules. Castor. Aedepol. Scitus. Ecastor &c̃. Gel. li. x. sic ait: In veteribus scriptis neq; ratione mulieres ꝑ herculẽ deierant: neq; viri ꝑ castorem. Aedepol aũt qđ iusiurandũ est per pollucẽ & viro & fœmine cõmune est. Scitus. i. bone indolis: & ꝑ seferens futurã elegantiã in moribꝰ: & rerũ solertiã. Scite quis aliquid agit: quũ docte ac prudẽter agit. Ob spem igit & adulatorie obstetrix appellat infantem scitũ. Eho an tu intellexti hoc assi. &c̃. Apud. dicit esse maximũ stultitiæ specimẽ nõ intelligere se aliꝭ esse ludibrio. Ludibrium. Multa cõcur. s. ſ &c̃. Affectus erga filios parentũ exprimit: qui nõ facile credũt vitia filioꝝ: & illos accusant cogẽte amore: q̃ causa est vt iudiciũ paternũ decipiat. Quapropter Adrastus papinianꝰ dicit. Quantus honos quãtusq; pudor ne credite patri: Et sup hesternas licuit cognoscere mensas. Non impulit me hic oino &c̃. Hæc est senis prudentiæ nõ exptis rõcinatio: q̃ ꝓterita meditat: & futura ꝓspicit: ne decipiat: & aliꝭ ludibrio sit. qđ maxime illũ dedecet q bene prudẽterq; viuendi cæteris exemplo esse debet. Prudentia em̃ (vt inquit philosophus. iij. li. politicoꝝ.) est ꝓpria virtus eoꝝ qui alios regunt.

PAVLVS. In sequenti scæna continetur congressio duoꝝ senũ. q̃ ad tale periculũ redigit fabulã: vt id videat consilio vitari non posse: sed euentu: qui euentus est Critonis præsentia: Nunc etiã ex falsis veræ fient nuptiæ.

SIMO CHREMES

Octonarij: ac Senarij: & dimeter vnus.

Iubemꝰ ẏbis volumꝰ aĩo Chremes inducit ꝑ totã comœdiã lenis & placabilis: vt sic fini intersit.

Vbeo Chremetem. Chre. O teipsum quęrebam. Si. Et ego te. Chre. optato aduenis.
Aliquot me adierũt: ex te auditũ q̃ aiebant: hodie filiã
Meam nubere tuo gnato: id viso: tum: an illi insaniant. Si.
Ausculta paucis: & qđ ego te velim: & tu qđ queris scies. Chr.
Ausculto: loquere quid velis. Si.

Cõmẽdatio amicitiæ a vetustate.

Per ego te deos oro & nostrã amicitiam Chreme:
Quæ incœpta a paruis cum ętate accreuit simul.

Perq; vnicã gnatam tuam: & gnatum meum:
Cuius tibi potestas summa seruandi datur:
Vt me adiuues in hac re: atq; ita vt nuptiæ
Fuerant futurę fiant. Chr. Ah ne me obsecra:
Quasi hoc te orando impetrare a me oporteat.
Alium esse censes nunc me atq; olim cum dabam?
Si in rem est vtriq; vt fiant: accersi iube.
Sed si ex ea re plus mali est q̃ commodi
Vtriq;: id te oro in cõmune vt consulas:
Quasi illa tua sit: Pamphiliq; ego sim pater. Si.
Immo ita volo: itaq; postulo vt fiat Chreme.
Neq; postulem abs te: ni ipsa res moneat. Chr. Quid est? Si.
Irę sunt inter Glycerium & gnatum. Ch. Audio. Si.
Ita magnæ: vt sperem posse auelli. Ch. Fabulæ. Si.
Profecto sic est. Ch. Sic hercle vt dicam tibi.
Amantium irę amoris integratio est. Si.
Hem id te oro: vt ante eamus dum tempus datur.
Dumq; eius libido occlusa est contumelijs:
Priusquã harum scęlera & lachrumę conficte dolis
Reducant animum ægrotum ad misericordiam:
Vxorem demus: spero consuetudine
Et coniugio liberali deuictum Chreme.
Dein facile ex illis sese emersurum malis. Ch:
Tibi ita hoc videtur: at ego non posse arbitror
Neq; illum hanc perpetuo habere: neq; me perpeti. Si.
Qui scis ergo istuc: nisi periculum feceris? Ch.
At istuc periculum in filia fieri graue est. Si.
Nempe incommoditas deniq; huc omnis redit:
Si eueniat (quod di prohibeant) discessio.
At si corrigetur: quot commoditates vide.

Obtestatio a reb⁹ de quibus agitur.

Vox plena officij & charitatis.

Atq; pro q̃. Ab vtili. Accurata locutio.

Quasi illa. suauissima cõmutatõ est a possibili.

Profecto: cõfirmatio est.

Catholica. i. vl'is sentẽtia.

Harꝫ. ĩuidio se de vna tm̃ dicitur.

Chremes pãphili amorẽ suspectũ hẽt. Periculũ. i. experimentũ.

Parẽthesis ꝑ euphenismõ ab honesto & vtili.

Principio amico filium restitueris:
Tibi generum firmum: & filię inuenies virum. Ch.
Quid istic? si ita istuc animū induxti esse vtile:
Nolo tibi vllum commodum in me claudier. Si.
Merito te semper maxumum feci Chreme. Ch.
Sed quid ais? Si. Quid. Ch. Qui scis eos nunc discordare inter se?
Ipsus mihi Dauos: qui intumus est eorum consilijs (Si.
Dixit: & is mihi pſuadet nuptias
Quantum queam vt maturem: num censes faceret filium
Nisi sciret eadem hęc velle? tute adeo iam eius audies
Verba: heus euocate huc Dauū: atq; eccum video foras exire.

Intimus. testę cōmendatio.

Vergi. Maturate fugam: regicq; hæc dicite vestro.

PET. M. Iubeo Chre. &c̄. Honesta & vtricq; parti vtilia ab amicis petenda esse docet hæc scæna: cum homo ab hoīe nō sit alienus: & mutuis bñficijs vita ciuilis constet. quā hi destruūt q̄ ppriā vtilitatē respicientes negligūt alienā. qd̄ a boni viri officio pœnitus alienū est. Quapropt̄ omniū bonaꝝ artiū magr̄ Cicero hāc legē in amicicia sanxiuit: vt neq; rogemus res turpes: neq; faciam⁹ rogati. & vt ab amicis honesta petam⁹: atq; amicoꝝ causa honesta faciam⁹. neq; expectem⁹ quidē dum rogemur: sed studiū semp̄ adsit: cūctatio absit. Plato in. v. de legib⁹ sic ait. Prima ciuitas est & respub. optimeq; leges: vbi q̄ maxime p̄ vniuersā ciuitatē priscū illud ꝓuerbiū locū habet: quo dicit amicoꝝ omia esse cōmunia.

Humanitas quomodo exercenda.

Hūanitas (dicebat Plato) trib⁹ modis exercet in vita ciuili. Vno mō p̄ salutatiōnē: vt cū obuios salutem⁹ & manū porrigimus. Scd̄o cū quis opem affert alicui calamitatib⁹ laboranti. Tertio cū hoīes inter se cōuiuia celebrant: & epulati accubatione se refouent atq; ciuiliter oblectant. Sen̄. li. viij. epł̄aꝝ sic ait. Humanitas vetat superbum esse aduersus socios. Aristo. i. poli. sic ait. Hō natura ciuile aīal est. & q̄ inciuilis ꝓpter naturā & nō ꝓpter fortunā: aut prauus est: aut melior q̄; homo. Vñ dicit: Homo solitari⁹ aut bestia: aut deus

Homo.

Amantiū iræ &c̄. Prudens hō inducit chremes: qui mores hoīm adulescentiū & iuuenū callens: id qd̄ erat iudicabat. Ad misericor. &c̄. Misericordia est (inquit Sene.) ægritudo animi ob alienoꝝ maloꝝ speciem: aut tristitia ex alienis malis.

Misericordia

PAVLVS. In sequenti scæna dauus seni insultans: vt nuptias acceleret hortatur. cui facile acquiescit. Simo dauo consilium suum prodit: conaturq; ex fictis veras efficere nuptias: quæ res dauum anxium & exanimatū reddit.

DAVVS SIMO CHREMES

Versus eiusdem rationis cum superiori.

D te íbam. Si. Quid nã est? Da. Cur vxor nõ accersitur?
a Iam adueſperaſcit. Si. Audín tu illũc? ego dudũ nõ níhil
Verít? ſum Daue abs te ne faceres id qđ volgus ſeruoꝝ
Dolís vt me deluderes: ꝓpterea q̃ amat filius. Da.
Dolís vt me deluderes: propterea quod amat filius. Da.
Egon íſtuc facerẽ? Si. credídi: idq̃ adeo metuens
Vos celaui quod nunc dícam. Da. Quid est? Si. ſcies.
Nam ꝓpemodũ habeo ĩã tibi fidẽ. Da. Tandẽ cognoſti q̃ ſiem. S.
Non fuerant nuptiæ futuræ. Da. Quid nõ? Si. ſed ea gratia
Simulaui: vos vt ꝓtentarẽ. Da. Quid ais? S. ſic res est. Da. Vide:
Nunquã íſtuc quiui ego intelligere: vah conſiliũ callidum. S.
Hoc audí: vt hinc te ĩtroire iuſſí: oportune hic mihi fit obuiã. Da.
Hẽ num nã perím? S. narro huic quę tu dudũ narraſtí mihi. Da
Quid nã audío? S. Gnatã vt det oro: vixq̃ íd exoro. D. occídí. Si.
Hẽ: qđ dixtí? D. optume inq̃ factũ. Si. nũc ꝓ hũc nulla ẽ mora. C.
Domum mõ íbo: vt apparent dícam: atq̃ huc renuncío. Si.
Nunc te oro Daue: quoniã ſolus mihi effeciſtí has nuptías. Da.
Ego ẏo ſolus. Si. Corrígere mihi gnatum porro enítere. Da.
Faciã hercle ſedulo. Si. Potes nunc dum animus irritatus est. Da.
Quieſcas. Si. Age ígitur: vbí nũc est ípſus? Da. mirũ ni domi est. Si.
Ibo ad eũ: atq̃ eadẽ hęc quę tibí dixí dícã itidẽ illi. D. nullus sum.
Quid cauſæ est quin hinc in píſtrinũ recta ꝓficiſcar vía?
Níhil est preci loci relictum: iam ꝓturbaui omnia:
Herum fefelli: in nuptías conieci herílem filium.
Feci hodie vt fierent: inſperante hoc atq̃ inuito Pamphílo.
Hem aſtutías: quod ſi quieſſem: nihíl euenísſet mali.
Sed eccum ípſum video: occidi: vtinam mihi
Esſet aliquid hic: quo nunc me pręcípitem darem.

Hic loc⁹ est q̃ iã ad diſcrimen ꝓducta comœdia in meliorẽ ptẽ ſe inclinat.

Ego. grauis orõ ab hoc ꝓnoĩe plerũq̃ exordít.

Propemodum. í. quaſi: ferme.

Simo rem dauo aperit.

Verſuta dauí diſſimlatõ Ironía.

Sic alibí: Orator ad vos venio: ſinite exorator vt ſiem.

Pollicẽ qđ mĩme intendit.

Mirũ ni. caute dauus callidã interrogationem excípit.

Quã mirifice exaggerat errores ſuos.

Hem. Ironía: Sibi ẽm oĩe malum adſcribit.

Ad te íbã. Homines nõ vndiq̃ circũſpectos: nec plane prudentes: quib⁹ abundat vita cõis aſſentatiõibus capi docet hæc ſcæna. Idcirco Tul. li. i. officiorũ

monet: ne assentationib⁹ patefaciam⁹ aures: & ne adulari nos sinamus: in q̄ falli facile est. Vnde Solon auctore Laertio dicere solebat: Caute singulos obserua: ne forte odiū in corde tegant dum blanda & arridenti facie te alloquūt: dupla/q; illis lingua atra ex mēte sonet. Hominū insup malicia: q̄ vitio iungit crassan

Fortuna. tē cōfundi aliqñ: ac in ꝓprios incidere docet laqueos. Impossibile quippe est: vt id habeat successum cuius principiū malū est. Seneca scribens de ira ad nonatum sic ait: Nulli fortuna tam dedita est: vt multa tēranti vbiq; rñdeat. Cice. in ora/tione ꝓ cluentio sic ait: Minus stultus est cui nihil in mentē venit: q̄ ille q quod

Mendax. stulte alteri venit in mentē cōprobat. Sed ea gratia si. &c. Aristo. interrogat⁹ (auctore Laertio) qdnā mēdaces lucrarent: rñdit: vt cū vera dixerint illis nō cre/datur. Socrates apud Platonē in. ij. de repub. sic ait: An nescis q ipsum menda/cium omnes homines dñq; oderunt.

PAVLVS. Sylepſ. ꝓ ge/nera: scœl⁹ ꝓ scelerato em/phasim hēt. Futili. i. leui. Metaphori/cos: a vase fu tili & rimoso dictū: i sum/mo ꝓiculo vsurpatum. Mō. maiorē vim hñt recē tiora ꝓmissa Vterq; exps est consilij. Qđ ag. gra uis ē interro/gatio cum ironia. Furcifer: qui ob leue deli/ctū cogebat in collo furcā deferre. Crucē. plena satisfactio ēē videtur con/fessio sceleris. Dispicer ē dis/q̄rere cōsiliū.

Quēadmodum hæc sequens scæna ꝑturbationis plena esset futura sup̄ pro posuit poeta: quū ad consen:iendum daui consilio tardum induceret Pam. Hic nunc indignatur Pam. Stomachatur q̄ seruo futili auscultauerit.

PAMPHILVS DAVVS Octonarij omnes.

Bi illic est scęl⁹ q̄ me ꝓdidit? D. Perij. P. atq; hoc cōfiteor
V Iure mihi obtigisse: quādoquidē tam iners: tā nulli cōsilij
Sum: seruon fortunas meas me commisisse futili?
Ergo preciū ob stultitiā fero: sed inultum id nunq; auferet. Da.
Posthac incolumē sat scio fore me: hoc nūc si deuito malū. Pam.
Nam quid ego nunc dicā patri? negabon velle me modo
Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia facere id audeā?
Nec quid me nūc faciā scio. D. Nec me quidē? atq; id ago sedulo.
Dicā aliqd iā me inuēturū: vt huic malo aliquā ꝓducā morā. Pā.
Ohe. D. visus sū. P. ehodū bone vir: qd agis? viden me tuis cōsilijs
Miserum impeditū esse? Da. At iam expediam. Pam. Expedies?
Da. certe Pamphile. Pam.
Nēpe vt mō. D. imo meli⁹ spero. P. oh tibi ego vt credā furcifer?
Turrem impeditā: & perditam restituas? hem quo frętus siem?
Qui me hodie ex tranquillissima re conieciſti in nuptias:
An nō dixi hoc esse futurū? D. dixti. Pā. qd meritus? D. crucem.
Sed si paululū ad me redeā: iam aliquid dispiciā. Pam. hei mihi
Cur nō habeo spacium: vt de te sumā supplicium vt volo:

Namq; hoc tempus prẽcauere mihi me: haud te vlciſci ſinit.

Vbi illic eſt ſce. &c. Illos ſtultitiæ ſuæ pœnas dare hæc ſcæna docet: q̃ viliſſi me pſonefreti cõſilio ad id tandẽ deueniũt vt locũ pœnitẽtiæ vbiq; relinquãt: & merito ab oĩb⁹ q̃ recte ſapiũt in reb⁹ agendis derideant. Quapropt̃ Herodotus li. vij. Bene cõſultare maximũ eſt lucrũ: & rei cõſilio geſtæ lætus plerũq; eſt exitus. Ci. li. i. offi. ſic p̃cipit. Eſt igit̃ aduleſcentis maiores natu vereri: ex hiſq; æligere optimos & ꝓbatiſſimos: quor⁹ cõſilio & auctoritate nitat̃. Ineuntis em etatis inſcitia ſenũ cõſtituenda & regẽda prudẽtia eſt. Socrates apud Platonẽ in eo dialogo q̃ theages de ſapiẽtia inſcribit̃: ſic ait. Conſilium res ſacra dicit̃. nõ eſt diuinius aliq̃d de quo hõ cõſulere queat: q̃ de eruditione ſui acſuorum. PET. M.

In ſequenti ſcæna elegãs ꝓturbatio eſt: in qua inter ſe ſimo: pãphilus: dauus: carinus: birria: chremes: omnes omnibus reddunt̃ offenſi: ſed potiſſimũ carini in pamphilum cõtinetur ingenium. PAVLVS.

ACTVS QVARTVS

CARINVS PAMPHILVS DAVVS

Senarij partim Trochaici: ꝓtim Quadrati: vnus Pentameter.

Occine eſt credibile: aut memorabile:
h Tanta vẽcordia innata cuiq; vt ſciet:
Vt malis gaudeat: atq; ex incommodis
Alterius ſua vt comparet commoda: ah
Id ne eſt verum: immo id eſt genus hominũ peſſimum.
In denegando modo quis pudor paululum adeſt.
Poſt vbi tempus eſt promiſſa iam perfici:
Tum coacti neceſſario ſe aperiunt:
Et timent: & tamẽ res premit eos denegare: ibi
Tum eor⁹ impudentiſſima oratio eſt.
Quis tu es: quis mihi es: cur meam tibi: heus
Proxumus ſum egomet mihi: attamen vbi fides
Si roges: nihil pudet. hic vbi opus eſt
Non verentur: illic vbi nihil opus eſt: ibi
Verentur. Sed quid agam: adeam ne ad eum: & cum eo
Iniuriam hanc expoſtulem: ingeram mala
Multa: atq; aliquis dicat: nihil promoueris:

Interrogatio iraſcẽti cõpotẽs: q̃ negãdi vim hẽt totã in ꝓnũciatione ſitam.

Modo. i. tm̃ modo.

Id vſu venit inter fœdifragos.

Proximus. i. charus.

Expoſtulare iuiuriã ẽ alter cari cũ eo q̃ tulit.

Poſtulare vero ẽ cõq̃ri de altero apud alterum.

Multũ molestus certe ei fuero: atq; animo morẽ gessero. Pã.

Defensio ab iprudentia.

Carine: & me & te imprudẽs (nisi quid dñ respiciũt) pdidi. Ca.

Ita ne imprudens? tandẽ inuenta est causa soluisti fidem. Pam.

Quid tandẽ? Ca. Etiã nunc me seducere istis dictis postulas? Pã.

Quid istuc est? Ca. Postq; me amare dixi: complacita est tibi.

Heu me miserum: qui tuũ animũ ex animo spectaui meo. Pã.

Falsus es. Ca. Nõne esse tibi satis hoc solidum visum gaudium

Lactasses. i. illexisses. Hẽas. pmis. so ironica.

Nisi me lactasses amantẽ: & falsa spe produceres?

Habeas. Pam. habeã? ah nescis quantis in malis verser miser:

Quantasq; hic suis consilijs mihi confecit solicitudines.

Meus carnufex. Ca. Quid istuc tã mirũ est: si de te exẽplũ capit?

Altercasti. legit a qbusdã altercatus es: nã alterco nõ dicit.ur.

Haud istuc dicas si cognoris vel me vel amorẽ meum. Ca.

Scio cũ patre altercasti dudum: & is nunc propterea tibi

Succensset: nec te quiuit hodie cogere illã vt duceres. Pam.

Immo etiam quo tu minus scis erumnas meas: hę nuptię

Pãphi? excusat iprudẽtiã Carin? argu it voluntatẽ.

Nõ apparabant mihi: nec postulabat nũc quisq; vxorẽ dare. Ca.

Scio tu coactus tua voluntate es. Pam. Mane:

Nondũ scis. Ca. Scio equidem illã ducturum esse te. Pam.

Instare: suadere: orare: cum vehementia dicit.

Cur me enicas? hoc audi: nunquam destitit

Instare: vt dicerem esse ducturum patri:

Suadere: orare: vsq; adeo donec perpulit. Ca.

Dauus. cum admiratione pnunciãdũ.

Quis homo istuc? Pam. Dauus. Ca. Dauus? Pam. Dauus interturbat. Ca. Quam obrem? Pam.

Prouerbiũ in rerum perturbatores.

Nescio nisi mihi deos satis scio fuisse iratos: q̃ auscultauerim. Ca.

Factum est hoc Daue? Da. Factũ. Ca. hem quid ais? scelus:

dic mihi. hoc sp iniuriosũ ẽ

At tibi dij dignum factis exitium diunt.

Ver. Dic mihi damæta. Scio. Ironice dicendum.

Eho dic mihi: si omnes hunc coniectum in nuptias

Inimici vellent: quod nisi hoc cõsilium darent? Da.

Deceptus sum: at nõ defatigatus. Ca. Scio. Da.

Hac non successit: alia aggrediemur via:
Nisi id putas: quia primo processit parum:
Non posse iam ad salutem hoc conuerti malum. Pam.
Immo etiam: nam satis credo si aduigilaueris:
Ex vnis geminas mihi conficies nuptias. Da.
Ego Pamphile hoc tibi pro seruitio debeo:
Conari manibus: pedibus: noctesq; & dies:
Capitis periculum adire: dum prosim tibi.
Tuum est: si quid pręter spem euenit ignoscere:
Parum succedit quod ago: at facio sedulo:
Vel melius tute aliud reperi: me missum face. Pam.
Cupio restitue quem a me accepisti locum. Da.
Faciam. Pam. At iam hoc opus est. Da. Hem sed mane cōcrepuit a Glycerio hostium. Pam.
Nihil ad te. Da. Quęro. Pam. Hem nūcine demum? Da. At iam hoc tibi inuentum dabo.

Seruitiū pro seruitute posuit.
Officium fidelis serui.
Sedulo. i. sine dolo.
Missum me face. i. noli vti opera mea.
Restitue. i. oīa mihi salua redde.
Demum ꝓ deniq;.

Hoccine ē cre. &c̄. Fidē esse nō est violandā ac retinendā esse in reb⁹ oīb⁹: vt oportet. verecūdiā et pudorē docet hæc scæna: qm̄ vbi nō est fides: iusticia locū nō habet. & fidus amicus in aliq̄ difficultate cognoscit. Vñ Plato li. i. de legi. Testem hēmus poetā Theognidē ciuē megarēsem ex sicilia: q ait: fidelē virū om̄i argento atq; auro in seditione meliorē. Est aūt (vt inqt Theognis) maxīa ꝟtus illa fides. q̄ maxime in ꝑiculis lucet: quā iusticiā ꝑfectā qs noīabit. Et Mar. Cicero dicit in offi. fidē esse iusticiæ fundamentū. & ita dici: qm̄ fiat qd' dictū est. & vbi nō est pudor: illic regnat inpudētia quo vitio nullū est tetrius: nullū hūanis morib⁹ ac ciuili disciplinæ ꝑniciosi⁹. Vñ Señ. li. i. epl'aꝝ Verecūdia bonū ī adolescente signū. Et li. xij. Verecūdia malis conatib⁹ obstat. Xenophon li. i. Ingratitudinē potissimū inpudētia sequit: q̄ ad oēm turpitudinē maxīa est dux. Et li. viij. Pudētes q̄ turpia sunt in ꝓpatulo fugiūt: temperātes vero ac pudici etiā in obscuro. Plato in. i. de leg. Legislator pudorē colere debet ac honorare. cōfidentiā ꝟo hui⁹ cōtrariā inpudentiā noīet ac maximū priuatim & publice malum hoībus arbitret. Nihil aliud est pudor (inquit) nisi timor infamiæ. Expostulare iniuriā est cū q̄rela apud aliquē exponere. Nisi me lac. &c̄. Sex. Pom. sic ait. Lacit inducit in fraudē. Tñ sactat: illectat: delectat: oblectat. Tu min⁹ scis erū. &c̄. Erumna egritudo laboriosa. Hac nō successit &c̄. Señ. li. iiij. epl'aꝝ. Non potest fieri vt non succedat aliqñ multa tentanti.

PET. M.
Fides.
Verecundia.
Pudor.
Lacio.
Lacto.

PAVLVS. In sequenti scæna instauratio est adhortationis pamphili ꝑ misidē. Opus em̄ erat rursus adulescentē exhortari ad amorem glycerij: ne sub patris impulsione opprimatur frangaturq;. Itaq; victus per misidē spondet se nunq̄ amicā deserturū: etiā si omnes homines sibi ob id reddat infestos.

MVSIS PAMPHILVS CARINVS DAVVS

Octonarij partim: & Senarij Trochaici.

Tu mō. Mollis & blanda oratio est Integratur id est instaurat̄.

Am vbi vbi erit inuentū tibi curabo & mecū adductū
i Tuū Pamphilū: tu mō anime mi noli te macerare. Pam.
Mysis. My. q̄d est? hē pāphile. optume te mihi offers. Pā.
Orare iussit se ames hera: iā vt ad sese venias: (Quid est? My.
Videre ait te cupere. Pā. Vah perij: hoc malū integrascit:
Siccine illā: atq; me opera tua nunc miseros solicitarier?

Apparari. & ad timorē & ad honorem refertur.

Nam iccirco accersor nupcias: qd̄ mihi apparari sensit. Ca.
Quibus quidē q̄ facile poterat quiesci: si hic quiesset. Da.
Age si hic nō insanit satis sua sponte instiga. My.

Adiuro. ad ꝑ valde auctiua ꝑticulaē. Vide amatoris temeritatem. Vulgatissimū ꝓuerbiū Valeant. i. abeant.

Atq; ędepol ea res est ꝓpter ea nūc misera in mœrore est. Pam.
Mysis per omnes tibi adiuro deos: nunq̄ eam me deserturū.
Non si capiundos sciam mihi esse inimicos omnes homines:
Hanc mihi expetiui: contigit: cōueniunt mores: valeant
Qui īter nos discidiū volūt: hāc nisi mors mihi adimet nemo. Ca.
Resipisco. Pā. Nō Apollinis magis verū: atq; hoc responsū est.
Si poterit fieri vt ne pater ꝑ me stetisse credat:
Quo minus hę fierent nuptię volo: sed si id non poterit:

Procliue est qd̄ adeo propensū videt̄: vt ferme necesse sit fieri. Deterret carinū. Alit exquisitam locutionem.

Id faciam in procliue: quod est: ꝑ me stetisse vt credat.
Quis videor? C. miser ęque atq; ego. D. cōsiliū q̄ro. C. fortis Pā.
Scio quid conere. Da. hoc ego tibi ꝓfecto effectū reddam. Pā.
Iam hoc opus est. D. Quin iā hēo. C. q̄d est? Da. huic non tibi
Habeo: ne erres. Ca. Sat habeo. Pam. quid facies: cedo. Da.
Dies hic mihi vt satis sit vereor ad agendum:
Ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas:

Proinde hinc vos amolimini: nã mihi impedimẽto estis. Pam. Hanc ego visam. D. q̃d tu: quo hinc te agis? C. verũ vis dicã. Da. Immo etiam narrationis mihi incipe initium. Ca. Quid me fiet? Da. Eho tu impudens. Nõ sat hẽs: qd̃ tibi dieculã addo q̃ tũ huic ꝓmoueo nuptias. Ca. Attamen Daue. Da. quid ergo? Ca. vt ducã. Da. ridiculũ. Ca. Huc face ad me vt venias si q̃d poteris. D. q̃d veniã? nihil hẽo. C. Attamen si quid. Da. age ego veniã. Ca. Si quid domi ero. Da. Tum Mysis dum exeo parumper opperire me hic. My. Quapropt? D. ita facto opus est. M. matura. D. iã inq̃ hic adero.

Callid⁹ seruꝰ dñis imperat Amolit qui vix & cum molimine recedit.

Hippocorisma ẽ dieculã .i. tẽpusculũ.

Promoueo .i. differo.

Age vix cõcedentis est.

Dũ exeo. s. a glycerio.

Latina & breuis locutio.

Iamiã &c. Duob⁹ sensib⁹ maxime: visu. s. & auditu voluptatꝫ estũ renouari accendiq̃ vehemẽtius ac mentẽ a virtutꝫ ꝓposito detorqueri ostẽdit hæc scæna. Est em̃ (vt inquit Plato in Phedro) sensus oculorꝫ nobis acerrim⁹: & ipo visu pariter & auditu affectus renouant: & animũ mouent: vt nõ plane ipm honestũ aspiciat. Voluptas em̃ destruit iudiciũ rõnis. & (vt inqt phũs) ꝓpter illam res posthabem⁹ honestas: estq̃ in nobis affect⁹ vehemẽtissimus cui ex sentẽtia. Heraclti difficilius est repugnare q̃ iræ. Sed qd̃ difficilius hoc p̃clarius: vt inqt Cice. in offi. In Catone maiore. Impedit cõsiliũ voluptas: rõni inimica: ac mentis (vt ita dicã) p̃stringit oculos. Diuine Plato voluptatẽ escã malorꝫ appellauit q̃ ea videlicet hoies capiant vt hamo pisces. Señ. scribens de vita btã: Altũ qdam est ꝟtus & excelsum regale: voluptas humile seruile: imbecillũ. cui⁹ statio & domiciliũ fornices & popine sunt. Vñ Cyrus apud Xenophontẽ li. v. Flagitiosi hoies cupiditatib⁹ omnib⁹ se p̃stant inferiores. Plato in epla ad dyon. sũ. Homini sepius detrimentũ & dolorẽ affert voluptas: hebetat animũ: atq̃ obliuionẽ inducit: insipientiã pariẽs. In. ix. de repub. sic ait: Homines coeundo veluti pecora ætatẽ cõtemnũt. Videre te ait cu. &c. Auditus hic mouet affectum & visus: nam visa ancilla venit ei in mentẽ glyceriũ. Vnde Señ. dicit oculos interdum esse irritamẽta vitiorꝫ & scelerũ duces. Id faciã in ꝓclue. i. ad qd̃ sum ꝓclciuis. i. inclinat⁹ ob amorẽ: q est affect⁹ vehemẽs. i. passio q̃ trahit aĩm. Itẽ in ꝓclciue qd̃ est facile. & ad qd̃ sine magno labore descendit. Proclciue dicit demissũ & inclinatũ: & ipotens ad resistendũ affectib⁹: & ita inconstans vt ego sum. sed hoc clam dicit. Per oms tibi adiuro deos &c. Pla. in. v. de leg. Sed reuera nimius in se amor oim pctorꝫ omib⁹ est sp causa: obcecat quippe crica amatũ q amat. Proinde hinc vos amolimini &c. Nonius sic ait: Amolimini. i. recedite. Teren. Hinc vos amoli. Pacuuius: Non tu hinc e conspectu amolire. Sisenna Impedimentũ ome de itinerib⁹ amoliunt. Est ergo: aufferte vos hinc. Quid de me fiet: Miseriã suam ꝓfitetur his verbis carinus. Dieculam. i. paruũ dic̃: & spacium aliquod tpis: vt tibi ꝓspicias.

Voluptas.

Oculi.

Proclciuis.

Amoliri.

Diecula.

PAVLVS. Hæc sequens scæna administrationē doli continet. qđ ideo fit: vt deterreatur chremes filiā suā dare pamphilo: & dauus cū misi de fraudē cōminiscat. Attende etiam misidi non minimas partes in hac comœdia tribui.

MYSIS DAVVS

Senarij omnes.

Hæc scæna magis i gestu & actiōe cōsistit q̄ i oratione

Amicus est animi: amator corpis.

Verbene sūt oēs herbæ fe ste ad aras coronandas.

Comœdiæ apollini: Tragœdiæ bacho: dicatæ.

Tu teipse tautalogia est.

Seruū nolle mētiri noua religio est.

Mataphora a venatoribꝰ sumpta.

Remorer. i. retineā a remora piscena uium sistente.

Ihil ne esse ꝓpriū cuiq̄? Di vestram fidem:
Summū bonū esse herę putaui hunc pamphilum:
Amicum: amatorem: virum in quouis loco.
Paratum: verum ex eo nunc misera quem capit
Laborem: facile hic ipsus malí est: q̄ illic boni.
Sed Dauus exit: mi homo quid istuc obsecro est?
Quo portas puerum? Da. Mysis nunc opus est tua mihi
Ad hanc rem exprompta malicia: atq; astutia. My.
Quid nam incepturus? Da. Accipe a me hunc ocius.
Atq; ante nostram ianuam appone. My. Obsecro.
Humi ne? Da. Ex ara sume hinc verbenas tibi.
Atq; eas susterne. My. Quāobrem id tu te non facis? Da.
Quia si forte opus sit ad herum iurandum mihi
Non apposuisse: vt liquido possim. My. Intellígo.
Noua nunc religio in te istę incessit cedo. Da.
Moue ocius te: vt quid agam porro intellegas
Proh Iupiter. My. Quid? Da. Sponsę pater interuenit:
Repudio quod consilium primū intenderā. My.
Nescio quid narres. Da. Ego quoq; hinc a dextra
Venire me assimulabo: tu vt subseruias
Orationi: vt cunq; opus sit verbis vide. My.
Ego quid agas nihil intellego: sed si quid est
Quod mea opera opus sit vobis: aut tu plus vides:
Manebo: ne quod vestrum remorer commodum.

Nihil ne esse ꝓpriũ. Venereũ amorẽ & cupidineas faces: quib⁹ plæriq; inflã- PET.M.
mari affectãt: mlto plus fellis q̃ mellis habere docet hæc scæna. Id em̃ qd̃ i his
reb⁹ oblectat: tẽporaneũ est & exile admodũ cõparatione malorũ q̃ sequunt̃
tpis natura. s q̃ nulla maior: vitij deformitas: & infamia: & seruit⁹. Ad ea ꝓfe-
cto q̃ sunt his cõtraria natus est hõ diuinũ anĩal. Vñ Cice. in. iij. philip. Nihil est
detestabili⁹ dedecore: nihil fœdius ꝑuitute. Ad dec⁹ & libertatẽ nati sum⁹. Plau. Luxuria.
in cistella. Amor & melle est fecũdissim⁹ gustu: dat dulce amarũ vsq; ad satieta
tẽ aggerit. Señ. dicit: Nihil est tam mortiferũ ingenijs q̃ luxuria. Syllius li. xiiij.
Ad laudes genitũ capiat si munera diuũ. Fœlix ad laudes hoĩm genus. & vo-
luptatẽ sic taxat. Quippe nec ira deũ tm̃: nec tela nec hostes: Quantũ sola noces
anĩs illapsa voluptas Ebrietas tibi fida comes tibi lux⁹ & atris. Circa te volitãs
sp infamia pẽnis. Señ: li. xx. Indulgere voluptati initiũ est oĩm malorꝝ. Exprõ-
pta memoria. i. in vsum educta. Opus est inquit: vt nunc exerceas memoriã &
maliciã. ab expromo is psi ptũ: Ex ara hinc sume ꝟbenas &c̃. Pli. li. xxij. Nõ Sagmina.
aliunde sagmina in remedijs publicis fuere & in sacris legationibus q̃ verbene. Verbena.
Certe vtroq; noĩẽ idẽ significat̃: hoc est gramẽ ex ara cũ sua terra euulsum.

In hac scæna inducit̃ chremẽs audiẽs de puero pãphili ex glycerio: ob cuius PAVLVS.
interuentũ scæna illis fraudib⁹ instructa est: ne ꝓmissas cõpleat nuptias.

CHREMES MYSIS DAVVS

Partim Senarij: Partim Quadrati.

Euertor postq̃ quę opus fuere ad nuptias
r Gnatæ paraui: vt iubeam accersi: sed quid hoc?
Puer hercle est: mulier tum posuisti hunc? My. Vbi.
Illic est? Ch. Nõ mihi rñdes? My. hem nusq̃ est? ve miserę mihi:
Reliquit me homo: atq; abijt. Da. Dij nostram fidem:
Quid turbę est apud forum? quid illic hoĩm litigant?
Tum annona cara est: quid dicam aliud nescio. My.
Cur tu obsecro hic me solam? Da. hem: quę est hæc fabula?
Eho Mysis puer hic vnde est? quis ve huc attulit? My.
Satin sanus es: qui me id rogites? Da. Quẽ ego igitur rogem?
Qui hic neminem alium videã? Ch. Miror vnde sit. Da.
Dicturan es quod rogo? My. hau. Da. Concede ad dexterã. My.
De liras: non tu te ipse? Da. Verbum si mihi
Vnum pręter q̃ quod te rogo faxis: caue. My.

Sũma nuptiarũ potestas in pr̃e puelle sita est.
Accersi idest euocari.
Admiratio cum exclamatione.
Añona etiã de carnib⁹ salitis: alijsq; rebus dicitur.
Daui astus.
Admiratio ab ignorãtia descendit.
Hau intiectõ est cõsternatæ mulieris.
Accõmodate dau⁹ misidi cõminat̃.

Maledicis ꝓ cõminaris. Ornatus sermo.

Maledicis. Da. Vñ est? dic clare. My. A vobis. Da. ha: ha: hæ.
Mirum vero impudenter mulier si facit meretrix. Ch.
Ab andria est ancilla hęc quantum intelligo. Da.

Idoneꝰ ẽ aptus ad oĩa tã bona q̃ malla. Daui ꝟ sutia. Iurgium repetit.

Adeon videmur vobis esse idonei:
In quibus sic illudatis? Ch. Veni in tempore. Da.
Propera adeo puerum tollere hinc ad ianua:
Mane: caue quoq̃ ex istoc excessis loco. My.
Di te eradicent: ita me miseram territas? Da.
Tibi ego dico: an nõ? My. quid vis? Da. At etiam rogas?
Cedo cuium puerum hic apposuisti? dic mihi. My.

Tu nescꝫ: vultuose & ironice ꝓferẽdũ

Tu nescis? Da. Mitte id quod scio: dic quod rogo? My.
Vestri. D. cuiꝰ vestri? My. Pãphili. D. hem: qd Pamphili? My.
Eho an non est? Ch. Recte: has ego semꝑ fugi nuptias. Da.
O facinus animaduertendũ. My. Quid clamitas? Da.

Propriũ est antbꝰ. i. vetulis suffarcinatas esse. i. reuolutas vestes habere.

Quem ne ego vidi heri ad vos adferri vesperi? My.
O hominem audacem. Da. Verum vidi Cantharam
Suffarcinatam. My. Dijs pol habeo gratias:
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberę. Da.
Ne illa illum haud nouit cuius causa hęc incipit:

Nõ faciet tertiã ꝑsonam de se faciet. Prouerbiũ. cui subiacet. Mẽdacẽ memorẽ esse oportere.

Chremes si positum puerum ante ædis viderit:
Suã gnatam nõ dabit: tanto hercle magis dabit. Ch.
Non hercle faciet. Da. Nunc adeo vt tu scis sciens:
Nisi puerum tollis: iam ego hunc in mediã viam
Prouoluam: teq; ibidem prouoluã in luto. My.

Magꝫ deijcere conat̃ chremes. Iocl'ariũ malũ ꝑ antiphrasim pro graui & molesto dixit.

Tu pol homo non es sobrius. Da. Fallacia alia
Aliam trudit: iam susurrari audio
Ciuem atticam esse hanc. Ch. hem. Da. coactus legibus
Eam vxorẽ ducet. My. Eho obsecro: an nõ ciuis est? Ch.
Iocularium in malum insciens pene incidi. Da.
Quis hic loquitur? o Chreme per tempus aduenis:

Auſculta. Ch. Audiui omnia. Da. Ah ne tu omnia? Ch. Daui calli-
Audiui inquam a principio. Da. Audiſtin obſecro? ditas.
Hem ſcelera: hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi: Ille: empha-
Hic ille: non te credas Dauum ludere. My. ſim hēt. ſed ꝑ
Me miſeram? nihil pol falſi dixi mi ſenex. Ch. ironiā dicit.
Noui omnem rem: eſt Simo intus? Da. eſt. My. Subpalpita-
Ne me attingas ſceleſte: ſi pol Glycerio nō om̄ia hæc. Da. tio mulieris
Eho inepta: neſcis quid ſit actum. My. Qui ſciam? Da. apoſiopoſis.
Hic ſocer eſt: alio pacto haud poterat fieri:
Vt ſciret hęc quę volumus. My. Prędiceres. Da.
Paulum intereſſe cenſes ex animo omnia
Vt fert natura facias: an de induſtria? Induſtria. i. ꝓuidentia.

Reuertor &c̄. Verſutos hoīes & callidos viros mirꝫ modis & mltiplici va-
framēto moliri deceptionē: nec eſſe cuiuis facile dolos interp̄tari ac verū diſpice-
re docet hæc ſcæna. Multos em̄ receſſus hēt vita hom̄is & varias latebras: vt in PET. M.
epl'is ſcribit Pli. Et boni viri prudētia: q̄ virtuti ſemꝑ adheret: malitioſoꝝ ꝟſu-
tijs ac ſimulatiōib⁹ ideo decipit: qm̄ ex ſe alios iudicat: nec ſil'atiōib⁹ putat id eſſe
quo capit: ſed officiū. Pla. li. iij. de repub. Quapropt̄ modeſti hoīes vident̄ ſtoli-
di: & q̄ facile ab iniuſtis decipi pñt tanq̄ qui nō hēant in ſeipſis eadē q̄ hñt im ꝓ
bi affectuū exempla maloꝝ. Cice. in. iij. actione in Verrē ſic ait: Nullæ ſunt oc-
cultiores inſidiæ q̄ hæ q̄ latent in ſil'atione officij: aut in aliq̄ neceſſitudinis noīe.
Nam eū qui palā eſt aduerſari⁹ facile cauendo vitare poſſis. Hoc ꝟo occultū in
teſtinū ac domeſticū malū: nō mō nō exiſtit: verūetiā opprimit cito anteq̄ per-
ſpicere atq̄ explorare poſſis. Hæc Cice. Magna tñ ingenia ſunt: q̄ ſūma malicia
cōmodis alienis inſidiant̄ & quieti. Quapropter Pla. li. vi. de repub. ſic ait. Atq̄
hui⁹ ingenij ſunt hi viri: q̄ nepharia ſcælera ꝑpetrant & priuatim & publice: at-
q̄ itē q̄ ſunt & priuatis & ciuitatib⁹ bonoꝝ ingentiū auctores. Exile ꝟo inge-
niū nihil vnquā vl' priuatim vel publice magnū efficiet. Veritas inq̄t Plato
in. v. de legi. tum dijs hoībus dux oīm eſt bonoꝝ. cui⁹ q̄ fœlix beatuſq̄ futur⁹ Veritas.
eſt: ſtatim ab initio ꝑticeps eſſe debet: vt in ꝟitate plurimū tp̄is vitā agat. Idē in
Phedrone ſic ait Is bñ de ſe anioq̄ ſuo ſperare pōt q̄ voluptates (q̄ diſcēdo ꝑci-
piunt̄) ſectat⁹: aīm ſuo decorauerit ornamēto: tēperātia. ſ. iuſticia: formitudine:
ac ꝟitate. Deliras nō tute &c̄. Delirare ē exorbitare a recta rōne Pli. li. viij. ſic Delirare.
ait: lacto ſemīe iterato ſequit̄ vl' crate vel tabula aratro adnexa: qd' vocāt lirare Conſobrini.
operiētes ſemīa. Vñ primū appellata eſt deliratio. Eſt ne hic crito cōſobrinus Sobrini.
chryſidis. Cōſobrini dicunt̄ nati ex duab⁹ ſororibus. Sobrini vero filij cōſobri Patrueles.
norū. Patrueles filij duoꝝ ſtatrū. Nunq̄ tetuliſſem huc pe. &c̄. Diomedes ſic Tetuli.
ait. Tollo tuli & tetuli. Teren. Huc tetuliſſem pedem.

PAVLVS. In hac sequenti scæna crito ꝑsona ad catastrophen.i.euentũ fabulæ enodãdũ introducta loquit̃. Nã hic crito nihil argumẽto debet: nisi absolutionẽ errorꝫ eiꝰ simulq; verbis suis q̃ grauis: q̃ modestus: q̃ iustus sit ostendit.

CRITO MYSIS DAVVS

Senarij omnes pręter vnũ Septenarium.

Interrogatio est cui necessario rñdetur Percõctatio ꝟo cui nõ necesse est.

IN hac habitasse platea dictum est Chrisidem:
i Quę sese inhoneste optauit parare hic diuitias:
Potiusq̃ in patria honeste pauper viuere:
Eius morte ea ad me lege redierunt bona:
Sed quos percontor video: saluete. My. obsecro
Quem video? est ne hic Crito sobrinus Chrysidis?
Is est Cri. O Mysis salue. My. Saluus sis Crito. Cri.

Itan chris.s .s. perijt. Hem cõmiserantis est. Adagium vsurpatissimum. Prouerbium frequẽs atq; elegans. Hæc singula emphasim habent.

Itam Chrisis? hem. My. Nos quidẽ pol miseras ꝑdidit. Cri.
Quid vos? quo pacto hic? satin recte? My. Nos ne?
Vt quimus aiunt: quando vt volumus non licet. Cri.
Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit? My.
Vtinã. Cri. An nõ dum etiam? haud auspicato huc me appuli.
Nam pol si id scissim: nunq̃ huc tetulissem pedem.
Semper em̃ dicta est esse hæc: atq; habita est soror.
Quę illius fuere possidet: nunc me hospitem
Lites sequi: q̃ id mihi sit facile: atq; vtile:
Aliorum exempla commonent: simul arbitror
Iam aliquẽ esse amicum & desensorem eius: nam fere

Sycophantã i. calũniatorẽ vide Tortel. Antiquũ. s. morem ingenium. Senex .s. simo.

Grandiuscula iam profecta est illinc: clamitent
Me Sycophantem: hereditatem persequi
Mendicum: tum ipsam despoliare non licet. My.
Optume hospes pol Crito antiquum obtines. Cri.
Duc me ad eã: quãdo huc veni vt videã. My. Maxume. Da.
Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

In hac habitasse pla. &c̄. Cauta mente ꝑiculū ĩminens declinandū esse: ac ho- PET. M.
minū de nobis æstimationē nō esse negligendā hæc scæna præscribit. Imprudē Hō prudens
tis nāq; est ea tentare q̄ discrimē afferre pñt. Vñ Plotinus phūs loquēs de ꝟtu-
tib⁹ politicis sic ait: Est hoīs ciuilis prudētia ad rōnis normā: q̄ cogitat q̄q; agit
dirigere vniuersa: ac nihil p̄ter rectū vel laudabile facere: humanisq; actib⁹ ꝓui-
dere. Prudentiæ insunt Ratio: intellectus: circūspectio: docilitas & cautio. Ne Prudentiæ
gligere ꝟo alioꝝ de se iudiciū: nec curā noīs habere: hominis est oīno dissoluti: partes.
qui nullo rōnis vinculo cōtinet: sed vt brutū aīal viuit. Inprimisq; cauendū est:
ne calūniatores dicamur & accusatores. Quapropter Tullius. ij. officioꝝ sic p̄ci-
pit. Duri hoīs vel potius vix hoīs videt periculū capitis inferre multis. Id tum
periculosū ipsi est: tum etiā sordidum ad famā cōmittere vt accusator nomine-
tur. Apuleius sic ait: Prudentis est animi & verecūdi etiā falsa vituperatione gra
uari. Illinc clamitent me sycophantam. Sextus Pompeius sic ait. Sycophan- Sycophanta
tas appellatos dicūt atticos quondā iuuenes solitos in hortos irrumpere: ficosq;
deligere. quamobrem lege cōstitutum est: vt qui id fecisset capite truncaret. quā
pœnā qui sequerētur: ob parua detrimenta sycophantas appellatos. Sycophan
ta ꝓprie dicitur calumniator: sic dictus a fico: & phanto: quod est ostendo. Sy-
cophāta dicit qui oñdit & accusat fures ficoꝝ. & sycophantiæ dicūt calūniæ.

In sequenti scæna continet disceptatio officiorum patrum duorū inter se de PAVLVS.
officio amicorum & paterna pietate tractantium. Chremes ob natum filium
ex glycerio generum recusat.

ACTVS QVINTVS

CHRMES SIMO Quadrati omnes

Atis iam satis Simo spectata erga te amicitia est mea.
s Satis percli incœpi adire: orandi iam finem face.
Dum studeo obsequi tibi: pene illusi vitam filię. Si.
Immo em̄ nunc q̄q; maxume ab te oro atq; postulo Chremes:
Vt beneficiū verbis initum dudū: nunc re comprobes. Ch.
Vides q̄q; iniquus sis prę studio: dum id efficies quod cupis.
Neq; modū benignitatis: neq; quid me ores cogitas.
Nam si cogites: remittes me iā onerare iniurijs. Si.
Quibus? Ch. Ah rogitas? ꝑpulisti me vt homini adulescētulo:
In alio occupato amore: abhorrenti ab re vxoria:
Filiam vt darem in seditionem: atq; in incertas nuptias.

Hic ferme om̄es ꝑtes q̄ ad cōiectura lē cōstitutio- nē spectant habentur. Inire ē aliq̄d incipe: vt in- ire amicitiā: inire lites. Præ studio. i. desiderio: affectione. Rogitas. ac- cusatio est & enūeratio in-

iuriaꝝ. s. ob amorē meretricꝫ. Medicarer. mō ad aīm trāsferr̄. Hic comicū stilum excedere videt̄. Hic ē defēsio ꝑ cōiecturā. Ab vtili ꝑsona: & a causa rōcinatiua. Rep̄hēsio simonis cū daui testiōnio Daui versutiā ostendit.

Eius labore atq; eius dolore gnato vt medicarer tuo:
Impetrasti: incœpi dum res tulit: nunc non fert: feras.
Illā hinc ciuem esse aiunt: puer est natus: nos missos face. Si.
Per ego te deos oro: vt ne illis animum inducas credere.
Quibus id maxume vtile est: illum esse q̄ deterrimum:
Nuptiarum gratia hęc sunt ficta: atq; incœpta omnia.
Vbi ea causa quāobrē hęc faciūt: erit adempta: his desinent. Ch.
Erras: cum Dauo egomet vidi iurgantē ancillam. Si. scio. Ch.
At vero voltu: cum ibi me adesse neuter tum pręsenserat. Si.
Credo: & id facturas Dauos dudum prædixit mihi.
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie ac volui dicere.

PET. M. Vtilitas priuata. Amor in se nimius.

Satis iā &c̄. Quærelas inter amicos oriri aliqn̄ docet hæc scæna: cū in officijs p̄standis ac exigēdis a recto is discedit q ꝓpria cōmoda respiciens reb⁹ amici cōsulere nō videt̄. qd̄ ideo accidit: qm̄ vt inqt Pla. li. viij. de legi. ad vtilitatē ꝓpriā priuatāq; cōmoditatē natura sp impellit. Et in. v. sic ait: Sed reuera nimius in se ip̄m amator oīm pctōꝝ om̄ib⁹ sp causa est. Obcœcat̄ quippe circa amatū qui amat. Et Ci. li. i. offi. dicit. Est em̄ difficil̄ cura rerū alienaꝝ: idcirco aliter de illis q̄ de nobis iudicam⁹. Hæc Plato & Tul. Sed ab eo certe fugiendū est in vita ciuili & actionib⁹ affectibusq;: ad qd̄ natura sumus ꝓpensiores: vt mediocritas illa seruet̄ quā recte viuendi ratio p̄scribit. & hn̄da est inprimis rō amicoꝝ: ne vtilitatē potius q̄ officiū aspicere videamur. Vnde Sen̄. Nō exigo vt sine respectu sui mihi cōsulat. Et scribens de ira ad Nonatū dicit: Beneficijs hūana vita cōstat & cōcordia. nec terrore: sed mutuo amore in fructum auxiliūq; cōe astringit̄.

PAVLVS. Ociū securitas ē: negociū ꝟo sollicitudo. Impero (dau⁹ sup̄be loquit̄: quia securus. Hic scœl⁹ ad sensū retulit: nā ꝓpt̄ sēsus ꝟba sunt: nō ꝓpter ꝟba sensus.

Nescio quid tibi sum oblitus hodie ac volui dicere. hoc est: nescio quomodo excidit mihi dicere tibi sicut mihi proposueram.

In hac sequēti scæna principiū iudicij glyceriū ciuem esse atticā cōtinet̄. Præterea simonis indignatio aduersus dauū: quē in vincula conijcit. Mire quoq; & artificiose exprimit̄ cōsuetudo patris ac dn̄i offensi & excandescentis.

DAVVS CHREMES SIMO DROMO

Quadrati: & Senarij: & vnus Dimeter.

Nimo nunc iā ocioso esse impero. Ch. hē Dauū tibi. Si.
a Vnde egreditur? Da. Meo pręsidio atq; hospitis. Si. q̄d illud mali est? Da.
Ego cōmodiorem hominē aduentū tempus nō vidi. S. scœlus

Quē nā hic laudat? D. omnis res est iā in vado. Si. Cesso alloq̄. D.
Her⁹ ē: q̄d agā? S. salue bone vir. D. hē Simo: o noster Chremes.
Omnia apparata sunt iā intus. Si. Curasti probe. D. vbi voles
Accerse. Si. Bene sane: id enimuero hinc nunc abest:
Etiā tu hoc responde: q̄d istic tibi negoci est? D. mihin? Si. Ita. D.
Mihi ne? Si. tibi ego. Da. mō introij. Si. q̄si ego q̄ꝫ dudū rogē. Da.
Cū tuo gnato vna. Si. An ne est intus Pamphilus? crucior miser.
Eho: nō tu dixtin esse inter eos inimicitias carnufex? D.
Sunt. Si. Cur igit̄ hic est? Ch. quid illū censes? cū illa litigat. Da.
Immo vero indignum Chremes iā facinus faxo ex me audies.
Nescio quis senex modo venit. ellum: cōfidens: catus.
Cum faciem videas: videtur esse quantiuis precij.
Tristis seueritas inest in voltu: atq̄ in verbis fides. Si.
Quid nā apportas? D. nihil equidē: nisi qd̄ illū audiui dicere. Si.
Quid ait tandem? D. Glycerium se scire esse ciuem atticam. Si.
Hem Dromo. Dromo. Da. Quid est? Si. Dromo. Da. Audi. Si.
Verbum si addideris. Dromo. Da.
Audi obsecro. Dro. Quid vis? S. sublimē intro hunc rape quantum potes. Dro.
Quem? Si. Dauum. Da. Quāobrem? Si. Quia lubet: rape inq̄ꝫ? Dro. quid feci? Si. rape. Da.
Si quicq̄ꝫ inuenies me mentitum occidito. Si. Nihil audio.
Ego te iā cōmotum reddam. D. tam & si hoc verū est. Si. Tamen
Cura ad seruandū vinctum: atq̄ audin: quadrupedē cōstringito.
Age nunc: iam ego pol hodie si viuo: ostendam tibi:
Herum quid sit pericli fallere: & illi patrem. Ch.
Ah ne sęui tantopere. Si. O chreme
Pietatem gnati: non ne te miseret mei:
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

Bone vir. Ironia est vehementior q̄ꝫ increpatio.
Probe indignanter dicit.
Vna. hic dauus & se & pamphilum accusat.
Chremes simonē irridet
Laudat critonē a cōiecturꝫ
Ellū. i. ecce illū. Tristis ad laudē aliq̄n sumit.
Daui verbo commotus seruū lorariū vocat: q̄ lorꝫ. i. corijs alios suos ꝟberat
Sublimē. i. in altum.
Cōmotū. i. ꝑturbatum.
Decorꝫ comicū seruat: nō ꝓcedēdo vltra vincl'a ad necē: qd̄ tragicum esset.
Verg. Ne sæui magna sacerdos.

PET.M. Animo iam nunc &c̄. Seruos nimia callidítate maloq; ꝓposito crassantes multū q; sibi tribuētes ac mendaces puniēdos esse docet hæc scæna. Fiunt em̄ licētia peiores: & disciplinā dom⁹ cōfundūt: freti mendacijs: q̄ tandē deꝓhensa decus afferunt & vitæ discrimē. Idcirco Xenophon li. viij. sic ait: Apertū mendatiū impedimēto est hoibus ad veniā cōsequendā. Pla li. vi. de legi. loquēs de recta seruoꝝ educatione sic ait: Castigandi cedendiq; sp iure sunt serui: neq; ita monendi vt liberi: ne molliores fiant. Allocutio omis ad seruos quodāmodo imperiū sit. neq; iocus vllus cū ipsis seu fœminis seu masculis locū hēat. Qd̄ multi stulte facientes: dū delicatius eos nutriūt: difficiliorē vitā & sibi ad imperandū & illis ad obediendū reddūt. Idem dicit hoīes cum difficultate domari: illorūq; possessionē esse difficilē. Cice. in orōne ꝓ flacco dicit. Prouerbiū est: phrygē plagis fieri meliorē Idem in. v. philip. sic ait: Omne malū nascens facile opprimit. Inueteratū fit oleū q; robustius. & Señ. sic scribit ad Neronem. Natura contumax est humanꝰ animꝰ: & in cōtrariū atq; arduū nitens sequit facili⁹ q; ducat.

Seruorum disciplina.

Phryx.

Fidentia. Fidens. Confidens. Catus Cato. Cōfidens & catus. Fidentia inquit Cice. in. iiij. Tuscula. id est firma ani cōfisio: scientia quædā est & opinio grauis non timere assentiens. Idem in. iij. sic scribit: Qui fortis est: idē est fidens. qm̄ cōfidens mala cōsuetudine loquēdi in vitio ponitur. Ductū verbū a cōfidendo quod laudis est. Qui aūt est fidens: hic nō extimescit. Discrepat em̄ a timendo cōfidere. Catus dicit ille qui habet rerū vsum & sapit in rebus ciuilibus. Cice. in prima Tuscu. Egregie cordatus homo: catus helius sextus. Plutarchus in vita Catonis senioris sic ait: Romani eum in q̄ multarum rerum vsus ac experientia sit catonem nominant.

PAVLVS. In sequenti scæna continetur querimonia simonis aduersus filium cum ingenti acrimonia indignantis. Subinde filij excusatio per confessionem: q se quoq; omnino patris voluntati submittit. Postremo chremes simonē aliquanto temperatiorem reddit.

PAMPHILVS SIMO CHREMES

Senarij partim: & Septenarij.

Oīm. aposio posis irato familiarꝫ: qñ ꝓ dignitate peccati nō inuenit conuitiū competens. Maximā his ybis idignationē exp̄mit

Vis me vult: perij: pater est. Si. Quid ais omniū: Ch.
q Ah rem potius ipsam dic: ac mi te male loqui. Si.
Quasi quicq; in hunc iam grauius dici possiet: ain
Tandem ciuis Glycerium est: Pam. Ita prędicant. Si.
Ita prędicant: o ingentem confidentiam:
Num cogitat quid dicat: num facti piget:
Vide num eius color pudoris signum vsq; indicat:

Adeon impotenti esse animo: vt prẽter ciuium
Morem atq; legem: & sui voluntatẽ patris
Tamen hanc habere cupiat cum summo probro? Pam.
Me miserum. Si. hem: mõ ne id demũ sensisti Pamphile?
Olim istuc olim: cum ita animũ induxti tuum:
Quod cuperes aliquo pacto efficiendum tibi:
Eodem die istuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ego? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectutẽ huius solicito amentia?
An vt pro huius peccatis ego suplicium sufferam?
Immo habeat: valeat: viuat cum illa. Pam. Mi pater. Si.
Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris:
Domus: vxor: liberi inuenti inuito patre.
Adducti qui illam ciuem hinc dicant: viceris. Pam.
Pater licet ne pauca? Si. Quid dices mihi? Ch.
At tamẽ Simo audi. Si. Ego audiam? quid ego audiam
Chreme? Ch. At tamen dicat sine. Si. Age dicat sino. Pam.
Ego me amare hãc fateor: si id peccare est: fateor id quoq;.
Tibi pater me dedo: quid vis oneris impone: impera.
Vis me vxorẽ ducere: hanc vis amittere? vt potero feram.
Hoc mõ te obsecro: vt ne credas a me allegatũ hunc senem.
Sine me expurgẽ: atq; illũ huc corã adducã? Si. adducas? Pã. sine
Pater. Ch. æquũ postulat: da veniã. Pã. Sine te hoc exorẽ. Si. sino
Quid vis cupio: dum ne ab hoc falli comperiar Chreme. Ch.
Pro peccato magno paululum supplicij satis est patri.

Tria pã. contẽptisse oñdit
Me miserũ: initiũ defensionis: & deploratio calamitatis est.
Olim. obiurgatio est. & cõfirmationẽ facit p repetitionem.
Propriũ est parentib⁹ in indignatiõe abijcere curã filiorum.
Mira grauitate hic sẽsus exaggerat:
Nã pluraliẽ de vno tm loquitur.
aPer. oratio pudor; plena
Amphibologia est.
Difficultatẽ rei ostendit.
Resũptio ỹ. bi p indignationem.
Paterna pietas oñditur.
Sententia.

Quis me vult &c. Iratum patrẽ bonis verbis & obedientia filioꝝ mitigan dũ esse: nõ asperitate aut cõtumacia irritandũ docet hæc scæna. Beneficiũ quippe paternũ ita magnũ est: vt quomodocũq; sese habet pater: a filio est obseruandus atq; colendus. Omia certe q̃ habet patri debet: nec eius beneficiũ põt superare. Vnde Seneca: Nunq̃ beneficio vincãt: cuius beneficiũ est ipm quod vincit. Et PET. M. Reuerentia.

nõ amare parentes impietas est: nõ agnoscere insania. Diuus Augu.li.ij.de ci. dei sic ait: Habet quiddã erga parẽtes humana verecũdia: qd' nec ipsa nequitia auferri possit. Pla.in.ix.de legi.cũ multa de cultu parentũ dixisset: intulit. Quapropt' existimandũ est (vt paulo ante diximꝰ) nullũ apud deos mag' honorãdũ simulacrũ nos habere posse q̃ꝫ pr̃es & auos senio confectos: ma:resq; sisr. q̃bus honorat; deus gaudet: alioq̃n eos minime exaudiret. Mirabiliꝰ em̃ parentũ simulacrũ nobis q̃ꝫ imagines quæq; inanimes videri debet. Nam q̃ animã hñt qñ colunt' a nobis: ꝓ nobis orant: fauentq; quottidie qñ nõ despiciunt'. Contra: q̃ vero ania carẽt: neutrũ horꝝ faciũt. Quocirca q erga parẽtes & auos cæterosq; huiusmodi recte se gerit: is ad deũ sibi cõciliandũ simulacroꝝ oim optima possidet. Cice.in orõne ꝓ Roscio amerino sic taxat parricidã: Portentũ atq; mõstrũ certissimũ est esse aliquẽ hũana specie & figura: q tantũ ĩmanitate bestias vicerit vt ꝓpter quos hãc suauissimã lucẽ aspexerit: eos indignissime vita priuauerit. Ego me hãc ama. &c̃. Señ.li vij.episto.sic ait. Vitia sua cõsiteri sanitatis indiciũ est. Et Cice.in.xij.philip.sic scribit: Cuiusuis hoĩs est errare: nullius nisi insipiẽtis pseuerare in errore. Posteriores em̃ cogitatiões (vt aiunt) sapiẽtiores esse solẽt: et optimꝰ est portꝰ pœnitẽti mutatõ cõsilij. Vt potero ferã. Qm̃ repẽtina mutatio ẽ difficillima. Vñ Xenophõ li.v. Mutatio q̃ fit paulatim: efficit vt oĩs natura mutatiões ferat. Euse.li.iiij.euãgelicæ præparatiõis sic ait. Nõ tantũ solẽt hoĩes expectatiõe bonoꝝ gaudere: quantũ timore maloꝝ exagitari.

Contra parricidam.

Mutatio repentina.

PAVLVS.

Hic in scænã ꝓgreditur Crito. in cuiꝰ verbis nõ solũ q̃d ipse ꝓmittit: sed etiã & Pamphilus dixerit demonstrat': & hic om̃is error fabulæ aperitur.

CRITO CHRFMES SIMO PAMPHILVS

Octonarij: & Senarij Trochaici: & vnus Hypermeter.

Itte orare: vna harũ quęuis causa me vt faciã monet:
m Vel tu: vel qd' verũ est: vl' quod ipsi cupio Glycerio. Ch.
Andrium ego Critonem video: certe is est. Cri. Saluos sis Chreme. Chr.
Quid tu Athenas insolẽs? Cri. Euenit: sed hiccine est Simo? Ch.
Hic. Si. Men quęris? eho tu Glyceriũ hinc ciuem esse ais? Cri.
Tu negas? Si. ita ne huc paratꝰ aduenis? Cri. Qua de re? Si. rogas?
Tu ne impune hoc facias? tu ne hic hominis adulescentulos:
Imperitos rerum: eductos libere: in fraudem illicis?
Sollicitãdo & pollicitãdo eoꝝ anĩos lactas? Cri. Sanus ne es? Si.
Ac meretricios amores nuptijs conglutinas? Pam.

Crito hic pãphilũ alloq̃t' sic rogantẽ: verũ vt glycerio dicat.

Insolens.i.incõsuetus.

Critonẽ acrit' aggressus incusat.

Eductos.i.educatos: nutritos.

Perij: metuo vt substet hospes. Ch. Si Simo hunc noris satis:
Non ita arbitrere: bonus hic est vir. Si. hic vir sit bonus
Ita ne attemperate venit hodie in ipsis nuptijs:
Vt veniret ante hac nunq̃? est vero huic credendũ Chreme? Pã.
Ni metuã patrẽ: habeo ꝓ illa re qd' illũ moneã probe. Si.
Sycophãta. Cri. hem. Ch. sic Crito est hic: mitte. Cr. videat q̃ siet:
Si mihi perget quę volt dicere: ea quę non volt audiet.
Ego istęc moueo aut curo? nõ tu tuũ malũ ęquo animo feres.
Nam ego quę dixi: vera an falsa audieris: iam sciri potest.
Atticus quidã olim naui fracta apud andrum eiectus est:
Et istęc vna parua virgo: tum ille egens forte adplicat
Primũ ad Chrysidis patrẽ se. Si. Fabulã inceptat. Ch. sine. Cri.
Ita ne vero obturbat? Ch. Perge. Cri. Tum is mihi cognatꝰ fuit:
Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo sese esse atticum.
Is ibi mortuus est. Chr. Eius nomen. Cri. Nomen tam cito tibi?
Phania. Chr. Hem:
Perij. Ch. Verũ hercle opinor fuisse Phaniã. hoc certo scito:
Rhamnusiũ se aiebat esse. Ch. O Iupiter. Cr. Eadẽ hęc Chreme
Multi alij in andro tum audiuere. Chr. Vtinã id sit quod spero:
eho dic mihi:
Quid eam tum? suã ne esse aiebat? Cri. Non. Chr. Cuiam igitur?
Cri. Fratris filiam. Ch.
Certe mea ẽ. Cr. q̃d ais? Si. q̃d tu ais? Pã. Arrige aures Pãphile. S.
Qui credis. Ch. Phania ille frater meus fuit. Si. norã: & scio. Chr.
Is nunc bellũ fugiens: meq; in asiam ꝑsequens ꝓficiscitur:
Tum illã relinquere hic est veritus. post illa nunc primũ audio
Quid illo sit factũ. P. vix sũ apud me: ita animꝰ cõmotus ẽ metu
Spe: gaudio: mirando hoc tanto: tam repentino bono. Si.
Sane istã multis modis tuã inueniri gaudeo. P. Credo pater. Ch.
At mihi vnus scrupulus & iã restat: q̃ me male hẽt. Pã. dignus es

Vt substet. i. ne succũbat
Ironia est.
Plærũq; casꝰ imitat̃ industriã: vt hic.
Mitte. i. desine irasci.
Narratõ hec pars est argumenti.
Obturbat. i. euertit ꝟitatẽ
Ex illo. cõfirmatio ꝟitatꝫ
Rhãnꝰ pagꝰ ẽ attice maritimus.
Inde rhamnusius.
Cuiã. vetusto more dixit.
Prouerbiũ
Metaphora a pecudibus aures erigentibus.
Illo. s. fratre meo phania.
Affectus amantis.

Polita locutio. Adagium.

Cũ tua relligiõe odiũ. Nodũ in scripo queris. Cr. qd istuc est? Ch.
Nomẽ nõ cõuenit. Cr. fuit hercle huic alid' paruę. Ch. qd' Crito?

Paruæ. i. dũ esset parua.

Nunquid meministi? Cri. Id quæro. Pam. Ego ne huius memoriam patiar meę

Amoris pãphili affect⁹ exprimitur.

Voluptati obstare? cum ego possim in hac re medicari mihi?
Non patiar: heus Chreme quod queris passibula est. Cri. Ipsa est. Chr. East. Pam.

Notatur frequentissima pamphili cũ glycerio consuetudo.

Ex ipsa milies audiui. Si. Omnis nos gaudere hoc Chremes
Te credo credere. Ch. Ita me di bene ament credo. Pam. Quid restat pater? Si.

Simo cũ pãphilo iam redit in gratiã.

Iam dudũ res reduxit me ipsa in gratiã. Pam. Olepidũ patrẽ:
De vxore ita vt possedi nihil mutat Chremes. Ch. causa optũa ẽ:

Eho adiurãtis est: alliciẽs ad attentionẽ ei⁹ qd' dicturi sumus.

Nisi qd pater aliud ait. P. Nẽpe. Si. Id scilicet. Ch. dos est Pãphile
Decem talẽta. Pã. accipio. Ch. Propero ad filiã: eho mecũ Crito:
Nã illã me haud nosse credo. Si. cur nõ illã huc trãsferri iubes? P.
Recte admones. Dauo ego istuc dedã iã negoci. Si. nõ põt. Pam.

Mire daui mẽtionẽ facit vt soluatur.

Qui non potest? Si. Quia habet aliud magis ex sese: & maius. Pam. Quid nam? Si.
Vinct⁹ est. Pã. pater nõ recte vinctus est. S. haud ita iussi. P. iube (solui:
Obsecro. Si. Age fiat. Pam. At matura. Si. Eo intro. Pã.

Exclamatio amatoris.

O faustum & fœlicem hunc diem.

PET. M.

Mitte orare &c. Gratuito & nõ grauate officiũ p̃standũ esse ac veritatẽ reb⁹ oĩbus p̃ponendã: animũq; ad bene de mult; ꝓmerẽdũ sp debere esse ꝓmptissimũ docet hæc scæna. Hoc em̃ est maxĩe e natura: q̃ hoĩem homĩs causa ꝓduxit. Quapropt̃ Cato ille censori⁹ apud Cice. li. iij. de finibus sic loquit̃. Impellimur aũt natura: vt ꝓdesse velimus q̃ plurimis: in primisq; docẽdo: rõnibusq; prudentiæ tradendis. & illa vox inhũana & scelerata dicit̃ eoꝝ qui negãt se recusare: quo minus ipsis mortuis terraꝝ oĩm deflagratio consequat̃. Veritatis

Veritas.

ꝟo rõnem imprimis habendã esse phõꝝ principes Pla. & Aristo. nos monent. Pla em̃ in. v. de le. sic ait. Veritas tũ dijs tum hoĩbus dux oĩm est bonoꝝ: cuius q fœlix btũsq; futur⁹ est: statim ab initio ꝑticeps esse debet: vt in ꝟitate plurimũ tꝑis vitã agat. Idem in Phedrone sic ait. Is bene dose anioq; suo sꝑare põt: qui

volupta es: q̃ discendo ꝑcipiunt̃ sectat⁹: aim suo decorauerit ornamẽto: tẽperã tia. s. iusticia: fortitudine ac veritate. Exprimit insuꝑ hæc scæna senũ morositatẽ & irã. Sunt em̃ (vt inqt Cice. in Catone maiore) morosi: anxij: iracundi: & diffi ciles senes. Putant quippe cõtemni se ac decipi. Aristo. li. ij. retho. ad Theodectẽ loquẽs de morib⁹ senũ dicit: Ipsos irã acutã habere: remissas vero cupiditates.

Nõ tu malũ æquo &c̃. q. d. feras oꝑtet æquo anĩo mala q̃ tibi eueniũt. Nõ mea culpa: sed tua potius: qui filiũ sic instituisti: vt meretriceos amores sectet̃: & rectã oderit disciplinã. Sciri iam põt inquit multꝫ argumentꝫ: an vera sint quæ dixi. Rhamnusiũ se aiebat &c̃. Rhamnus autore Plinio erat pagus in agro Attico: clarus statua marmorea Nemesis: quæ ob id Rhamnusia dicit̃. Est aũt Nemesis dea vltrix suꝑboꝝ: & indignatio de maloꝝ successu. eius statuæ meminit Pli. li. xxvij. & Strabo li. ix. Verba Plinij sunt hæc. Id signũ positũ est in rhãnite pago atticæ. qd̃ M. Varro oĩbus signis ꝑtulit. At mihi vnus scrupulus. Scrupi inqt Sex. Pom. dicunt̃ saxa aspera. Vñ scrupulosã rem dicim⁹: q̃ aliqd in se hẽt asperi. Vix sum apud me. Euse. li. iiij. ꝑparatiõis euãgelicæ: Non tantũ solẽt hoĩes expectatiõe bonoꝝ gaudere: quãtũ timore maloꝝ exagitari

Dignus es cũ tua reli. &c̃. Cicero in li. de natuta deoꝝ sic ait: Qui om̃ia q̃ ad cultũ deoꝝ ꝑtinerẽt diligẽt̃ retractarẽt: & tanq̃ꝫ relegerẽt: sunt dicti religiosi a relegendo. Vt em̃ eligẽtes ex eligendo: ex deligẽdo deligẽtes: ex intelligẽdo intelligentes. his em̃ in ꝟbis oĩbus inest vis legendi eadẽ q̃ in religioso. Nigidius autore Gel. li. iiij. sic ait: Religiosus ꝓ casto atqꝫ obseruanti cohibẽtiqꝫ sese certis legibus finibusqꝫ dici cœptus. Faustũ & fœlicem &c̃. Plutrachus in sylla. sic ait: Fœlicem atqꝫ hilarẽ faustum romani vocant. Vnde Nonius: Faustũ a fauẽdo dictum: ac ꝑ hoc prosperũ & propitium.

Rhamnus. Nemesis. Scrupi. Religiosi. Faustus.

In hac sequenti scæna alterum generũ chremeti comparãt: ne aut carinus tristis recedat: aut non ꝓuisum philomenæ videatur. PAVLVS.

CARINVS PAMPHILVS

Septenarij ac Senarij Trochaici.

Rouiso q̃d agat Pãphil⁹: atqꝫ eccũ. P. aliq̃s forsan me pu-
p Nõ putare hoc verũ: at mihi nũc sic esse hoc verũ (tet
Ego vitã deoꝝ ꝓpterea sempiternã eẽ arbitror: (lubet.
Quod voluptates eoꝝ proprie sunt: nam mihi immortalitas
Parta est: si nulla ęgritudo huic gaudio intercesserit.
Sed quẽ ego potissimũ exoptẽ nũc mihi: cui hęc narrẽ dari? Ca.
Quid illud gaudij est? P. Dauon video: nemo ẽ quẽ malim oĩm:
Nam hunc scio mea solide solum gauisurum gaudia.

Carini & pãphili colloquiũ ideo inducit̃ vt vna narratiõe carini quoqꝫ negocium transigatur.

PET.M. Prouiso quid agat &c̄. Nullā fere delectationē esse illis: q̄bus aliq̄d successit
Homo. ad votū: nisi hēant cui cōicent: oñdit hæc scæna. Homo nāq̄ duce natura fugit
solitudinē: & ſmone vtit̄ licent̄: vt anī cōceptus exprimat. Vñ dicit phūs. i. pol.
Hō est natura ciuile anīal: & qui inciuil̄ est: nō ꝑ fortunā sed ꝓpter naturā: is aut
p̄uus est: aut melior q̄ hō. Vñ dicit̄: hō solitari⁹ aut deus aut bestia. Sermonē in-
quit hēt hō sup̄ cætera aīalia: quo vtile iucūdū insciū iniustūq̄ iudicant̄. Hoꝝ
Sermo. inq̄t cōicatio fecit domū & ciuitatē. Vñ appet hoīem esse magis cōgregabilem
q̄ apes & cætera anīalia: q̄ natura cōgregauit. Architas tarētinus autore Cice.
Contra soli- in Lelio sic dicere solebat: Si quis celū ascendisset: naturāq̄ mūdi & pulchritudi-
tudinem. nē siderū ꝓspexisset: in suauē illā admirationē ei fore: q̄ iucundissima fuisset: si nō
aliquē cui narraret habuisset. Sic natura (inq̄t Cicero) nihil solitariū amat. Idem
Cice. li. i. de offi. Si cōtigerit ea vita sapienti vt affluentia rerū oīm ditetur: tñ so-
litudo tanta sit vt hominē videre nō possit excedere vita.

PAVLVS. In hac sequēti scæna mira arte ea q̄ restant de comœdia breuiter explicant̄: &
designant̄ duoꝝ. s. socioꝝ binæ nuptiæ: pāphili & carini. Lætus quoq̄ comœ
diæ exitus subinde exhibetur & clauditur.

DAVVS PAMPHILVS CARINVS

Eiusdem rationis.

In affectu gaudēter pā phil⁹ & gratulatiōe daui cognitiōe rerū carino ap it. q tñ ob cō pendiū par ce inducit̄.

P Amphilus vbi nā hic est? Pam. Daue. Da. Quis hō est?
Pam. Ego sum. Da. O Pamphile. Pam.
Nescis quid mihi obtigerit. Da. Certe: sed quid mihi ob-
tigerit scio. Pam.
Et equidē ego. Da. More hoīm euenit: vt qd̄ sim nactus mali:
Prius resciſceres tu: q̄ ego illud qd̄ tibi euenit boni. Pam.
Mea Glyceriū suos parētes repperit. D. O factū bene. Ca. hē. Pā.
Pater amic⁹ sūmus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras ꝓbe. P.
Nec mora vlla est: quin eam vxorē ducā. Ca. Num ille somniat
Ea quę vigilans voluit? Pā. Tum de puero Daue. Da. Ah desine:
Solus est quem diligunt dij. Ca. Saluus sum: si hęc vera sunt:
Adibo: & colloquar. Pam. Quis homo est? o Carine:
In tp̄e ip̄o mihi aduenis. Ca. Bene factū. P. hem audistin? Ca. oīa.
Age me in tuis secundis rebus respice: tuus est nūc Chremes.
Facturum quę voles scio esse omnia. Pam. Memini.

Hæc carinus quoq̄ audit

Prouerbiū ex re natum.

Benefactū. gratulatō cō pendiosa.

Læt⁹ comœ diæ exitus.

Atq; adeo longum est: nos illum expectare dum exeat.
Sequere hac me: intus apud Glycerium nūc est: tu Daue abi domū
Propere: accerse hinc q̄ aufferāt eam: qd stas? quid cessas? Da. Eo.

Pamphilus vbinā &c. Rumorē alicui⁹ īfortunij cito in ppīm vulgari docet hæc scæna. qđ ideo accidit: qa plerīq; alienæ inuident fœlicitati: & auide alienū dedecus audiūt & diffundūt. Vñ vates celeberrimi vatis famā describētes illam dicūt esse malū quo nō veloci⁹ vllū: Mobilitate viget: viresq; acqrit eundo. & doctrinæ atq; eloquij fons vberrim⁹. M. Cice. i oratione p Plauto sic ait. Nihil ē tam volucre q̄ maledictū: nihil facili⁹ emittit: nihil citius excipit: latius dissipat. Quapropt moral. ille Sen. loquēs de cōtinētia sic p̄cipit: Bonæ famæ nec; tuæ seminator: nec; alienæ inuid⁹. Et prudētiæ officia describēs sic ait. Lauda parce: vitupera parci⁹. Et alibi: Esto vitior; fugax ipse alior; nec; curiosus scrutator: nec; acerbus reprehensor. Intus despondebit &c. Gell. li. iiij. sic ait: Cæsar post q̄ filiā Cai Pō. despōderat: primū cœperat Pompeiū rogare. PET. M. Fama. Cōtinentia. Prudentia.

Mire hæc dicit poeta latenter se laudans. quo verbo artificiose auidū adhuc populū audiendi: adeoq; cupidum attentūq; ostendit vt finem comœdiæ iam euenisse non senserit. Calliopius. PAVLVS.

E expectetis dum exeāt huc: intus despondebitur:
n Intus transiget: siquid est quod restet. PLAVDITE.

Exitus comœdiæ letus est: & sedationē hēt affectuū: q nō crescūt ad tragicā pturbationē & scelera: q̄ mediocritatē nullā accipe p̄nt. Idcirco in sūmas pturbatiōes tragœdia desinit: docēs nos cū rone id fugere qđ sua prauitate in cladē trahit: & odiū parit vehementissimū. Non em̄ ad seditiōes & discordias sed ad pacē & cōcordiā nati sum⁹. q̄ nihil est hūanæ naturæ vsuiq; accōmodati⁹. om̄ (vt inquit Salusti⁹) cōcordia res paruæ crescūt: discordia vel maximæ dilabunt. Et Cice. in offi. sic p̄cipit: Meo quidē iudicio pati: q̄ nihil hītura sit insidiarū semper est cōsulendū. Comœdia illos hēt affect⁹ qui facile ad eam mediocritatē redigunt: q̄ virtus mor; appellat. nō em̄ est virtus expurgatiua: sed gradus ad illā atq; iter. Sic nāq; disponit p assuetudinē hūanas cupiditates: vt heroicā virtutē suscipiant. Ab extremo certe ad extremū sine aliquo medio ire nō possum⁹. & sic est viuendū: vt bene sperare possim⁹. Plato li. i. de repub. sic ait. Qui nullius iniuriæ sibi cōscius est: huic iucunda spes semp adest optima senectutis nutrix. Quapropter Pindarus cecinit: Eum qui bene viuit dulcis spes comitat: cor nutriens: senectutemq; fouens. Comœdia. Tragœdia.

Finis Andriæ.

TERENTII
INCIPIT EVNVCHVS.

Eunuchꝰ vñ nomẽ sumpserit.

Motoria est hæc comœdia.

Prologus cõcitatus.

Actus implicati sunt.

Dextra & sinistra ob grauia & iocularia.

Preciũ eunuchi octo milia sestertia.

Cõmoditas huiꝰ fabulæ.

Ex duabus grecis vnam latinã fecit.

HAec masculini generis noĩe nũcupata fabula est eunuchꝰ: & est palliata Menandri vetus. Quã ille auctor de facto adulescentꝫ (qui se ꝓ eunucho deduci ad meretricẽ passus est) noĩ auit. Itaq; ex magna ꝑte motoria est. Atq; in hac comœdia: q ꝑsonã parmenonis actor sustinet: primas habet ꝑtes. Secũde sunt chereæ. Tertiæ ad phedriã spectant. Huius ꝓlogus sane est concitatior. Nã & obijcit crimina aduersantibꝰ: & cõminant̃ in posterũ: & accusatorie narrat iniuriã terẽtio factã: & ad vltimũ tumultuose & cũ magna inuidia defendit poetã. Hæc & ꝓthesim & catastrophen ita æquales habet: vt nusquã dicas lõgitudine operis terentiũ delassatũ dormitasse. Actus sane implicatiores sunt ĩ ea vt qui nõ facile a parũ doctis distingui pñt. ideo quia tenendi spectatoris causa vult poeta noster om̃es quinq; actus velut vnũ fieri: ne respiceret quodã modo atq; distincta alicubi cõtinuatione succedentiũ rerũ ante aulæa sublata fastidiosus spectator exurgat. Acta plane ludis megalensibꝰ. L. postumio. L. cornelio curulibꝰ ædilibus. i. curã ædiũ habentibꝰ etiã nũc ꝑsonantis. L. numedio prothimo. L. Ambiuio Turpione. Itẽ modulan e Flacco claudij tibijs dextra & sinistra: ob iocularia vel mlta ꝑmixta grauitate & acta est tanto successu ac plausu atq; suffragio vt rursus esset vendita: & iterũ ageret̃ ꝓ noua: proq; ea preciũ qd̃ nulli ante istã fabulã contigit octo milibꝰ sestertiũ numerarẽt poetæ. ꝓuerbia multa sepæ ꝓnũciata: & cãtica sæpe mutatis modis exhibita sũt. nusq̃ habet: sed suis tm̃ ꝑsonis vtit̃. In hac Terẽtiꝰ delectat facetijs: ꝓdest exemplis: & vitia hoĩm paulo mordaciꝰ q̃ in cæteris carpsit. Exempla aũt morũ hic trina p̃cipue p̃ponunt̃. Vrbani. s. parasitici & militaris. Hæc edita tertio est & ꝓnũciata Terentij eunuchꝰ quippe iã adulta cõmendatione poetæ: ac meritis ingenij notioribꝰ ppl̃o. Facta aũt ex duabus grecis vna est latina. Nam ex eunucho & Colace Menandri fabulis hæc eunuchus Terentiana scripta est: non sine crimine: q; mul a in hac translata sint ex multis poetis latinis: quod totũ per ꝓlogum purgat atq; defendit.

Argumentum Eunuchi.

Primus actꝰ qd cõtineat.

Secũdꝰ actꝰ

Tertius.

IN primo actu Phedria exclusus a Thaide: & secũ primo & mox cũ Parmenone cõquerit̃ fortunas suas: & ad postremũ corã accusat Thaidẽ. rursus ꝑmulcet̃ ab eadẽ: & voluntate digrediens rus sese cõcessurũ in spaciũ bidui esse ꝓmittit. Secundus actus ꝓfectionẽ Phedriæ cõtinet: delegantis seruo deductionẽ Eunuchi: & puellæ ad Thaidẽ tũ parasitũ loquentẽ: ꝑ quẽ virgo a milite dono amicæ amissa est. tum interuentũ Chereæ amantꝫ virginẽ: eiusdẽq; cũ Parmenone cõsiliũ de eadẽ potiẽda ꝑ fallaciã: qa ꝓ eunucho ipse supponit̃ Thaidi. Tertius actus characterẽ exprimit militis & parasiti ꝑ ridiculũ colloquiũ. tũ inuitationẽ ad cœnã Thaidis:

tum oblationē velut Eunuchi Chereæ & puellæ ex æthiopia ꝑ Parmenonē factam. tū ꝟba Chremetꝫ ad Thaidē veniētis ꝑductiq; ad militem Antiphonis Chæreæq; colloquiū de vitiata ꝑ dolū ꝟgine. In quarto actu dorias nūciat iurgiū inter militē & thaidē: tū reditū ex villa Phædriæ: & q̄relā Pithiæ de vitiata ꝟgine apud Phædriā: & eiusdē stupentꝫ: q; audiebat errorē ebrij Chremetis: & ꝟba petulātia Thaidis aduersus militē: & militis aduersum Thaidē parata p̄lia ridiculoq; deposita. Quintus actus hæc cōtinet: q̄relā Thaidis de vitiata virgine: primo cū Pithia: postea cum ip̄o Cherea. tum interuentū Chremetꝫ atq; nutricis. tum ꝑturbationē Parmenonis ꝑ dolū Pythiæ. atq; eius indicio ꝑ senē (qui rure tunc aduenerat) cōfirmatas nuptias: & ad vltimū reditum in gratiam militis cum phedria.

Quartꝰ actꝰ quæ contineat.

Quintꝰ actꝰ.

Argumentum fabulæ.

c Apta q̄dam ex attica virgo nobilis: atq; adducta est rhodū: ibiq; matri thaidis meretricꝫ ab amico dono data ē: & educata velut soror vna cū filia. Sed thais relicta matre rhodo cū amatore quodā athenas se cōtulit: ab eoq; hæres instituta. q̊ mortuo mox a milite Thrasone diligebat̄ nimis. Qui quū matrē athenꝫ ꝓfectꝰ thaidis mortuā rhodi cōperisset: & eā virginē quā diximꝰ ab hæredibꝰ mortuæ anī aduertisset venū esse ꝓpositā: q̄uis ignarus rerū oīm: emit tñ: & dono amatæ thaidi vexit athenas. Verū postq̄ adueniens riualē phædriā apud amicā repperit: quē ꝑ eius absentiā sibi meretrix cōciliarat: affirmauit se non ante daturū ꝓmissam virginē q̄ thais foras æmulū pepulisset. Illa igit̄ etsi amaret phædriā: cupiditate tñ recuperandæ virginis & ciuis atticæ & quā apuula vt sororē dilexerat: excludit phædriā. Hinc ille primo irascit̄: post accepta facti rōne thaidi lenit̄: & in bidui spaciū sponte concedens militi rus ꝓficiscit̄. statimq; ne ab æmulo milite muneribꝰ suparet̄ eunuchū & puellā parmenoni iubet abiēs ad thaidē deducere. Verū chærea frater phædriæ tūc ephœbꝰ visa virgine nimio inflāmat̄ amore: atq; eo eua sit vehementi ardore: vt ꝓ eunucho ipse deduceret̄ ad thaidē. Hac occasione vitiata virgo: & mox ciuis & nobil̄ cognita: dat̄ vxor chæreæ. Phædria vero & miles ex riualibus concordes per parasitum redditi: cōmuni amica sine certamine potiuntur.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Phædria adulescens.
Thais meretrix.
Chærea adulescens.
Pythias ancilla.
Antipho adulescens.
Dorus eunuchus.
Sophrona nutrix.
Parmeno seruus.
Gnatus parasitus.
Thraso miles.
Chremes senex.
Dorias ancilla.
Sanga seruus.
Laches senex.

TERENTII

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS. L. POSTVMIO. L. CORNELIO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT. L. AMBIVIVS TVRPIO. L. ATTILIVS PRAENESTINVS: TIBIIS DVABVS DEXTRIS. GRAECA MENANDRI FACTA SECVNDA. MODOS FECIT FLACCVS. M. VALERIO C. FANNIO COSS.

C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Trimetri Iambici.

ORorem falso dictitatam thaidis:
Idipsum ignorans miles abduxit Thraso.
Ipsiq; donat: erat hæc ciuis Attica.
Eidem Eunuchum quem emerat tradi iubet
Thaidis amator phędria: ac rus ipse abijt:
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phędriæ puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi:
Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introijt: vitiat virginem: sed atticus
Ciuis repertus frater eius: conlocat
Vitiatam ephebo: phędriam exorat Thraso.

ADILON

Eiusdem rationis.

Eretrix aduleſcentē cuius mutuo amore
Tenebatur excluſit: eiq; reuocato
Excluſionis cauſas reddidit: eius frater
Minor natu virginem quam miles

Meretrici dono miserat: amare cœpit.
Deductusq; in domũ meretricis pro Eunucho vitiat.
Re itaq; cognita: cum illusam se meretrix
Doleret: ab eodem adulescente placatur. Ab eodem .s. chærea.
Interuentuq; fratris eius ciuem cognitam
Atheniensem duxit vxorem: miles quoq;
In partem meretricij amoris receptus illuditur.

Defensor poetæ Calliopius introductus hunc prologum (quẽadmodum & p̃cedentem) in maledicũ & detractorẽ Lucium Lauiniũ ꝓnunciat: captando multifariã spectatoꝝ beneuolentiã. Diluit quoq; aduersarij accusationẽ: ostendens etiã veteres talia fecisse: qualia in Terentio carpere nititur. PAVLVS.

PROLOGVS

Eiusdem rationis.

Si quisq; est qui placere se studeat bonis
Quam plurimis: & minime multos lędere:
In his poeta hic nomen profitetur suum. Capit beniuolentiã a p̃sona poetæ.
Tum si quis est qui dictum in se inclementius
Existimauit esse: sic existimet:
Responsum non dictum esse quia læsit prior.
Qui bene vertendo & easdem scribendo male:
Ex græcis bonis latinas fecit non bonas. Dictũ in .L. Lauinium.
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit: Phasma .i. apparitio.
Atq; in thesauro scripsit causam dicere
Prius vnde petitur aurum quare sit suum:
Quam ille qui petit vnde esset thesaurus sibi:
Aut vnde in patrium monumentum peruenerit. Prouerbiũ.
Dehinc ne frustretur: ipse se: aut sic cogitet. Defunctꝰ iã sum .i. destiti p̃iclitari: securus sum.
Defunctus iam sum: nihil est quod dicat mihi.

A poetæ modestia beniuolentiã captat.

Is ne erret moneo: & desinat lacessere.
Habeo alia multa: quę nunc cõdonabuntur.
Quę proferentur post: si perget lędere:
Ita vt facere instituit. Nunc quã acturi sumus
Menandri eunuchum: postęp ædiles emerunt:

Copia. i. facultas.

Perfecit sibi vt inspiciundi esset copia.
Magistratus cum ibi adesset: occœptast agi.
Exclamat furem: non poetam fabulam
Dedisse: & nihil dedisse verborꝫ tamen.
Colacem esse Neui: & Plauti veterẽ fabulã:
Parasiti ꝑsonam inde ablatam: & militis.

Peccatum vnũ nomẽ ẽ alterũ participium.

Si id est peccatũ: peccatum imprudentiast
Poetę: non qui furtum facere studuerit.
Id ita esse vos iam iudicare poteritis.

Colax latine adulator dr̃.

Colax Menandri est: in ea est parasitus colax:
Et Miles glorioſus: eas se non negat
Personas transtulisse in eunuchum suam
Ex gręca: sed eas fabulas factas prius

Pernegat. ꝑ. auget sniam. Comicorũ materia personarꝫq.

Latinas scisse se: id vero pernegat.
Quod si personis isdem vti alijs non licet:
Qui magis licet currentes seruos scribere:
Bonas matronas facere: meretrices malas:
Parasitum edacem: glorioſum militem:
Puerum supponi: falli ꝑ seruum senem:
Amare: odisse: suspicari: Denicꝫ

Dictum verissimum. Veterꝫ exemplo veniam precatur.

Nullum est iam dictum: quod nõ dictum sit prius.
Quare æquum est vos cognoscere: atcꝫ ignoscere.
Quę veteres fecitarunt: si faciunt noui.
Date operã: & cum silentio animaduortite:
Vt pernoscatis quid sibi Eunuchus velit.

Si quisquā est &c. Hic plogus idem fere habet argumentum qđ primus: & poetæ multiplex ingeniū varietatēq; explicās: illi parat beniuolentiā: & odium facit aduersario: quē ignorantiæ accusat: & terret: metū incutiēs taxationis & cē suæ. Tandē statu absoluto vtitur & cōfessione & vt cū silentio audiāt petit qđ sibi velit hæc comœdia: qđ vtile est spectatorib⁹ & decet. In primis claris quip pe ingenijs fauendū est: quæ morib⁹ cōsulunt: & in mediū laborāt. Phasma dicit monstrū & apparitio. Nunc nuper &c. Nuper significat nō longo tpe ante. Itaq; cū dicit Terētius: nunc nup: euidentius ostendit tēpus cuj⁹ esset recēs memoria. Causam dicere &c. Luciū Lauiniū in hoc errasse dicit Terētius: qp psonas introduxit litigātes: nō ex formula iuris ciuilis. partes em actoris reo dedit. Adulescens em tanq; actor pbare debebat thesaurū suū esse. Senex aūt tanq; reus causā tutari suā: qui erat absoluēdus si actor qđ intendebat nō pbasset. Vñ iure ciuili hæc ē formula: Actore nō pbante: reus cuis nihil p̄stiterit absoluendus est. Defunctus iā sum &c. Defunct⁹ aliq re is dicit qui rem illā pegit. Desinat lacessere. i. irritare: puocare. Colacem esse Neuj. Colax græce latine dicit adulator: & colaceno adulor: & colacia adulatio. Puerum supponi. Puer suppositus dicit qui p alio apponit. Id curant mulieres: quæ cū sint steriles: parere se simulāt. Vnde Iuuenal Transeo suppositos inquit. Quid sibi eunuchus velit: id est quid oblectamenti & vtilitatis afferat hæc comœdia: quæ inscribitur Eunuchus.

Phasma. Nuper. Defunctus. Colax. Suppositus.

In hac prima scæna Phædriæ habet cōsultatio: an redeat post exclusionē ad Thaidē nec ne. & miro artificio amoris exprimūt affect⁹. Inde Parmenonis cōsiliū q̄ psuadet phedriæ: vt æquo aīo amor; molestias ferat quū neq̄at euitare. PAVLVS.

ACTVS PRIMVS

PHAEDRIA ADVLESCENS PARMENO SERVVS

Trimetri omnes.

Vid igitur faciam: nō eam: ne nunc quidem
q Cum accersor vltro: an potius ita ne comparem;
Non perpeti meretricum contumelias:
Excluſit: reuocat: redeam: nō si me obsecret. Pa.
Si quidem hercle possis: nihil: prius: neq; fortius.
Verum si incipies: neq; perficies nauiter.
Atq; vbi pati non poteris: cum nemo expetet:
Infecta pace vltro ad eam venies: indicans

Initiū ex abrupto. In ista pthasi exemplū, ponit cū iners sit q amat: & cū sapiens qui non amat.

Dialogismos q̃si ad alterum.

Te amare: & ferre non posse: actum est: ilicet
Peristi: eludet vbi te victum senserit. Ph.
Proin tu dum est tempus: etiã atq; etiam cogita. Pa.

Prudens dictum.

Here quæ res in se neq; consilium neq; modum
Habet vllum: eam consilio regere non potes.

Seruꝰ introducit hic domino sapientior: qđ in comœdia togata nõ liceret.

In amore hęc omnia insunt vitia: iniuriæ:
Suspitiones: inimicitię: indutiæ:
Bellum: pax rursum: incerta hæc si postules

Ornatum adagium.

Ratione certa facere: nihilo plus agas:
Quam si des operam: vt cum ratione insanias:
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:

Apostopopsis celeberrima.

Ego ne illã: quæ illum: quæ me: quæ non: sine modo:
Mori me malim: sentiet qui vir siem:
Hęc verba vna me hercle falsa lachrumula:
Quam oculos terendo miserè vix vi expresserit
Restinguet: & te vltro accusabis: & dabis ei
Vltro supplicium. Ph. O indignum facinus: nunc ego

Extenuatio ad auxesim spectans.

Et illam scœlestam esse & me miserum sentio.
Et tœdet: & amore ardeo: & prudens: sciens:
Viuus videnscp pereo: nec quid agam scio. Pa.
Quid agas: nisi vt te redimas captum q̃ queas

Amoris vehementia.

Minimo si nequeas paululo: an quanti queas:
Et ne te adflictes. Ph. Ita ne suades: Pa. Si sapis:
Neq; prętereã quas ipse amor molestias

Perstat in metaphora bellica.

Habet addas: & illas quas habet recte feras.
Sed ecca ipsa egreditur nostri fundi calamitas.

Intercipit q̃si totũ capit.

Nam quod nos capere oportet: hęc intercipit.

PET. M. Quid igitur faciam &c. A vehementia illius amoris cuius excessus merito reprehenditur: cauendũ esse docet hæc scæna. Distrahit quippe animũ: & a recto

rationis iudicio detorquẽs aufert libertatẽ: ad quã generosus animꝰ omi studio debet contendere. & hominẽ diuinũ aĩal ad gloriã & maxima quæq; natũ ita deprimit: vt irrationalibꝰ fere animalibꝰ simillimũ reddat: quo nil possit excogitari absurdius. Testis est phædria nobilis adulescens: cuiꝰ rõnis oculos meretricis illecebræ sic præstinxerãt & ligauerũt: vt ex amoris laqueo se extricare nõ posset: q̃uis erratum suũ despiceret. Tanta est huiꝰ ardoris potẽtia. Et ne te afflictes &c. Afflictatio est ægritudo cum vexatione corporis. Afflictatio.

In hac sequenti scæna thais ratione adducta qua phædriam excluserat: eum sibi reconciliat. & vt biduum rus abscedat: militiq; tantisper concedat: suis blandimentis tandem impetrat. PAVLVS.

THAIS MERETRIX PHAEDRIA PARMENO

Eiusdem rationis.

Miserã me vereor ne illud grauius Phædria — Miserã me: vox dolentis est.
Tulerit: ne ve aliorsum atq; ego feci acceperit:
Quod heri intro missus nõ est. Ph. Totus Parmeno
Tremo horreoq;: postq; aspexi hanc. Pa. Bono animo es:
Accede ad ignem hunc: iam calescès plus satis. Th. — Prouerbium in amatorẽ.
Quis hic loquitur: ehem tu ne eras hic mi phædria:
Quid hic stabas: cur non recta introibas: Pa. Cęterum — Recta. elegãs loquutio.
De exclusione verbum nullum. Th. Quid taces: Ph.
Sane quia vero hę mihi patent semper fores:
Aut quia sum apud te primus. Th. Missa istęc face. Ph.
Quid missa: o Thais Thais: vtinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum: ac pariter fieret: vt — Pariter. i. similiter.
Aut hoc tibi doleret itidem vt mihi dolet:
Aut ego istuc abs te factum nihilipenderem. Th.
Ne crucia te obsecro anime mi phædria:
Non pol quo quenq; plus amem aut plus diligam. — Mi. peculiaris blanditio.
Eo feci: sed ita erat res: faciundum fuit. Pa. — Facetũ dictũ
Credo (vt fit) misera prę amore exclusit hunc foras. Th.
Siccine ais Parmeno: age: sed huc qua gratia — Age hic corripiẽtis est.

Te accersi iussi: ausculta. Ph. Fiat. Th. At dic mihi
Hoc primum: potin est hic tacere? Pa. Ego ne? optume.
Reponit thaidi vicē tanc̄ falsum dictura sit. Verum heus tu hac lege tibi meā astringo fidem.
Quę vera audiui taceo: & contineo optume.
Sin falsum: aut vanū: aut fictum st: cōtinuo palam st.
Metaphora a vase futili. Plenus rinarum sum: hac atc̄ illac perfluo.
Proin taceri si vis: vera dicito. Th.
Narratio. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi. Pa.
Potest taceri hoc. Th. Ibi tum matri paruolam
Puellam dono quidem mercator dedit:
Ex attica hinc abreptā. Ph. Ciuem ne? Th. arbitror:
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: patriam & signa cętera
Nec̄ sciebat: nec̄ per ætatem etiā potuerat.
Basis figura est hic: quando inter narrandū oīa pe detentim dicuntur. Mercator hoc addebat: e prędonibus
Vnde emerat: se audisse abreptam e Sunio.
Mater vbi accœpit: cœpit studiose omnia
Docere: educare: ita vt si esset filia.
Sororē plęric̄ esse credebant meam.
Ego cū illo quo cum tum vno rē habebā hospite:
Abij huc: qui mihi reliquit hec quę habeo omnia. Pa.
Vtrunc̄ hoc falsum est: effluet. Th. Qui istuc? Pa. Quia
Meretricem notat. Nec̄ tu vno eras contenta: nec̄ solus dedit.
Nam hic quoc̄ bonā magnāc̄ partem ad te attulit. Th.
Itast: sed sine me peruenire quo volo.
Interea miles qui me amare occœperat:
Tute. astute meretrix vbi dixit q̄ amatorē vrgebāt blādimēta subij cit In Cariam est profectus: te interea loci
Cognoui: tute scis post illa: c̄ intumum
Habeam te: & mea cōsilia vt tibi credā oīa. Ph.
Ne hoc quidē tacebit Parmeno. P. Oh dubiū ne id est? Th.

Hoc agite amabo: mater mea illic mortua ſt.
Nuper eius frater aliquantum ad rem eſt auidior.
Is vbi hanc forma videt honeſta virginem: Cõmendatio puellæ.
Et fidibus ſcire: precium ſperans: illico
Producit: vendit: forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam: dono mihi
Imprudens harum rerum ignaruſq; omnium:
Is venit. poſtq̃ ſenſit me tecum quoq;
Rem habere: fingit cauſas: ne det ſedulo. Rem. ſ. veneream.
Ait ſi fidem habeat: ſe iri prępoſitum tibi
Apud me: ac non id metuat: ne vbi acceperim
Sese relinquam: velle ſe illam mihi dare:
Verum id vereri: ſed ego quantum ſuſpicor
Ad virginẽ animum adiecit. Ph. Etiam ne amplius? Th. Eclypſis.
Nihil nam quęſiui nunc ego eam mi phædria.
Multę ſunt cauſę quamobrem cupio abducere. Cur puellã abducere q̃rat.
Primum quod ſoror eſt dicta: prętera vt ſuis
Reſtituam ac reddam: ſola ſum: habeo hic neminem:
Neq; amicum neq; cognatum: quamobrem phædria Amator ad tẽpus: amico ppetuo.
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me: quo id fiat facilius. Vide q̃ leniter p̃catur & blande.
Sine illum prioris partis per hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? Ph. Peſſuma.
Egon quicq̃ cum iſtis factis tibi reſpondeam? Pa.
Heu noſter: laudo: tandem perdoluit: vir es. Ph. Elegãt variat pſonas: ſcdam & tertiam.
At ego neſciebam quorſum tu ires: paruola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua.
Soror dicta ſt: cupio abducere: vt reddam ſuis. Indignanter oĩa repetit.
Nempe omnia hęc nunc verba huc redeunt. denicq; Ornata locutio:
Ego excludor: ille recipitur: qua gratia?

Ironia stomachantis amatoris.

Nisi illum plus amas q̄ me: & istam nunc times
Quę aductast: ne illum talem prępripiat tibi. Th.
Egon id timeo? Ph. Quid te ergo aliud solicitat? cedo.
Num solus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem sensisti in te claudier?
Nonne vbi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam: relictis rebus omnibus

Nuncubi. i. nūqd alicubi Dona sūt ingrata: nisi benignitas quo q̄ appareat.

Reginæ. i. diuites.

Quęsiui. porro Eunuchum dixti velle te:
Quia solę vtuntur his regine: repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen cōtemptus abs te: hęc habui in memoria.
Ob hęc facta abs te spernor. Th. Quid istic Phædria?
Quā q̄ illam cupio abducere: atq; hac re arbitror
Id fieri posse maxume: veruntamen
Potius q̄ te inimicū habeam: faciam vt iusseris. Ph.

Vērbū pro dicto ponit.

Vtinam istuc verbum ex animo ac vere diceres:
Potius q̄ te inimicum habeam: si istuc crederem
Syncere dici: quid vis possem perpeti. Pa.

Labascit. i. nutat: cadit.

Labascit victus vno verbo q̄ cito. Th.

Ego emphasim habet.

Ego non ex animo misera dico? q̄ ioco.
Rem voluisti a me tandem quin perfeceris.
Ego impetrare nequeo hoc ab te biduum
Saltem vt concedas solum. Ph. Siquidem biduum.
Verum ne fiant isti viginti dies. Th.

Aposiopo-sis secunda.

Profecto nō plus biduum: aut. Ph. Aut? nihil moror. Th.
Non fiet hoc modo: sine te exorem. Ph. Scilicet

Omnia hæc vim amoris exprimunt.

Faciundū est quod vis. Th. Merito te amo. Ph. Bene facis.
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum.
Ita facere certumst: mos gerundus est Thaidi.

Tu Parmeno huc fac illi adducant̃. Pa. Maxime. Ph.
In hoc biduum Thais vale. Th. Mi Phædria
Et tu nunquid vis aliud? Ph. Ego ne quid velim?
Cum milite isto pręsens: absens vt sies.
Dies noctesq; me ames: me desideres:
Me somnies: me expectes: de me cogites:
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus faxis postremo animus: quando ego sum tuus. Th.
Me miseram: forsitan hic mihi paruam habeat fidem:
Atq; ex aliarum ingenijs nunc me iudicet.
Ego pol quę mihi sum conscia hoc certo scio:
Neq; me finxisse falsi quicq̃: neq; meo
Cordi esse quenquam chariorem hoc Phædria.
Et quicquid huius feci causa: virginis causa
Feci: nam me eius spero fratrem propemodum
Iam repperisse adulescentem adeo nobilem:
Et is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intro: atq; expectabo dum venit.

Biduũ. Tanq̃ biẽniũ sit. Isto. p cõtẽptũ q̃si odioso

Me somnies: hoc amatorium est. Auxesis. ephanaphora prima. Meretrix bona hic iducit̃.

Huius. s. rei. Virginis. s. abducendæ. Spero pro credo. Adeo expletiua pticula est.

PET. M.

Miseram me &c̃. Quantũ blanda meretricũ verba & neqtiæ valeant ad p̃suadendũ docet hæc scæna. Adulescens quippe inter æstus duoꝝ affectuũ positus astu meretricis statim victus est: cupiens illi morem gerere a qua pellabat̃. Ideo bene dixit Heraclytus autore philosopho: difficilius esse voluptati repugnare q̃ iræ. & Sillius italicꝰ voluptatẽ sic taxat. Quippe nec ira deũ tm̃ nec tela nec hostes: Quantum sola noces animis illapsa voluptas. Accede ad ig. &c̃. Acyrologia (inquit Diomedes) est dictio minꝰ cõuenient̃ ꝓlata: vel nõ ꝓprijs dictionibꝰ obscurata sñia. vt accede ignem hunc: iam calesces plus satis. Ibi nullus significat̃ ignis: sed meretrix. Abreptã e sunio. Sunio est ꝓmontoriũ atticæ. In cariã est ꝓfectus. Caria est ꝓuincia minoris asiæ. Amabo est aduerbiũ blandientis. Labascit victus. i. incipit cadere a cõstantia & ꝓposito.

Voluptas. Acyrologia Sunio. Caria. Amabo.

PAVLVS.

Hæc actio iam amatoriũ: multiloquiũ: vaniloquiũ cõtinet. Nam phædria sæpe repetit. quod iam dictum est: & id facere magis & odiose nimis. Deinde rus ꝓficisci. Parmeno illius ex amore immutationẽ admiratur. Postremo militis donum mirifice laudat.

EVNVCHI
ACTVS SECVNDVS

PHAEDRIA PARMENO

Octonarij Senarij & Septenarij: partim Trochaici.

Isti.s. eunuchi & æthiopissa. masculinū preponderat.

Archaismos p eo qđ est: q mihi sum carior. diserta locutio.

Censen.i arbitrarj ne. Inde Censores .i. morū alioru arbitri.

Insomnia.i. vigilie. Facie dū dicit qđ minime facit

Ironia. Stat sententia. laus phædriæ ab acta ætate.

Oeconomia ad futurum amorem.

Hyperbole.

Ac vt iussi deducant isti. Pa. Facia. Ph. At diligēter. Pa.
f Fiet. Ph. at mature. Pa. Fiet. Ph. Satin hoc mandatum st
Ah rogitare quasi difficile sit: vtinam (tibi: Ph.
Tam aliquid inuenire facile possis Phædria
Quam hoc peribit. Ph. Ego quoq; vna pereo: qđ mihi est carius:
Ne istuc tam iniquo patiare animo. Pa. Minime quin
Effectum dabo: sed nunquid aliud imperas: Ph.
Munus nostrum ornato verbis quod poteris: &
Illum æmulum quod poteris ab ea pellito. Ph.
Memini tā & si null⁹ moneas. P. Ego rus ibo: atq; ibi manebo. P.
Censeo. Ph. sed heus tu. Pa. qd vis: Ph. censen posse me obfirma-
Perpeti ne redeā interea: Pa. Te ne: nō hercle arbitror. (re: &
Nā aut iam reuertere: aut mox noctu te adigent horsum insom-
Opus facia: vt defatiger vsq; ingratus vt dormiā. Pa. (nia. Ph.
Vigilabis lassus: hoc plus facies. Ph. Abi sis: nihil dicis Parmeno.
Eiciunda hercle hęc est mollicies animi: nimis mihi indulgeo.
Tandē nō ego illa careā: si sit opus: vel totū triduū: Pa. hui
Vniuersum triduū: vide quid agas. Ph. Stat sententia. Pa.
Di boni quid hoc morbi est: adeon homines immutarier:
Ex amore: vt non cognoscas eundē esse. hoc nemo fuit
Minus ineptus: magis seuerus quisq;: nec magis cōtinens.
Sed qs hic est qui huc pgit: at at hic quidē est parasitus Gnato
Militis: ducit secum vna virginē huic dono: papę
Facie honesta. mirumni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc Eunucho: hęc superat ipam Thaidem.

Facita vt iussi &c̄. Amantiū pdigalitatē: verba cōplurima & vana: incon stantiā: debilitatē consiliȝ: & amoris impiū: amantisq; durissimā seruitutē hæc scæna exprimit. Id quippe genꝰ hoīm seruit affectibꝰ: q̄ seruitute nihil excogitari pōt inferius. Vnde Señ. li. vi. epi. dicit: Nulla seruitꝰ turpior est q̄ voluntaria. Et Diogenes dicere solebat seruos dñis: malos aūt cupiditatibꝰ seruire. Aristippus dicebat: Nō ingredi ad meretricē: sed egredi nō posse turpe est, & habeo laidem meretricē: sed ab illa nō habeor. & inter etiā bachanalia pudicus nō corrūpitur. Et Diogenes inculcabat sæpiꝰ cupiditatē arcem esse oīm malorȝ. Censen posse me obfirmare &c̄. Censere (ingt iuriscōsultus) est cōstituere vel p̄cipe. Vnde dicimꝰ: Censeo hoc facias: & senatū censuisse. Inde censores. Censere (ingt Pompeius) nunc significat putare: nūc suadere: nunc decernere. Non ego illa careā &c̄. Carere (ingt Cice. in prima Tuscul.) significat egere eo qđ habere vel. Inest em̄ velle in carēdo. Triste est nom̄ ip̄m carendi: qa subijcit hæc vis. Habet nō habet: desiderat: requirit: indiget. opinor hæc incōmoda sunt carentis. Caret oculis odiosa cecitas: liberis orbitas. Eijcienda hæc est mollicies. Constans est q̄ resistit doloribꝰ qui pueniūt a cupiditate absentiū voluptatū: mollis ȳo qui facile vincit a doloribꝰ: & q luxu diffluit. Talis hō cōstanti opponit. Hoc nemo fuit minus ineptus &c̄. Inepti hoies dicunt q nō seruāt decorȝ. Magis seuerus &c̄. Seuerus dicit grauis: & hostis malorȝ: morū. Cōtinens est q supat & reijcit eas voluptates: a quibꝰ plures superant. Incōtinens q superat ab his voluptatibꝰ: quas multi nō inepti: sed seueri & graues superarent.

PET. Amantium miseriæ. Cupiditas. Censere. Carere. Constans Mollis. Inepti. Seuerus. Continens. Incontinens.

In hac sequenti scæna (q̄ tota moralis est) q̄si ambulās p̄sona inducit. Exprimit aūt parasitū: sub cuiꝰ ȳbis corruptos hoīm mores in assentationē plapsos oñdit: adeo vt honestæ quoq; p̄sonæ in eiꝰ culpa inuentæ sint. Gnato sectam adulandi instituit. Deinde mira dicacitate & mordacibꝰ salibꝰ parmeno lacessit.

PAVLVS.

GNATO PARASITVS PARMENO.

Octonarij: Septenarij: ac Senarij Trochaici.

Iimortales hoī hō quid p̄stat: stulto intellígens
d Quid interest: hoc adeo ex hac re venit in mentē mihi.
Cōueni hodie aduenies quendā mei loci hinc atq; ordis
Hominē: haud impurum: itidem patria q̄ abligurierat bona.
Video sentum: squallidū: egrum: pannis annisq; obsitum.
Quid istuc ornatist inquā: quoniā miser qđ habui p̄didi: hem
Quo redactus sum: omnes noti me atq; amici deserunt.
Hic ego illū cōtempsi p̄me: qd aio hō inq̄ ignauissime:
Itan parasti te vt spes nulla reliqua in te esset tibi:

Admirantis exclamatio cū parasitica gesticulatiōe. Haud īpurȝ .i. nō auarū. Dialogicos. Acriter ī mores inuehit. Oia hæc ex media demūtur consuetudine.

Philosophi cū dictum. Simul cōsilium cū re amisisti: viden me ex eodē ortum loco:
In tpa & mores inuehit. Qui color: nitor: vestitus: quę habitudo est corporis:
Omnia habeo: neq; quicquā habeo: nihil cū est: nihil desit tamē.
At ego infœlix neq; ridiculus esse: neq; plagas pati
Metaphoricos a pegrinantibus. Possum: quid tu his rebus credis fieri: tota erras via.
Olim isti fuit generi quondā questus apud sęclum prius.
Hoc nouū est aucupiū: ego adeo hanc primus inueni viā.
Glorioſos & iactabundos carpit. Est genus hominū qui esse primos se oīm rerū volunt:
Nec sunt. hos cōsector: hisce ego nō paro me vt rideant:
Adulatorū officium. Sed his vltro adrideo: & eorū ingenia admiror simul.
Quicquid dicūt laudo: id rursum si negant laudo. id quoq;
Nota sedulo ꝝbū nostra tēpestate verissimum. Negat quis: nego: ait: aio: postremo imperaui egomet mihi
Omnia adsentari: is quęstus nunc est multo vberrimus. Pa.
Scitū hercle hoiem: hic hoies prorsus ex stultis insanos facit. G.
Macellū vbi obsonia venduntur. Dum hęc loquimur: interea loci ad macellū vbi aduenimus:
Cōcurrunt læti mi obuiā Cupedinarij: Cetarij: Lani:
Fartores qui farcimina parant. Coqui: Fartores: Piscatores: Aucupes.
Quibus & re salua & pdita, pfueram & prosum sępe.
Antiptosis. Salutant: ad cœnā vocant: aduentum gratulantē.
Aduentū, p aduentu. Ille vbi miser famelicus videt me esse in tantū honorē:
Exempla mala bonos quoq; corrūpunt. Et tam facile victū quęrere: ibi hō cœpit me obsecrare:
Vt sibi liceret discere id de me. Sectari iussi: si potis est.
Tanquā philosophorū habent disciplinæ ex ipsis
Parasiti Gnatonici vocāt ab autore. Vocabula: parasiti ita vt gnatonici vocentur. Par.
Viden ocium & cibus q̄d faciat alienus? Gn. Sed ego cesso
Riual. ſ. Phædriæ. q eādē amāt riuales Ad Thaidē hanc deducere: & rogitare ad cœnā vt veniat.
Sed Parmenonē ante ostium Thaidis tristē video
Riualis seruū: salua res est: nimirū hic hoies frigent.
Nebulonē hunc certum st ludere. Pa. ĩsce hoc munere arbitrantē
Suam Thaidē esse. Gn. Plurima salute Parmenonē

Summũ ſuum impertit Gnato: quid agit? P. Stat. Gn. Video. — Paraſitica de gantia.
Nunqd nã hic qd nolis vides? P. Te. G. Credo: at nũqd aliud? P.
Qui dum. G. qa triſtis es. Pa. Nihil eqdẽ. Gn. Ne ſis: ſed qd videt — Laudatio mi mica.
Hoc tibi mãcipiũ? P. nõ malũ hercle. G. vro hoiem. P. vt falſ? G.
Quã hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? P. hoc nunc dicis — Gnato inſul tat Parme noni.
Eiectos hinc nos: oĩm rerum heus viciſſitudo eſt. Gn.
Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietum reddã: — Adagiũ ni mium verũ.
Ne ſurſum: deorſum curſites: neue vſq ad lucẽ vigiles.
Ecquid beo te? Pa. me ne? papę. Gn. ſic ſoleo amicos. P. laudo. G. — Sic ſoleo. ecly pſis. ſ. beare.
Detineo te: fortaſſe tu pfectus alio fueras. Par.
Nuſquã. Gn. Tum tu igit paulũ da mihi operę: fac vt admittar
Ad illã. Pa. Age modo: nunc tibi patẽt fores hę: qa iſtã ducis. Gn. — Ironice.
Num quẽ euocari hinc vis foras? Pa. Sine biduũ hoc prętereat: — Submiſſ? p nunciandũ.
Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus:
Ne tu iſtas faxo calcibus ſępe inſultabis fruſtra. Gn.
Etiã tu hic ſtas Parmeno? eho num nã tu hic relictus cuſtos:
Ne quis forte internuncius clam a milite ad iſtã curſitet? Pa. — A contrarijs & eſt hyper bole expreſ ſiſſima.
Facete dictum: mira vero militi quę placeant.
Sed video herilem filium minorẽ huc aduenire: — Ironicos.
Miror quid ex Pyreo abierit: nã ibi cuſtos publice eſt nunc. — Paraſceue ad aliã ſcæ nam.
Nõ temere eſt: & pperans venit: neſcio quid circumſpectat.

Dij immortales &c. Mores paraſiticos & adulatorũ aſſentatorũq; ſtudia & obſequia quib? nõnulli ad id agendũ impelluñt: qd reprehendit imprimis & nullã prudentiã adeſſe teſtat: cũ alijs de ſe credat qd non hẽt: hæc ſcæna teſtatur. quo gñe hoim nihil eſt in vita ciuili pniciоſius. Vñ interrogat? Diogenes: quænã pniciоſiſſime morderet belua: ex feris obtrectator: ex mitioribus adulator reſpõdit. Cice. in Lelio ſic ait: In amicicijs nulla maior peſtis eſt q adulatio: blãditiæ aſſentatio. Tũ aũt oĩm rerũ ſimulatio eſt vitioſa: tollit em iudiciũ veri: idq; adulterat. Aſſentatio vitiorũ adiutrix pcul amoueat. quæ nõ mõ amico: ſed ne libero quidem digna eſt. Maxima autem culpa in eo eſt: qui & veritatẽ aſpernatur: & in fraudem obſequio impellitur. Ariſtoteles libro tertio Ethicorum dicit: Qui delectat emolumenti ſui cauſa: vt inde ſibi proueniat in pecunijs: & in his quæ in pecunijs comparantur vtilitas: adulator vocatur. — PET. M.

Purus. Haud impurum. Purus hō dicit̄: qui est sine sordib⁹ & infamia. Qui ab-
Ligurire. ligurierat bo. Ligurire (inquit Nonius) est degustare. Vñ abligurire multa aui-
Abligurire de cōsumere. Video sentū: id est horridum: vt sentes & spinæ. Annisq; ob
Sentus. situm. i. mucore & carie obductū ꝓpter sordidos pannos: & ratione ætatis ob-
situm: quæ in homine misero semp videtur maior. Viden me ex eodē ortū
loco. in cunis natales nō fuerūt tuis dissimiles aut clariores: tñ ego melius mihi
Ridiculus. cōsului. Neq; ridiculus esse. Ridiculus est is q mouet alijs risum sua scurrilita-
te atq; ineptijs. Et Iuue. querit̄ paupertatē facere hoīes ridiculos. Quicqd di-
cunt laudo. Cice sic ait in Lelio: Quid pōt esse tam flexibile tam deuiū: q̄ anim⁹
eius qui ad alterius nō modo sensū ac voluntatē: sed etiā vultū atq; nutū con-
Cōtra assen- uertit̄. Negat quis nego: ait aio. Postremo īperaui egomet mihi om̄ia assenta
tatores. ri: vt ait idē Teren. Sed ille in gnatonis ꝑsona: qd' ad amici gen⁹ adhibere oīno
leuitas est: maxima inq̄t culpa in eo est qui & veritatē aspnat̄: & in fraudē ob-
sequio impellit̄. Sed his vltro arrideo. i. mea sponte in his hominib⁹ ineptis
& stultis risu assentior: vt potius irrideā q̄ irridear. Et sic ostendit se nō esse ridi-
culū: sed irrisorē. Negat qs nego: ait aio. Sup̄ dixit in andria: Obsequiū ami-
cos: veritas odiū parit. Vñ Cice. in Lelio sic ait: Sed obsequiū m̄lto molesti⁹: qd'
pctīs iudulgens p̄cipitē amicū fieri sinit. Cuppedinarij om̄es &c̄. Sex. Pōpe.
Cuppes. sic ait: Cuppes & cuppedia antiq lautiores cibos noīabant. Vñ & macellū forū
Cuppedia. cuppedinis appellabāt. Cuppedia inq̄t aut a cupiditate dicte sunt. vel (sicut Var
ra vult) ꝙ ibi fuerit cuppedinis dom⁹: q fuerat ob latrociniū damnat⁹. Macel
Macellum lū appellabat̄ locus in quo vendebant̄ res ad victū ꝑtinentes. Vñ cuppedina-
Cuppedi- rij dicunt̄ q res tales vendunt. Et exprimit Teren. q sint cuppedinarij. Cetarij
narij. (inquit Nonius) gen⁹ est piscatoꝝ: qd' maiores pisces capit. dictū ab eo ꝙ cetæ
Cetarij. in mari maiora sūt pisciū gn̄a. Lanij dicunt̄ a laniādis anīalib⁹. Beccarios nūc
Lanij. dicimus. Fartores dicunt̄ q īmittunt & īplent. vt qui lucanicas: ventrē: faliscū:
Fartores. & cætera id gen⁹ farciūt. Sen̄. li. x. epl'aꝝ sic ait: Lignū qd' ad emūdanda obscœ
na adherente spongia positū est: totū in gulam farsit: & p̄clusis faucibus spiritū
Nomēclator emisit. Et fartores autore Sex. Pompei. dicebant̄ nomēclatores qui clam velut
Sectari. infarcirent noīa salutatoꝝ in aurē candidati. Sectari iussi &c̄. Sectari. i. sequi
Sectarius. me tanq̄ autorem nouæ sectæ. Vnde dicunt̄ sectæ phōꝝ: & sectarius veruex
Disciplinæ. autore Pompeio: qui gregem agnoꝝ p̄cedens ducit. Tanq̄ phōꝝ habent
disciplinæ. Disciplinæ dicunt̄ sectæ phōꝝ. Cice. in offi. Sunt nōnullæ discipli-
næ inquit. Et Plato in primo de legi. disciplinā appellat educationem: q̄ a pue-
ricia desiderari amariq; virtutē facit: & illam qua ꝑfectus quispiā ciuis affectus
iure imꝑare sciat atq; parere. Et in. v. scribit: Disciplina est puerorum educatio:
q̄ ad rectam legalemq; vitam perducit. Maiores nostri optimū viuendi in re-
pub. disciplinā appellauerūt. Vnde Cicero in p̄fatione libroꝝ quos oratorios
Parasitus. inscripsit: queritur se prima ætate incidisse in ipsam disciplinæ veteris ꝑturbati-
Nebulo. onē. Parasit⁹ græce latīe dicit̄ adulator & assētator. Nebulo (inq̄t Sex. Pō.)
Riuales. dr̄ q nō plurꝫ ē q̄ nebula. Riuales (inq̄t Noni⁹) dicti q̄si in vnū amorē deriuā
Mancipia. tes. Hoc tibi mā. &c̄. Mācipia (inq̄t Iustinian⁹ li. i. insti.) dñr serui: eo ꝙ ab ho-
Pyreus. stibus manu capiunt̄. Miror qd ex py. Pyreus erat portus athenaꝝ.

In hac sequẽti scæna nouus amor chæreæ ephebi ostenditᷣ. Laus formæ virginis cõspectæ: cõquestio chæreæ: deinde cõsiliũ eius potiundæ p̃ subordinationẽ Chæreæ loco Eunuchi. Hæc oĩa tanta equidẽ virtute comici poetæ vt hoc cõmentũ sua sponte occurrisse nõ quesitũ aut elaboratũ videatur. PAVLVS.

CHAEREA ADVLESCENS PARMENO.

Octonariꝰ & Senariꝰ trochaici: & primꝰ Monometꝝ Catalecticus

Ccidi: neq; virgo est vsq; : neq; ego qui illam e conspectu
o amisi meo:
Vbi quẽrã: vbi inuestigẽ: quẽ p̃cõter: qua insistam via:
Incertus sum: vna hęc spes est: vbi vbi est diu celari nõ potest.
O faciẽ pulchram: deleo omnes dehinc ex animo mulieres:
Tœdet harũ cottidianarũ formarꝝ. Par. Ecce autẽ alterũ
Nescio quid de amore loquit: o infortunatũ senem.
Hic vero est qui si occœperit amare: ludum: iocumq;
Dices fuisse illũ alterꝝ: prout huius rabies quę dabit. Ch.
Vt illũ di deęq; seniũ p̃dant: qui me hodie remoratus est.
Mecq; adeo qui restiterim: tum autẽ qui illũ nõ floccifecerim.
Sed eccũ Parmenonẽ: salue. Par. q̃d tu es tristis: q̃due es alacris:
Vnde is: Ch. Ego nescio hercle: neq; vnde eã: neq; quorsum
Eam: ita prorsum oblitus sum mei. Par.
Qui quęso: Ch. amo. Pa. hem. Ch. nũc te Parmeno ostendes qui
Scis te mihi sępe pollicitũ esse: Chęrea aliquid inueni (vir sies.
Modo qđ ames: in ea re vtilitatẽ ego faciã vt cognoscas meã:
Cũ in cellulã ad te patris penũ oẽm cõgerebã clanculum. Par.
Age inepte. Ch. Hoc hercle factum st: faxis nunc promissa ap-
pareant. Par.
Si adeo digna res est: vbi tu neruos extentas tuos. Ch.
Haud similis virgost virginũ nostrarum: quas matres studeant
Demissis humeris esse vincto pectore: vt graciles sient.

Necq; ego. satis amatorie q̃ se quoq; p̃didit dũ illã nõ inuenit.

Virginꝫ laus a forma. Hoc dictũ p̃struxit ad catastrophen.

Illũ seniũ ad intellectum retulit. Prouerbiale in mestos. Perturbatio ex amore.

Penũ oẽm. i. ipm integrũ nõ solũ ptẽ. Metaphora a re ĩpudẽti. Reprehendit in dustrie cultũ et laudat pulchritudinẽ.

Si qua est habitior paulo: pugilē esse aiunt: deducunt cibum:
Tam & si bonast natura: reddunt curatura iunceas.
Itaq; ergo amant. P. q̄d tua ist̄ec? C. noua figura oris. P. papæ. C.
Descriptio formosæ puellæ. Color meus: corpus solidum & succi plenū. Par. Anni? Ch. Anni
Flos ipse: hāc tu mihi vel vi vel clam vel p̄cario (sedecim. Par.
Affect? amatorius. Fac tradas: mea nihil refert dum potiar modo. Par.
Polita rīdendi varietas. Quid virgo cuiast? Ch. Nescio hercle. Par. Vndest? Ch. Tantum
Amisti p̄sim copam pro amissisti. idem. Par. Vbi habitat? Ch.
Ne id quidē. Pa. Vbi vidisti? Ch. In via. Pa. qua rōne amisti? Ch.
Aduenīēs mecum stomachabar modo: neq; (id equidem
Bonæ. emphasim hēt. Quenq; ego esse hominē arbitror: cui magis bonę
Cuiq; suæ iniuriæ maxie videntur. Felicitates omnes aduersę sient. Par.
Quid hoc est scœleris? C. Perij. Pa. Quid factumst? Ch. Rogas?
Quid ni. correptio est. Patris cognatam: atq; ęqualem Archimenidem
Nostin? Pa. q̄d ni? Ch. Is dum sequor hāc fit mihi obuiā. Par.
Incōmode hercle. Ch. Immo enimuero infœliciter.
Nam incōmoda alia sunt dicenda Parmeno.
Deierare. i. valde iurare. Illum liquet mihi deierare his mensibus
Sex vel septē prorsum nō vidisse proximis:
Nisi nunc cum minime vellē: minimeq; opus fuit.
Eho modo īdignātis est. Eho nōne hoc monstri simile st? quid ais? Pa. Maxume. Ch.
Continuo adcurrit ad me q̄ longe quidem:
Senis descriptio. Incuruus: tremulus: labrīs demissis gemens.
Heus heus dico tibi Chærea inquit: restiti.
Scin quid ego te volebam? dic cras est mihi
Iudicium. quid tum? diligenter nuncies
Hypbole ex fastidio orta. Patri aduocatus mane mihi esse vt meminerit.
Velit. s. aliud Eclypsis. Dum hęc dicit: abijt hora. rogo nunquid velit.
Recte inquit: abeo. cum hunc respicio ad virginē

Illa sese interea cõmodum huc aduorterat
In hanc nostrã plateã. Pa. Mirumni hanc dici modo:
Huic quę data st dono. Ch. huc cum aduenio nulla erat. Par.
Comites secuti scilicet sunt virginem: Ch.
Verum parasitus cum ancilla. Par. Ipsast scilicet.
Desine iã: cõclamatumst. Ch. Alias res agis. Par.
Istuc ago quidẽ. Ch. Nostin quę sit dic mihi: aut
Vidistin: Par. Vidi: noui: scio quo abducta sit. Ch.
O Parmeno mi nostin: Par. Noui. Gn. Et scis vbi siet: Par.
Huc deductast ad meretricẽ Thaidem: & dono datast. Ch.
Quis est tam potens cũ tanto munere hoc: Par. Miles Thraso
Phædriæ riualis. Ch. Duras fratris partes prædicas. Par.
Immo si scias quod donum huic dono cõtra comparet:
Tum magis id dicas. Ch. Quod nam quęso hercle: Pa. Eunuchũ
Ch. Illum ne obsecro
Inhonestum hoiem: quẽ mercatus est heri: senẽ muliebrẽ: Par.
Istunc ipsum. Ch. homo quatiẽ certe cum dono foras.
Sed istã Thaidẽ non sciui nobis vicinã. Par. haud diust. Ch.
Perij: nunq; ne etiã me illã vidisse: ehodum dic mihi:
Est ne vt fertur forma: Par. Sane. Ch. At nihil ad nostram hanc.
Par. Alia res est. Ch.
Obsecro hercle Parmeno fac vt potiar. Par. Faciã sedulo: ac
Dabo operã: adiuuabo: nunqd me aliud vis: Ch. quo nũc is: Par.
Vt mãcipia hęc ita vt iussit fraẽ deducã ad Thaidẽ. Ch. (domũ:
O fortunatũ istum Eunuchũ: qui quidẽ in hanc detur domũ. Pa.
Quid ita: Ch. Rogitas: summa forma semp cõseruam domi
Videbit: colloquetur: aderit vna in vnis ædibus:
Cibum nõnunq; capiet cum ea: interdum ꝑpter dormiet. Par.
Quid si nunc tute fortunatus fias: Ch. Quare parmeno:

Cõmodum .i. opportũe.

Verũ hic inceptiua ptícula est: non relatiua.

Nostin. repetitio amatoria.

Munus affectate laudat.

Cõparet. id est emat.

Gemina viituperatio ab ætate & mollície.

Díligentiam parmẽo polícetur.

Ex arte fit: vt nõ ẽsita fallacia videatur: sed sponte oblata.

Quíq; amoris gradus.

Parmeno io cose ista. Iam seruus ad auditoria pgit.

Responde. Pa. Capias tu illi⁹ vestē. Ch. Vestē? q̄d tū postea? Pa.
Pro illo te ducā. Ch. Audio. Par. Te esse illū dicā. Ch. Intelligo. P.
Tu illis fruare cōmodis: quibus tu illum dicebas modo.
Cibum vna capias: ad sis: tangas: ludas: ꝓpter dormias.

Quisq̄ fe. ge. ponitur.

Quandoquidē illaꝝ neq; te quisq̄ nouit: neq; scit qui sies.
Pręterea forma: ætas ipsast facile vt ꝓ Eunucho probes. Ch.
Dixti pulchre: nunquā vidi melius consilium dari.
Age eamus intro: nūc iam orna me: abduc: duc quantū potes. P.

Vafer seruus nō vult videri scelerꝫ amator.

Quid ais? iocabar equidē. Ch. garris. Pa. Perij: q̄d ego egi miser?
Quo trudis? ꝑculeris iam tu me? tibi equidē dico mane. Ch.

Callidū. i. periculosum.

Eamus. P. Pergin? Ch. certumst. Par. vide ne nimiū callidū hoc sit
Nō est ꝓfecto: sine. Pa. At. n. in me istęc cudet faba: ah (mō. Ch.
Flagitiū facinus. Ch. An id flagitiumst si in domū meretriciā

Crucib⁹. id ē tormentis.

Deducar: & illis crucib⁹ quę nos nostrāq; adulescentiam

Despicatam. i. cōtēptam

Habent despicatā: & quæ nos semꝑ omnib⁹ cruciant modis:
Nunc referā gratiā: atq; eas itidem fallā vt ab illis fallimur.
An potius hęc pati? ah æquū est fieri vt a me ludantur dolis.

Argumentū a cōseq̄ntib⁹.

Quod qui nescierint: culpent? illud merito factū oēs putent. Pa.
Quid istic si certumst facere: facias. Verum ne post conferas

Correctō cū auxesi.

Culpā in me. Ch. Non faciā. Par. Iubes ne? Ch. Iubeo: imo cogo

Plus em̄ est ī ꝑo q̄ iubeo.

atq; impero. Ch.
Nūq̄ defugiā autoritatē: seq̄re. Ch. Di vortāt bene.

PET. M. Occidi neq; virgo &c̄. Primos adulescentꝫ ardores & venereos æstus post habita rei domesticæ ac publicæ cura: hæc scæna exprimit. Sectant em̄ adulescētes: vt scribit phūs. li. ij. rhetorices ad theodectē: quod & horatius in arte poætica repetijt: cuiusq; ætatis mores describens & studia: venereas voluptates & vehementer concupiscunt: celeriter autem desinunt. Estq; illis amor vehemens: vt sitis famesq; laborantibus. Vt illum dij deæq; senium perdant. Senium proprie (vt inquit Nonius) est tedium & odium. dictum a senectute: q; senes om̄ibus odio sint & tedio. Quidue es alacris Alacris festin⁹. Asco. pedi. ait. Sunt q alacrē festinantē & ꝓperū dici putant: q̄si alis acrē. Ad te patris penū. Penum. i. ea q̄ pater ad annuū vsum in cellā penuariā reposuerat. Gellius sic ait:

Senium.

Alacris.

Penus

Ea quæ ad edendū et bibendū in dies singulos prādiū aut cœnæ causa parātur: penus nō sunt: sed ea potius quæ huiusce gñis longe vsionis gra contrahunt & recondunt. ex eo q nō in ꝓmptu sint: sed intus & penitus habeant penus dicta. Penus quoq; inqt variis gñibus dictū & varie declinatū est. Nā & hoc penꝰ: & hæc penus & huius peni & penoris: & penitiris veteres dixerūt. Sene. sic ait. Lacerat aīm & ꝑmit frequēs cōmemoratio meritoꝝ. Neruos intendas tuos .i. vltimū conatū facias. Habitior. i. pinguis. Pugilem. i. aptā certaminibꝰ.

Iam cōclamatū est. i. claris indicijs manifestū id est qđ querimꝰ. Cōclamare est sil' clamare: vt fit in luctu funebri. Vñ Lucanus li. v. Sic funere primo Attonite tacuere domꝰ: cū corpa nondū Cōclamata iacēt. Parmeno intelligebat iam actū esse de Chærea cū amaret: & de oīi familia quæ videbat cōclamata: cum herilis filij post meretrices insanirēt. Ideo Chærea dixit: Alias res agis. Cum nō plane intelligeret quorsū hæc ẏba dixisset Parmeno: q de clamato funere loqui videbat. Il a sese interea cōmodū. Cōmodū. i. statim & eodē tpe. Sene. li. vi. epl'arū sic scribit. Librū quē mihi ꝓmiseras accepi: & tanꝫ lecturus ex cōmodo aperui: ac tm degustare volui: deinde blāditus est ipe vt lōgius ꝓcederē. Inhonestū hominē. i. turpē in facie ac illiberalē facie: vt ꝓ Eunucho ꝓbes. i. ꝓbabiliter ostendas te esse Eunuchū: cū sis ad huc inberbis: nec grauē habeas vocē. Aristo. li. iij. historiæ aīalū loquēs de pilis sic ait. Cōgeniti sunt pili capitis supciliorū & palpebraꝝ: postgeniti pubis pīmū: post alaꝝ: postremo menti pili postgeniti. his qui ante pubertatē castrati sunt nō exeunt & post pubertatē exosis soli decidūt præter cꝫ pubis. Et li. v. loquēs de voce dicit: Magna ex parte vox mariū fœminarūq; differt: eo q mares grauꝰ sonāt cꝫ fœminæ. Et ea quæ castrāt transeūt in feminā. Et li. xviij. dicit. Execta oīa in feminā mutant: & iuuenes atq; fœminæ sunt vocis acutæ. Pli. li. xi. loquēs de voce sic ait: Bobꝰ tantū fœminis vox grauior. In alio omni gñe exilior cꝫ maribus. Perculeris iā tu. ꝓcello. is. perculi ꝓculsum: ꝓcellere: cōmouere & ꝓuenire. Istæc in me cudet faba. Cudetur. i. rumpet' sup caput meū. Recidit inqt hoc scœlus in me q fui autor. Despicatā: id est despectam & modis oīibus cōtemptam.

Conclamare

Cōmodum

Inhonestū.

Vox.

Percello.

Despicatus.

In hac sequenti scæna cōtinet' assentatio parasitica: & stultitia militis gloriosi eiusdēq; summis in rebus iactantia. Insup daui consilū. ne scilicet Thraso se purget erga Thaidem de amore Pamphili: immo potius suspitionem augeat quo ad possit: vt par pari referatur.

PAVLVS.

ACTVS TERTIVS

THRASO MILLES GNATO PARMENO

Senarij & Septenarij nonnulli.

Hic sermo sic ꝓcedit: quasi post cœnā in choatus videatur.

Agnas vero agere gratias Thais mihi. Gn.

m In gentis. Th. Ain tu le tast? Gn. Nō tam ipso quidem

Dono: & abs te datum esse: id vero serio
Triumphat. Par. hoc prouiso vt vbi tempus siet
Miles gloriosus a fato & deorum dono se laudat. Deducam, sed eccum militem. Th. Est istuc datum
Profecto vt grata mihi sint quę facio omnia. Gn.
Aduorti herde animũ. Th. Vel res semper maximas
Mihi agebat quicquid fecerã: alijs non item. Gn.
Gnato dictũ militis approbat. Labore alieno magno par tam gloriam
Verbis sępe in se transmouet: qui habet salem
Scilicet. Mira laud; affectõ Qui in te est. Th. habes. Gn. Rex te ergo in ocul'. T. Scilicet. Gn.
Gestire. Th. Verũ credere omnẽ exercitum:
Consilia. Gn. Mirum. Th. Tum sicubi eum satietas
Militis iactãtia. Ironice. Adagiũ in singulares Hominũ aut negoci: si quando odium cœperat
Requiescere vbi volebat: quasi nostin. Gn. Scio.
Quasi vbi illam expueret miseriã ex animo. Th. Tenes.
Repetitio ad inertiã exprimendam. Tum me cõuiuam solum abducebat sibi. Gn. hui
Regem elegantem narras. Th. Immo sic homost
Per paucor; hominũ. Gna. Immo nullorũ arbitror
Si tecum viuit. Th. Inuidere omnes mihi:
Mordere clanculũ: ego floccipendere.
Illi inuidere misere: verum vnus tamen
Impense elephantis quem indicis prefecerat.
Is vbi molestus magis est: queso inc; Strato.
Assentatio gnatonica. Eo ne es ferox: quia habes imperiũ in beluas. Gna.
Pulchre me herde dictum & sapienter: papæ.
Iugularas hominẽ: quid ille: Th. Mutus ilico. Gna.
Quidni esset. Par. Di vestram fidẽ hominẽ pditum:
Miserumq; & illum sacrilegũ. Th. Quid illud Gnato:
Hyperbole ex fastidio narrantis. Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio:
Nunquid tibi dixi: Gna. Nunc;: sed narra obsecro.
Plus milies iam audiui. Th. Vna in conuiuio

Erat hic quem dico Rhodius aduleſcentulus.
Forte habui ſcortum: cœpit ad id adludere:
Et me irridere. quid ais inq̃ homo impudens?
Lepus tute es: & pulpamentũ quęris. Gn. ha hæ hæ. Th.
Quid eſt? Gn. Facete: lapide: laute: nihil ſupra.
Tuũ obſecro ne hoc dictum erat? vetus credidi. Th.
Audieras? Gn. Sæpe & fertur imprimis. Th. Meumſt. Gna.
Dolet dictum impudenti aduleſcenti & libero. Par.
At te diį perdant. Gn. Quid ille quæſo? Th. Perditus
Riſu omnes qui aderant emoriri: denicq̃
Metuebant omnes iam me. Gn. Non iniuria. Th.
Sed heus tu purgon ego me de iſtac Thaide:
Quod eam me amare ſuſpicatur? Gn. Nihil minus
Immo magis auge ſuſpitionem. Th. Cur? Gn. Rogas?
Scin ſi quando illa mentionem Phædriæ
Facit aut ſi laudat: te vt male vrat? Th. Sentio. Gna.
Id vt ne fiat hæc res ſolaſt remedio.
Vbi nominabat Phædriam: tu Pamphilam
Continuo. ſi quando illa dicit Phædriam
Intromittamus comeſſatum: tu Pamphilam
Cantatum prouocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. denicq̃
Par pari referto: quod eam mordeat. Th.
Siquidem me amaret: tum iſtuc pdeſſet Gnato. Par.
Quando illud quod tu ãas expectat atq̃ amat:
Iam dudum amat te: iam dudum illi facile fit
Quod doleat: metue. ſemp quem ipſa nunc capit
Fructum nequando iratus tu alio conferas. Th.
Bene dixti: at mihi iſtuc non in mentẽ venerat. Gn.
Ridiculum: non cũ cogitaras cæterum

Mordax & obſcœnum dictum.

Miræ adulationes.

Libero. i. ab ea re imuni.

Ridicula militis verba.

Cõſiliũ gnatõis. vt vrat. i. cq̃tũ vrgeat. Terſa locutio.

Elegãtia poetæ germana ac propria.

Tritũ puerbium. Thais non te: ſed tua amat.

Alio. locũ p ꝓſona poſuit

Quãto cum pondere pronunciandũ.

Idem hoc tu ne melius quanto inuenisses Thraso.

PET.M. Magnas ꝟo agere &c. Stolidũ animũ gloriosi militꝫ: q se ignorans & aliũ de pendẽs opinionibꝰ inflat & irridet: in maximisq; versat erroribꝰ: hæc scæna exprimit. Cicero li primo offi sic ait. De forme etiã est de seipso p̃dicare: falsa p̃sertim & cũ irrisione audientiũ: imitari militẽ gloriosum. & in Lelio sic scribit. Nec parasitoꝝ in comœdijs assentatio nobis faceta videret nisi essẽt milites gloriosi. Magnas ꝟo gratias agere Thais mihi. Satis erat respondere magnas. Ingentes inquit: semp auget assentatio id quod is ad cuiꝰ voluntatẽ dicit vult esse magnũ. Salem qui in te est. Salem. i. sapientiã. & sales dicunt animi solacia.

Cotra iactabundos.

Sal. Sales. Elegans. Impense. Pulpamẽtũ.

Regem elegantẽ narras. Elegantẽ. i. prudentia excultũ: & scientẽ habere delectum p̃sonarũ. Gnatonice tamẽ dictũ est. Verũ vnus tñ impense. i. valde inuidebat. Gell. li. xiiij. sic ait: Iulius Paulus poeta vir bonus & reꝝ litterarũq; impense doctus. & paulo post: Impense fieri incipit. Et pulpamentũ q̃ris: Pulpamentũ cõdimentũ est: quod fit ex pulpa leporꝫ & clunibus maxime. Sensus est: tu es id quod queris in scorto. Facete. i. iocose cũ exculta quadam elegantia.

Lepide. i. iocunde atq; venuste. i. cum gratia. Laute. i. splẽdide: magnifce. ac om̃i apparatu solertis acuminis & vrbani ingenij verba sunt: adulatore digna.

PAVLVS. Hic inducit multiplex cõcursus dissimiliũ p̃sonarũ. tñ ita virtute poetica discretaꝝ: vt nulla cõfusio sermonis ob id fiat. Simul etiã quæ cuiq; accõmodata videntur mire repræsentat oratio. Deinde Parmeno Phædriæ munus laudat: Thraso Gnatoq; contra contempnunt.

THAIS THRASO PARMENO PYTHIAS ANCILLA

Senarij omnes.

Visa sum. de om̃i sensu dici potest.

Suauiũ amatorum est q̃ grauium.

Ironia est.

Verbũ pasito cõgruens.

Eclypꝰ. Hũc Mire p̃nomẽ ĩuenit: nequẽq; lædat.

Vdire vocem visa sum modo militis:
a Atq; eccum salue mi Thraso. T. O Thais mea:
Meum sauium quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina istac? Pa. q̃ venuste quod dedit
Principium adueniens. Th. Plurimũ merito tuo. T.
Eamus ergo ad cœnam: quid stas? Py. hem alterum
Ex homine hunc natum dicas. Th. Vbiuis nõ moror. Pa.
Adibo: atq; dissimulabo quasi nunc exeam.
Ituran Thais quopiam es? Th. hem Parmeno:
Bene fecisti hodie itura. Pa. Quo? Th. Quid: hunc vides? Pa.

Video: & me tædet: vbi vis dona adsunt tibi
A Phædria. Thr. Quid stamus: cur nõ imus hinc: Pa.
Quęso hercle vt liceat pace quod fiat tua:
Dare huic quę volumus: cõuenire & colloqui. Thr.
Perpulchra credo dona: haud nostris similia. Pa.
Res indicabit: heus iubete istos foras
Exire: quos iussi: ocyus tu procede huc:
Ex Aethiopia est vsq; hęc. Thr. Hic sunt tres minæ. Gn.
Vix. Pa. vbi tu es Dore: accede huc: hem Eunuchum tibi
Quam liberali facie: q; ætate integra. Thr.
Ita me di ament honestus est. Pa. Quid tu ais Gnato:
Nunquid habes qd' cõtemnas: quid tu autẽ Thraso:
Tacent: satis laudant. fac periculum in litteris:
Fac in palestra: in musicis: quę liberum
Scire æquum est adulescentẽ sollertem dabo. Thr.
Ego illum Eunuchum si opus sit vel sobrius. Pa.
Atq; hęc qui misit non sibi soli postulat
Te venire: & sua causa excludi cęteros.
Neq; pugnas narrat: neq; cicatrices suas
Ostentat: neq; tibi obstat: quod quidã facit.
Verum vbi molestum nõ erit: vbi tu voles:
Vbi tempus tibi erit: sat habet si tum recipitur. Thr.
Apparet hunc seruum esse domini pauperis:
Miseriq;. Gn. Nam hercle nemo possit: sat scio
Qui haberet: qui pararet alium hunc perpeti. Pa.
Tace tu: quẽ ego esse puto infra omnes infimos
Homines. nam qui huic animũ adsentari induxeris:
E flamma te petere cibum posse arbitror. Thr.
Iam ne imus: Th. hos prius introducã: & quę volo
Simul imperabo: postea continuo exeo. Thr.

Insulsus miles dolorem indicat.

Cõmẽdatio a longinqta te loci. Callide munus ex pcio cõtempsit.

Honestus id est pulcher. Olim his artib⁹ liberi eruditebantur.

Honesta ecclypsis ob Thaidis psentiã. Militis ipotũitatẽ taxat.

Thaidis animũ captat

Assentator approbat militis dictũ Vetus adagium in adulatores.

Ego hinc. offensus ob munus riualis.

Ego hinc abeo: tu istanc opperire. Par. haud cōuenit
Vna ire cum amica imperatore in viam. Thr.

Ineptus iniuriæ iocus.

Quid tibi ego multa dicam? domini similis es. Gn.
Ha ha hæ. Thr. Quid rides? Gn. Istuc quod dixti modo.
Et illud de Rhodio dictum in mentē venit.

Fiat. Eclypß. æthica: q̄ pl⁹ vultu q̄ verbis signatur.

Sed Thais exit. Thr. Abi pręcurre: vt sint domi
Parata omnia. Gn. Fiat. Thr. Diligenter Pythia
Fac cures: si Chremes huc forte aduenerit:

Si chre. œconomia ad futurā litem.

Vt ores primum vt maneat: si id non cōmoduinst
Vt redeat. si id non poterit: ad me adducito. Py.

Hæc res faciet virginem illudi.

Ita faciam. Th. Quicquid aliud volui dicere: ehem
Curate istam diligenter virginem:

Vos. ad pedissequas.

Domi adsitis facite. Thr. Eamus. Th. Vos me sequimini.

PET. M.

Meretrix.

Audire vocem &c̄. Astus meretriceus: verba subdola & simulatus protēpore ad fallendum affectus: necnō amantiū siue stultitiæ siue insidiæ: ac commentū ad zelotypiam excitandam exprimunt̄ hac scæna. Meretrix quippe simulata fronte pluribus arridet: vt plures spoliet: & emulationis semina spargit vt inde abundantiorē habeat messem. Conducit namq; meretriceo quæstui cō plures habere amatores inuicem zelotypos. vt illorum ardore ac stulticia fruatur. Vnde Plautus in cistellaria dicit. Meretrix est fortunati opidi simill ma: non potest suam rem obtinere sola sine multis viris. Et paulopost Assimulate amare oportet. nam si ames: exemplo melius illi multo quē ames cōsulas q̄ rei tuæ

Contra commemorationē bn̄ficiorꝝ.

Quā venuste &c̄. Cicero in Lelio sic ait. Odiosum sane genus hominū officia exprobrantiū: quæ meminisse debetis in quē collata sunt: non cōmemorare qui contulit. Seneca scribens de clementia ad Neronem Quam dulce q̄ preciosum est: si gratias sibi agi nō est passus qui dedit: sed dedisse dū dat oblitus est. Qui dedit beneficiū taceat: narret q acceperit. Nō tm̄ ingratū: sed iniustū est etiā bn̄ficiū supbe datū. Et graue tormentū est debere cui nolis. Fabius ꝟrucosus iquit: Beneficiū ab hoīe elato aspe datū panē lapidosum vocabat.

Liberalis.

Eunuchū tibi q̄ liberali facie. i. ingenua: nō seruili: ac ætate iuuenili.

Honestus

Honest⁹. i. pulcher & venustus: tum forma: tum ætate.

Sollertia

Adulescentē sollertē. i. scientē. Sollertia dicit̄ ingenitū acumē & natural̄ aptitudo ad id celerit̄ pcipiendū qd̄ prudētia dictat

Sagacitas

Comes hui⁹ est sagacitas: q̄ acute sētit atq; discernit qd̄ prudētia iusserit.

Solers

Solers (inqt Sex. Pompe.) dicit̄ in omni re prudēs. Solertia (inquit phūs li. vi. æthices) est bona quædam cōiectatio: quæ sine ratione fit & cito.

Hæc sequens scæna continet chremetis probati adulescentuli suspicionẽ de thaidis erga ipsum amore: quẽ sane subterfugere obnixe conatur. PAVLVS.

CHREMES PYTHIAS ANCILLA.

Senarij omnes.

Rofecto quanto magis magisq; cogito:
p Nimirũ dabit hæc Thais mihi magnũ malum.
Ita me video ab ea astute labefactarier.
Iam tum cum primũ iussit me ad se accersier:
Roget quis: quid tibi cum illa? ne noram quidẽ.
Vbi veni: causam vt ibi manerem repperit.
Ait rem diuinam fecisse: & rem seriam
Velle agere mecum: iam tum erat suspicio
Dolo malo hęc fieri omnia: ipsa accumbere
Mecum: mihi sese dare: sermonem quęrere.
Vbi friget: huc euasit: q̃p pridem pater
Mihi & mater mortui essent: dico iam diu.
Rus Sunij & quod habeam: & q̃p longe a mari.
Credo enim placere: hoc sperat se a me auellere:
Postremo & qua inde parua perisset soror:
Et quis cum ea vna: quid habuisset cum perijt:
Et quis eam posset noscere. Hęc cur quęritet:
Nisi illa forte quę olim perijt paruula
Soror: hanc se intendit esse: vt est audacia.
Verum ea si viuit: annos nactast sedecim:
Non maior Thais q̃p ego sum: maiusculast.
Misit porro orare vt venirem serio.
Aut dicat quod vult: aut molesta ne siet.

Hic inconsequẽs oro est: q̃ concedit se cũ loq̃ntib9 qa mta taciti intelligunt.

Manerẽ honestiꝰ q̃p dormirem. Thaidis petulantia.

Dolo malo .i. fallacia.

Quãpridẽ. id est q̃ diu.

Auellere. tanq̃p a ptinaciter possidente.

Maiuscula: ostẽdit vtrã q̃p esse primeuam.

Simplex rustici respõsio. Non herde veniã tertio: heus heus. Py. Ecquis hic est? Ch.
Faceta meretricis exclamatio. Ego sum Chremes. Py. O capitulũ lepidissimum. Ch.
Dico ego mihi insidias fieri. Py. Thais maximo
Te orabat opere: vt cras redires. Ch. Rus eo. Py.

Amabo blãdientis est. Fac amabo. Ch. Nõ possum inquã. Py. At tu apud nos hic mane
Indignaẽ de attrectatione pythiæ. Dum redeat ipsa. Ch. Nihil minus. Py. Cur mi Chremes? Ch.
Malam rem hinc ibis. Py. Si istuc ita certum st tibi:
Pulchra loquutio. Amabo vt illuc transeas: vbi illa st. Ch. Eo. Py.
Abi dorias cito: hunc deduce ad militem.

PET. M. Chremes quanto magis &c̃. Meretriceas artes dolosq; multiplices caute vitandas esse monet hæc scæna: ne irretiti dent pœnas: & imprudentiæ merito accusentur. & vitiosam psonam ac tali dispositione lucrari docet: vt mala semper
Labes. pssumatur: cuius interdũ mala non sit. Labefactarier. Labes dicit macula. Et la
Labefactare. befactare est maculare & infícere. Suspicio dolo malo hæc fieri omnia &c̃. Seruius iurisc̃onsultus (vt est in volumine. ff.) dicit dolũ malum esse machinationem quandã alteri? decipiendi causa: cum aliud simulat: & aliud agit. Labeo sic diffinit. Dolus malus est oms calliditas: fallacia: machinatio ad circũuenien
Dolus mal? dum: fallendũ: decipiendũ alterum adhibita. Dolus malus dicit ad differentiã: qm̃ veteres etiam bonũ dolum dicebant. Et pro solertia hoc nomẽ accipiebant:
Serius maxime si aduersus hostẽ latronemue quis machinareẽ. Rem seriam. i. grauẽ
Frigere & minime iocosam. Accumbere mecũ. i. mecum sedebat. Vbi friget &c̃.
Feruere Desinit ardor ille meretriceus blandiendi sermonẽq; querẽdi. Vnde dicit opus etiã frigere cum intermittit. Feruere cũ celebra: & fit cũ diligentia. Vt est audacia meretricũ. s. q̃ sine pudore audent omnia. Vt venirẽ serio. i. sine nugis &
Lepidus iocis. O capitulũ lepidissimũ. i. iocundissimũ nobisq; charissimũ & nõ inuenustũ. Nihil minus. s. faciã. i. nõ manebo. Amabo vt illuc trãseas vbi ea est. id est p transitũ illuc eas vbi est thais. Dixerat em̃ chremes: Rus eo. & sic ostendit non esse incõmodum chremeti illuc iter facere vbi erat thais.

PAVLVS. In hoc proloquio est insinuatio illius psone cui narraturus est chærea: quæ a seretro post scænam facta sunt. Hoc aũt fit potissimũ populi gratia: vt id auribus p̃cipiat. quod pceta honeste oculis obiicere non potuit.

ANTIPHO ADVLESCENS.

Senarij: Septenarij: Quadrati Catalectici.

Eri aliquot adulescentuli coimus in Pyręo:
h In hunc diē vt de simbolis essemus. Chęreā ei rei
Pręfecimus: dati anuli: locus: tempus constitutumst.
Pręterijt tempus: quo in loco dictumst: parati nihil est.
Homo ipse nusquāst: neq; scio q̄d dicā: aut quid cōiectem.
Nunc mihi hoc negoci cęteri dedere: illum vt quęrā.
Idq; adeo visam si domist, q̄s nā hinc a Thaide exit?
Is est: an nō est? ipsus est: quid hoc hoīes? qui hic ornatus est?
Quid ilud mali est: nequeo satis mirari: neq; conicere.
Nisi quicq̄d est: ꝓcul hinc libet prius quid sit sciscitari.

Coimus.i. cōsensimus. Essemus.i.cō mederemus. Parati ꝑ apparatus.

Chærea sub Eunuchi habitu virgine vitiata vix cognitus. Sciscitari est secretiora rimari.

Heri aliquot adulescen. &c̄. Adulescentulorꝝ amicitia: & id qd' in primis eā facit & cōtinet: hac scænā exprimit̄. Aristo.li.viij. Ethices sic ait. Iuuenū amicitia est ob voluptatē. Viuunt em̄ cū affectu: & id maxime sequūtur qd' sibijpsis est iocundū & p̄sens. Et in.ij. Rhetorices ad Theodoctē sic scribit. Iuuenes amāt sodales magis q̄ alios. quia gandēt cōuiuijs & lucra nōdum desiderant. Essemus.i.comederem⁹ cœnam: in quā quisq; partē suā coniecit. De symbolis.i. partib⁹ & cōiectis in cænā. At quid cōiectem.i.cogitem & ꝑ vero affirmem. Coniectare est dirigere intellectū ad veritatē: qd' ꝓpriū est hoīs solertis & sagacis. Nūc mihi hoc negocij.i.laboris & ꝓuinciæ. Cice. in oratione qua gratias agit senatui de reditu suo sic ait. Vlciscendæ iniuriæ facilior est ratio q̄ beneficij remunerandi: propterea ꝙ superiorē esse cōtra improbos minus est negocij q̄ bonis exequari.

PET.M.

Symbolum Coniectare

Negocium

Hic Chærea nimio profusus gaudio ꝙ virgine potitus est: Antiphoni forte obuio suā fœlicitatē miro affectu narrat: præcaturq; sibi vt cōsilio auxilioq; sit: quo ea deinceps quoq; potiri possit.

PAVLVS.

CHAEREA ANTIPHO.

Octonarij & Septenatij.

Vnq̄s hic est? nemo est: nūq̄s hic me sequit̄? nēo homost.
n Iam ne erūpere hoc licet mihi gaudiū? proh Iupiter
Nunc est tēpus ꝓfecto interfici: cū perpeti me possum:
Ne hoc gaudium cōtaminet vitā ægritudine aliqua.
Sed neminem curiosum interuenire nunc mihi

Hæc ꝟba gestū vultūq; īdicāt exeunt; Instabilitatē fortūæ timet Appatus ad futurā narrationem.

Qui me sequat: quicp iam rogitando obtundat: enicet.

Gestire ẽ sensũ corpis gestu indicare.

Quid gestiã: aut qd lętus sim: quo pgam: vñ emergã: vbi siem
Vestitũ hũc nactus: quid mihi quęrã: sanus sim: an ne insaniã. A.

Ornatus

Adibo: atcp ab eo gratiã hanc quã video velle iníbo.
Chęrea quid est qd' sic gestis? quid ve sibi hic vestitus quęrit?

Occasiõe obuiæ psonæ q̃ turpiť gesta sunt spectatoríbꝰ narrãtur. Blanda & vsurpãda loquutio.

Quid est qd' lętus sis? qd tibi vis? satín sanus? q̃d me aspectas?
Quid taces? Ch. O festus dies hominis: amice salue.
Nemo est quẽ ego magis nunc cuperem videre cũ te. An.
Narra ístuc quæso quid siet. Ch. Immo ego te obsecro hercle vt
Nostín hanc quam amat frater? An. Noui: nempe (audías.
opínor Thaidem. Ch.

Thaidem. & sic eam nouisse probat.

Istã ipam. An. Sic cõmeminerã. Ch. quędã hodie est ei dono data
Virgo: quid ego eius tibi nunc faciẽ prędicẽ aut laudẽ Antípho:
Cum ípm me noris cũ elegans formarũ spectator siem?

Narratio flagitij.

In hãc cõmotus sum. An. Aín tu? Ch. Primã dices scio si víderis.
Quid multa verba? amare cœpi: forte fortuna domi
Erat quidã Eunuchus: quẽ mercatus fuerat frater Thaidi:

Submonuit .i. leniter monuit.

Necp ís deductus etiã tum ad eam: summonuit me Parmeno
Ibí seruus qd' ego arripui. An. q̃d id est? Ch. Tacit?: citius audies.

Correptio intercipiẽtis narrationem.

Vt vestẽ cum eo mutem: &, p illo iubeã me ducier. An.
Pro Eunuchon? C. sic est. An. q̃d ex ea re tandẽ vt caperes cõmo-

Res amanti gratíssimæ. Attẽd' mirã poetæ artẽ.

Rogas? viderẽ: audirẽ: essẽ vna qua cũ cupiebã Antípho? (di. C.
Num parua causa: aut parua ratio est? traditus sum mulieri.
Illa ílico vbi me accœpit: lęta ad se adducit domum.

hic em̃ locus & errorꝭ initium: & ꝟgis cõuitiũ continet.

Cõmendat ꝟginẽ. An. cuí? tibi ne? C. mihi. A. satís tuto tamẽ. C.
Edícit ne vir quíscp ad eã adeat: & míhi ne abscedã ímperat:
In ínteriore parte vt maneã solus cum sola: adnuo:

Occasio a solitudine.

Terrã íntuens modeste. An. miser. C. Ego ínqt ad cœnã hinc eo.
Abducit secũ ancillas: paucę quę circum illã essent manent

Nouitię puellę: continuo hę adornant vt lauet.
Adhortor, pperent: dum apparaṫ: virgo in conclaui ſedet.
Suſpectans tabulā quandā pictā: vbi inerat pictura hęc: Iouem
Quo pacto danæ miſiſſe aiunt quodā in gremiū imbrē aureum.
Egomet quoq; id ſpectare cœpi. & quia cō ſimilem luſerat
Iam olim ille ludum: impendio magis animus gaudebat mihi
Deum ſeſe in hominē cōuertiſſe: atq; p alienas tegulas
Veniſſe clanculū per impluniū fucum factum mulieri.
At quē deum? qui templa cœli ſumma ſonitu cōcutit.
Ego homuncio hoc nō facerē? ego illud vero ita feci ac lubens.
Dum hęc mecū reputo: accerſitur lauatū interea virgo.
It: lauit: redit: deinde illā in lecto illę collocant.
Sto expectās ſi q̄d mihi imperēt. venit vna: heus tu inq̄t dore
Cape hoc flabellū: & ventulum huic ſic facito dum lauamus.
Vbi nos lauerimus: ſi voles lauato. accipio triſtis. An.
Tum equidē iſtuc os tuū impudens videre nimium vellem:
Qui eſſet ſtatus: flabellum tenere te aſinū tantum. Ch.
Vix elocutaſt hoc: foras ſimul omnes proruunt: ſe
Abeunt lauatū: perſtrepunt: ita vt ſit domini vbi abſunt.
Interea ſomnus virginē opprimit: ego limis aſpecto
Sic p flabellum clanculū: & ſimul alia circumſpecto
Satine explorata ſint: video eſſe: peſſulum hoſtio obdo. An.
Quid tū? Ch. q̄d quid tū fatue? An. Fateor. Ch. an ego occaſionē
Mihi oſtentatā tam breuē: tam optatam: tam inſperatā
Amitterē? tum pol ego is eſſem vere qui aſſimulabar. An.
Sane hercle vt dicis: ſed interim de ſymbolis quid actum ſt? Ch.
Paratū ſt. A. frugi es: vbi? domin? C. Immo apud libertū diſcū. A.
Perlonge ſt: ſed tanto ocyus, pperemus: muta veſtem. Ch.
Vbi mutem? perij: nam domo exulo: nunc metuo fratrem
Ne intus ſit: porro autē pater ne rure redierit iam. An.

Cōclaue ē locus ſecretior i penetralib⁹.
Tabula de Ioue danæq; Ludū: nō ſcelus dicit.
Archaiſmos Fucū factū .i. vt fucū faceret: id eſt aſſutā fraudē.
Locus a maiore. Accerſit Nuptiale ỳbū. Mira breuitas.
Puellaris error exprimit Triſtis. ſiſanē non vere.
Tenere flabellū. qđ officiū delicatorū ē.
Mos familiæ petulātis.
Limis. id eſt tranſuerſis.
Clauſo gutture explicata narratio.
Auxeſis. Eſt etiā diſſolutio color. qui aſſ. eunuch⁹
Frugi ē in q̄ aliquid eſt q̄ fruamur.
Propemus .i. ābulem⁹.

Ad me.i. in domũ meã. Porro.i. deinceps.

Eamus ad me: ibi proxumum st vbi mutes. Ch. Recte dicis.
Eamus: & de istac simul re quo pacto porro possim
Potiri: consilium volo capere vna tecum. An. Fiat.

PET. M.

Num quis hic est. Adulescentz voti cõporis & cupientz animi sui læticiã cæteris notã esse: vt ipse amorẽ capiat: voluptatẽ: gestientẽ leticiã: hæc scæna exprimit. Illius decorẽ fuans q ppter ætatẽ ibecillitatẽq; cõsilij ac sensitiui appetitus vehementiã nil magis exoptat q; optata voluptate frui: calore naturali & voluptatũ illecebris ipm impellentib⁹. Deniq; quantũ exempla maiorũ in vtrãq; partẽ possint ad mores: docet exẽplo Chæreæ. quẽ iouis autoritas ad vitiũ virgini inferendũ accendit. Dum apparat ẏgo in conclaui &c̃. Conclauia (inqt Sextus pom.) dicunt loca quæ vna claue claudunt. Impendio. i. multo. Gel. li. vij. sic ait. Sed & eum impendio magis ex reb⁹ gestis q; ex illo ostento: virũ esse ẏ tutis eximiæ credendũ est. Et li. vlti. sic scribit. Qd vero dixi quædã eẽ impendio molliora. Clanculũ per impluuiũ &c̃. Impluuiũ (inqt Asconius pedian⁹) est locus sine tecto ĩ ædib⁹: quo impluere imber in domũ possit. Mihi deũ in hominẽ sese cõuertisse. In hoiem. i. in humanos affectus. quæ cõuersio & fictio moribus nocet plurimũ. Quappter Cice. in prima tusculana. sic ait. Necq; Homerũ audio qui Ganymedẽ a dijs raptũ ait, ppter formã vt ioui pocula ministraret. Fingebat hæc Homerus: & hũana ad deos transferebat: diuina mallẽ ad nos. & Aristo. li. i. Ethices dicit: Nam cũ dij ad nos referunt: sane vident ridiculi. Diuus ille Plato. li. ij. de repub. loquens de fabulis sic ait: Deor⁹ pugnas & cætera id genus quæ Homerus scripsit minime in ciuitatẽ recipe debemus: siue p allegoriã dicta hæc sint: siue sine allegoria. Non em̃ adulescẽs hæc dignoscere põt. Sed quæ in ea ætate opinionib⁹ accipiunt: altius inherent. difficiliusq; eradicari cõsueuerũt. Et in primo de repu. dicit: Fabulã de ganymede vehemẽter culpamus: q aduersus iouẽ ficta sit. vt cũ ab eo leges earũ originẽ habuisse credãtur: eũ deũ imitantes q leges cõdidit: hac etiã voluptate fruant. Sed fabula quidẽ valeat &c̃. Cice. li. i. offi. sic ait. Luxuria vero tum omi ætati turpis: tum senectuti fœdissima est. Si autẽ & libidinẽ intẽperantia accesserit duplex malũ est: q & ipsa senect⁹ cõcipit dedecus: & facit adulescentiũ imprudentiorẽ intẽperantiã.

Ganymedes

Contra luxuriam.

Limus Pessulum

Ego limis aspecto oculis. i. transuersis & obliquis. Limus inqt Sex. Pompei. obliquus i. transuersus. Vñ & limina. Pessulum ostio. Pessulum lignũ quod ostio obijcitur. Frugi es. i. vtilis: vt fruges quibus vtimur.

PAVLVS.

Hic Dorias inducit q terribilẽ credat militẽ: vt eo magis van⁹ posteo ridiculusq; esse possit. tum qd post scænã. i. in cõuiuio militis gestũ sit: ancilla demõstrat. e q bus, pfecto ea quæ in pscænio gerentur agnoscere poterimus.

ACTVS QVARTVS

DORIAS. Eiusdem rationis.

Ita me dij bene ament: quantuũ ego illum vidi: nõ nihil timeo misera:
Neq̃ ille hodie insanus turbã faciat: aut vim Thaidi.
Nam postq̃ iste aduenit Chremes adulescẽs frater virginis:
Militẽ rogat: vt illũ admitti iubeat: ille cõtinuo irasci:
Neq; negare audere: Thais porro instare: vt hominẽ inuitet.
Id faciebat retinendi illius causa: quia illa quę cupiebat
De sorore eius indicare: ad eam rem tempus nõ erat.
Inuitat tristis: mansit ibi: illa cũ illo sermonẽ ilico.
Miles vero sibi putare adductum ante oculos æmulum:
Voluit facere cõtra huic ægre, heus inquit puer Pamphilã
Accerse vt delectet hic nos: illa exclamat minime gentiũ:
In cõuiuium illam? miles tendere inde ad iurgium.
Interea aurũ sibi clam mulier demit: dat mihi vt auferã:
Hoc est signi: vbi primũ poterit se illinc subducet scio.

Illũ .s. militẽ. Thrasonem. Infinitum ꝓ finito.

Instare. i. instabat. Locus agnoscẽde ꝟginis.

Trist;. i. iuit⁹ Pã. Daui cõsiliũ exequit̃. Tẽdere. i. ꝑui cacit̃ nitebat̃. Verg. vasto certamine tẽdunt Subducet ꝓprie dicit: id est subtrahit

Ita me dij ament &c̃. Muliebrẽ timiditatẽ: cautionẽ meretriceã & hominis stolidi zelotypiq; importunitatẽ & impetũ animi ad iurgia præcipitẽ: hæc scæna exprimit. Adductum ante oculos æmulũ. Emulatio (inquit Cice. in. iiij. tusculana.) duplex illa quidẽ dicit̃: vt & in laude & in vitio hoc nomen. Nam & æmulatio ꝟtutis imitatio dicit̃. Sed ea nihil hoc loco vtimur est em̃ laudis. & est æmulatio ægritudo: si eo qd̃ cõcupierit alius potiat̃: ipse careat.

PET. M.

Aemulatio.

Ratiocinantẽ & cogitabundũ Phædriã inducit: secũ reputantẽ quid incõmodi perpetiet̃ intercepti amoris: si totũ biduũ ruri ꝑmanserit. Sed vicit amor: eaq; gr̃a importune in vrbem reuersus fingit̃: vt iurgiũ militis tollatur.

PAVLVS.

PHAEDRIA.

Senarij.

Vm rus eo: cœpi egomet mecum inter vias:
Ita vt fit vbi quid in animo est molestię:
Aliam rem ex alia cogitare: & ea omnia in
Peiorem partem: quid opust verbis? dum hęc reputo:
Preterij imprudens villam: longe iam abieram:
Cum sensi redeo rursum: male verum me habens:
Vbi ad ipsum veni diuerticulum constiti.
Occœpi mecum cogitare: hem biduum hic
Manendum soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est: quid mihi si non tangendi copiast?
Eho ne videndi quidem erit? si illud non licet:
Saltem hoc licebit: certe extrema linea
Amare: haud nihil est: villam prętereo sciens.
Sed quid hoc est quod timida subito egreditur Pythias?

Temp⁹ postulat phædriæ reditū vbi acta sūt oīa que illius absentiā desiderabant.

Diuerticula dicunt diuersoria seu domicilia pegrinantium.

Quīq; amoris linee. videre: colloq: tāgere: osculari dormire.

PET. M. Dum rus eo &c. Vis amoris & illius incōstantia q in castris militat cupídineis ac venereis cōpede vinctus est adeo vt sui iuris non sit: hac scæna exprimit. Iccirco Clereta Lena apud Plautū in Asinaria sic adulescentē alloquit. Fixus hic est apud nos aīmus tuus clauo cupidinis. Remigio velocq; quantū potéris fuge: q̄ magis te in altū capessis. tam æstus te in portū refert. Preterij imprudēs villā. Villa est dom⁹ ruralis: sic dicta a via ꝓpe quā poni debet ꝓpter cōmoditatē imponendi aliqd & exportandi. Vbi ad ipsum veni diuerticulū &c. Diuerticula sunt loca vñ deflectim⁹ iter ad villā: quæ nō multū distat a via publica. Est igit diuerticulū deflexus a via. Vñ Iuuenal. p trāslationē dicit: A diuerticulo repetat fabula. Inde diuersoria & diuortia apud Vergiliū. Obijciūt eqtes sese ad diuortia nota. Haud nihil est. q̄si diceret: aliqd est frui amoris effectu: eo modo qui p tēporis cōditione cōceditur. Videre. s. si ad ipsum cōtactū venire nō datur rei cōcupitæ vel amatæ.

Vllia.

Diuerticulū.

Diuersoriū.

PAVLVS. In sequenti scæna oꝑepreciū erat aliquid delectatiōis ex q̄rela Pythiæ & errore Phædriæ spectatorib⁹ offerre. Nam magnope ancilla de stupro Eunuchi cōqueritur: qd certe Phædriæ difficile creditu videbatur.

PYTHIAS DORIAS ANCILLAE. PHAEDRIA. Quadrati: Senarij: & Dimiter vnus.

Bi ego illū scelerosū misera atq; ipiū iuueniā? aut vbi q̄rā? Hoccine tam audax facinus facere esse ausum? Ph. Perij:

Scœlerosus plus ē q̄ scœlestus. Archaismos

hoc quid sit vereor. Py.
Quinetiã insup: scœlus: postq̃ ludificatust virginẽ:
Vestem omnẽ miserę discidit: tum ipsam capillo cõscidit. Ph.
Hem. Py. Qui nunc si detur mihi:
Vt ego vnguib⁹ facile illi in oculos inuolẽ venefico: Ph.
Nescio quid, pfecto absente nobis turbatumst domi:
Adibo: quid istuc: quid festinas: aut quẽ quęris Pythias: Py.
Hem Phędria: egon quẽ quęrã: abi hinc quo dignus es cũ donis
Tuis tam lepidis. Ph. Quid istuc est rei: Py.
Rogas me: Eunuchum quẽ dedisti nobis quas turbas dedit:
Virginẽ quã heræ dederat dono miles vitiauit. Ph. quid ais: Py.
Perij. Ph. Temulẽta es. Py. vtinã sic sint q̃ mihi male volũt. Do.
Hau obsecro mea Pythias: quod istuc nam monstrũ fuit: Ph.
Insanis: qui istuc facere Eunuchus potuit: Py. Ego illum nescio
Qui fuerit: hoc quod fecit res ipsa indicat.
Virgo ipsa lachrumat: neq; cũ rogites quid sit: audet dicere.
Ille autẽ bonus vir nusquã apparet: etiã hoc misera suspicor
Aliquid domo abeuntẽ abstulisse. Ph. Nequeo mirari satis
Quo ille abire ignauos possit longius: nisi si domum
Forte ad nos redierit. Py. vise amabo num ibi sit. Ph. iã faxo scies
Peri obsecro tã infandũ facin⁹ mea tu ne audiui quidẽ. Py. (Do.
At pol ego amatores audierã esse mulierum eos maximos:
Sed nihil posse, verum misere nõ in mentem venerat.
Nam illum aliquo conclusissem: neq; illi cõmisissem virginẽ.

Quinetiã. accusatio facti. Exprimit vitiũ illatum virgini. Vngues et lingua mulierũ arma sunt. Phædriæ insonti crimen imputat. Eunuchum quẽ: antiptosis. Ver. Vrbẽ quã statuo vrã est Temulẽta. i. ebria. a temeto vĩo graui Monstrũ foret eunuchũ vitiare virginem. Argumẽtis factũ oñdit Ironicos. Oẽs suspitiones ad eunuchũ reuocat. Faxo. i. faciã. Tu. Eclypsis .s. audiuisti.

Vbi illũ ego scœ &c. Irã muliebrẽ: & aĩm vindictæ imprimis cupidũ: imprudentiã & post factum pœnitẽtiã hæc scæna exprimit. Arrogat quippe sibi multũ fœmina: & si læsa fuerit vt tygris raptis catulis insidiatur vt vulpecula: & rumpitur si vlciscinon datur. nihilq; habens ad vindictam ,ppter animi mobilitatem su spirat. Vnde dicit Iuuenal⁹. Nemo magis gaudet vindicta q̃ fœmina. Oppositũ facit anim⁹ generosus & magn⁹: de q̃ sic scribit Seneca. Si magna animis fuerę: cũ inimicũ irrptãte tua viderę: vindictã putabis vindicasse potuisse. PET. M.

Scito em̄ honestū & magnū vindictæ gen⁹ esse ignoscere. Arist. in. iiij. morai. de natura viri magnanimi sic ait. Nec est memor mali sibi illati. Nō est em̄ magnanimi meminisse p̄sertim mala: sed potius despicere. Postq̄ ludi. &c̄. Plautus in bachidibus: Mea causa de auro qd' eum ludificatus est. Vnguibus facile &c̄. Inuolare est irruere & insilire (inquit Nonius) a volatu aut a vola. i. media manu dictum.

Inuolare

PAVLVS: In hac sequenti scæna facetus & iucundus error est: quādo quidē Phædria credit esse Eunuchū ipsum qui quærat̄ ꝓinde sic indignat⁹ eum aggredit̄: vt secum iniuriā expostulet. tum signis & argumentis comperit Chæream fratrem scœlus perpetrasse.

PHAEDRIA DORVS PYTHIAS DORIS

Senarij Septenarij: & Octonarij.

Male cōciliate. i. magno empte.

Os distorsit. i. deturpauit.

Fugā ornabat. s. mutatione vestis.

Error vtriusq̄. s. phedriæ & Pythiæ.

Nostrarū qsq̄i: d est nulla ex his.

Elegans chæreæ descriptio ab ignota.

Vestes exornant hoies.

Xi foras sceleste: at etiam restitas?
e Fugitiue prodi: male cōciliate. Do. Obsecro. Ph. Oh
Illud vide os vt sibi distorsit carnufex.
Quid huc reditiost? quid vestis mutatiost?
Quid narras? paululum si cessassem Pythias:
Domi non offendissem: ita iam ornabat fugam. Py.
Habes ne hoīem amabo? Ph. q̄d ni habeā? Py. O factū bene. Do.
Istuc pol vero bene. Py. vbi est? Ph. Rogitas? nō vides? Py.
Videā obsecro quē? Ph. hunc scilicet. Py. Quis hic est hō? Ph.
Qui ad vos deductus hodiest. Py. hunc oculis suis
Nostrarū nunq̄ quisq̄ vidit Phædria. Ph.
Non vidit? Py. An tu hunc credidisti esse obsecro
Ad nos deductum? Ph. Nam quē aliū? habui neminē. Py. hau
Ne comparandus hic quidē ad illumst: ille erat
Honesta facie: & liberali. Ph. Ita visus est
Dudum: quia varia veste exornatus fuit:
Nunc eo tibi videt̄ fœdus: quia illā non habet. Py.
Tace obsecro: quasi vero paululum intersiet.

Ad nos deductus hodie est aduleſcentulus.
Quem tu vero videre velles Phædria.
Hic est vetus: vietus: veternosus: senex.
Colore mustelino. Ph. hem quę hęc est fabula?
Eo redigis me? vt quid egerim egomet nesciam.
Eho tu emin ego te? Do. Emisti. Py. Iube mihi denuo
Respondeat. Ph. Roga. Py. Venistin hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus sedecim:
Quē secum adduxit Parmeno. Ph. Agedū hoc mihi expedi
Primum: istam quā habes vnde habes vestem? taces?
Monstrū hominis: non dicturus? Do. Venit Chærea. Ph.
Frat ne? Do. Ita. Ph. quādo? Do. hodie. Ph. cę dudū? Do. mō. Ph.
Qui cum? Do. Cum Parmenone. Ph. noras ne eū prius? Do.
Non. Ph. Vnde igit fratrē meū esse sciebas? Do. Parmeno
Dicebat eum esse: is dedit mihi hanc. Ph. Occidi. Do.
Meā ipse induit: post vna ambo abierunt foras. Py.
Iam satis credis me sobriam esse: & nihil mentitam?
Iam satis certum st virginē vitiatā esse? Ph. Age nunc belua:
Credis huic qd dicat? Py. quid isti credās? res ipsa indicat. Ph.
Concede istuc paululū: audin etiā nunc paululum? sat est:
Dic dum hoc rursum: Chærea tuā vestē detraxit tibi? Do.
Factum. Ph. Et ea st indutus? Do. Factum. Ph. Et pro te huc de-
ductus? Do. Ita. Ph.
Iupiter magne: o sceleſtū atq; audacē hominē. Py. Vę mihi:
Etiā nunc non credis indignis nos esse inrisas modis? Ph.
Mirum ni tu credas quod iste dicat: quid agam nescio.
Heus tu negato rursum: possum ne hodie ex te exculpere
Verum? vidistin fratrē Chæream? Do. Non. Ph. Non pōt sine
Malo fateri video: sequere hac: modo ait: modo negat.
Ora me. Do. obsecro te vo. Phædria. Ph. i intro. Do. hoi hei. Ph.

Eunuchi descriptio.

Chæreæ ætas.

Hic est plautiua imitatio cū in eisdē fit longa disputatio.

Oblique interrogatiōes: quibus testimonia deriuare nititur.

Eunuchus rem aperit.

Hoc memoriter dictū retinuit: temulenta es.

A psona ad factū se cōfert Sic iterrogat vt ea negari vellet.

Exclamatio bifariā accipienda.

Elegans locutio.

Rursū. i. ecōtrario: ñ iterū

Amplificatio & dilatio quæstionis.

Intro. terribiliter ꝓtertur. Alio pacto honeste quo modo hinc abeam nescio:

Deploratio. Actumst siquidē: tu me hic etiā nebulo ludificabere: Py.

Techna græcæ. i. ars seu fallacia. Parmenonis tā scio esse hanc technā: ꝙ me viuere. Do. sic est. Py.

Oeconomia ad futurū fabule exitū. Inueniam hodie parem vbi pol referam gratiam.

Prouerbiū dialecticū. Sed nunc quid faciendū censes Dorias: Do. De istac rogas

Sanū cōsiliū. Virgine: Py. Ita: vtrū taceā ne an prędicem: Do. Tu pol si sapis.

Modo. i. tantūmodo. Quod scis nescis: neꝙ de istoc Eunucho: neꝙ de vitio virginis.

Archaismos Hac re & omni te turba euolues: & illi gratum feceris.

Scibo ꝓ sciā. Id mō dic abisse Dorum. Py. Ita faciā. Do. Sed videon Chremē:

Thais iā aderit. Py. ꝙd ita: Do. ꝙa cū inde abeo iam tū incœperat

Turba inter eos. Py. aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc quid siet.

PET. M. Exi foras scœleste &c̄. Amantis diligentiā vt aliquid amice gratificet & inseruiat: necnō vehementiā in mulctā irrogandā rei amatæ gratia: atꝙ mulierculārū cōmenta & cautionē ne in caput ꝓprium delicta recidant: hæc scæna exprimit. Quisꝙ em̄ natura duce nisi insaniat ꝓ tēporis ratione sibi cauet. Est nāꝙ incassum illa prudentia quæ rebus suis prospicere nescit. At etiam restitas fugitiue. Vlpianus li. xxi. ff. de ædilitio edicto sic ait. Dicunt ædiles: Qui mancipia vendunt: certiores faciūt emptores quid morbi vitiꝙ sit: qui fugitiu⁹ erro ve sit. Et Cicero li. iij. offi. sic ait. Qui scire debuit de sanitate: de fuga: de furtꝙ præstat edicto ædilium. Phædria hic est vietus. Vietus inquit. Sex. Pompe. dicit

Vietus languidus sine vi: & naturali b⁹ priua t⁹ viribus. Cicero in Catone maiore. Sed necesse fuit esse aliquid quasi vietum & caducū. Veternosus dicit is qui mor

Veternosus. bo & incōmodo senectutis laborat. Vnde Vergi. in Geor. Nec torpore diu grauis passus sua regna veterno. Veternosus etiam autore Pompe. dicit is qui graui præmit somno. Cato inquit. Veternosum hydropicū intelligere voluit cū

Techna dicit: Veternosus ꝙ plurimum bibit tam maxime sitit. Tam scio esse technam. i. artem & fraudem. Techna græce latine dicitur vas & machinamentū. & Technitus dicitur artificiosus: & Techniteuo est aliquid artificiose molior.

PAVLVS. Hic Chremes vino semigrauis inducitur: exprimens egregie temulentorꝝ conditionem: priorum memor: præsentibus titubans: quemadmodum egregie compoti solent.

CHREMES PYTHIAS

Octonariꝯ.

T at data hercle ẏba mihi sunt: vicit vinũ qđ bibi.
a Ac dum accubabã: q̃ videbar mihi esse pulchre sobrius:
Postq̃ surrexi: neq̃ pes: neq̃ mens satis suum officium facit. Py.
Chreme. Ch. quis est: ehem pythias: vah quanto nunc formosior
Videre mihi q̃ dudũ. Py. Certe tu quidẽ pol multo hilarior. Ch.
Verbũ hercle hoc verũ est: Sine cerere & libero friget Venus.
Sed Thais multo ante venit. Py. An abijt iam a milite: Ch.
Iamdudum ætatem: lites sunt inter eos factę maxumę. Py.
Nihil dixit tũ vt seq̃re sese. Ch. Nihil: nisi abiens mihi innuit. Py.
Eho nõne id sat erat: Ch. At nescibã id dicere illam: nisi quia
Correxit miles: quod intellexi minus: nam me extrusit foras.
Sed eccam ipsam: miror vbi ego huic anteuorterim.

At at interiectio est paulatim percepti mali.
Temulenti conditio.
Dudũ. i. paulo ante.
Sententia ẏa
Metonomia hic triplex est
Iãdudũ ætatem. i. longo tempore.
Simplex oĩno chremes inducitur

At at data hercle &c̃. Ebrietatis causa & effect9 hac scæna exprimunt̃. Corrumpitur quippe iudiciũ rationis: & linguæ pedumq̃ titubatio sequitur: quo nihil turpius excogitari potest. Quapropter stoici quos Cicero in tuscu. disputationibus sequitur: omniũ malor̃ fontẽ esse intemperantiã: officiorũ vero temperantiã dicũt. Ideo dicit a græcis cõseruatrix mentis & prudentiæ. Plato. li. vi. de legibus sic ait: Bibere vsq̃ ad ebrietatẽ neq̃ alibi vnq̃ decet: præterq̃ in solennitatibus eius dei qui largiens est vinum. PET. M. Ebrietas. Temperãtia

In hac sequenti scæna habetur colloquiũ Thaidis & Chremetis armantiũ se ad bellũ contra militem quẽ rapturũ virginem formidabant: & inducit Thais longe animosior ipso Chreme. PAVLVS.

THAIS CHREMES PYTHIAS

Octonarij & Septenarij.

Præ nimia litigij cõcitatõne nec militẽ nec virginẽ nominat.
Redo q̃dẽ illũ iam affuturũ esse: vt illa a me eripiat: sine
c. Vt vẽiat. q si illã digito attigerit vno: oculo ilico effodiẽt̃
Vsq̃ adeo ego illi9 ferre possũ ieptias: & magnifica ẏba:
Verba dum sint: verũ em̃ si ad rem cõferent̃: vapulabit. Ch.
Aposiopo
Indignãt̃ (sis hec dicit.
Vapulabit miles. i. percutietur.

Thais ego iã dudũ hic adsũ. Th. O mi Chreme teip̃m expectabã.
Scin tuturbã hanc te ꝓpter esse factã? & adeo ad te attinere hãc
Oẽm rem? Ch. ad me? qui q̃si istuc? Th. q̃a dũ tibi sororẽ studeo
Reddere & restituere: hęc atq; huiusmodi sum multa passa. Ch.
Vbi east? Th. Domi apud me. Ch. hem. Th. quid est?
Educta ita vt teq; illaq; dignumst. Ch. q̃d ais? Th. Id qd' res est.
Hanc tibi dono do: neq; repeto ꝓ illa abs te quidq̃ precij. Ch.
Et habet̃ & refert̃ a me Thais tibi: ita vti merita es gratia. Th.
At em̃ caue ne priusq̃ hanc a me accipias amittas Chreme.
Nam hęc ea est quã miles a me vi nunc ereptum venit.
Abi tu cistellam Pythias domo effer cum monumẽtis. Ch.
Viden tu illũ Thais? Py. vbi sita est? T. In Risco: odiosa cessas? C.
Militẽ secum ad te quantas copias adducere. Th.
At at: num formidolosus obsecro es mi homo? Ch. Apagesis:
Egon formidolosus? nemo est hoĩm qui viuat minus. Th.
Atq; ita opus est. Ch. hau metuo: quẽ tu me esse hoĩem existu-
Immo hoc cogitato: q̃ cũ res tibi est: ꝑegrinus est: (mes? Th.
Minus potẽs q̃ tu: minus notus: amicoꝝ hic minus habens. Ch.
Scio istuc: sed tu quod cauere possis stultum amittere est.
Malo ego nõ prospicere q̃ hunc vlcisci accœpta iniuria.
Tu abi atq; hostiũ obsera intus: dum ego hinc trãscurro ad forũ.
Volo ego adesse hic aduocatos nobis ĩ turba hac. Th. mane. Ch.
Melius est. Th. Mane. Ch. Omitte: iã istic adero. Th. Nihil opus
est istis Chreme
Hoc hic modo: sororẽ illã tuã esse: & te paruã virginẽ
Amisisse: nunc cognosse: signo ostende. Py. adsunt. Th. Cape:
Si vim faciet: in ius ducito hominẽ: intellextin? Ch. ꝓbe. Th.
Fac hęc animo pręsenti dicas. Ch. faciã. Th. attolle pallium.
Perij huic ipsi est opus patrono: quem defensorẽ paro.

Vt rustic⁹ pudens & timidus turbat⁹ est his ꝟbis.
Beneficiũ exhibet: nõ precio secũ agit.
Faceta ẽ gratiaꝝ actio.
Ad bellum suadendũ insinuat.
Monumẽta sunt q̃ inepti instrumenta vocant.
Timorꝫ indicium.
In risco. i. in fenestra: phrigiũ ꝟbũ est.
Apagesis. ꝟbũ comicũ. siue aduerbiũ græcum i. recede.
Qui cũ. i. cũ q̃. Facilẽ victoriam proponit.
Snĩa sana.
Timoris indicium.
Fugiẽdi occasionẽ quærit
Ab iusto & possibili.
Nã vinolento ciuiliter resisti solet.

Credo equidem illum iamdudum &c̄. Meretricis confidentiā & ad omne facinus audaciā perditam: necnō studiū & artem captandi fauoris in aliqua difficultate ac primos motus in ptāte nostra nō esse Chremetis exemplo hæc scæna docet & exprimit. In risco. Riscus (inquit Nonius) est locus in parietibus angustus. PET. M. Riscus.

Hic inepti militis vanitas demonstrat: qui ad amicā tanq̄ ad hostilem exercitū pergit concito cursu: irritato animo: quatienti capite: furienti similis aciem instruit: ad pugnam ꝓgreditur: Daui tamen suasu facile exercitum dirimit: & verbis contendit. PAVLVS.

THRASO GNATO SANGA CHREMES THAIS

Septenarij: & Quadrati.

Ancine ego vt cōtumeliā tā insignē ī me accipiā Gnato?
h Mori me satius est. Simalio: Donax: Syrisce: sequimini.
Primum ædis expugnabo. Gna. Recte. Thr. Virginem eripiam. Gna. Probe. Th.
Male mulctabo ip̄am. Gn. Pulchre. Thr. In mediū huc agmē cū Donax: tu Simalio in sinistrū cornu: tu Syrisce in dextrū. (vecti
Cedo alios: vbi cēturiost Sāga? & manipul⁹ furū. S. eccū adest. T.
Quid ignaue peniculon pugnare q̄ istuc huc portas cogitas? Sā.
Ego ne imperatoris virtutē nouerā: & vim militum:
Sine sanguine hoc fieri nō posse: quin abstergerē vulnera? Thr.
Vbi alij? San. Qui malū alij? solus Sannio seruat domū. Thr.
Tu hosce īstrue: hic ego ero post prīcipia: inde oībus signū dabo.
Illud est sapere: vt hosce instruxit: ipse sibi cauit loco. (Gna.
Idē hoc pyrrhus factitauit. Ch. viden tu Thais quā hic agit rem?
Nimirū consiliū illud rectum est de occludendis ædibus. Th.
Sane qd̄ tibi nunc vir videat̄ esse: hic nebulo magnus est:
Ne metuas. Ch. q̄d videt̄. Gna. Fundā tibi nunc nimis vellē dari:
Vt tu illos ꝓcul ex occulto hinc cederes: facerent fugam. Thr.
Sed eccam Thaidē ipsā video. Gn. q̄ mox irruimus. Thr. mane.

Om̄ia fere ꝟba hæc de rebus bellicis transferunt̄. Ordo bellic⁹ Gnato ad oīa assentat̄. Exercitus instructio. Peniculo. i. spongia. Ridicl⁹ose hec Sanga dicit. Pugna sine sanguine. Magnifice hic risum cōmouet. Vt ꝓ postq̄ Irridet militē. Nimirꝝ: sine dubio. Hyperbatō. nebulo ianis van⁹ vl̄ mollis dicitur a nebula. Timorē militis notat.

Snia ꝓbata. Impudēs assentatio. Vsurpatum verbum. Per cōtēptū sic respōdet. Libuit: superbū & meretriciū verbū. Aposiopo/sis secunda. Hæc ꝓnomina multū significantiæ habent. Caue sis. i. si vis. vehemēs meticulosi cōminatio. Adhuc militi assentat̄. Cōminatio rusticana. Cōuitiū in īpudentes inimicos. Periplocasmos. nā multa terribiliter interrogant̄. Lenit⁹ hoc dicit: ne miles audiat. Metalepticos. furtū ꝑ oī fraude & dolo accipit̄. Vide vani īpet⁹ quē exitū sumāt. Ingeniū. i. natu Mulier̄ (rā. conditio.

Omnia prius experiri q̄ꝫ armis sapientem decet.
Qui scis an quę iubeā sine vi faciat? Gn. Di vestram fidem
Quanti est sapere: nunq̄ꝫ accedo quin abs te abeā doctior. Thr.
Thais primū hoc mihi responde: cum tibi do istā virginē:
Dixtin mihi hos dies soli dare te? Th. qd tū postea? Thr. rogitas?
Quę mihi ante oculos corā amatorē adduxisti tuum? Th.
Quid cū illo agas? Thr. Et cum eo clā subduxti te mihi. Tha.
Libuit. Thr. Pamphilā ergo huc redde: nisi vi mauis eripi. Ch.
Tibi illā reddat? aut tu illā tāgas oīm? Gn. Ah q̄d ais? tace. Ch.
Quid tu tibi vis? Thr. Ego nō tangā meā? C. tuā aūt furcifer? G.
Caue sis: nescis cui maledicas viro. Ch. Non tu hinc abis?
Scin tu vt tibi res sese habeat? si quicq̄ꝫ hodie turbę cœperis:
Faciā vt huius loci dieiq̄ꝫ meiq̄ꝫ semp̄ memineris. Gna.
Miseret tui me: q̄ hunc tantū hoīem facias inimicū tibi. Ch.
Diminuā ego tibi caput hodie nisi abis. Gn. Ain vero canis?
Sic ne agis? Thr. q̄s tu hō es? q̄d tibi vis? q̄d cū illa rei tibi est? Ch.
Scibis: principio eam esse dico liberam. Thr. Hem? Ch. Ciuem
Atticam. Thr. hui. Ch.
Meam sororē. Thr. Os durum. Ch. Miles nunc adeo edico tibi:
Ne vim facias vllam in illā. Tha. Ego eo ad sophronam
Nutricē: vt eam adducā: & signa ostendā hęc. Thr. Tun ꝓhibeas
Meā ne tangā? C. ꝓhibeo inq̄ꝫ. G. Audin tu? hic furti se alligat. C.
Satis hoc tibi est. Thr. Idē hoc tu ais? Th. quęre q̄ respōdeat. Thr.
Quid nūc agimus? G. quin redeam⁹: iā hęc tibi aderit supplicās
Vltro. Thr. Credin? Gn. Immo certe: noui ingeniū mulierum.
Noluntobi velis: vbi nolis cupiunt vltro. Thr. Bene putas. Gn.
Iam dimitto exercitū. Thr. Vbi vis. G. Sanga vti fortes decet
Milites: domiq̄ꝫ fociq̄ꝫ fac vicissim vt memineris. San.
Iā dudūst anim⁹ in patinis. G. frugi es. T. Vos me hac sequimini.

Hanccine ego &c. Inanem ostentationē militis glorioſi & ẏba ſeſquipeda- PET.M.
lia & ante periculū audaciā: & in reipſa timiditatē: necnō mores gnatonicos ac
meretricis vehementiā hæc ſcæna exprimit Ariſto. li. iiij. moraliū ſic ait. Auda- Audax
ces quidē fortes ſunt ante ipſa pericula & voluntea ſed cum in ipſis ſunt tergi- Fortis
uerſatur. Fortes autem in ipſis quidē periculis feruidi ſunt: antea vero quieti. Donax
Donax ſyri. Donax latine dicitur fiſtula: calamus harundo tibia: & dona- Donachum
chum dicit arundinetū: & donachodes harundinoſus.

Hic demum virgo a chærea vitiata eſſe cognoſcit: & id quidē opportune. PAVLVS.
Poſtq; cōtra militem defenſa eſt ac retenta: vnde ſtatim ſequent nuptiæ eius &
chæreæ qui illā vitiauit. Is in fine ſcæne vt hæc tractentur interuenit.

ACTVS QVINVVS
THAIS PYTHIAS

Senarij & vnus Catalecticus.

Ergin ſceleſta mecum perplexe loquis:
p Scio: neſcio: abijt: audiui: ego non adfui. Perplex⁹ eſt q̄ neſcit quor ſū ſe vertat.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es quicquid eſt: Rixæ ĩdicia.
Virgo conciſſa veſte lachrimans obticet.
Eunuchus abijt: quāobrem quid factum eſt taces: Py.
Quid tibi ego dicam miſera: illum Eunuchum negant
Fuiſſe. Tha. Quis fuit igitur: Py. Iſte Chęrea. Tha.
Qui Chærea: Py. Iſte ephebus frater Phædriæ. Tha.
Quid ais venefica: Py. Atqui certo comperi. Th.
Quid is obſecro ad nos quāobrem adductuſt: Py. Neſcio: Venefica: cō uitiū comicū in ancillas.
Niſi amaſſe credo Pamphilam. Tha. hem miſera occidi
Infœlix: ſiquidem tu iſtęc vera prędicas: Obſecro do lentis eſt: non negantis.
Num id lachrumat virgo: Py. Id opinor. Th. qd ais ſacrilega: Lachrimat.
Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi: Py. Archaiſmos
Quid facerem: ita vt iuſſiſti ſoli credita eſt. Tha.
Sceleſta: lupo ouem commiſiſti: diſpudet Credita .i. cō miſſa.
Sic mihi data eſſe verba: quid hominis illuc eſt: Py. Frequēs ada gium.
Hera mea tace obſecro: ſaluę ſumus.
Habemus hoiem ipſum. Tha. Vbi is eſt: Py. hem ad ſiniſtrā:

Blãde & puellarit arridet
Os impudẽs
ideſt ſine verecundia.

Vides ne: Tha. Video. Py. Cõprehendi iube quantũ põt. Thr.
Quid illo faciemus ſtulta: Py. Quid faciã rogas:
Vide amabo: ſi nõ cum aſpiciam os impudens
Videtur. Tha. Non eſt. Py. Tum quę eius confidentia eſt.

PET.M. Callidi.

Pergin ſcœleſta. Perplexos ancillarũ dolos & meretricũ curioſitatẽ: diligentiam & cõiecturam hæc ſcæna exprimit. Meretrix nãq; callida & longo rerum vſu edocta: minimo ſigno id quod eſt coniectat. Vnde callidi dicunt illi quoꝝ animus vſu concalluit: vt manus aſſiduo opere.

PAVLVS.

In hac ſequenti ſcæna continetur Chæreæ poſt fugam cõprehenſio. Deinde cõtentio inter Thaidem ipſumq: tum redeunt in gratiã. Pythia tñ retinente demũ de nuptijs cum Pamphila contrahendis tractant.

CHAEREA THAIS PYTHIAS

Senarij & vnus Dimeter.

Hic cãm redit chærea tur nõ mutauerit veſtẽ.

Pud Antiphonem vterq; mater & pater:
a Quaſi dedita opera domi erant: vt nullo modo
Introire poſſem: quin viderent me. interim
Dum ante hoſtium ſto: notus mihi quidam obuiam
Venit. vbi vidi: egomet in pedes quantum queo:
In angiportum quoddam deſertum: inde item
In aliud: inde in aliud. ita miſerrimus
Fui fugitando: ne quis me cognoſceret.
Sed eſt ne hęc Thais quam video: ipſa eſt. ah hęreo
Quid faciam: quid mea autẽ: quid faciet mihi: Th.
Adeamus: bone vir Dore ſalue: dic mihi
Au fugiſtin: Ch. hera factum. Th. Satin id tibi placet: Ch.
Non. Th. Credin te impune abiturũ: Ch. Vnã hanc noxiã
Mitte: ſi aliam vnq; vllam admiſero occidito. Th.
Num meã ſęuitiã veritus es: Ch. Non Th. Quid igitur: Ch.
Hanc metui ne me criminaretur tibi. Th.

Angiportũ .i. vicũ non paruũ. Angiportũ ẽ via publica. Primus metus admit cõſilium: recogitatio vo reddit cõfidẽtiã.

Crimen extenuat.

Quid feceras? Ch. Paululum quiddã. Th. Paululum impudens? Opportune stomachat: qa nõ fugit.
An paulum hoc esse tibi videtur: virginem
Vitiare ciuem? Ch. Conseruam esse credidi. Py.
Conseruam? vix me contineo quin inuolem in
Capillum: monstrum etiã vltro derisum aduenit. Th.
Abi hinc insana. Py. Quid ita vero abeam? Vero: ironice pnũciandũ. Artificiosa meretricȝ accusatio: mixta laude & blãdimẽtis.
Credo isti quicquam furcifero:
Præsertim cũ se seruum fateatur tuum? Th.
Missa hęc facimus: non te dignum Chærea
Feciſti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maxime: at tu indignus qui faceres tamen.
Necȝ edepol quid nunc consilij capiam scio Aperit viã futuris nuptijs.
De virgine istac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes: vt eam non possim suis Iam recedit a iocularibus ad seria.
Ita vt ęquom fuerat atq; vt studui tradere.
Vt solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea. Ch.
At nunc dehinc spero ęternam inter nos gratiam
Fore Thais. Sępe ex huiusmodi re quapiam &
Ex malo principio: magna familiaritas
Conflatast. & quid si hoc quispiam voluit deus? Th. Deꝰ. ſ. amor
Equidem pol in eam partẽ accipioq; & volo. Ch. Volo: eclypſ vt eterna inẽ nos sit gra.
Immo ita quęso: vnum hoc scito: contumeliæ
Non me fecisse causa: sed amoris. Th. Scio.
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeo inhumano ingenio sum Chærea:
Necȝ tam imperita: vt quid amor valeat nesciã. Ch.
Te quoq; iam Thais: ita me di bene ament: amo. Py.
Tum pol tibi ab isto hera cauendum intelligo. Ch.
Non ausim. Py. Nihil tibi quicq; credo. Th. Desinas. Ch.
Ego me tuę cõmendo & committo fidei.

Cõmendamus nos cognitis: cõmittim⁹ ignotis.

Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix sies.
Te mihi patronam cupio Thais: te obsecro.
Emoriar: si non hanc vxorem duxero. Th.

Si pat: eclypsis aut aposioposis secũda.

Tamen si pater. Ch. Quid? ah volet certo scio:
Ciuis modo hęc sit. Th. Paululum opperirier
Si vis: iam frater ipse hic aderit virginis.
Nutricem accersitũ ijt: quę illam aluit paruolam.

Vero. mõ ad uerbiũ consentientis.

In cognoscendo tute ipse aderis Chærea. Ch.
Ego vero maneo. Th. Vis ne interea dum is venit:
Domi opperiamur: potius q̃ hic ante hostium? Ch.

Percupio. amatorie.

Immo ꝑcupio. Py. Quã tu rem actura obsecro es? Th.
Nam quid ita? Py. Rogitas? hunc tu in ædis cogitas

Meæ fidei. puellariter hæc dicit.

Recipere posthac? Th. Cur nõ? Py. Crede hoc meę fidei:
Dabit hic aliquã pugnam denuo. Th. Ahu: tace obsecro. Py.

Totũ iocularitér & cum gestu.

Parum perspexisse eius videre audaciam. Ch.
Non faciam pythias. Py. Non pol credo Chærea
Nisi si commissum non erit. Ch. Quin pythias
Tu me seruato. Py. Neq; pol seruandum tibi

Optime. i. opportune.

Quicquã dare ausim: neq; te seruare: apagete. Th.
Adest optime ipse frater. Ch. Perij hercle: obsecro
Abeamus intro Thais: nolo me in via

Interrogatio increpatoria.

Cum hac veste videat. Th. Quãobrem tandẽ? an q̃a pudet? Ch.
Id ipsum. Py. Id ipsum? virgo vero? Th. prę: sequor.

Vero. ironicos.

Tu istuc mane vt Chremem introducas Pythias.

PET. M.

Apud Antiphonẽ. Timorẽ iustæ rep̃hẽsionis: q̃ maxĩe decet ingenuũ ephebũ: ac meretricꝫ indulgentiã in his delictꝫ q̃ amoris ardore cõmittunt: hæc scæna exprimit. Monẽs vnũquẽq; decorꝝ suũ ꝑuare debere: nec solũ id esse cõsiderandũ: an quispiã sit pœna dignus: sed etiã an deceat se talẽ pœnã irrogare. Digna q̃ppe est meretrix cõtumelia: sed nõ oĩm est illã inferre. Tales em̃ ꝑsonæ relinquẽdæ sũt: vt aut a vilissimo q̃q; aut iusta carnificꝫ manu puniant. Quã tũ queo in angiportũ. Portus (inq̃t iuriscõsultus) appellat⁹ est cõclusus locus q̃

Portus.

important merces & inde exportant. Eaq; nihilominꝰ est statio cõclusa atq; munita. Inde angiportꝰ dicit. Varro sic ait: Qd' exitũ nõ hẽt ac peruiũ nõ est Angiportũ & idem angustũ: ab angendo. Et alibi dicit. Hinc angiportũ qa nil in eo potest agi. Sex. Pompe. sic ait. Angiportus est iter cõpendiariũ in opido: eo qd' sit angustus portus. i. aditus in portam. Angiportꝰ.

Hoc in loco est disputatio Pythiæ apud seipsam cogitantis quẽadmodum Parmenonem dolo possit vlcisci. PAVLVS.

PYTHIAS CHREMES SOPHRONA

Senarij omnes.

Vicquid venire in mentem nunc possit mihi:
q Quid nam: qui referam illi sacrilego gratiam:
Qui hunc supposuit nobis: Ch. Moue vero ocyus
Te mea nutrix. So. Moueo. Ch. Video: sed nihil pmoues. Py.
Iam ne ostendisti signa nutrici: Ch. Omnia. Py.
Amabo: quid ait: cognoscit ne: Ch. Ac memoriter. Py.
Bene ędepol narras: nam illi faueo virgini.
Ite intro: iam dudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide vt ociosus sit: si dis placet:
Spero me habere qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro: de cognitione vt certum sciam.
Post exibo atq; hunc perterrebo sacrilegum.

Suppositit pprie dixit.
Vero interiectio stomachantis.
Promoues .i. proficis.
Memoriter: plus itulit cꝫ rogabatur.
Ironicos.
Incedere odiose dixit.
Vindictam expetit.
Minæ fœmineæ.

Quicqd venire &c̃. Meretriciæ ancillæ diligentiã in excogitanda fraude: ac dolosam consultationẽ vt par pari referatur: hæc scæna exprimit. PET. M.

Hic Parmeno gloriatur Chæreã Eunucho subornasse: ita vt virgine pter sumptũ & dispendiũ potitꝰ sit. Deinde meretricũ ingenia & sordes cõmemorat q̃ re pythiã quã nõ adesse pcipit: prius satis cõmotam magis irritat. PAVLVS.

PARMENO PYTHIAS Eiusdem rationis.

Euiso quid nam Chęrea hic rerum gerat.
r Quod si astu rem tractauit: di vostram fidem
Quantã: & cꝫ veram laudem capiet parmeno.
Nam vt ommittam quod ei amorẽ difficillimum &

Astu. i. astute.

Cariſſimum ab meretrice aurara: virginem
Quam amabat: eam confeci ſine moleſtia:
Sine ſumptu: ſine diſpendio. tum hoc alterum:
Palmariũ. i. palma dignum. Id veroſt quod mihi puto palmarium
Meretricum mores. Me reperiſſe: quo modo aduleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere
Mature: vt cum cognorit perpetuo oderit.
Quę dum foris ſunt nihil videtur mundius:
Ligurire ẽ elegãter more ſenũ ſuauiora quæq; deguſtare. Nec magis compoſitum quicq̃: nec magis elegans.
Quę cum amatore ſuo cum cœnant liguriunt.
Harum videre ingluuiem: ſordes: inopiam:
Iure heſterno emollitũ. Quam inhoneſte ſolę ſint domi: atq; auidę cibi:
Miro poetæ artificio Pythias nondũ placatur. Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent.
Noſſe omnia hæc ſalus eſt aduleſcentulis. Py.
Ego pol te pro iſtis dictis & factis ſcelus
Vlciſcar: vt ne impune in nos illuſeris.

PET. M.

Reuiſo quid nã &c. Seruilis iactantia quæ in ꝓpriũ caput recidit: ac meretricij mores domi foriſq; circa victũ maxĩe hac ſcæna exprimunt. Serui quippe natura ſunt arrogãtes: & ſeſe efferũt inſolẽtius: ſi qd illis ad votũ ſucceſſit qd' tñ fraude ac malicia: nõ ỹ tute & prudẽtia factũ eſt. Et meretrices arte & dolis tractãt amãtes. Elegantiã nãq; ac victꝰ fragilitatẽ in loco ſimulãt: cũ dominihil ſit ipſis immũdi?: nihil voraci?: nihil fœdi?. Ingluuies voracitas & guloſitas dr̃.
Ingluuies.

PAVLVS.

In hac ſequenti ſcæna Pythias ſimulata ꝑturbatione ſui parmenonẽ vt ſupra ꝓpoſuit terret. Atq; in principio vim magnã oſtendit: deoꝝ implorãs fidẽ quaſi in hoc negocio nihil proſit humanũ conſiliũ. Parmeno tandẽ Pythiæ minis territus rem omnem ſeni aperire molitur.

PYTHIAS PARMENO

Septenarij ac Quadrati Trochaici.

Singula pauido & attonito vultu ꝓferenda. Hæc oĩa ſecũ loquit̃.
Roh fidẽ deũ facinus fœdũ: o infelicẽ aduleſcentulum:
p O ſceleſtũ parmenonẽ: q̃ iſtũ huc adduxit. Pa. q̃d ẽ: Py.
Miſer et me: itaq; vt ne videre ẽ miſera huc effugi foras.

Quę futura esse exempla dicunt in illũ indigna: Pa. O Iupiter
Quę illec turbast: num nã ego perij: adibo: q̃d istuc Pythias:
Quid ais: in quẽ exempla fient: Py. Rogitas audacissime:
Perdidisti istum quẽ adduxisti p Eunucho aduleſcentulum:
Dum studes dare ỹba nobis. Pa. q̃d ita: aut q̃d factũst: cedo. Py.
Dicam: virginẽ istam Thaidi hodie quę dono datast:
Scis eã hinc ciuẽ esse: & fratrẽ eius adprime nobilem: Par.
Nescio. Py. Atqui sic inuentast eam iste vitiauit miser.
Ille vbi resciuit factum frater violentissimus. Par.
Quid nã fecit: Py. Conligauit primũ eum miseris modis. Par.
Hem cõligauit: Py. atq; eq̃dẽ orãte vt ne id faceret Thaide. Pa.
Quid ais: Py. Nunc minat facturũ sese id qd̃ mœchis solet.
Quod ego nunc̃ vidi fieri: nec̃ velim. Par. Qua audacia
Tantũ facinus audet: Py. Quid ita tantũ: Par. An non hoc maxi-
Quis hõ, p mœcho vnquã vidit in domo meretricia (mumst:
Deprehendi quenc̃: Py. Nescio. Pa. Ac ne hoc nesciatis pythias.
Dico: edico vobis nostrũ esse illum herilem filium. Py. hem
Obsecro an is est. Par. Ne quã in illum Thais vim fieri sinat.
Atq; adeo autẽ cur nõ egomet introeo: Py. Inde Parmeno
Quid agas ne nec̃ illi prosis: & tu pereas: nam hoc putant
Quicqd factumst: ex te esse ortũ. Pa. Quid igit̃ faciã miser:
Quidve incipiã: ecce autẽ video rure redeuntẽ senem:
Dicam huic: an non: dicam hercle: & si mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est huic vt subueniat. Py. Sapis.
Ego abeo intro: tu isti narrato omnẽ rem ordine vt factũ siet.

Pulchra lo-
quutio.
Graues pene
exẽpla dicũt
Hoc totũ ter
ribiliter & cũ
gestu femineo
Studes. i. af-
fectas.
Auxesis est
virginẽ ciuẽ
nobilem.
Miser. hoc p̃
menoni hor
rorẽ incutit.
Repetitio ỹ-
bi pre timo-
re & ira.
Et abscindã-
tur ei virilia
vel quippiã
huiusmodi.
Nescio astu-
te dicitur.

Ornata & fa
miliaris lo-
quutio.
Hoc fit vt
nuptiæ cõfi-
teantur sene
interueniẽte.
Sapis ironice
& derisorie
dicit.

Proh deũ fidem. Lenæ calliditatẽ in excogitãdis fraudib9 vimq; p̃suaden di: necnõ serui nõ vndiq; circũspecti credulitatẽ hæc scæna exprimit. Primum malitiæ adscribendũ est: postremũ vero imprudentiæ: quæ rẽ animũq; loquẽtis nõ cõsiderat: sed facili credulitate decipit: qd̃ maxime dedecet. Exitus em̃ talẽ imprudentiã reprehendit. Chrysolus seruus apud Plautum in bachidibus sic ait: Nequius nihil est q̃ egens cõsilij seruus: nisi habet pectus multi, potens.

PET. M.

PAVLVS. In hac scæna ociosus adeo & quiet⁹ inducit senex: vt neq; mores suoꝝ increpet: neq; qcq̄ suspicet mali. sed agit gr̄as ꝓximæ villæ: cui bn̄ficio ignorat qd ī vrbe agerēt filij: qd' ꝑcipit imprudēti Parmenonis narratiōe. Fœlicitas quoq; senis hic attendatur: vt appareat q̄ inopinate malum omne fieri possit: nam imparatis mentibus mala grauiora sunt.

LACHES PARMENO Senarij.

Delicias memorat is cui ꝑicula mox īminēt. Energia senil' eloquij.

Præstolari est præsto eē & apparere.

Expurgatio criminis ante q̄ obijciat.

Narratio a necessarijs & vrgentibus incepta.

Actū est: desperātꝫ ꝟbū.

Prouerbium Pulchra aposioposis. s. vlciscar.

Pro Eunuchon admiratiue.

Pl'is numer⁹ in accusatiōe emphasim habet.

X meo propinquo rure hoc capio cōmodi.
e Neq; agri: neq; vrbis odiū me vnquā percipit.
Vbi satietas cœpit fieri commuto locum.
Sed est ne ille noster Parmeno? & certe ipsus est.
Quem pręstolare Parmeno hic ante hostium? Pa.
Quis homost? ehem saluom te aduenire here gaudeo. La.
Quem pręstolare? Par. Perij: lingua hęret metu. La.
Hem quid est quod trepidas? satin saluę? dic mihi. Par.
Here primū te arbitrari quod res est velim:
Quicqd huius factumst: culpa non factumst mea. La.
Quid? Par. Recte sane interrogasti: oportuit
Rem pręnarrasse me. Emit quendam Phædria
Eunuchum: quē dono huic daret. La. Cui? Par. Thaidi. La.
Emit? perij hercle: quanti? Par. Viginti minis. La.
Actumst. Par. Tum quandā fidicinā amat hic Chærea. La.
Hem: quid? amat? an scit iam ille quid meretrix siet?
An in astu venit: aliud ex alio malum? Par.
Here ne me spectes: me impulsore hęc non facit. La.
Omitte de te dicere: ego te furcifer
Si viuo: sed istuc quicqd est primum expedi. Par.
Is ꝓ illo Eunucho ad Thaidē hanc deductus est. La.
Pro Eunuchon? Par. Sic est: hunc ꝓ mœcho postea
Comprehendere intus: & constinxere. La. Occidi. Par.
Audaciam meretricū specta. La. Nunquid est

Aliud mali: damniue: quod non dixeris
Reliquom? Par. Tantū est. La. Cesso huc intro irrumpere? Pa.
Non dubium ſt quin mihi magnū ex hac re ſit malum.
Niſi quia neceſſe fuit hoc facere: id gaudeo
Propter me hiſce aliquid eſſe euenturum mali.
Nam iam diu aliquā cauſam quęrebat ſenex:
Quāobrem inſigne faceret aliquid: is nunc repperit.

Inſigne. i. aliqd nobile & magnum factum.

Ex meo ꝓpinquo &c̄. Boni ciuis rē domeſticā curātis: augentiſq; citra alio rū iniuriā honeſtū & nullis cēſuris obnoxiū negociū hæc ſcæna deſcribit: expri mens affectū patr̄ qui vehemēter cōmouet cū nouos filior̄ ardores ac ꝓdiga litatē intelligit. Eſt em̄ ſenex auarus & rē maxio labore partā turpiter ꝓirein pri mis indignat: exterret inq; inopinata. Vñ Sene. de cōſolatōe ad Marcianū ſic ait Quæ multo ante ꝓuiſa ſunt languidi⁹ incurrūt: & aufert vim pñtibus malis q futura, pſpexit. Fortuna illis eſt grauis quib⁹ eſt repētina: facile eā ſuſtinet qui ſp expectat. An in aſtu ve. Aſtu eſt nomē indeclinabile. Aſtuta (inq; Aſconi⁹ pedia.) vrbana dicunt. Etem̄ vrbs græce Aſtŋ dicit. Terē. An i aſtu venit. Sex. Pomp. ſic ait. Aſtus apud poetas aſtutiā ſ̄cat. Cui⁹ origo ex opido græco aſtŋ deducit: in q̄ qui verſati aſſidue ſint cauti atq; acuti eſſe videntur. PET. M. Aſtu Aſtus

In hac ſequenti ſcæna Pythias egredit tanq; irriſura Parmenonē: vt ipa putat. Egredi autē a poeta cogit vt doceat populū quid intus ægerit ſenex. PAVLVS:

PYTHIAS PARMENO

Septenarŋ atq; nōnulli Quadrati.

Hic ꝓſona cachinnās iducit: quærēs ꝓ menonē: cui⁹ aſpectu obnimiū viſū vix log pōt. Profuſus riſus & petulātia puellaris. Redit ad inſultationem. Hæc v̄ba ꝓ nūtiāda ſt riſu iterrūpēte.

Vnq; ędepol quicq; iā diu qd' magis vellē euenire
n Mihi euenit: q; qd' mō ſenex intro ad nos venit errans.
Mihi ſolę ridiculo fuit: quę quid timeret ſciebam. Par.
Quid hoc autem ſt: Py. Nunc id ꝓdeo vt cōueniā Parmenonē.
Sed vbi obſecro ſt. P. Men quęrit hęc: Py. atq; ecc̄ video: adibo.
Quid ē inepta: qd tibi vis: quid rides: pergin: Py. Perij: (Pa.
Defeſſa iam ſum miſera de te ridendo. Pa. Quid ita: Py. Rogas:
Nunq; ædepol hominē ſtultiorē vidi nec videbo.
Ah nō poſſum ſatis narrare quos ludos prębueris intus.

At etiam primo callidum & disertum hominẽ credidi. Pa.

Obiurgatio de leuitate credendi

Quid? Py. Ilico ne credere ea quę dixi oportuit te?
An pœnitebat flagitij te autore quod feciſſet
Aduleſcens: ni miſerum inſup etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe: vbi veſtem vidit
Illam eſſe eũ indutum pater? quid eſt? iam ſcis te perijſſe? Par.
Hem quid dixti peſſuma? an mentita es? etiam rides?

Indicium eſt eius qui vna peccauit proditio.

Lepidũ ſcœlus: irriſionẽ intelligit.

Itan lepidum tibi viſum eſt ſcelus nos irridere. Py. Nimiũ. Par.
Siquidem iſtuc impune habueris. Py. Verum. Par. Reddam hercle. Py. Credo.

Verũ irridentis interrogatõ ſã: tpis velocitatẽ indicat.

Sed in diem iſtuc Parmeno eſt fortaſſe quod minitare.
Tu iam pendebis: qui ſtultum aduleſcentulũ nobilitas
Flagitijs: & eundẽ indicas: vterq; in te exempla edent. Par.
Nullus ſũ. Py. hic, p illo munere tibi honos eſt habitus: abeo. Pa.
Egomet meo indicio miſer quaſi Sorex hodie perij.

Politum ad agium.

PET. M. Nunc̃ edepol &c̃. Geſtiens letitia meretricis voti compotis: ac inſultatio alienæ ſtulticiæ hac ſcæna exprimunt. Triũphat quippe meretriceus animus & hilarat⁹ applaudit ſibi cũ par pari relatũ eſt: & viciſſim irridere põt. Talẽ mentis hilaritatẽ nullo auro p mutaret: gaudet em̃ vt dictum eſt vindicta muliebr; anim⁹. Hic, p illo munere honos ẽ habit⁹. Senſus eſt: Tu munere tuo nos deluſiſti: nos vicẽ rependimus. Hic honos qualẽ vides: quaſi diceret: te deluſim⁹: habitus ſcilicet eſt a nobis, p illo munere tuo tam illepido. Abeo. i. diſcedo. hinc iam compos voti inquit Pythias. Et te iam deluſum relinquã crucì parate: in qua iam pendebis. Sed in diem iſtuc Parme. Aliquando forte iſtuc accidet qd' nobis minitaris: ſed ſuppliciũ tuũ iam paratũ eſt: & ſic ex ſtomacho loquit Pythias & inſultat Parmenoni. Tu iam pendebis eris appenſus in patibulo & cruce. Pendeo es. idem ſignificat qd' ſum ſuſpenſus. Pendo is. ſoluo ad pondus. Vnde pendere pœnas: & penſio dicta.

Abeo

Pendeo Pendo

PAVLVS. In ſequenti ſcæna conſiderare licet ad quos exitus militem induxerit Gnatonis aſſentio. Nam dixerat ſupra: Iam tibi hæc aderit ſupplicans vltro. Hic cõtra miles vltro ſe dedere Thaidi ac deuouere ſatagit: exemplo Herculis qui omphale in lanificio ſeruiuit.

GNATO TRASO

Septenarij.

Attende: q̃ gnato sp̃ iuitus a mensa trahebat̃.

Vid nunc: qua spe: aut quo consilio hucimus? quid coeptas Thraso? Th.

Ego ne? vt thaidi me dedam: & faciam quod iubeat. Gn. Quid est? Thr.

Omphale Lydie regina cui seruiuit Hercules i lanificio.

Qui minus q̃ hercules seruiuit Omphale. Gn. Exemplũ placet:
Vtinam tibi cõmitigari videam sandalio caput.
Sed fores crepuere ab ea. Thr. Quid hoc autẽ est mali?
Hunc ego nunq̃ viderã: & iam hic quid nam ꝓperans ꝓsilijt.

Quærẽdo p̃menonẽ cui suũ gaudiũ aperiat.

PET. M.

Quid nunc &c̃. Ignauia militis gloriosi & imbecillitas consilij: necnõ turpis exitus illoꝝ qui indecoris adulationibus perniciosisq; assentationib⁹ p̃bent aures: hac scæna describitur. Vtinã cõmitiga. Sandaliũ est calciamenti genus quo nunc vtunt̃ episcopi cum in sacris opantur. Qui minus q̃ hercules serui. &c̃. Hercules autore Diodoro li. ij. Vendit⁹ seruiuit omphale lydoꝝ reginæ. & factus liber genuit ex ea lamũ. Vñ querit̃ deianira his verbis apud Ouidiũ. Vna recens tantũ referat̃ adultera nobis. Vñ ego sũ lydo facta nouerca lamo.

Sandalium

Omphale.

PAVLVS.

In sequenti scæna introducitur persona Chæreæ magnope feruens ingenti gaudio: vt adulescẽtuli in prosperis solent: q̃ nuptias cum pamphila confecerat. Nec mirum est q̃ adeo insane ob id exultat: qui iamdudum tantope q̃ eã vitiauerat letabatur.

CHAEREA PARMENO GNATO TRASO

Septenarij & Octonarij.

Populares: ecquis me hodie viuit fortunatior?

Populares: q̃ estis de populo vl̃ q̃b⁹ ppl̃s fauet.

Nemo hercle q̃sq̃. nã in me plane di potestatẽ suam
Oẽm ostẽdere: cui tã subito tot cõgruerint cõmoda. Pa.

Mira auxesis Amatorie meã dicit.

Quid hic lętus est? Ch. O Parmeno mi: o meaꝝ voluptatũ oĩm
Inuentor: incœptor: ꝑfector: scin me in q̃bus sim gaudijs?
Scis pamphilã meam inuentã ciuem? Par. Audiui. Ch. Scis sponsam mihi? Par.

Sponsã ꝑticipiũ hic est.

Bene ita me di ament factum. Gn. Audin tu illum: quid ait? Ch.
Tum autem Phædriæ
Meo fratri gaudeo amorē esse omnē in tranquillo: vnast domus:
Thais patri se cōmendauit in clientulam: & fidem
Nobis dedit se. Par. Fratris igit̄ Thais totast. Ch. Scilicet. Par.
Iam hoc aliud est qd̄ gaudeamus: miles pellit̄ foras. Ch.
Frater vbi vbi est? fac q̄ primum hęc audiat. Par. visā domū. Th.
Nunq̄d Gnato dubitas quin ego ꝑpetuo perierim? Gn. Sine
Dubio opinor. Ch. Quid cōmemorē primū: aut laudē maxume
Illum qui mihi dedit cōsilium vt facerē? an me qui ausus sim
Incipere? an fortunā collaudē: quę gubernatrix fuit?
Quę tot res tantas: tam oportune in vnum cōclusit diem.
An mei patris festiuitatē & fœlicitatem? O Iupiter
Serua obsecro hęc bona nobis.

Cliens est cōsultor q̄ patronū seq̄tur Inde cliētela.

Diaporesis oratoria .i. interrogatio sub dubitatiōe familiaris laudantibus.

Obsecratio cōtra fortūæ varietatem.

Cōtinuetur metrū p̄mū seq̄ntis scænæ huic: vt vnū sit metrū: nos v̄o ꝓpt̄ cōmentatores sic distinximus.

PET. M. Mores adulescentum.

O populares &c̄. Adulescens venereus miles cui bonū summū esse videt optato amore frui hac scæna describit̄. Estuans quippe naturali calore iuuenilis aīmus lucrū aspernat̄: & rē domesticā augere parū curat: cū indigentiā nondū sit exptus: venerē in primis sectat̄ & appetit. Vñ Hora. in arte poetica scribens ætatū mores & studia sic ait. Reddere qui voces iam scit puer: & pede certo Signat humū: gestit parib⁹ colludere: & irā Colligit & ponit: temere mutat̄ in horas. Imberbis iuuenis tandē custode remoto Gaudet equis canibusq; & aprici gramine campi. Cæreus in vitiū flecti: monitorib⁹ asp. Vtiliū tard⁹ ꝓuisor: ꝓdigus eris. Hæc ætatum studia & mores erudite copioseq; describit Arist. li. v. rheto. ad theodec. An mei patris festiuitatē. i. hilaritatē in mea re vxoria: & facilitatē. i. animū ꝓpensum ad id quod videbat me cupere.

PAVLVS.

Hic cito interuenit Phædria vtpote q̄ domi erat & audierat quæ gesta erāt apud Thaidē ex relatione Parmenonis. Deinde laus Thaidis continet̄: tum militis interuentus: qui Daui opera & blandimentis in riualem accipit̄ a Phædria Demū fabulæ iucundus finis imponitur.

PHAEDRIA CHAEREA TRASO GNATO

Eiusdem rationis.

Præ nimia admiratiōe eorū q̄ audierat erumpit

d I vestram fidem: incredibilia (Pręsto adest. Par.
Parmeno modo quæ narrauit: sed vbi est frater? Ch.

Gaudeo. Ch. Satis credo: nihil est Thaide tua dignius
Quod ametur: ita nostrę omni est fautrix familię. Ph.
Mihi illã laudas? Tr. Perij: quãto minus spei est: tãto magis amo.
Obsecro Gnato in te spes est. Gn. Quid vis faciã? Tr. Perfice hoc
Pręcibus: precio: vt hęreã in parte aliqua tandẽ apud Thaidẽ. G.
Difficile est. Thr. Si quid collibuit: noui te: hoc si effeceris
Quod vis donũ & premiũ a me optato: id optatum feres. Gn.
Ita ne? Thr. Sic erit. G. Si efficio hoc: postulo vt mihi tua domus
Te presente: absente pateat: inuocato vt sit locus
Semp. T. Do fidẽ ita facturũ. G. Accĩgar. P. Quẽ ego hic audio?
O Thraso. Ch. Saluete. Ph. Tu fortasse quę facta hic sint nescis?
Scio. Ph. Cur ergo in his te ego cõspicor regionib⁹? Thr. (Thr.
Vobis fretus. Ph. Scis q̃ fretus? miles edico tibi:
Si te in platea offendero hac post vnq̃: nihil qd' dicas mihi
Aliũ quęrebã: iter hac habui: peristi. Gn. Eia haud sic decet. Ph.
Dictum est. Gn. Nõ cognosco vestrũ tã sup̱bum. Ph. Sic erit. G.
Prius audite paucis: quod cum dixero si placuerit
Facitote. Ph. Audiamus. G. Tu cõcede paululũ istuc Thraso.
Principio ego vos credere ambos hoc mibi vehemẽter velim:
Me huius quicqd facio: id facere maxime causa mea:
Verum si idem vobis ꝓdest: vos nõ facere inscitiast. Ph.
Quid id est? Gn. Militẽ riualẽ ego recipiendũ censeo. Ph. hem
Recipiendũ? G. Cogita mõ: tu hercle cũ illa Phædria
Et libenter viuis: etenim bene libenter victitas.
Et qd' des paululum est: & necesse est multũ accipere Thaidẽ:
Vt tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo.
Ad omnia hęc magis oportunus: nec magis ex vsu tuo
Nemo est: principio & habet qd' det: & dat nemo largius.

in hmõi ad eos exclamationem.
Laus thaidis a Chærea.
Insuauissim⁹ amor ẽ quo frui nõ licet.
Donũ pasito cõsẽtaneũ
Sup̱be ac minaciter ꝓnuncianda.
Edico tibi. cõtumeliose: & proprie.
Eia corrigentis est.
Insinuatio.
Insinuãdi p̃cepta seruat.
In scitia .i. ignorantia.
Artificiose sil' intulit quicqd difficili ꝑ suasu videbat.
Persuasiones varie ab vtili

Fatui. verbis & dictꝫ: insulsi corde et animo: tardi corpe & mente.
Accipit. i. pascit: inuitat.
Recte facitis. grãꝝ actio ẽ
Velut Sisyphus apud inferos.
Ostẽdit fidẽ amicitiæ parasiticæ.
Isti. dialogianã ad vtrũq; spectat.
Ironia. Iactãtia militis.
Assentatio gnatonica.

Fatuus est: insulsus: tardus: stertit noctesq; & dies.
Neq; istũ metuas ne amet mulier: facile pellas vbi velis. Ph.
Quid agimus? Gn. Preterea hoc etiã quod vel primũ puto.
Accipit hominẽ nemo melius prorsus: neq; prolixius. Ph.
Mirũ ni illuc hoĩe quoquo pacto opust. Ch. Idẽ arbitror. Gn.
Recte facitis: vnũ etiã hoc vos oro: vt me in vestrum gregem
Recipiatis: satis diu hoc iam saxum vorso. Ph. Recipimus. Ch.
Ac libenter. Gn. Et ago ꝓ isto Phædria: & tu Chęrea
Hunc comedendũ & deridendũ vobis ꝓpino. Ch. Placet. Ph.
Dignus ẽ. Gna. Thraso vbi vis accede. Thr. obsecro te q̃d agim⁹?
Quid? isti te ignorabãt: postq̃ eis mores ostẽdi tuos: (Gna.
Et collaudaui secundũ facta & virtutes tuas:
Impetraui. Thr. Bene fecisti: gratiã habeo maximã.
Nunq̃ etiã fui vsq̃ quin me omnes amarent plurimũ. Gna.
Dixin ego in hoc esse vobis Atticam eloquentiã? Ph.
Nihil pręter ꝓmissum est: ite hac: vos valete: & PLAVDITE.

PET. M.

Fatuus
Insulsus
Tardus

Dij vestram fidem &c̃. Hominẽ stultum ac pœnitus nullius cõsilij ab his derideri quoꝝ assentationib⁹ bibulas prebet aures: & cõtemni atq; bonis spoliari: docet hæc scæna. Et dat nemo largius: fatuus est. i. insipidus & sine aliquo cõdimento ciuilitatis. Insulsus. i. mouens fastidium suis ineptijs. Tardus. i. crassioris ingenij & ebetioris: somniculosus & nullius solertiæ.

Satis diu iam hoc saxum vorso. i. laboraui: vt Sisyphus apud inferos voluendo hunc hominẽ: qui est tanq̃ truncus & saxum.

Finis Eunuchi.

Menandri

i N militiã ꝓficiſci. Hæc fabula Menandri græca: quæ facta a Terẽtio latina nomẽ idẽ obtinuit: ne græci nois euphoniã ꝓderet. Qđ græca. Terẽtius minus laudis exiſtimaret ꝓpria ſcribere q̃ꝫ græca trãſferre. Nomẽ habet a ſene ſeipm excruciante ob filij abſentiã: quẽ amã tẽ duritia ſua in militiã ꝓficiſci cõpulerat. Heautontimorumenos latine ſeipſum excrucians interpretat. Illud aĩaduertendũ: oẽs Terẽtianas fabulas ex vtroq; gñe mixtas præter hanc. Nã comœdiæ aut motorie ſunt: aut ſtatariæ: aut mixtæ. Motoriæ turbulentæ: ſtatariæ q̃tiores: mixtæ ex vtroq; actu cõſiſtentes. In hac quæ plurimũ delectat & actu & ſtilo: primæ ꝑtes ſũt Menedemi & Chremetis. Secundæ Cliniæ et Clitiphonis. Tertiæ Syri. & ſic deinceps. Hæc etiã vt cæteræ q̃nq; actus habet: Prologũ concitatũ. Nã et ſe purgat: & in lædendis aduerſarijs eſt occupatus. Argumẽtum quoq; nõ ſimplicis negocij hẽt: nec vni⁹ adoleſcentis: vt in Ecyra. ſed duor̃: vt in cæteris fabulis. In Primo actu agit̃ de cõiunctione ſenũ: videlicet Menedemi & Chremetis. ſimul & de amicitia & familiaritate adoleſcentũ: in q̃ Clitipho ardentiſſim⁹ oſtendit̃. Secũdus actus cõtinet quẽadmodũ adoleſcentes amicas receperint: ſimul & Syri callidi cõſiliũ. Tertius actus exprimit Syri fallaciã in Chremetẽ: vt Bacchidẽ credat Cliniæ eſſe amicã: & Antiphilam arraboni Bacchidi relictã eſſe putet ꝓ argẽto: quod anũ Corinthiã meretrici debere finxit. In quarto actu agit̃ de recognitiõe Antiphilæ: & de extorſiõe argẽti qđ Bacchidi Clitipho ꝓmiſerat. Quint⁹ actus cõtinet oĩm rer̃ cõuerſionẽ ad iucũdos exitus: patefacta cunctis cognitione geſtor̃. & quẽadmodũ Antiphilã vxorẽ Clinia duxerit: Clitipho vero dimiſſa Bacchide aliã acceperit.

Menandri Heautontimorumenos. i. ſeipſũ excrucians. Partes perſonarum. Duor̃ adoleſcentũ amores cõtinet. Primi actus contenta. Secundus Tertius Quartus Quintus

c Hremes grauidæ vxori olim interminat⁹ ſi puellã pareret nolle tolli. At illa clã anui Corinthiæ nutriendã dedit. Hanc adultã Clinia ĩuito prẽ amare cœpit: cui⁹ duritia & aſſiduis iurgijs in militiã ꝓficiſci cõpulſus eſt. Poſtea facti patrẽ Menedemũ adeo pœnituit vt oĩa venderet & agrũ emeret: in q̃ ſe exercer et excruciaret: vt ſic filij iniuriã vlciſceret. Paulop⁹ reuertit̃ Clinia. Et clã patre diuertit̃ apud Clitiphonẽ: q & ipſe amabat ſortiũ Bacchidẽ. Mittit accerſitũ cupitã Antiphilã Clinia: cũ q̃ & Bacchis vna venit Hãc adoleſcẽtes Cliniæ amicã ſimulãt Syri techn̄. Antiphila ad matrẽ deducit̃ cui⁹ occaſiõe Syr⁹ x. minas meretriculæ aufert a Chremete. Dehinc Antiphila Clitiphonis ſoror repitur: et Cliniæ in vxorem dat̃. Chremes Bacchidẽ a Clitiphone amari animaduertit: iraſcitur: minatur: ſed & Menedemo ahdortante filio ignoſcit: & illam dat coniugem.

Clitipho Bacchidem: Clinia Antiphilã amabat.

Interlocutores.

Chremes ſenex	Menedemus ſenex
Clinia adoleſcens	Clitipho adoleſcens
Syrus ſeruus	Dromo ſeruus
Soſtrata matrona	Nutrix
Bacchis meretrix	Phrigia ancilla
Antiphila meretrix	

HEAVTONTIMORVMENOS

GRAECA EST MENANDRI. ACTA LVDIS MEGALENSIBVS. L. CORNELIO LENTVLO. L. VALERIO FLACCO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS: DEINDE DVABVS DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIA. C. CORNELIO. M. IVVENIO COSS.

C. SVPLICI APPOLLINARIS PERIOCHA. Trimetri.

N militiam proficiſci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam cõpulit durus pater.
i Animiq; ſeſe augebat facti pœnitens.
Mox vt reuerſus eſt: clam patre diuortitur
Ad Clitiphonẽ: is amabat ſcortum Bacchidẽ.
Cum accerſiret cupitam Antiphilam:
Vt eius Bacchis venit amica: ac ſeruolæ
Habitum gerens Antiphila: factum id quo patrem
Suum celaret clitipho. hic technis Syri:
Decem minas meretriculę aufert a ſene.
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Cliniam: aliam Clitipho vxorem accipit.

PAVLVS. Hic ſequẽs plogus cõcitatꝰ eſt. nã & ſe purgat iterꝫ de obiectis: & aduerſariũ acrit̃ terret. Actor q̃q; ipe ex ſuo cõmodo cur hãc comœdiæ actionẽ ſuſceperit cauſas affert: varijs etiã modis ſpectatorũq; beniuolentiã & attẽtionẽ captat.

PROLOGVS Trimetri omnes.

Seni ſ. Calliopio. Ecirã & Phormionẽ ex apollodoro tranſtulit: reliquas a Menãdro

E cui ſit veſtrum mirum: cur partis ſeni
n Poeta dederit: quę ſunt aduleſcentium.
Id primũ dicam: deinde quod veni eloquar.
Ex integra græca: integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumeonn.

Duplex quę ex argumento facta est simplici:
Nouam esse ostendi:& quę esset,nũc qui scripserit:
Et cuia græca sit:ni partem maximam
Existimarem scire vestrum id dicerem.
Nunc quãobrem has partis didicerim paucis dabo.
Oratorem voluit esse me:non Prologum.
Vestrum iudicium fecit:me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit a facundia:
Quantum ille potuit cogitare commode.
Qui orationem hanc scripsit:quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerint maleuoli:
Multas contaminasse græcas:dum facit
Paucas latinas:factum hic esse id non negat:
Neq; se id pigere:& deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum:quo exemplo sibi
Licere id facere quod illi fecerunt putat.
Tum quod maleuolus vetus poeta dictitat:
Repente ad studium:hunc se applicasse musicum
Amicum ingenio frętum haud natura sua.
Arbitriũ vestrum:vestra existimatio
Valebit.Quãobrem omnes vos oratos volo:
Ne plus iniquum possit q̃ ęquom oratio.
Facite æqui sitis:date crescendi copiam
Nouarum:qui spectandi faciunt copiam
Sine vitijs:ne ille,p se dictum existumet:
Qui nuper fecit seruo currenti in via
Decesse populum:cur insano seruiat:
De illius peccatis plura dicet:cum dabit
Alias nouas:nisi finem maledictis facit.
Adeste ęquo animo:date potestatem mihi

Cuia.Archaismos.

Attẽde ornatũ: ꝓlogi est narrare fabule argumẽtũ

Cõmẽdatio a ꝑsona actoꝛ et poetæ qđ emuli vitio dãt id laudi sibi ducit.

Autumat.i. opinat:cẽset.

Maliuolus a natura:vet⁹ a tpe:poeta a signo æmulationis.

Ab honesto & iusto.

Vitium L. Lauinij.

Minatur maledico.

Statariã. s. comœdiam. Variæ comediarꝝ ꝑsonæ

Statariam agere vt liceat per silentium.
Ne semper seruos currens: iratus senex:
Edax parasitus: sycophanta autẽ impudens:
Auarus leno: adsidue agendi sint mihi:
Clamore sumno: cum labore maximo.

Paronomasia: capit beniuolentiã a cõmendatione stili.

Mea causa causam hanc iustam esse animũ inducite.
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc nouas qui scribunt nihil parcunt seni:
Si qua laboriosa est: ad me curritur:
Sin lenis est: ad alium defertur gregem.

Cõmendatio a ꝑsona ꝓpria.

In hac est pura oratio: experimini
In vtranq; partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam auare pretium statui arti meę:
Et eum esse quęstum in animum induxi maximum:

Cõmodis plus est q̃ si dixisset voluptatibus.

Quam maxume seruire vestris commodis.
Exemplum statuite in me: vt adulescentuli
Vobis placere studeant: potiusq̃ sibi.

PET. M. Ne cui vestrum &c̃. Hæc oratio quæ legem ꝓlogi nõ seruat in Luciũ Lauiniũ stringit aculeos: docet auditores: Terẽtio beniuolentiam parat: & obiecta diluens vtitur statu absoluto. Id petens qd' honestũ habeť in primis & ciuili disciplinæ conducit: quæ ingenia ꝑ cõmuni vtilitate meruit & fouet. Non ꝓlogum. Prologiũ diciť principiũ & ꝓloquiũ. Vnde Paccuui⁹. Exanimasti me ꝓlogio tuo. Repente ad stud. ũ se applicat: studiũ musicũ & poeticũ & numerosum. Mihi statariã agere &c̃. Stataria comœdia diciť quæ non habet magnos & vehementes motus: vt hæc est: in qua Menedemus se cruciat ob filij absentiã. In hac est pura oratio. i. non æstuans affectib⁹: sed tranquilla: vt decet senes. Si nunq̃ auare p̃cium statui. A ꝑsona sua & officio spectatorꝝ animos emereť. Exemplũ statuite in me. i. erga me id agatis quod adulescẽtum animos ad vestrã oblectationẽ vtilitatẽq; accendat

Prologium

Stataria comœdia.

PAVLVS: In sequenti scæna iusta argumenti pars aperiť per Menedemũ: quẽ sese exerciantẽ in agro ob discessum filij Chremes cõsolando alloquiť: sedulo causas inqrens cur se tam ꝑdite die noctuq; p̃ graui rastro fodiendo excruciet. Inde ꝑmolesto animo conqueriť pater de iniuria a se citra rationẽ filio illata. Hic etiã

bene ex arte comica senex opitulatur: inducitur: q ex alteri⁹ tristitia (vt verũ ami cum decet) mirũ in modũ cõmouetur

ACTVS PRIMVS

CHREMES MENEDEMVS SENES

Trimetri & Septenarius vnus Dimeter Brachicatalecticus.

Vanquã hęc inter nos nuper notitia admodũ est.
q Inde adeo q d' agrũ in proximo hic mercatus es:
Nec rei fere sane amplius quicq̃ fuit.
Tamen vel virtus tua me: vel vicinitas
(Quod ego in propinqua parte amicitię puto)
Facit: vt te audacter moneam: & familiariter:
Quod mihi videre pręter ætatem tuam
Facere: & pręter q̃ res te adhortatur tua.
Nam proh deum atq; hominũ fidem: quid vis tibi?
Aut quid quęris? Annos sexaginta natus es:
Aut plus eo: vt conicio: agrum in his regionibus
Meliorem: neq; pretij maioris nemo habet.
Seruos compluris: proinde quasi nemo siet:
Ita attente tute illorum officia fungere.
Nunc̃ tam mane egredior: nec̃ tam vesperi
Domum reuertor: quin te in fundo conspicer
Fodere aut arare: aut aliquid ferre: denic̃
Nullum remittis tempus: neq; te respicis.
Hęc non voluptati esse: satis certe scio.
At em̃ dices: me quantũ hic fiat operis pœnitet:
Quod in opere faciundo operę consumis tuę.
Si sumas in illis exercendis plus agas. Me.
Chreme tantum ne ab re tuast ocij tibi:

Hæc amborũ senũ cõiũctio: & familiaritas multũ accõmodata seqntibus reb⁹ censetur.

Exclamatio corripientis. Ab incõgruente ætate.

Offi. fungere Archaismos
Nimia senis inquietudo.

Obiectio tacita. perpolita loquutio. Dictũ in curiosos rerum alienarum

Aliena vt cures: ea nihil quæ ad te attinent: Ch.
Homo sum: humani a me nihil alienum puto.
Vel me manere hoc: vel percontari puta.
Rectū est. i. officiosū est. Rectum est ego vt faciam: non vt deterream. Me.
Peculiaris sermo. Mihi sic est vsus: tibi vt facto opust face. Ch.
Nollē. s. me cruciare laborando. An cuiquam est vsus homini se vt cruciet? Me. Mihi. Ch.
Si quid laboris est: nollem. sed quid istuc mali est?
Heu. est vsus dolentis est. Quęso quid de te tantum meruisti? Me. Eheu. Ch.
His tāb⁹ rebus adhibitis nihil p̄terea in amicitia requirendum. Ne lachruma: atq; istuc quicquid est fac me vt sciam.
Ne retice: ne verere: crede inquam mihi:
Aut consolando: aut consilio: aut re iuuero. Me.
Scire hoc ius. Ch. hac equidem causa qua dixi tibi. Me.
Dicetur. Ch. Istos rastros interea tamen
Depone: ne labora. Me. Minime. Ch. Quam rem agis? Me.
Sine me: vacuum tempus ne quod dem mihi
Aposiopos. Laboris. Ch. Non sinam inq̄t. Me. Ah: non ęquom facis. Ch.
Hui: exclamatio cū admiratione & cōmiseratiōe Hui: tam grauis hos quęso? Me. Sic meritum st meum. Ch.
Nunc loquere. Me. Filium vnicum adulescentulum
Habeo: at quod dixi habere me? immo habui Chreme.
Narratio. Nunc habeam: nec ne incertum st. Ch. Quid ita istuc? Me. Scies.
Est e Corintho hic aduena anus paupercula.
Perdite. i. misere. Eius filiam ille amare cœpit perdite:
Propeiam vt pro vxore haberet: hæc clam me omnia.
Vbi rem resciui: cœpi non humanitus:
Neq; vt animum decuit ęgrotum adulescentuli
Tractare: sed vi & via peruolgata patrum.
Accusationē suā refert. Cottidie accusabam: hem tibi ne hæc diutius
Licere speras facere me viuo patre?
Amicam vt habeas propeiam vxoris loco?
Erras si id credis: & me ignoras Clinia.

Ego te meum esse dici tantisper volo:
Dum quod te dignumst facies. sed si id non facis:
Ego quod me in te sit facere dignum inuenero.
Nulla adeo ex re istuc fit: nisi ex nimio ocio.
Ego istuc ætatis non amori operam dabam.
Sed in Asiam hinc abij propter pauperiem:
Atq; ibi simul rem: & gloriam armis belli repperi.
Postremo adeo res redit: adulescentulus
Sępe eadem & grauiter audiendo victus est.
Putauit me ætate & sapientia
Plus scire & prouidere: q̃ se ipsum sibi.
In Asiam ad regem militatum abijt Chreme. Ch.
Quid ais? Me. Clam me profectus: mensis tris abest. Ch.
Ambo accusandi: sed si illud incœptum tamen
Animi est pudentis signum: & non instrenui. Me.
Vbi comperi ex his qui ei fuere conscij:
Domum reuortor mœstus: atq; animo fere
Perturbato: atq; incerto prę ægritudine.
Assido: accurrunt serui: soccos detrahunt.
Video alios festinare: lectos sternere:
Cœnam apparare: pro se quisq; sedulo
Faciebat: quo illam mihi enirent miseriam.
Vbi video hæc cœpi cogitare: hem tot mea
Solius soliciti sunt causa: vt me vnum expleant?
Ancille tot me vestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam? sed gnatum vnicom
Quem pariter vti his decuit: aut etiam amplius.
Quod illa ætas magis ad hęc vtenda idonea est.
Eum ego eieci hinc miserum iniusticia mea.
Malo quidem me dignum quouis deputem.

Tãtisper dũ .i. donec.

Amor ex ocio ꝓuenit.

Cum armis belli. sic hẽt ꝟa lectio qd' trimet' ĩdicat Cũ pondere ꝓnuncinada Oratio tota pathetica. i. referta affectibus.

Attende diligentẽ familiã

Soccus calceamenti genus q̊ comici vti solebant.

Appare est ad põpã ꝑare.

Pariter. i. sil'.

Iniusticiam suã culpat.

Si id faciã: nam vsq; dum ille vitã illam incolit
Inopem: carens patria ob meas iniurias:
Supplicium dabo. i. me puniã illius vice. Interea vsq; illi de me supplicium dabo.
Laborans: quęrens: parcens: illi seruiens.
Ita facio prorsus: nihil relinquo in ædibus:
Nec vas: nec vestimentum: conrasi omnia:
Ancillas: seruos: nisi eos qui opere rustico
Produce re: foras duce re scat: & pductores q̃ virgines ad quæstũ exponunt. Faciundo facile sumptum exerceant suum.
Omnis produxi ac vendidi: inscripsi ilico
Aedis mercede: quasi talenta ad quindecim
Coegi. agrum hunc mercatus sum: hic exerceo.
Decreui tantis per me minus iniuriæ
Miro affectu hæc pferenda. Chreme meo gnato facere: dum fiam miser:
Nec mihi fas esse vlla me voluptate hic frui:
Parti ceps. i. hæres. Nisi vbi ille huc saluos redierit meus particeps. Ch.
Liberos de vnico filio dixit. Ingenio te esse in liberos leni puto:
Et illum obsequentẽ si quis recte aut cõmode
Tractaret: verum neq; tu illum satis noueras:
Nec te ille. hoc ibi fit: vbi non vere viuitur.
Credere. i. cõmittere. Tu illum nunc̃ ostendisti quanti penderes:
Confessio. Nec tibi illest credere ausus quę est ęquum patri.
Spero & cõfido p credo ponuntur. Quod si esset factum: hęc nunc̃ euenissent tibi. Me.
Ita res est fateor: peccatũ a me maximum st. Ch.
Dionysia i. orgia seu bachanalia: q̃ festio quoq; anno celebrabantur. Menedeme: at porro recte spero illum tibi
Saluum affuturum esse hic confido propediem. Me.
Vtinã di ita faxint. Ch. Facient: sed nunc si cõmodum st:
Dionysia hic sunt: hodie apud me sis volo. Me.
Non possum. Ch. Cur non? quęso tandem aliquantulum
Nõ cõuenit. refellit rõnẽ cõmiseratio. Tibi parce: idem absens facere te hoc vult filius. Me.
Non conuenit qui illum ad laborem impulerim:

Nunc meipsum fugere. Ch. Siccine est sententia? Me.
Sic. Ch. Bene vale. Me. Et tu. Ch. Lachrumas excussit mihi.
Miseretq; me eius, sed vt diei tempus est:
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam
Ad cœnam vt veniat: ibo vt visam si domi est.
Nihil opus fuit monitore: iam dudum domi
Pręsto apud me esse aiunt: egomet conuiuas moror.
Ibo adeo hinc intro: sed quid crepuerunt fores?
Hinc a me quisnam egreditur? huc concessero.

Prouerbiũ in cœnipetas

Moror. i. detineo.

Quanq̃ &c̃. Illius patris affectus vehemẽs in vtrãq; partẽ qui ætatis rõnẽ habẽs adulescenti filio duras leges imponit: deinde paterno amore victus in cõtrariũ mutat̃: nec tenet mediũ in disciplina domestica q̃ hẽt delectũ rõni cõuenientẽ: hac scæna exprim̃t. Hominẽq; ab homĩe ea rõne qua hõ est nõ esse alienũ ostendit̃. Homo em̃ natus est: vt homini ꝓsit: si vult ꝟo humanitatꝫ noĩe censeri. Quapropter Cato apud Cice. li. iij. de finib⁹ sic ait. Ex hoc nascit̃: vt etiã cõis hoĩm inter hoĩes naturalis sit cõmendatio: vt opteat hoĩem ab hoĩe ob idip̃m ꝙ hõ sit nõ alienũ videri. Dices me quantũ hic opis fiat pœnitet Parũ id videt̃ qd̃ sit in ope rustico me cessante. Gell̃. li. xvi. loquẽs de ꝓpria ſcatione hui⁹ verbi pœnitet sic ait. Tametsi antiquiores verbo ip̃o alio quoq; mõ vsi sunt: & pœnitet ab eo qd̃ ẽ pœnæ penuria dixerunt. Homo sum. Sene. li. xv. epl̃aꝝ sic ait. Omne hoc qd̃ vides quo diuina atq; hũana cõclusa sunt vnũ est. Membra sum⁹ corporꝫ magni: natura nos cognatos edidit. Hac nobis amorẽ indidit mutuũ: & sociabiles fecit: illa æquũ iustũq; imposuit. ex illius institutiõe miseri⁹ est nocere q̃ lædi: ex illius imperio paratæ sunt iuuantis manus. Isti ꝟsus in pectore & in ore sint. Homo sum: nihil hũani a me alienũ puto: habeam⁹ in cõe ꝙ nati sumus. Dum fio miser. Cic. iij. tuscu. sic scribit. Quid ille Terẽ. ipse se puniẽs decernit vt miser sit. Nunqs igit̃ quicq̃ decernit inuitus. Malo se dignũ deputat nisi miser sit. Vides ergo opinionis esse non naturæ malum.

PET. M.

Pœnitet.

Homo

Hic Cliniæ qui ex Asia redierat ingens de amica sollicitudo exprimit̃. Accedit & sodalis opitulator Clitipho: qui aduentũ Cliniæ mira voluntate patri Chremeti narrat. Qui deinde filio suo Clitiphoni viuendi modũ Cliniæ exemplo: tam pulchre q̃ moraliter præscribit.

PAVLVS.

CLITIPHO ADVLESCENS CHREMES

Octonarij: & vnus Dimeter Brachicatalecticus.

Clinia accersitū miserat Antiphilam ob cui⁹ morā cruciat.

Nihil adhuc est qd' vereare Clinia: haud quaq; etiā cessāt:
Et illā sil' cum nuncio tibi hic ego affuturā hodie scio.
Proin tu solicitudinē istā falsam quæ te excruciat omit-
Qui cum loquitur filius: Clit. (tas. Ch.
Pater adest quē volui: adibo: pater opportune aduenis. Ch.
Quid est: Clit. hunc Menedemū nostin nostrum vicinū: Chr.
Probe. Clit. huic filium scis esse: Chr. Audiui in Asia. Clit. Non
est pater:
Apud nos ē. i. in domo nostra
Apud nos est. Chr. Quid ais: Clit. Aduenientem e naui egre-
dientem ilico.
Familiaris. & elegans locutio.
Adduxi ad cœnā: nā mihi magna cū eo iam inde vsq; a pueritia
Semper fuit familiaritas. Chr. Voluptatē magnā nuncias.
Nā inspera-tū gaudium maius esse solet.
Quā vellē Menedemū inuitatū: vt nobiscum esset hodie ampli⁹:
Vt hanc lętitiā nec opinanti primus ei obicerem domi:
Atq; etiā nunc tempus est. Clit. Caue faxis nō est opus pat'. Ch.
Quapropt': Clit. q̄a em̄ incertum st etiā q̄d se faciat: mō venit.
Clinia om̄ia timet.
Timet om̄ia: patris irā: & animū amicę se erga vt sit suę.
Eā misere amat: ppt' eā hęc turba atq; abitio euenit. Ch. scio. Cli.
Ad eā. s. accersendam Eclypsē.
Nunc seruolū ad eā in vrbē misit: & ego nostrū vna Syrum. Chr.
Quid narrat: Clit. Quid ille: se miserū esse. Chr. Miserum: quē
minus credere est.
Miser nō est cui hæc suppetunt.
Quid reliqui est: quin habeat quę quidē in hoie dicunt' bona:
Parentis: patriā incolumē: amicos: genus: cognatos: diuitias.
Externorū bonor⁹ fructus ab animo pendet.
Atque hęc perinde sunt: vt illius animus qui ea possidet.
Qui vti scit ei bona: illi qui nō vtitur recte mala. Clit.
Importun⁹ q̄si male gratiosus.
Immo ille fuit senex importunus semp: & nunc nihil magis
Vereor: q̄q; nequid in illum iratus plus satis faxit pater. Chr.
Ille ne: sed reprimā me: nā in metu esse hunc illi est vtile. Clit.
Hæc secum.
Quid tute tecū: Chr. Dicā: vt vt erat: mā sum tamē oportuit.
Fortasse aliquanto iniquior erat: propter eius lubidinem

Pateretur: nam quē ferret: si parentē non ferret suum?
Hunccine erat ęquom ex illius more: an illum ex huius viuere?
Et quod illum insimulat durum: id non est, nā parentum iniurię
Vniusmodi sunt ferme: paulo qui est homo tolerabilis:
Scortari crebro nolunt: nolunt crebro conuiuarier.
Prębent exigue sumptum: & ea sunt tamen ad virtutē omnia.
Verum vbi animus semel se cupiditate deuinxit mala:
Necesse est Clitipho consilia consequi consimilia. hoc
Scitumst periculum ex alijs facere: tibi quod ex vsu siet. Cli.
Ita credo. Ch. Ego ibo hinc intro: vt videam nobis q̄d cœnę siet.
Tu vt tempus est diei: vide sis ne quo hinc abeas longius.

Eclypsis. Callida senis a sollers inuentio. Ab æquo et honesto. A statu definitiuo. Egregiū ac ꝓbatū dictū. Prudens ex alijs ꝑiculis sibi facit. Vt ꝓ q̄ꝫdiu.

Nihil adhuc est qd' vereare Clinia. Suspitio amatoria & timor hac scæna describit: quæ mouet filios: vt parentū habeāt rōnem: & illis obsequant' q omī studio saluti filioꝝ consulunt & honestati. Capiendūq; ex alijs docet exemplū qd' ex vsu nostro siet. Vñ Horati⁹ in epl'is agens poetaꝝ ꝑtes sic canit. Recte facta refert oriētia tꝑa votis. Instruit exemplis. Mansū tñ opor. Mansum dicit' q̄si māsuetū: qm̄ oīa quæ fera sunt (inqt Noni⁹) manuū crebro tractu mitescūt Scitū est, i. preclaꝝ & doctrina plenū quæ cōfert vitæ degendæ cū decoro. PET. M. Mansum Scitum.

Solus hic Clitipho remāsit q̄ de patre cōquerit: vt mos est adulescentū. Hi em̄ paterna p̄cepta fere moleste ferūt: p̄sertim quū ab ore dehortant'. Apit quoq; cōditionē familiariū parentū. qui vbi aliquantulū plus iusto poti fuerint: sat incōsiderate tum filijs corā sua olim patrata facinora enumerant. PAVLVS.

CLITIPHO Tetrametri.

Vam iniqui sunt patres in omnes adulescentis iudices.
q Qui æquū esse censent: nos iam a pueris ilico nasci senes.
Neq; illarū affines esse rerum quas fert adulescentia.
Ex sua libidine moderant' nunc quę est: non quę olim fuit.
Mihi si vnquam filius erit: nę ille facillime vtetur patre.
Nam & cognoscendi & ignoscendi dabitur peccati locus.

Querimonia Clitiphonis aduersus patres. Nā q alias deliqt delinquētib⁹ facile parcet.

Petulãs fili⁹ patrꝫ p̃cepta cõtemnit.

Non vt meus: qui mihi ꝑ alium ostendit surã sententiã.
Perij̃: is mihi vbi adbibit plus paulo: sua quę narrat facinora.
Nunc ait: periculũ ex alijs facito tibi: qđ ex vsu siet.

Prouerbiũ ob audiẽtiã.

Astutus ne ille haud scit: quã mihi nũc surdo narret fabulã.
Magis nunc me amicę dicta stimulãt: da mihi atq; affer mihi.

Auariciam amicæ notat

Cui quid respondeã nihil habeo: neq; me quisq; est miserior.
Nam hic Clinia: & si is suarum rerum satagit: attamen

Satagit. i. anxius est.

Habet bene ac pudice eductam: & ignarã artis meretriciæ.

Procax. i. assi duo petens.

Meast potens: procax: magnifica: sumptuosa: nobilis.

Exaggeratõ

Tum qđ dem ei recteſt: nam nihil esse mihi religio est dicere.

Religio. i. metus.

Hoc ego mali nõ pridem inueni: neq; etiam dum scit pater.

PET. M. Quã iniqui &c̃. Censurã patemã adulescentulo voluptatib⁹ dedito molestã esse docet hæc scæna. Iuuenis em̃ cũ venereis facibus æstuat: & cũ perturbatione viuit: vitã frugalẽ declinat: nondũ exptus iudigentiã: q̃ mortales reddit industrios: & ideo surdis auribꝰ rationẽ audit monentẽ. Vñ si pseuerat fit inutilis & malus. Quapropt̃ in. i. moraliũ sic scribit Aristo. Illis iuuenib⁹ vtilẽ esse doctrinam de moribus & monitiones: qui suas appetitus rationi subijciunt & agunt cum ratione.

PAVLVS. Mire amantis sollicitudo in hac scæna exprimit. cui amicã expectanti hora dies: dies ẏo annus videt. Amor em̃ res est suspitionis plena. Clinia itaq; dilatione & mora Antiphilæ amicæ vehementer torquetur.

ACTVS SECVNDVS

CLINIA CLITIPHO Eiusdem rationis.

Pulchre amãtis exprimit affectus tũ q oĩa ĩ deteri⁹ suspicat.

Si mihi secũdę res de amore meo essent: iã dudũ scio
Venissẽt: sed vereor me absente ne mulier corrupta sit.
Cõcurrũt mꝝtę opiniones: quę mihi animũ exaugeant.

Variæ corruptiones suspitionis.

Locus: occasio: ætas: mater sub imperio cuius est mala:
Cui nihil iam pręter pręciũ dulcest. Clit. Clinia. Clin. hei misero mihi. Clit.

Hei dtõ iũgi aurheu actõ

Etiam caues ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens. Cli.

Faciã: sed nescio qd ꝓfecto mihi animus pręsagit mali. Clit. Mens p̃saga futuri.
Pergin istuc prius dijudicare: q̃ꝫ scis quid veri siet. Clin.
Si nihil mali esset: iam hic adesset. Clit. Iam aderunt. Cli. Quãdo istuc erit? Clit.
Non cogitas hinc lõgius abesse? & nosti mores mulierum. Sententia familiaris.
Dum moliuntur: dum comantur: annus est. Clin. O Clitipho Prouerbiũ d' cultu & mora mulierũ.
Timeo. Clit. Respira: eccũ Dromonẽ cũ Syro vna adsunt tibi.

Si mihi &c̃. Amantis amor quantumuis breuis impatiens hac scæna exprimitur. Estu nãqꝫ amoris fluctuans rei venereæ amator distrahit: & rationis normã despiciens id affectat qd' sibi ꝓposuit. Aristo. in mora. sic ait. Qd' si magnæ sint vehementesqꝫ cupiditates: rõnem quoqꝫ extrudunt atqꝫ eijciunt. quãobrem mediocres sint ipsæ & ꝑpaucæ ac rationi nõ aduersent' oꝑtet. Dum moliunt' dum comant' annus est. i. dũ se p̃parant mltiplici cultu ædificãt formã varijs reb⁹. Inde demoliri est destruere id qd' ædificatũ est. Comant'. i. ornãtur in capillis quos calamistro digerunt in cincinnos. PET. M. Demoliri comere.

Hæc scæna plena est timoris suspitionis: quib⁹ Clinia & Clitipho magnopere afficiunt': verũ Syrus vtriqꝫ succurrit: dispendio quoad põt suspitiones & formidinẽ. Is inter narrandũ pudicã Antiphilæ vitã & mores apit: quo ingenti Cliniã gaudio ꝑfundit: tamẽ Bacchidẽ Clitiphonis amicã mira cõfidentia ad cœnam patre quoqꝫ præsẽte adducit. hanc tñ fingit esse Cliniæ ita astute: vt & Clitiphoni gratificetur: & eius patrem minime offendat. PAVLVS.

SYRVS DROMO. S. CLINIA CLITIPHO. A.

Tetrametri: ac Trimetri: partim Legitimi: partim Septenarij: Trochaici.

In tu. Dro. Sic est. Sy. Verũ ĩterea dũ sermones cędim⁹ Serui hic ex abrupto tãq̃ꝫ ꝑgẽtes in icepto colloqo qd' vltro citroqꝫ interundũ conferebant.
a Ille sũt relictę. Clit. Mulier tibi adest: audin Clinia? Clin.
Ego v̄o audio: nũc demũ & video: et valeo Clitipho. Cli.
Minime mirum: adeo impeditę sunt: ancillarũ gregem
Ducunt secũ. Clin. Perij: vñ illę sunt ancillę? Clit. Men rogas? Sy.
Non oportuit relictas: portant quid rerũ. Clin. hei mihi. Sy. Quid rerꝫ ꝓ aliquas res.
Aurum: vestem: & vesperascit & non norunt viam.
Factum a nobis stulte est: abi dum tu Dromo illis obuiam

Propere: qd ſtas: Clin. Vę miſer o mihi: quãta de ſpe decidi. Clit.

Sufpicio Cliniæ.

Quid iſtuc: quę res te ſolicitat autẽ: Clin. Rogas quid ſiet:
Viden tu ancillas: aurum: veſtem: quã ego cum vna ancillula

Vah irridentis eſt.

Hic reliqui: vndẽ ea eſſe cẽſes: Clit. vah: nũc demũ intelligo. Sy.

Eclypſ.

Di boni q uid turbeſt: ædes noſtrę vix capient ſcio.
Quid comedent: qd ebibent: quid ſeni erit noſtro miſeriuſs.

Cliniæ exclamatio a amicam.

Sed video eccos quos volebã. C lin. O Iupiter vbi nam eſt fides:
Dum ego propter te errans patria careo demẽs: tu interea loci
Collocupletaſti te Antiphila: & me in his deſeruiſti malis.
Propr quã in sũma infamia ſum: & meo patri min? sũ obſequẽs.

Stomachoſe harum de vna tantũ at cq ea pſente. Videlicet & ſcilicet amari tudinẽ hẽnt.

Cuius nunc pudet me & miſeret: qui han: mores cantabat mihi:
Monuiſſe fruſtra: neq potuiſſe vnq ab hac me expellere:
Quod tamẽ nunc facia: tum cũ gratum mihi eſſe potuit nolui:
Nemo eſt miſerior me. Sy. hic de noſtris ỹbis errat videlicet:

Pulchra loquutio.

Quę hic ſumus loquuti. Clinia aliter tuum amorẽ atq eſt accipis
Nam & vitaſt eadẽ: & animus te erga idem ac fuit.
Quantum ex ipſa re coniecturam fecimus. Clin.
Quid eſt obſecro: nam mihi nunc nihil rerum omniumſt

Huius rerũ. Archaiſmos .i. vetuſtas.

Quod malim cq me hoc falſo ſuſpicarier. Sy.
Hoc primum vt ne quid huius rerum ignores: anus

Alteræ pro alteri.

Quę eſt dicta mater eſſe ei ante hac non fuit.
Ea obijt mortem: hoc ipſa in itinere alterę

Sic incipit multa pudicitiæ ſigna narraturus

Dum narrat forte audiui. Clit. Quę nam eſt altera: Sy.
Mane hoc quod cœpi primum enarrẽ o Clitipho:

Polita breui/

Poſt iſtuc veniã. Clit. Propera. Sy. Iam primum omnium

Vehemẽs pudicitiæ cõiectura

Vbi ventum ad ædis eſt: Dromo pulſat fores:
Anus quedam prodit. hęc vbi aperuit hoſtium

Cultus & victus familiaris vitam indicant.

Continuo hic ſe coniecit intro: ego conſequor.
Anus foribus obdit peſſulum: ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit (aut nuſquam alibi) Clinia

Quo studio vitam suam te absente exegerit:
Vbi de improuiso est interuentum mulieri.
Nam ea res redit tum existimandi copiam:
Cottidianę vitæ consuetudinem:
Quę cuiusq; ingenium vt sit declarat maxume.
Texentem telam studiose ipsam offendimus:
Mediocriter vestitam veste lugubri:
Eius anuis causa opinor quę erat mortua:
Sine auro tum ornatam: vti quę ornantur sibi:
Nulla mala re expolitam muliebri.
Capillus pexus: prolixus: circum caput
Reiectus negligenter: pax. Clin. Syre mi obsecro
Ne me in leticiam frustra conicias. Sy. Anus
Subtegmen nebat: preter ea vna ancilla erat.
Ea texebat vna pannis obsita:
Neglecta: immunda illuuie. Clit. Si hęc sunt Clinia
Vera: ita vti credo quis te est fortunatior:
Sin hanc quam dicit sordidatam & sordidam:
Magnũ hoc quoq; signum st: dominã esse extra noxiam:
Cum eius tam negliguntur internuncij.
Nam disciplina est eisdem munerarier
Ancillas primum ad dominas qui affectant viam. Clin.
Perge obsecro te: & caue ne falsam gratiam
Studeas inire. quid ait vbi me nominas: Sy.
Vbi dicimus rediisse te: & rogare vti
Veniret ad te mulier: telam deserit.
Continuo: & lachrymis opplet os totum sibi.
Vt facile scires desiderio id fieri tuo. Clin.
Pręgaudio (ita me di ament) vbi sim nescio.
Ita timui. Cliti. At ego nihil esse sciebam Clinia.

Pax admirãtis. Subtegmẽ filiũ i stamine currẽs.

Sordicies puditiæ signũ

Preceptum amatorium. Affectant. i. parant.

Ex nimio gaudio lachrymatur. Gaudij vehementia.

Agedum vicissim Syre: dic quę illaſt altera. Sy.
Adducimus tuã Bacchidem. Clit. hem quid Bacchidem?
Vide ſerui audaciam te merariam. Eho: ſceleſte quo illã adducis? Sy. Quo ego illã? ad nos ſcilicet.
Snia gnãlis. Ad patrẽ ne? Sy. ad eũ ipm. Clit. O hois impudentẽ (Cli.
Periculo Cli tiphonis. Audaciam. Sy. heus non fit ſine periclo facinus magnum & memorabile. Clit.
Syrus laudẽ quærit. Hoc vide in mea vita tu tibi laudem is quęſitum ſcelus?
Vbi ſi paululũ modo quid te fugerit ego perierim.
Quid illo facias? Sy. at enim. Clit. Quid enim? Sy. Si ſinas dicam. Cli. Sine. Clit.
Oratio imp fecta ob Cli. interruptionem. Sino. Sy. Ita res eſt: hęc nũe q̃ſi cũ. Clit. quas malũ ambages mihi
Narrare occipit? Cli. Syre verũ hic dicit: mitte iſta: ad rẽ redi. Sy.
Enimuero reticere nequeo: multis modis iniurius
Iniurius Ironicos. Clitipho eſt: neq; ferri potis eſt. Cli. audiendũ hercle eſt: tace.
Vis amare: vis potiri: vis quid des illi effici.
Tuum eſſe in potiundo periclũ nõ vis: haud ſtulte ſapis.
Illis. Inuidioſe de vna tm loquitur. Siquidẽ id ſapere eſt: velle te id qd nõ poteſt cõtingere.
Aut hęc cũ illis ſunt habenda: aut illa cũ his amittẽda ſunt.
Conditionũ .i. optionem. Harum duarum conditionũ nunc vtram malis vide:
Et ſi conſiliũ quod cœpi rectum eſſe & tutum ſcio.
Copia eſt. i. facultas. Nam apud patrẽ tua amica: tecum ſine metu vt ſit copiaſt.
Tum qd illi argentũ es pollicitus: eadẽ hac inueniã via.
Repetitio cũ ſtomacho. Quod vt efficerẽ orando ſurdas iam auris reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? Cli. Siquidem hoc fit. Sy. Siquidem experiundo ſcies. Clit.
Age hortãt; Ironicos Age age: cedo iſtuc tuũ conſiliũ quid id eſt? Sy. aſſimulabimus
Hæc ſ. Antiphila. Tuã amicã huius eſſe. Cli. Pulchre: cedo quid hic faciet ſua?
Matrem. ſ. ſoſtratam An ea quoq; dicet huius? ſi vna hęc dedecori eſt parum? Sy.
Immo ad tuã matrẽ deducet. Cli. qd eo? Sy. longũ eſt Clitipho:
Si tibi narrẽ: quãobrem id facia vera cauſa eſt. Cli. Fabulę:

Nihil satis firmi video: quãobrẽ accipe hũc mihi expediat metũ. Accipere p subire.
Mane: habeo aliud: si istuc metuis qd' ambo cõfiteamini (Sy. Stultus amator irridenti credit.
Sine periclo esse. Clin. huiusmodi obsecro aliqd repperi. Sy. Ma/
Ibo obuiã hinc: dicam vt reuortant' domũ. Clit. hem: (xime.
Quid dixti? Sy. Ademptum tibi iam faxo oẽm metum:
In aurem vtramuis ociose vt dormias. Cliti.
Quid ago nunc? Sy. Tu ne? qd' bonist. Clit. Syre dic modo Facetũ ac lepidũ dictũ.
Verum. Sy. Age modo hodie sero ac ne quicq̃ voles. Clin.
Datur modo fruare dum licet: nam nescias
Eius sit potestas posthac an nunq̃ tibi. Clit.
Syre inq̃. Sy. Perge porro: tamen istuc ago. Clit. Snia amatoris aristippica.
Verũ hercle istuc est. Syre: Syre inquã: heus heus heus Syre. Sy. Estuat mag. ob Syri discessum.
Concaluit: quid vis? Clit. Redi redi. Sy. Adsum: dic quid est?
Iam hoc quoq̃ negabis tibi placere. Clit. Immo Syre: Inconstantiã Cliti. notat.
Et me: & meum amorem: & famã permitto tibi. Attẽde amãtis ve cordiã qui famã seruo cõmittit
Tu es iudex: ne quid accusandus sis vide. Sy.
Ridiculum est istuc me admonere Clitipho:
Quasi istic minor mea res agatur: q̃ tua.
Hic si quid nobis forte aduersi euenerit:
Tibi erunt parata verba: huic homini verbera. verba s. obiurgatoria.
Quapropter neutiq̃ hęc res neglectumst mihi. Vide ornatũ
Sed istum exora: vt suam esse dissimulet. Clin. Scilicet
Facturum me esse: in eum iam res dedit locum:
Vt sit necesse. Clit. Merito te amo Clinia. Clin.
Verum illa ne quid titubet. Sy. Perdoctast probe. Clin.
At hoc demiror qui tam facile potueris Titubet. i. vacillet.
Persuadere illi: quę solet quos spernere. Sy.
In tempore ad eam veni: quod rerum omniumst Quos. s. amatores.
Primum: nam miserum quendã offendi militem:

Arte.s.mere-tricia. Eius noctem orantem, hęc arte tractabat virum:
Vt illius animum cupidum inopia incenderet:
Eademq; vt esset apud te ob hoc q̄ gratissima st.

Adhortatio Sed heus tu vide sis: ne quid imprudens ruas.
Patrem nosti ad has res q̄ sit perspicax.

Incōtinentiā ac petulātiā. Ego te autem noui q̄ esse soleas impotens:

Clit. notat. Inuersa verba: euersas ceruices tuas.

Vide sis: vultuose pnunciandum. Gemitus: screatus: tussis: risus abstine. Clit.
Laudabis. Sy. Vide sis. Clit. Tutemet mirabere. Sy.

Impatientia amantis ostēditur. Sed q̄ cito sunt consecuturę mulieres? Clit.
Vbi sunt? cur retines? Sy. Iam nunc hęc non est tua. Clit.

Apoſiopoſ. Scio apud patrē: at nunc interim. Sy. Nihilo magis. Clit.
Sine. Sy. Non sinā inq̄. Clit. Quęso paulisper. Sy. Veto. Clit.
Saltem salutare. Sy. Abeas si sapis. Clit. Eo

Fœlicē: quia cum amica manebit. Quid istic? Sy. Manebit. Clit. O hōiem fœlicem. Sy. Ambula.

PET.M. Ain tu. &c̄. Facilē amantis suspitionē & varios affectus habet hæc scæna. Quos leuis excitat cōiectura in his quor̄ animo solicito est & pendet. Sineq; periculo non fieri magnū facinus ac memoria dignū: ostendēs ingeniū adulescentū. sed cōpede venerea ligatū vilissimi serui cui? lenocinio vtī seruū fieri docet. qd̄ turpe est illis pīsertim quor̄ natales clari habent̄: & talē fortunam nacti sūt vt ad imperandū nō ad seruiendū nati videant̄. Cice. in paradoxa sic scribit. Libertas. Libertas est potestas viuendi vt velis. quis igit̄ viuit vt vult: nisi q recta sequitur: qui gaudet officio cui viuendi via cōsiderata atq; puisa: qui legib⁹ quidē nō pter metū paret. qui nihil dicit: nihil facit: nihil cogitat denicq; nisi libēter ac libere. Cuius omia cōsilia resq; omes quas gerit ab ipso pficiscunt̄: eodēq; referuntur. Nec est vlla res q̄ apud ipsum polleat q̄ volūtas atq; iudiciū. Igit̄ oēs improbi serui inquit. Hoiem cui mulier imperat: & nihil imperāti negare pōt: nō modo seruū: sed nequissimū seruū: etiā si in amplissima familia natus sit appellādū Pax puto. Capillus passus &c̄. Pax. i. tantūmodo. Priscia. sic ait. Pax est græcū cū tantūmodo fcat. Non sine periculo sit facinus magnū & memorabile. Xerxes apud Herodotū. li. vij. sic ait. Magna negocia magnis cū piculis fiunt.

PAVLVS. In hac sequenti scæna meretricū cōditionem exprimit: qd̄ nō potuit cōpetētius exequi: q̄ per Bacchidem: quæ nomini meretriceo imprimis fauet. Et quū alibi quoq; reprehendantur: nihil aliud ex adulescentū amore quærere q̄ pecu-

nia extorsionē: hic etiā iucunda amantiū cōgressio a poeta ſcāter exprimit.

BACCHIS ANTIPHILA CLINIA SYRVS

Tetrametri.

Depol te mea Antiphila laudo: & fortunatā iudico.
Id cū ſtuduiſti iſti forme mores vt cōſimiles forent.
Minimeq; (ita me di amēt) miror: ſi te ſibi quiſq; expetit.
Nam mihi quale ingenium haberes: fuit indicio oratio.
Et cū egomet nunc mecum in animo vitā tuā conſidero:
Omniūq; adeo voſtrarum volgus que ab ſe ſegregant:
Et vos eſſe iſtiuſmodi: & nos nō eſſe haud mirabileſt.
Nam expedit bonas eſſe vobis: nos q̄bus cū res eſt nō ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra: nos amatores colunt.
Hęc vbi immutata eſt: illi ſuū animū alio conferunt.
Niſi ꝓſpectum interea aliquid nobis eſt: deſerte viuimus.
Vobis cū vno ſimul vbi ætatem agere decretumſt viro:
Cuius mos maxime eſt cōſimilis voſtrū: hi ſe ad vos applicant.
Hoc beneficio vtriq; ab vtriſq; vero deuincimini.
Vt nunq̄ vlla amori veſtro incidere poſſit calamitas. An.
Neſcio alias: me ſcio quidē ſemper feciſſe ſedulo:
Vt ex illius cōmodo meum comparare cōmodum. Clin. Vah:
Ergo mea Antiphila tu nunc ſola reducem me in patriā facis.
Nā dum abs te abſum: oēs mihi labores fuere quos cœpi leues:
Pręt q̄ tui carendū qd' erat. Sy. Credo. Clin. Syre: vis ſuffero. Sy.
Hoccine me miſerum nō licere meo modo ingenio frui:
Immo vt patrē tuū vidi eſſe habitū diu: etiā duras dabit. Bac.
Quis nā hic aduleſcēs ē: q̄ intuet nos? An. ah: retine me obſecro.
Amabo: q̄d tibi ē? An. diſperij. Ba. Perij: miſera q̄d ſtupes (Ba.
Antiphila? An. Videon Cliniā: an nō? Bac. Quem vides? Clin.
Salue anime mi. An. O mi Clinia: ſalue. Clin. Vt vales? An.

Laus Antiphilæ tam a forma q̄ a moribus.

Oro de paucis vbis etiā dicitur.

Segregant. i. nō ꝓmiſcue quoſq; recipiunt.

Amatores formæ.

Laus a pudicitia.

Voſtrū pro vr̄is: cōmendatio a fide in virum.

Reducē. i. expericul' incolumem.

Archaiſmos tui carendū pro te.

Eclypſ.

Duras. ſ. partes: metaphoricos. Præ nimio gaudio cōſternatur.

Peculiaris locutio.

Saluum veniſſe gaudeo. Clin. Teneo ne te
Antiphila: maxime animo exoptata meo? Sy.
Ite intro: nam vos iam dudum expectat ſenex.

Edepol te mea &c. Tanti eſſe honeſtatē vt etiā ore meretriceo cōmendetur: docet hæc ſcæna. Quapropter Sene. ſic ſcribit. Adeo gratioſa eſt ỹtus vt inſitū ſit etiā malis ꝓbare meliora: & maximū habem⁹ hoc naturæ meritū ꝙ virt⁹ in oīm animos lumē ſuū mittit: etiā qui non ſequunt illum vident. Virtus inquit nō recipit ſordidū amatorē. Soluto ad illā ſū. veniendū eſt. Cice. ſic ſcribit in Lelio. Nihil eſt amabili⁹ ỹtute: nihil qd̄ mag; allíciat ad diligendū. qppe cū ꝓpt virtutē & ꝓbitatē eos etiā quos nū. ꝛ vidim⁹ quodāmodo diligamus.

PET. M. Virtutꝫ laus.

PAVLVS.

Veri amici officium a terentio ꝙ pulcherrime in hac ſcæna deſcribit. In qua ꝓfecto amicus amico gaudiꝫ inſperati maximo cū affectu & nunciū ſit & conſilium affert. Tum menedem⁹ filium ſuū licēter poſthac educare inſtituit: cui id magnope ob varias cauſas diſſuadet chremes. ſed quū illi Menedemus minus ea in re auſcultat: ſaltem hoc tandem perſuadet ne filio lenem nimis erga ipſum animum quoꝙ pacto prodat.

ACTVS TERTIVS

CHREMES. MENEDEMVS Tetrametri: ac Trimetri.

Ceſſo. i. tardo deſidioſus. Ceſſare defeſſus requeſcere dicit.

Verus amic⁹ tā dolore ꝙ gaudio amici afficitur.

Nā pares cū paribꝰ facile congruunt

Ceſſauit: hoc iam cur ceſſo pulſare hoſtium
I Vicini: primum ex me vt ſciat ſibi filium
Rediſſe: & ſi adoleſcentē hoc nolle intelligo.
Verum cum videā miſerum hunc tam excruciarier
Eius abitu: celem tam inſperatum gaudium:
Cum illi nihil periclí ex indicio ſiet:
Haud faciam: nam ꝙ potero adiutabo ſenem.
Item vt filium amico: atꝙ equalí ſuo
Video inſeruire & ſocium eſſe in negocijs.
Nos quoꝙ ſenes eſt equum ſenibus obſequi. Me.
Aut ego ꝓfecto ingenio egregie ad miſeriam

Vulgatū dictum.

Natus ſum: aut illud falſum ſt quod volgo audio
Dici: diem adimere ægritudinē hominibus.
Nam mihí quidem cottidie augeſcit magis

De filio ægritudo: & quanto diutius
Abest: magis cupio: tanto & magis desidero. Ch.
Sed ipsum foras egressum video: adibo: alloquar.
Menedeme salue: nuncium apporto tibi:
Cuius te maxime fieri participem cupis. Me.
Nunquid nam de gnato meo audisti Chreme? Ch.
Valet: atq; viuit. Me. Vbi nã est queso? Ch. Apud me domi. Me.
Meus gnatus? Ch. Sic est. Me. Venit? Ch. Certe. Me. Clinia
Meus venit? Ch. Dixi. Me. Eamus: duc me ad eum obsecro. Ch.
Non vult te scire se redisse: etiam & tuum
Conspectum fugitat propter peccatũ: tum hoc timet
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta siet. Me.
Non tu ei dixisti vt essem? Ch. Nõ. Me. Quãobrẽ Chreme? Ch.
Quia pessume istuc in te atq; in illum consulis:
Si te tam leni & victo esse animo ostenderis. Me.
Non possum: satis iam: satis pater durus fui. Ch. Ah
Vehemens in vtranq; partem Menedeme es nimis
Aut largitate nimia: aut parsimonia.
In eandem fraudẽ ex hac re atq; ex illa incides.
Primum olim potius: q̃ paterere filium
Commeare ad mulierculam: quę paululo
Tum erat contenta: cuicq; erant grata omnia.
Perterruisti hinc ea coacta ingratis
Post illa cœpit victum volgo quærere.
Nunc cum sine magno detrimento non potest
Haberi: quid vis dare cupis. nam vt tu scias:
Quã ea nunc instructa pulchre ad pernitiem siet:
Primum: iam ancillas secum adduxit plus decem
Oneratas veste atq; auro: satrapes si siet
Amator: nunq; sufferre eius sumptus queat.

Suspicio ex mira solicitudine. Histeron protheron.
Præ gaudio idem crebro reppetit.
Dixi post p̃ oroñẽ ponit̃
Verecũdia filij. Patris duritia.
Menedemi consilium arguit.
Prudens reprehensio.
Ingratis: archaismos .i. inuita.
Carpit nimiã largitatem senis.
Satrapes .i. p uincie p̃fect?
Arg. a maiori: q̃si di. oia cõsument.

Nedum tu possis. Me. Est ne ea intus? Ch. sit rogas?
Sensi: nam ei vnam cœnam atq; eius comitibus
Dedi: quod si iterum mihi sit danda: actum siet.
Pitissare est parce vinū tentādi gra degustare
Nam vt alia omittam: pitissando modo mihi
Quid vini assumpsit: sic dicens asperum
Pater hoc est: aliud lemus: sodes vide:
Serias. i. vasa fictilia.
Releui dolia omnia: omnes serias.
Omnes sollicitos habui: atq; hęc vna nox.
Quid te futurum censes: quem assidue exedent?
Ita me di amabunt: vt tuarum miserum est
Menedeme fortunarū. Me. Faciat quod libet.
Auxesis. nota summā patris indulgentiā affectūq;.
Sumat: consumat: perdat: decretum est pati:
Dum illum modo habeā mecum. Ch. si certum est tibi
Sic facere: id permagni referre arbitror:
Vt nescientem sentiat te id tibi dare. Me.
Ornatus
Quid faciam? Ch. Quid vis: potius q̄ quod cogitas?
Sanum chremetz cōsiliū. Eclypsis.
Per alium quemuis vt des: falli te sinas
Technis per seruulū: & si subsensit id quoq;
Serui fraudē comentant
Illos ibi esse: & id agere inter se clanculum.
Modus cōsilij p ornatū prouerbiū.
Syrus cum illo vestro consusurrat: conferunt
Consilia adulescentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est: q̄ illo minam.
Non nunc pecunia agitur: sed illud quo modo
Minimo periculo id demus adulescentulo.
Nam si semel tuum animū intellexerit:
Prius proditurum te tuam vitam: & prius
Pecuniam omnem: q̄ abs te amittas filium, hui:
Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris?
Adagiū p batissimū.
Tibi autem porro vt non sit suaue viuere.
Nam deteriores omnes sumus licentia.

Quodcunq; inciderit in mentem volet: neq; id
Putabit: prauum an rectum siet quod petet. Putabit. i. pē si habebit.
Tu reperire: & ipsum non poteris pati. Obiectio.
Dare denegaris: ibit ad illum ilico:
Quo maxime apud te se valere sentiet:
Abiturum se abs te esse ilico minabitur. Me.
Videre verum atq; ita vt res est dicere. Ch. Approbatio consilij.
Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis: Sermo comis.
Dum id quero: tibi qui filium restituerem. Me.
Cedo dexteram: porro te idem oro vt facias Chreme. Ch. Mos orātiū et cōfirmātiū
Paratus sum. Me. Scin quid nunc te facere volo? Ch. Affectus paternus.
Dic. Me. Quod sensisti illos me incipere fallere:
Id vt maturent facere: cupio illi dare
Quod volt: cupio ipsum iam videre. Ch. Operam dabo:
Syrus est prehendendus atq; adhortandus mihi. Cautela.
A me nescio quis exit: concede hinc domum: Argumentū prudentiæ chremetis.
Ne nos inter nos congruere sentiant.
Paululum negocij mihi obstat. Symus & crito
Vicini nostri hic ambigunt de finibus.
Me cœpere arbitrum: ibo ac dicam: vt dixeram:
Operam daturum me hodie non posse his dare:
Continuo hic adero. Me. Ita queso: di vostram fidem:
Itan comparatam esse hominū naturā omnium: Percelebris sententia.
Aliena melius vt videant: & iudicent
Quam sua, an eo fit: quia in re nostra: aut gaudio Ratio cur id contigit.
Sumus prepediti nimio: aut egritudine:
Hic mihi quanto nunc plus sapit: q̄ ego met mihi? Ch.
Dissolui me ocyus operam vt tibi darem. Verba redeūtis Chremetis

Lucessit &c. Affectus paternus nimis vehemens in vtrāq; partem: nec me PET. M.
dietatem illā aliqñ seruans; q̄ est scd̄m rectam rationē & modū viuendi politi Mediocritas

cum hac ſcæna exprimit. Interdū quippe pater nimis durus eſt in diſciplina domeſtica. Interdū nimia indulgentia & facilitate filiorū mores corrumpit: amore ipſorum decipiēte: q̄ filiū tanq̄ aliqd ex ſeipſo ꝓſequmur. Vñ Ariſto. in. iiij. mora. ſic ait. Omēs amāt ſua opa: vt parētes atq̄ poetæ. Qd autē a medio rōnis exorbitat vitupatur in primis. Vñ Hora. in ſermonib⁹. Eſt modus in reb⁹: ſunt certi denīq̄ fines: Quos vltra citraq̄ nequit cōſiſtere rectū. Et alibi: Dū vitant ſtulti vitia in cōtraria currūt. Paſtillos rufillus olet: gorgonius hircum. Nil mediū ē.

Ea coacta ingratis. aduerbialiē ponit. i. inuito aio. Sine magno detrimēto.

Detrimentū
Intrimentū

M. varro. ſic ait. Detrimentū dicitur a detritu: q̄ ea quæ trita minoris ſint precij. Intrimentū ab eo qd duo vel tria inter ſe trita & diminuta.

Satrapes

Satrapes ſi ſiet amator. Satrapes lingua pſica dicit q̄ præeſt vrbi & ꝓuinciæ.

Relino

Releui dolia oia .i. reſignaui & apui. Lino lini liui: & leui. Inde relino releui.

Mediocritas

Dij veſtrā fidem ita cōparatā eſſe. Excitandā eſſe rōnem & inſtituendā eſſe cupiditatem docet hic locus: vt mediocritas illa ſeruet i vita actiua & cupiditatib⁹: quæ eſt iter nimiū & parū. & recte monēti parendū eſſe monet: ne in actionib⁹ error fiat. Ariſto. in fine primi voluminis Ethi ſic ait. Hanc aūt partē rōne vacantē rationi obtemperare admonitiōes: increpatiōes & cohortatiōes inducunt: aliena vt melius videant. Sene. ſic ait: Aliena vitia in oculis habemus: a tergo noſtra ſunt. Hora. in ſermo. Cum tua ꝓuideas oculis mala lippus in vnctis: Cur in amicor⁹ vitijs tam cernis acutū. Quod aut aliq̄ aut ſerpens ꝓpidauribus.

Alienor⁹ iudicium.

PAVLVS.

In hac ſcæna iucundus error cōtinet: quo Cre. in ſeruo decipit. nā credit Syrum Menedemo fallacia intendere: dum ea ſibi tendit. & ſic herus ſeruū inſtruit: inſtigatq̄ ad fallēdum alterū: qd ꝓfecto in ſeipſum torquetur.

SYRVS CHREMES Senarij.

Syrus hæc ſecum.

Ac illac circuncurſa: inueniendū eſt tamen
h Argentum: intendenda in ſenem fallacia. Ch.
Num me fefellit hoſce idſtruere: videlicet:

Falſa chremetis coniectura.

Ille Clinię ſeruus tardiuſculus eſt.

Prouincia .i. onus: procuratio.

Iccirco huic noſtro tradita eſt prouincia. Sy.
Quis hic loquit: perij: num nā hęc audiuit: Ch. Syre. Sy. hē. Ch.
Quid tu iſtic: Sy. Recte: quidē te demiror Chreme

Syrus callide a ꝓpoſito diuertit.

Tam mane: qui heri tantū biberis. Ch. Nihil nimis. Sy.
Nihil narras: viſa vero eſt quod dici ſolet:

Prouerbiū in ſenes bibaculos.

Aquilę ſenectus. Ch. Eia. Sy. Mulier commoda
Et facęta hęc eſt meretrix. Ch. ſane idē eſt viſa mihi. Sy.
Equidem herde forma luculenta. Ch. ſic ſatis. Sy.

Ita non vt olim: sed vti nunc sane bona — Eclypsis.
Minimeq; miror Clinia hanc si deperit. — Depit. i. ardẽter amat.
Sed habet patrẽ quendã auidum: miserum: atq; aridum.
Vicinum hunc nostin? at qui non diuitijs
Abundet: gnatus eius profugit inopia.
Scin esse factum vt dico? Ch. Quid ego nesciam?
Hominem pistrino dignum. Sy. Quem? Ch. Istum seruulũ dico
adulescentis. Sy. Syre tibi timui male. Ch.
Quid passus est id fieri? Sy. Quid faceret? Ch. Rogas? — Amphibologicos.
Aliquid reperiret: fingeret fallacias. — Institutio fallatiæ a sene in senẽ: immo in seipsum:
Vnde esset adulescenti amicę quod daret:
Atq; hunc difficilem inuitum seruaret senem. Sy.
Garris. Ch. hæc facta ab illo oportebant Syre. Sy.
Eho queso laudas heros qui fallunt? Ch. Loco: — Laudat suos opportune fallentes.
Ego vero laudo. Sy. Recte sane. Ch. Quippe
Magnarũ sepe id remedium ęgritudinũ est. — Sic physici ægrotos sæpe fallunt.
Iam huic mansisset vnicus gnatus domi. Sy.
Iocon an serio illęc dicat nescio:
Nisi mihi quidã addit animũ quo libeat magis. Ch.
At nunc quid expectat Syre? an dum hinc denuo — Denuo syrũ instigat.
Abeat: cum tolerare huius sumptus non queat? — Trãslatio a machinis bellicis.
Nonne ad senẽ aliquam fabricã fingit? S. stolidus est. Ch.
At te adiutare oportet adulescentuli
Causa. Sy. Facile equidem facere si iubes.
Etenim quo pacto id fieri soleat calleo. Ch.
Tanto hercle melior. Sy. Non est mentiri meum. Ch. — Callidítatẽ serui laudat.
Fac ergo. Sy. At heus tu facito dum eadẽ hęc memineris: — Præmonitõ de filio amoris.
Si quid huius simile forte aliquando euenerit.
Vt sunt humana: tuus vt faciat filius. Ch. — Aposiopos.

Tollit obiurgandi occasionem.

Non vsus veniet spero. Sy. spero ego hercle quoq;.
Neq; eo nunc dico q; quicq; illum senserim:
Sed siquid nequid: quę sit eius ætas vides.
Et ne ego te (si vsus veniat) magnifice Chreme
Tractare possim. Ch. De istoc (cum vsus venerit)
Videbimus quid opus sit: nunc istuc age. Sy.
Nunquã commodius: q; nunc herum audiui loqui.

Archaismos Trimeter mi expostulat: non mihi.

Nec cum malefacerẽ: crederem mihi impunius
Licere. quis nam a nobis egreditur foras?

PET. M. Mali cõditio Boni conditio.

Hac illac circũcursa. Seruũ cui? ingeniũ est fallax oblatã opportunitatẽ arripere: vt insidiari liceat impune & decipe: docet hæc scæna. Vir quippe malus impunitate ꝓposita scelere se inquinat. Bonus autẽ vitiũ auersat & fugit ꝓpter ei? deformitatẽ. Vñ Hor. in epi. Oderũt peccare boni virtut; amore. Oderunt peccare mali formidĩe pœnæ. Tu nihil admittas ĩ re formidĩe pœnæ. Sic spes fallẽdi miscebit sacra pphanis.

Aquila quõ moriatur.

Aglæ senect?. Aristo. li. ix. d't de morib? & studijs volatiliũ. Senescẽtib? aglis rostrũ supius accrescit curuatq; magis & magis: vt demũ fame intereãt. Cui rei data est fabula: vt hoc ita accidat aquilæ quũ olim hõ esset hospiti iniuriã intulerit. At qui si is nõ diuitijs abundet. i si non large vtet diuitijs: & abunde suppeditabit filio pecunias: iterq; coactus inopia fugiet.

In loco Fabricam Stolidus Callidus

In loco. i. aliquãdo cũ optet. Fabricã fingit. i. cõmentũ atq; fallaciã. Stolidus es. i. imprudẽs: & nullã hñs solertiã: nullũ ingenij acumẽ huic fabricæ cõueniens. Quo pacto id fieri solet calleo. i. scio ꝓpter longũ vsum. Nã callidi dicunt illi quor; anim? vsu cõcaluit: vt man? assiduo ope. Te si vsus veniat magnifice. Id aliqd tibi sine auaritia surripe. Effice inquit si vsus venerit: vt te liberalẽ inueniã: & magnificũ: nõ aridũ & auarũ: vt fuit Menedemus.

PAVLVS.

Hic Chremeti Syrus id suadet qd' multũ facit ad extorquendũ argentum qd' opepreciũ erat Clitiphoni ꝓ amica sustentãda cõquirere. Incipit aũt Chremes ab filij obiurgatione: quẽ senserat ludentẽ & iocantẽ cũ Bacchide: quẽ Cliniæ amicã credebat. Tũ fallaciã de emũgendo ab sene argẽto se inuenisse refert.

CHREMES CLITIPHO SYRVS

In filij petulãtiã inuehit More filior; audenter negat.

Trochaici Octonarij: & Senarij mixti: & Dimeter vnus.

Vid istuc q̃so: q̃ istic mos ẽ clitipho: ita ne fieri optet? Cl. q Quid ego feci? Ch. Vidin ego te modo manum in sinũ huic meretrici

Inserere? S. acta hęc res ē: perij. Cl. me ne? Ch. hisce ocul': ne nega.
Facis adeo indigne iniuriā illi: qui nō abstineas manum.
Nam istęc quidē cōtumelia est: hoīem amicum recipere
Ad te: atq; eius amicam subagitare: vel heri in cōuiuio
Quā īmodest⁹ fuisti? Sy. Factū. Ch. q̄ molestus: vt equidē (ita me
Metui qd futurū deniq; esset: noui ego amantiū di ament)
Animos: aduortunt grauit̄ quę nō censeas. Cli. At mihi fides
Apud hunc est: nihil me istius facturum pater. Ch.
Esto: at certe cōcedas aliquo ab eoꝝ ore aliquantisper.
Multa fert libido: ea ꝓhibet facere tua pręsentia: ego de me
Facio cōiecturam. nemo est meoꝝ amicoꝝ hodie: apud
Quē expromere om̄ia mea occulta Clitipho audeā.
Apud alium ꝓhibet dignitas: apud aliū ipsius facti piget.
Ne ineptus: ne ꝓteruos videar: quod illum facere credito.
Sed nostrū est ītelligere: vt cūq; atq; vbicūq; opus vbi obseq. Sy.
Quid istic narrat? Cli. Perij. Sy. Clitipho: hęc ego pręcipio tibi:
Hominis frugi & tēperantis functus officiū. Cli. Tace sodes. Sy.
Recte sane. Ch. Syre pudet me. Sy. Credo: neq; id iniuria.
Quin mihi molestūst. Cli. Pergin hercle. Sy. verū dico qd' videt̄.
Nōne accedā ad illos? Ch. eho quęso vna accedūdi via ē. Sy. (Cl.
Actumst: hic prius se indicarit: q̄ ego argentū effero Chreme.
Vin tu hoī stulto mihi ascultare? Ch. quid faciā? Sy. Iube hunc
Abire hinc aliquo. Cli. quo ego hīc abeā? S. quo lubet: da ill' locū.
Abi deambulatū. Clit. Deambulatū: quo? Sy. vah: q̄si desit locus
Abi sane istac: istorsum quouis. Ch. Recte dicit: censeo. Clit.
Di te eradicēt Syre: qui me istinc extrudis. Sy. At tu pol tibi istas
Posthac comprimito manus.
Censen vero? quid illum porro credis facturum Chreme?
Nisi eum quantū di dant tibi opis seruas: castigas: mones. Ch.

Obiurgatio nē sequitur monitio. Eclyps.

Nā amantibus oīa sunt suspecta.

Ore. i. conspectu.

Ab exēplo paterno

Dictū quod om̄ib⁹ ferme vsu venit.

Cām subdit

Decoꝝ ē obseq amico

Archaismos

Sodes blandientis est.

Mihi emphasim habet.

Peculiaris loquutio.

Durū est cliniæ absceder̄

Repetitio p̄ indignationē

Pr̄is decretū.

Imp̄catio in Syrum.

Recte monet de filio seruando.

Ego istuc curabo. Sy. atqui nũc here hic tibi aduersus est. Ch.

Nã. accusatio amphibologica.

Fiet. Sy. si sapias: nã mihi iã minus minusq; obtẽperat. Ch.

Quid tu? ecquid de illo: qd dudum tecũ egi egisti Syre? aut

Tersa loquutio.

Repperisti tibi qd placeat: an nondũ etiã? Sy. De fallacia

Laudat de nuo fallacẽ seruum.

Dicis? hem inueni nup quandã. Ch. Frugi es: cedo qd id est? Sy.

Dicã: verũ vt aliud ex alio incidit. Ch. Quid nã Syre? Sy. Pessima

Nota caput fallacie.

Est meretrix. Ch. Ita videt. Sy. Immo si scias. (hęc

Valens causa ad extorquerendum argentum

Vah: video qd incœptet facinus. Fuit quędã anus Corinthia

Hic: huic drachmarũ hęc argenti mille dederat mutuũ. Ch.

Quid tum? Sy. Ea mortua est: reliquit filiã adulescentulã.

Ea relicta huic arabони est p illo argento. Ch. Intelligo. Sy.

Figmentum

Hanc secũ huc adduxit: ea quę est nunc ad vxorẽ tuã. Ch.

Quid tum? Sy. Clinia orat sibi vti nunc det illã: illi tamen

Meretrices sp poscunt Fallam apit.

Post daturũ mille nũmũ poscit. Ch. Et poscit quidẽ? Sy. hui

Dubiũ ne id est? Ch. Ego sic putaui qd nunc facere cogitas? Sy.

Ego ne? ad Menedemũ ibo: dicã hanc esse captã a Caria:

Optata loq̃re: hoc est ob ijcis qd vis.

Ditem & nobilẽ: si redimat magnũ ineſſe in ea lucrum. Ch.

Erras. Sy. quid ita? Ch. Pro Menedemo nũc tibi ego respondeo.

Non emo: quid ais? Sy. Optata loq̃re. Ch. atq; nõ opus est. Sy.

Parat se ad aliã scænam

Nõ opus est. Ch. nõ hercle vo. Sy. qd istuc miror? Ch. Iã scies.

Mane mane: quid est qd iam a nobis grauiter crepuere fores?

PET. M. De dñor? erga seruos disciplina.

Quid istuc quæso &c̃. Amici rem sedulo curandũ esse: ac hospitis rationẽ in primis habere debere: docet hæc scæna. Dominosq; interdũ causã esse ostendit: vt serui grassentẽ insidijs: dum nõ solũ technas illor? laudãt: sed etiã puocãt. qd in disciplina domestica pnicios̃imũ est. Itaq; is qui rẽ familiarẽ recte tuet: tãq; arc? sit intentũ iu diciũ: & animaduersionẽ hĩe debet: ne nimia facilitas & negligentia suos cõiter malos deteriores efficiat. Quapropt Ci. in Catone maiore de Appio ceco sic scribit. Tenebat nõ mõ autoritatẽ: sed etiã imperiũ i suos. metuebant eum serui: verebanẽ liberi: charum omes habebant. vigebant in ea domo patricius mos & disciplina. Principio huius scænæ iuuenilis incõtinentia reprimitur: ac hospitis decorum seruat: qui iure hospitij ad se venientes humaniter tractari debet. Vni tu homini stulto. i. crassioris & ebetioris ingenij.

Arrabo.

Ea relicta huic arra. &c̃. Arrabo idem qd pignus Gell. li. xvi. sic ait. Cum tant? arrabo penes samnites populi Romani esset. Arrabonem dixit obsides.

& id maluit q̄ pignus dicere: qm̄ vis vocabuli in ea sententia grauior acriorq; est. Sed nunc arrabo in sordidis verbis haberi cœpit. At multo rectius videtur arra: quanq; arram quoq; veteres sæpe dixerunt. Arra.

In sequētis cæna Antiphilæ recognitio continet: ex qua inter virū & vxorem iurgium & altercatio oritur. Deinde reconciliatio rursum eorundē: simulq; Syro alia offertur occasio extorquendi argentum. PAVLVS.

ACTVS QVARTVS

SOSTRATA CHREMES NVTRIX SYRVS

Tetrametri Septenarij: & Senarij mixti.

Isi me animꝰ fallit: hic p̄fecto est anulus: quē ego suspicor
n Is qui cum exposita est gnata. Chr. Quid vult sibi Syre hęc oratio? So. Exponere ē mortitradere.
Quid est? is ne tibi videt? Nu. dixi eḡdē vbi mihi ostēdisti ilico Verba dubitantis.
Eū esse. So. at vt satis cōtēplata mō sis mea nutrix. Nu. satis. So.
Abi iam nunc intro: atq; illa si iam lauerit mihi nuncia.
Hic ego virū interea operibor. Sy. Te vult: videas quid velit. Operibor .i. expectabo
Nescio qd tristis est: nō temere est: metuo qd siet. Chr. Quid siet? Temere. i. sine causa.
Ne ista hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit. So. Stomachose pnūciandū.
Ehem mi vir. Chr. Ehem mea vxor. So. Te ipsum quęro. Ch. Loquere quid velis. So. Mi. a blādimēto īcipit.
Primū hoc te oro: ne quid credas me aduersum edictum tuum Insinuatio a purgatione.
Facere esse ausā. Ch. vin me istuc tibi (etsi incredibile est) credere? Facetū dictū
Credo. Sy. Nescio quid peccati portet hęc purgatio. So. Tollere est nutrire.
Meministin me esse grauidā: & mihi maxīo ope interminatū: Dāno auctus ob dotē dā.
Si puellam parerē nolle tolli? Chr. Scio quid feceris. Grauis (dā. exclamatio.
Sustulisti. Sy. sic est factū dña: ergo herus dāno auctus est. So. Inscitiā .i. ignorantiā.
Minime: sed hic erat anus Corinthia haud impura: ei dedi Excusat imprudentiam
Exponendā. Chr. O Iupiter tantā ineśe animo inscitiam? So.
Peri: quid ego feci? Chr. Rogitas? So. si peccaui mi Chreme:
Insciens feci. Chr. Id quidē ego (etiā si tu neges) certo scio:

Obiurgatio mordacula.
Te inscientē atq; imprudentē dicere ac facere omnia.

Accusatio a transgresso edicto.
Tot peccata in hac re ostendis. nam iā primū si meum
Imperium exequi voluisses: interremptā oportuit.

Eclypsis.
Non simulare mortē verbis: re ipsa spem vitę dare.

Sino .i. cōcedo .s. q; hæc te mouerint.
At id omitto: misericordia: animus maternus: sino.
Quā bene vero abs te pspectum est: quid voluisti? cogita.
Nempe anui illi pdita abs te filia est planussime:

Veniret .i. venderet ad stuprum.
Per te vel vti questum faceret: vel vti veniret palam.
Credo id cogitasti: quid vis? satis est dum viuat modo.

Illis .s. amatoribus.
Quid cum illis agas? qui neq; ius: neq; bonū: atq; equū sciunt.

Graphica de precatio.
Melius: peius: prosit: obsit: nihil vident: nisi qd' lubet? So.
Mi Chreme peccaui fateor: vincor: nunc te obsecro:
Quanto tuus est animus natu grauior ignoscentior:
Vt meę stulticię iusticia tua sit aliquid presidij. Ch.

Dat veniā.
Scilicet equidē istuc factum ignoscā: verum Sostrata

Facilitas. causa delinq̄ndi.
Male docet te mea facilitas multa: sed istuc quid est?

Vitupatio a sexu. Religiosæ .i. superstitiosæ.
Qua hoc occeptūst causa? loq̄re. So. vt stultę & miserę oēs sum⁹
Religiosę: cum exponendā do illi: de digito anulum
Detraho: & eum dico vt vna cum puella exponeret

Superstitio mulieris.
Si moreret: ne expers partis esset de nostris bonis. Ch.

Ironicos
Istuc recte cōseruasti: te atq; illā. So. hic is est anulus. Ch.

Hem. stupentis est.
Vn̄ hēs? So. quā Bacchis secū adduxit adulescentulā. Sy. hē. Ch.
Quid ea narrat? So. Ea lauatū dum it: seruandum mihi dedit
Anulum: non aduorti primo: sed postq̄ aspexi: ilico

Exilui. magnæ læticiæ verbum.
Cognoui: ad te exilui. Ch. Quid nunc suspicare aut inuenis
De illa? So. Nescio: nisi vt ex ipsa queras vnde hunc habuerit

Lepidū dictū
Si potist repperiri. Sy. Interij: plus spei video q̄ volo:

Eclyps.
Nostra est: si ita est. Ch. Viuit ne illa cui tu dederas? So. nescio. C.

Illa .s. filia.
Quid renunciauit olim fecisse? So. Id quod iusseram. Ch.

Antiphila.
Nomen mulieris cedo quod sit: vt quęrat. So. Philtere. Sy.

Ipsa est: mirum ni illa salua est: & ego perij. Ch. Sostrata
Sequere me intro hac. So. Vt preter spē euenit: q̄ timui male:
Ne nunc animo ita esses duro: vt olim intollenda Chreme. Ch.
Non licet hominē esse sępe ita vt vult: si res non sinit:
Nunc ita tempus est mihi: vt cupiam filiā: olim nihil minus.

Egregia & obseruanda sententia. Nihil minus .s. cupiebā: paupertate pressus.

Nisi me anim⁹ fallit &c̄. Maternū amorē erga sua pignora: & mores non nūq̄ difficiles & viroꝝ studio cōtrarios: hæc scæna exprimit. Matres em̄ plus patrib⁹ amant suos filios. Vñ Aristo. li. ix. Ethi. sic ait. Ea q̄ facta sunt cū labore mag; diligūt om̄es: & ideo matres filios magis amāt. Gñatio nāq̄ laboriosa ē magis: & mag; sciūt esse suos. Mores aūt mulierū Plato. in. vi. de legi. sic exprimit. Quæ ordine carēt vel male ordinata sunt: ea etiā quæ iā ordinata sunt cōfundūt: vt sūt fœminæ. qd̄ quidē hoīm gen⁹ aliud est & differēs nobisq̄ occultius & versuti⁹ natura est: ꝓpter imbecillitatē itaq̄ min⁹ ordinari pōt. Ratio est: res muliebr; si iacere inordinata relinquit: hūanarū reꝝ solū vt videri posset dimidiū. Sed quanto natura sua ineptior est ad virtutē q̄ virilis: tanto excedit vt plus q̄ duplum esse videatur. Genus inquit muliebre nec orationē ip̄am recte dicentis sine ingenti reclamatione audiet.

PET. M. Matꝝ amor in filios: Fœmina.

In hac sequēti scæna tā moraliq̄ faceta post recognitā antiphilā anxius Syr⁹ nouū de extorquēda pecunia cōsiliū quærit. Et deliberantē de re aliq̄ admodū artificiose hic exp̄mit. Est eī dialogismos acuti īgenij in mlta cogitatiōe ꝟ sant;.

PAVLVS.

SYRVS Octonarij Iambici.

Isi me aīmus fallit: haud multū a me aberit infortuniū.
n Ita hac re in angustū oppido nunc cogunt copię meę.
Nisi aliq̄d video: ne esse amicā hanc gnati resciscat senex
Nam qd̄ sperem de argento: aut posse postulē me fallere:
Nihil est triumpho: si licet me latere tecto: abscedere.
Crutior bolum tantū mihi ereptum tam subito e faucibus.
Quid agā? aut q̄d cōminiscar? ratio de integro ineundast mihi.
Nihil tam difficile: quin querendo inuestigari possiet.
Quid si hoc sic incipiā nunc? nihil est: quid si sic? tantundē egero:
Ac si opinor: nō potest: immo optime: euge optumam habeo.
Retraham hercle opinor ad me illud idē fugitiuū argentū tamē.

Scæna exornata crebris metaphoris: Meta. a reb⁹ bellicis. Metaphora a triumphātibus. Meta. a brutis vescētib⁹. Snīa catholica. i. vl'is. Rōcinatio inquirentis. Meta. faceta a ꝓfugo.

PET.M. Nisi me animus fallit. Callidũ animũ serui decepti at nõ defatigati: necnõ cõsultationem maliciose cõuenientẽ & vafram mentẽ sese ad dolos cõfirmantẽ: honestatis ratione nõ habita: hæc scæna exprimit. se ostendens hoĩem maliciosum pendere animo: & cõfirmare se ad decipiendũ: nullã viam respuentẽ q̃ ad votũ perducat suũ: & vtilitatẽ apparentẽ respicit: nõ honestatẽ: nec cœptum iter deserit propter consuetudinẽ. Vnde Cice. in. v. actione in verrem. Ita serpit illud insitum in natura malum consuetudine peccandi libera: finem vt audaciæ statuere ipse sibi non possit.

PAVLVS. Hic ingens Cliniæ læticia de recognita amica exprimit: qua vsq; adeo est perculsus: vt vix tandem a Syro ꝑsuaderi poterit: vt Clitiphoni consodali ad Bacchidis conseruationem opituletur.

CLINIA SYRVS

Tetrametri Trochaici: & Iambici: & ex his
Catalectici: q̃dã Trimetri: seu Septenarij.

Tale ẽ illud: Deoꝝ vitã adepti sum⁹ Frugalior. i. tempatior. Initiũ a blandimento. Vsq; assidue

Vlla mihi res posthac potest iã interuenire tanta
n Quę mihi ęgritudinẽ afferat: tãta hęc lęticia oborta est.
Dedo patri me nunc: iam vt frugalior sim q̃ vult. Sy.
Nihil me fefellit: cognita est quantũ audio huius verba.
Istuc tibi ex sententia tua obtigisse lętor. Clin
Qmi Syre audistin obsecro? Sy. Quid ni? q vsq; vna affuerim?
Cui ęque audiisti cõmodius qcq̃ euenisse? Sy. nulli. Clin. (Clin.

Ab honesto & vtili. Aposiopos. Correptio. Deoꝝ vita. Hyperbole ex affectione nimia. Indignanter idem eisdem repetit ꝟbis.

Atq; ita me di ament: vt ego nũc nõ tam meapte causa
Lętor q̃ illius: quã ego scio esse honore quouis dignã. Sy.
Ita credo: sed nunc Clinia age: date mihi vicissim.
Nam amici quoq; res est videnda: in tuto vt collocetur.
Ne quid de amica nunc senex. Clin. O Iupiter. Sy. Quiesce. Clin.
Antiphila mea nubet mihi. Sy. Siccine mihi ĩterloquerit? Clin.
Quid faciã Syre mi? gaudeo ferme. Sy. Fero hercle vero. Clin.
Deoꝝ vitã adepti sum⁹. Sy. Frustra operã opinor hãc sumo. Cl.
Loquere: audio. Sy. At iã hoc nõ ages. Cli. Agã. Sy. Videndũ est

Syri cõsiliũ

Amici quoq; res Clinia tui in tuto vt collocet. (inq̃

Nam si nunc a nobis abis: & Bacchidem hic relinquis:
Noster rescisset ilico esse amicam hanc Clitiphonis.
Si abduxeris celabitur itidem: vt celata adhuc est. Clin.
At em istoc nihil est magis Syremeis nuptijs aduorsum.
Nã quo ore appellabo patrẽ: tenes quid dicã: Sy. Quid ni: Clin. Quo ore. i. q̃ cõfidentia.
Quid dicam: quã causã afferam: Sy. Quid nolo mentiare:
Aperte ita vt res sese habet narrato. Clin. Quid ais: Sy. Iubeo
Illam te amare: & velle vxorẽ hanc esse Clitiphonis. Clin. Illã. s. Antiphilam.
Bonã atq; iustam rem oppido imperas: & factu facilem. Ironice, pnũciandum.
Et scilicet iam me hoc voles patrẽ exorare: vt celet
Senẽ vostrũ. Sy. Immo vt recta via rem narret ordine. Clin. hem. Decora locutio.
Satin sanus es: & sobrius: tu quidẽ illum prodis plane.
Nam qui ille poterit esse in tuto: dic mihi: Sy. Qui p quõ.
Huic equidẽ consilio palmã do: hĩc me magnifice effero:
Qui vim tantã in me: & potestatẽ habeã tantę astutię Iactantia Syri de eius astutia.
Vera dicendo: vt eos ambos fallam: vt cum narret senex
Vester nostro istã esse amicã Gnati: nõ credat tamen. Clin. Mira Syri versutia.
At em spem istoc pacto rursum nuptiarũ oẽm eripis. Clinia veret: ne perturbentur nuptiæ
Nam dum amicã hanc meã esse credet: non cõmittet filiam.
Tu fortasse quid me fiat paruipendis: dum illi cõsulas. Sy.
Quid: malũ me tandẽ censes velle id adsimularier:
Vnus est dies: dum argentũ eripio: pax: nihil amplius. Clin. Malũ interiectio indignantis.
Tantũ sat habes: quid tum queso si hoc pater resciuerit: Sy.
Quid si redeo ad illos qui aiunt: Quid si nunc cœlũ ruat: Clin. Prouerbiũ in omia trepidantes.
Metuo quid agam. Sy. Metuis: quasi nõ ea potestas sit tua.
Quo velis in tempore vt te exoluas: rem facias palam. Clin.
Age age: traducatur Bacchis. Sy. Optume ipsa exit foras. A possibili.

Nulla mihi res &c. Gestiens animus adulescens: q re optata potit⁹ est: & seruilis arrogantia nunc describitur. Et amicũ amici rem curare in primis debere PET. M.

monet hæc scæna. Iuuenis certe voluptatẽ sũmũ bonũ putat: quæ si alicui honestati cõiuncta est: efferuescentẽ animũ reprimit: & paulatim ad rectã vitã dimouet. Id aũt accidit: cũ puella exoptata vxor ducit. Plato li. vi. de le. sic ait. Cupiditas procreandi ardentissimo furoris impetu: & maxia petulãtia hoies vrit & agitat: & insup cibi potusq; cupiditates. a quib⁹ ad id qd optimũ est trib⁹ rebus vertendi sunt: timore: lege: ac vera rõne. & Apulei. sic ait. Pũm semel vt bonus quisq; solicitus cauet. ita qui ingenio malo est cõfidentius integra. at iam de cætero q̃ sepius eo aptius delinquit. Vnus est dies dũ argentũ eripio: pax. Pax id est tantũmodo. Proterue: id est petulãter ac imprudẽt incõsideratecq;.

Cupiditas procreandi.

Cupiditatibus q̃ obuiari debeat.

Pax.

PAVLVS.

In sequenti scæna vt fallacia Syri tandẽ expediat̃ pecuniaq; extorquẽdæ a sene Bacchis indignata a Syro placat: cuius psuasione ad Menedemũ cũ pedissequis tantisper dum Chremes fallatur sese confert.

BACCHIS CLINIA SYRVS DROMO PHRYGIA.

Tetrametri Trochaici: ptim Catalectici: nõnulli Iambici.

Meretricis ex cãdescent̃ cõ q̃stio de pecunia nondũ soluta.

Atis pol proterue me Syri, pmissa huc induxerunt.
Decẽ minas: quas mihi dare pollicitus est. qd si is nũc me
Deceperit sepe obsecrãs me vt veniã: frustra vt veniet.

Permutatio eiusdẽ verbi irato cõpetẽs

Aut cum venturã dixero & constituero: cum is certe
Renunciarit: Clitipho cum spe pendebit animi.
Decipiam acnõ veniã: Syrus mihi tergo pœnas pendet. Clin.

Mira Bacchidis calliditas.

Satis scite, pmittit tibi. Sy. Atqui tu hanc iocari credis:
Faciet nisi caueo. Ba. Dormiunt: ego pol istos cõmouebo.

Memorẽ inducit meretricẽ aptãq; ad fallendum.

Mea Phrygia audistin modo: hõ iste quã villam demõstrauit
Charini: Ph. Audiui. Bac. Proximã esse huic fundo ad dextram.
Ph. Memini. Bac.

Circulo. i. celeriter.

Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat. Sy.
Quid incœptat: Ba. Dic me hic oppido esse inuitã: atq; seruari:

Verba daturã. i. decepturam.

Verũ aliquo pacto verba his me daturã esse: & venturã Sy.
Perij hercle. Bacchis mane mane: quo mittis istanc quæso:

Dissimulatõ Bacchidis.

Iube maneat. Bac. Abi. Sy. Quin est pãratũ argentum. Ba. Quin
ego maneo. Sy.
Atq; iã dabit̃. Ba. vt lubet: nũ ego instо: Sy. at scin q̃d sodes: Ba.

Quid? Sy. Transeundū est nunc tibi ad Menedemū: & tua pōpa
Eo traducenda est. Ba. Quā rē agis? scelus. Sy. egon? argētū cudo
Q̄d tibi dē. Ba. dignā me putas quā illudas? Sy. nō est temere. B.
Ētiā ne tecū hic res mihi est? Sy. minime: tuū tibi reddo. Ba.
Eatur. Sy. sequere hac. Heus Dromo. Dro. q̄s me volt. Sy. Syrus
Dro. Quid est rei? Sy.
Ancillas omnis Bacchidis traduce huc ad vos ꝓpere. Dro.
Quāobrem? Sy. Ne queras: & ferāt quę secū huc attulerunt.
Sperabit sumptum sibi senex leuatum esse harum abitu.
Nę haud ille scit hoc paulum lucri: quātum ei
Dāni apptet: tu nescis q̄d scis Dromo: si sapies. Dr. mutū dices.

Metaphoricōs & ioculariter vt suū decet.
Lenitas meretricis facile p.
suasæ.
Inanis spes. Chremetis
Dictū celandæ rei accomodatum

Satis pol ꝓterue &c. Meretriceā indignationē & aīm terribilē & artē q̄ ꝓditi aduleſcētes & cupidinis clauo transfixi a meretrice plurimū sibi tribuēte ac nitore vultus supbiente tractanť: hæc scæna exprimit. Meretrix certe dies noctesq̄ ditib⁹ & venereis aduleſcentib⁹ insidiať: timeťq; ab his qui ꝓpter ætatis seruorē & imprudentiā ad venerē ruūt toto impetu: nullū ferre aliud bonū æstimātes ꝓter voluptatē: quā studiose sectanť. Itaq; callida meretrix inopia sui aduleſcentes inflāmat: cū nil aliud ferme amet q̄ lucrū & amātiū cruciatus. Vñ Iuue. Ardeat ipsa licet tormētis gaudet amātis. Simulatiōe vtiť vt spoliꝭs gaudeat. Vñ Lena apud Plautū in ciſtellaria. Assimulate amare optet. Nā si ames: extemplo meli⁹ illi multō quē ames cōsulas: q̄ rei tuæ. Et cōstituero. i. horā aduentus dixero. Iuuenal⁹. Vbi nocturnæ numa cōstituebat amicæ. Syr⁹ mihi tergo pē det pœnas. i. soluet tergo suo: qa verberabiť. Etiā ne tecū hic res mihi est. q. d. Nō hoc tibi ꝓmisi: nec talē opam tibi locaui: vt scilicet a vobis ad Menedemū transirem. Meretrix cupiebat & alibi lucrari. Quapropē querit an apud Menede. debeat opam Clitiphoni & Syro: an suam rem agere.

Meretriceus mos.
Cōstituere.
Pende.e

In sequenti scæna Syri fallacia suū sortiť effectū. Nam tandē extorquetur a Chremete argentū. Idem ille Chremes qui vt in prima comœdiæ ꝓte cruciati se cōdoluit: ita hic quoq; eiusdē Menedemi miseret: & eius vicē dolet de pompa & sumptu Bacchidis: quā Cliniæ amicā esse credebat. PAVLVS.

CHREMES SYRVS Iambici senarij.

Tame di amabunt: vt nunc Menedemi vicem
Miseret me: tantum deuenisse ad eum mali.
Illanc ne mulierem alere cum illa familia?
Et si scio hosce aliquot dies non sentiet:

Cōpatiť amico de dāno futuro.
Illa emphasim habet.

(Ita magno desiderio fuit ei filius)

Tantos fastidiēter ꝓfert.

Verum vbi videbit tantos sibi sumptus domi
Cottidianos fieri: nec fieri modum:
Optabit rursum vt abeat ab se filius.

Adorit qui insidiose celerit inuadit.

Syrū optime eccum. Sy. Cesso hūc adoriri? Ch. Syre. Sy. hē. Ch.
Quid est? Sy. Te mihi ipsum iā dudū exoptabā dari. Ch.
Videre egisse iam nescio quid cum sene. Sy.

Prouerbiū. Blanda attrectiato.

De illo quod dudum? dictum ac factum reddidi. Ch.
Bonan fide? Sy. Bona hercle. Ch. Non possum pati
Quin tibi caput demulceam: accede huc Syre.
Faciam boni tibi aliquid pro ista re ac lubens. Sy.
At si scias q̄ scite in mentē venerit. Ch.

Vah irridentis est. Ironicos.

Vah: gloriare euenisse ex sentētia? Sy.
Non hercle: vero verum dico. Ch. Dic quid est. Sy.

Veritas q̄ in fraudē senes inducit.

Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidē
Menedemo dixit Clinia: & ea gratia

Persentisceres: decorum verbum.

Secum adduxisse: ne tu id ꝑsentisceres. Ch.
Probe. Sy. Dic sodes. Ch. Nimiū inq̄. Sy. Immo sic satis.

Altera fallitiæ pars.

Sed porro ausculta quod supest fallaciæ.
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam:
Eius sibi complacitam formam: postq̄ aspexerit:
Hanc se cupere vxorē. Ch. Modon quę inuenta est? Sy.

Posci ꝓ peti. Increpat chremetꝫ tardita. Repetitio (tē. verbi cū stomacho.

Eam: & quidē iubebit posci. Ch. Quamobrē istuc Syre?
Nam prorsus nihil intelligo. Sy. Vah tardus es. Ch.
Fortasse. Sy. Argentum dabitur ei ad nuptias:

Vitupatio a cōditione persone.

Aurū atq̄ vestē: qui cōparet: tenes ne? Ch. Comparet? Sy.
Idipsum. Ch. At illi ego neq̄ do: nec spondeo. Sy.

Probat viri verbum.

Nō: quāobrē? Ch. Quāobrē? me rogas? hoī fugitiuo? Sy. Vt lubet.
Non ego ꝑpetuo dicebam: vt illam illi dares
Verum vt simulares. Ch. Non meast simulatio.

Ita tu istec tua misceto: ne me admisceas. Paronõasia.
Egon cui daturus non sim vt ei despondeam? Sy.
Credebam. Ch. Minime. Sy. Scite poterat fieri.
Et ego hoc: quia dudum tu tantopere iusseras:
Eo cœpi. Ch. Credo. Sy. Cęterum equidẽ istuc Chreme Ab autoritate Chremetꝫ comis loquutio.
Aequi boniq; facio. Ch. At qui tum maxime
Volo te dare operam vt fiat: verum alia via. Sy.
Fiat: quęratur aliud, sed illud quod tibi
Dixi de argento: quod ista debet Bacchidi: Astute assentitur seni vt eum fallat.
Id nunc reddendum est illi: neq; tu scilicet
Illuc confugies. quid mea? num mihi datumst? Soluit rõnes obijciendas.
Num iussi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? Sy. Verum illud Chreme
Dicunt: Ius summum sępe summa malicia est. Ch. Prouerbiũ celeberrimũ.
Haud faciã. Sy. Immo alijs si licet: tibi non licet. Abhonesto.
Omnes te in lauta & bene acta parte putant. Ch. Adagium.
Quin egomet iam ad eam deferam. Sy. Immo filium Persuasus Chre. argentũ exhibet.
Iube potius. Ch. Quãobrem? Sy. Quia em̃ in eum suspitiost
Translata amoris. Ch. Quid tum? Sy. Quia videbitur
Magis verisimile id esse: cum hic illi dabit:
Et simul facilius conficiam ego quod volo. Cõficiã ꝓ efficiã: ꝟba celeritatem indicantia.
Ipse adeo adest: abi: effer argentum. Ch. Effero.

Ita me dij ament &c̃. Boni viri & amici rõnem habentis officiũ hæc scæna exprimit. & nõ semp leges (q̃ cũ sint vniuersales peccant interdũ) seruandas esse: ac iuris rigorem: sed æquitatẽ ꝓ temporꝝ rerũq; cõditione colendã esse docet in primis. Maiores em̃ nostri summũ ius aliquando summã crucem esse dicebãt. Aristo. li. v. Ethi. loquẽs de viro iusto bono ac æquo sic ait. Aequus & bonus est is qui talia eligit atq; egit: & qui nõ exacte iustũ in deteriorẽ partem exequit: sed imminuit. tametsi legẽ adiutricem illud habet. Et cõiter hæc equitas & bonitas est. Num illa oppi. Oppignorare. i. in pignus recipere & arrabonem. Ius summũ sæpe. Cice. li. i. de offi. sic ait. Existunt etiã iniuriæ sæpe calumnia quadam & nimis callida: sed maliciosa iuris interp̃tatione. Ex quo illud: Summũ ius sũma iniuria: factũ est iã tritũ sermone ꝓuerbiũ. Huiꝰ ꝓuerbij meminit

PET. M. Aequus Oppignorare. Ius summũ. Lautꝰ. a. um.

Columella in primo ſui operis. Omnes te in lauta.i. liberali & ſine auaricia.

PAVLVS. Hic mire a poeta ꝓponit ſpectatoribus amantis incõſtantia. qui quũ ſeruo ſuo Syro in re ſua ſollicito magnope iraſcat: facillimo tamen momento excandeſcentis animũ Clitiphonis: Syrus ꝯ leniter demulcet. ſimulq; quibus moribus verbiſq; vti debeat apud patrem præſcribit.

CLITIPHO SYRVS Trimetri Iambici.

Sñia ꝓbatiſſima. Vel ꝓetiam.

Vlla eſt tam facilis res quin difficilis fiet:
Quam inuitus facias, vel me hec deambulatio:
Quam non laborioſa ad langorem dedit.
Nec quicq; magis nunc metuo: cꝫ ne denuo
Miſer aliquo extrudar hinc: ne accedã ad Bacchidem.

Impcatio nimiũ incõſiderati amantis.

Vt te omnes equidẽ di deeq; cꝫtum eſt Syre
Cum iſtoc intrento: cũ cꝫ incœpto perdiunt.

Terribiliꝫ ꝓnunciandũ

Huiuſmodi mihi res ſemper comminiſcere:

Succenſere ſe ſimulat.

Vbi me excarnifices, Sy, i tũ hinc quo dignus es:

Ingens amãtis ardor.

Quam pene tua me perdidit proteruitas, Clit.
Velle hercle factum: ita meritus: Sy. Meritus? quo modo?
Ne me iſtuc ex te prius audiuiſſe gaudeo:
Quã argentum haberes: quod daturus iam fui, Clit.
Quid igitur tibi vis dicam? abiiſti iſtinc: mihi
Amicam adduxti: quã non liceat tangere, Sy.
Iam nõ ſum iratus: ſed ſcin vbi nunc ſit tibi
Tua Bacchis? Clit. Apud nos, Sy. Nõ. Clit. Vbi igitur? Sy. apud

Perĩ. ſuſpitio mali. Cõſolãtiꝫ eſt.

Perĩ, Sy, bono anio es: iã argentũ ad eã deferes: (Cliniã, Clit.
Quod ei pollicitus, Clit. Garris: vnde id? Sy. A tuo patre, Clit.

Archaiſmos

Ludis fortaſſe me, Sy. Ipſa re experibere, Clit.

Obſecũdare eſt oĩa ad nutum alicuius facere.

Nę ego fortunatus homo ſum: deamõ te Syre, Sy.
Qua cauſa id fiat obſecundato in loco.

Præcepta ſeruanda.

Sed pater egreditur: caue quicq; admiratus ſies.
Quod imperabit facito: loquitor paucula.

Nulla est tã facilis res. Nil magis displicere adulescenti q̃ diu optata volup tate priuari: & amatoriã incõstantiã hæc scæna exprimit. Adulescens nãq; cum primas ptes tribuit voluptati: & ab illa corrupt⁹ indice: aliar; rerũ iacturã non curat: inhians voluptati: in q̃ situ esse oim bonor; extremũ arbitrat. Iccirco increpationib⁹ admonitiõib⁹ & exhortationib⁹ opus est: ne longius a recta viuẽ di formula exorbitet. Vñ Ci. ad nepotũ eruditionẽ nat⁹ in.i. de offi. sic ait. Ex q̃ bus intelligit illud appetit⁹ oĩs sedandos cõtrahẽdosq; esse: excitandãq; aĩ aduersionẽ & diligentiã: vt ne q̃d temere incõsideateq; negligent agamus. PET.M.

In sequenti scæna Chremes egreditur afferens argentũ Clitiphoni dandũ. Huic Syrus quõ patri respondeat suggerit. Exinde de sumptu & impensis filiæ causa factis faciendisq; conqueritur senex. PAVLVS.

CHREMES CLITIPHO SYRVS Trimetri omnes.

Bi Clitipho nũc est? Cli. eccũ me inq̃. Ch. eccũ hic tibi. Cl.
v Quid rei esset: dixtin huic? Sy. Dixi pleraq; oĩa. Ch.
Cape hoc argentũ: ac defer. Sy. hei: quid stas lapis?
Quin accipis? Clit. Cedo sane. Sy. sequere hac me ocyus:
Tu hic nos dum eximus interea opperibere.
Namnihil est illic quod moremur diutius. Ch.
Minas quidem iam decem habet a me filia:
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur altere.
Porro hæc talenta dotis apposcent duo.
Quam multa iniusta ac praua fiunt moribus?
Mihi nunc relictis omnibus: inueniendus est
Aliquis: labore inuenta mea cui dem bona.

Inque p dic. raro vel nusq̃ alibi.
Cape. læte & egre pronunciandum.
Dictum in ignauos.
Properans audacter.
Facunda locutio.
Tenax cõqritur de dãno p filiã aucto.
Hæc plr pro hæ ponit.
Inuẽta. i. pta.

Vbi Clitipho nunc est &c. Senilẽ aĩm ad auaritiã ppensũ ac pecuniar; supposition hæc scæna exprimit. Senex naturaliter fit auar⁹: & rõcinatio impensar; illor; est q amãt pecunias. Arist. in. v. li. Ethi. sic ait. Senectus & imbecillitas oĩs auaros efficit. Estq; oĩbus insita magis q̃ pdigalitas. Plæriq; nãq; cupidi sũt magis pecuniar; q̃ ad dandũ pcliues. Et loquẽs de magnifico dicit. Hic cũ voluptate & sine parsimõia erogat. Exacta nãq; rõ ad pusillanimitatẽ nimirũ attinet: atq; pot⁹ q̃ nã pacto puleherrimũ fuerit opus q̃ quanti cõstet cõsiderabit. PET.M. Senectus.

In hac sequẽti scæna declaratio cõtinet error; ipius Chremet; q Menedemũ dũ credit p Syrũ decipi: ipemet plane p suos illos Syrũ & Clitiphonẽ delus⁹ ẽ. PAVLVS.

Trimetri omnes.

Pater filiũ reuersum sic cõpellat.

Vlto omniũ nunc me fortunatissimum
Factum puto esse gnate: cum te intelligo
Resipisse. Ch. Vt errat. Me. Teipsum quærebã Chreme:
Serua quod in te est filiũ: & me: & familiã. Chr.
Cedo: quid vis faciam: Me. Inueneristi hodie filiam: Chr.
Quid tum: Me. hanc sibi dare volt vxorem Clinia. Chr.
Quæso quid hominis es: Me. Quid est: Chr. Iam ne oblitus es
Inter nos quid sit dictum de fallacia:
Vt ea via abs te argentum auferretur: Me. Scio. Chr.
Ea res nunc agitur ipsa. Me. Quid dixti Chreme: Ch.
Erraui: sic res acta est. Me. Quanta spe decidi: Chr.
Et quidem hæc quæ apud te est: Clitiphonis est
Amica. Me. Ita aiunt. Chr. Et tu credis: Me. Omnia. Chr.
Et illum aiunt velle vxorem: vt cum desponderim:
Des qui aurũ ac vestẽ: atq; alia quæ opus sunt comparet. Me.
Id est profecto: id amicæ dabitur. Chr. Scilicet
Daturum. Me. vah frustra igitur gauisus miser.
Quid vis tamẽ iam malo: cũ hunc amittere.
Quid nunc renunciẽ abs te responsum Chreme:
Ne sentiat me sensisse: atq; ægre ferat: Chr.
Aegre: nimium illi Menedeme indulges. Me. Sine.
Incœptum est: perfice hoc mihi perpetuo Chreme. Ch.
Dic conuenisse: egisse te de nuptijs. Me.
Dicam: quid deinde: Chr. Me facturum esse omnia.
Genetum placere: postremo etiam si voles:
Desponsam quoq; esse dicito. Me. hem istuc voluerã. Chr.
Tanto ocyus te vt poscat: & tu id quod cupis
Quã ocyssime vt des. Me. Cupio. Chr. Nẽ tu propediem

Filium prius noĩat: quia in primis amat.

Quæso obiurgatoriũ ẽ.

Ea res .s. fallaciæ.

Il'ũ. i. Cliniã. Credit se ĩtelligere fallam

Amittere ꝓ dimittere.

Corripit patrẽ de nimia indulgentia.

Consilium Chremetis.

Hoc mirifice placebit Cliniæ.

Scio(vt istam rem video)istius obsaturabere. Obsaturabere.i fastidio afficieris.
Sed hec ita vt sunt:cautim & paulatim dabis
Si sapies.Me.Faciam.Ch.Abi intro:vide quid postulent.
Ego domi ero si quid me voles.Me.sane volo. Loquutio peculiaris.
Nam te scientē faciam quicquid egero.

Multo oīm me &c̄. Paternā lætitiā ex filiorū educatiōe ac credulitatē senilē quæ facile decipīt:cum votis faueat suis: hæc scæna exprimit.Bono patri ac ciui pari & æquo iure cū suis popularib⁹ viuere cupienti recta filiorū educatiōe: nil debet esse antiquius:vt se dignus adulescat & patria. Itaq; adhibenda est a primis annis diligentia:quoniā(vt ingt Hora.)Quo semel est imbuta recēs seruabit odorē Testa diu. Et Plato in. iiij. de repub.sic ait. Apparet itaq; quale fuerit cuiusq; puerilis educationis initium:tale fore etiam quæ sequūtur. PET.M. Educatio puerorū.

In sequenti scæna quia iam ad exitū fabula tendit:p Menedemū fallacia detegit:vt Cliniæ Antiphila despondeat.vbi pfecto senes mutuis sese ludibrijs illudunt vltro citroq; eatenus donec apte Menedemus ostendit Bacchidē Clitiphonis esse amicā:neq; ad Cliniā quicq; eius attinere. PAVLVS.

ACTVS QVINTVS
MENEDEMVS CHREMES

Septenarij:partim Senarij Iambici.

Go me nō tā astutū:neq; ita pspicacē esse id certo scio. Insultat ob Chremetis stulticiā.
e Sed hic adiutor me⁹:et monitor:& premōstrator Chre
Hoc mihi prestat:in me qd vis harū rerū cōuenit:(mes
Quæ sunt dicta in stultum:caudex:stipes:asinus:plumbeus: Cōcumeliæ in stultum.
In illū nil potest:nā exuperat eius stultitia hec omnia.Ch.
Ohe:iam desine deos vxor gratulando obtundere: Exaggeratō Ohe fastidientis.
Tuā esse inuentā gnatam:nisi illos ex tuo ingenio iudicas:
Vt nihil credas intelligere:nisi idem dictum est centies. Ingeniū duri Sostratæ notat.
Sed qd interim illic iamdudū gnatus cessat cum Syro.Me.
Quos ais hoies Chremes cessare.Ch.Ehē Menedeme aduenis? Gaudiū de aduētu senis.
Dic mihi:Cliniæ quę dixi nunciauistin.Me.Omnia.Ch.
Quid ait.Me.Gaudere adeo occœpit:q̄si q cupiūt nuptias.Chr.

Interiectio ꝓfusi cahinni. Metaphora a figulis.

Ah ah hę. Me. Quid risisti? Ch. Serui venere in mentē Syri
Calliditates. Me. Ita ne? Ch. Volt⁹ quoq; hoīm fingit scel⁹. Me.
Gnatus qd' se assimulat: lętū id dicis? Ch. Id. Me. Idem istuc mihi
Venit in mentē. Ch. Veterator. Me. Magis si magis noris: putes

Veterator. q vetus est in astucia.

Ita rem esse. Chr. Ain tu? Me. Quin tu ausculta. Ch. Mane: hoc
prius scire expeto
Quid ꝑdideris: nam vbi desponsam nunciasti filio:

Iniecisse. i. subiecisse.

Continuo iniecisse verba tibi Dromonem: scilicet
Sponse vestem: aurū: ancillas: opus esse argentū vt dares. Me.

Non: ridicula negatio.

Non. Ch. Quid non? Me. Non inquā. Ch. Neq; ipse natus? Me.
nihil prorsus Chreme.

Instare. i. instant ꝑcari. Aposiopos. Faceta in deceptū ironia.

Magis vnū etiā instare: vt hodie cōficerentur nuptię. Ch.
Mira narras: quid Syrus meus? ne is quidē quicq̄. Me. nihil. Ch.
Quāobrē? Me. Nescio equidē: sed te miror: q̄ alia tā plane scias.
Sed ille tuus quoq; Syrus idem mire finxit filium:
Vt ne paululum quidē subolat amicā esse hanc Clinię. Ch.

Occupatio color. Irridentis.

Quid ais? Me. mitto iā osculari atq; amplexari: id nihil puto. Ch.
Quid est: qd' amplius simulet? Me. vah. Ch. qd est? Me. audi mō.

Apit fall'am Prouerbiū. Argumentū quintæ amoris liniæ.

Est mihi in vltimis conclaue ædibus quoddam retro.
Huc est intro latus lectus: vestimentis stratus est. Ch.
Quid postq̄ hoc ē factū. Me. dictū factū: huc abijt Clitipho. Ch.

Opuere. i. occluserunt.

Solus? Me. solus. Ch. Timeo. Me. Bacchis consecutast ilico. Ch.
Sola? Me. sola. Ch. Perij. Me. Vbi abiere intro: opuere ostiū. Ch.

Filij. hacten⁹ tetrametra: nunc sequūt trimetra.

Clinia hęc fieri videbat? Me. qd ni? mecū vna simul. Ch. (hem:
Filij amica est Bacchis Menedeme: occidi. Me.
Quāobrem? Ch. Decem dierum vix mihi est familia. Me.

Familia. i. res familiaris. Eclypsis.

Quid istuc times? quod ille operā amico dat suo? Ch.
Immo amicæ. Me. Si dat. Ch. An dubium id tibi est?

Honesta ī re turpi iusultatio in senem.

Quenq̄ ne animo tam cōmuni esse aut leni putas:
Qui se vidente amicā patiatur suam? Me. Ah ah hæ:

Quidni: quo verba facilius dentur mihi? Ch.
Derides? merito mihi nunc ego succenseo.
Quot res dedere: vbi possem persentiscere:
Ni essem lapis: quę vidi? vę misero mihi: an ne illud haud
Inultũ (si viuo) ferent: nã ãi. Me. nõ tu te cohibes? nõ te respicis?
Non tibi exempli satis sum? Ch. Præiracundia
Menedeme nõ sum apud me. Me. Te ne istuc loqui?
Nonne id flagitium est te alijs cõsilium dare:
Foris sapere: tibi non posse auxiliarier? Ch.
Quid faciam? Me. Id qd non fecisse aiebas parum.
Fac te esse patrem sentiat: fac vt audeat
Tibi credere omnia: abs te petere & poscere:
Ne quam aliam quęrat copiam: ac te deserat. Ch.
Immo habeat potius multo quouis gentium:
Quã hic per flagitium ad inopiam redigat patrem.
Nam si illi pergam suppeditare sumptibus
Menedeme: mihi illec vere ad rastros res redit. Me.
Quot incõmoda tibi in hac re capies nisi caues?
Difficilem ostendis te esse: & ignoscis tamen
Post: & id erit in gratũ. Ch. Ah nescis q̃ doleam. Me. Vt lubet.
Quid hoc quod volo: vt illa nubat nostro: nisi quid est
Quod mauis? Ch. Immo & gener & affines placent. Me.
Quid dotis dicam te dixisse filio?
Quid obticuisti? Ch. dotis? Me. Ita dico. Ch. Ah. Me. Chreme
Nequid vereare: si minus nihil dos nos mouet. Ch.
Duo talenta, p re nostra ego esse decreui satis.
Sed ita dictu opus est: si me vis saluum esse: & rem & filium
Me mea omnia bona doti dixisse illi. Me. Quã rem agis? Ch.
Id mirari te simulato: & illum rogitato simul:
Quãobrẽ id faciã. Me. q̃n ego vero quãobrẽ id facias nescio. Ch.

Chre. hæc indignabũdus Aposiopos. irato peculiaris.

Ab exẽplo Horati. Ira furor breuis est.

Sententia adnotanda.

Recolit ac retorquet cõsilium datũ.

Verba rigidi patris.

Ad rastros: p̃ino pia. Præponit incõmoda.

Redit ad sermonẽ de nuptijs.

Tacem? consil a: reticem? dolores: obticem? quor? nos pudet. Taciterem suã extenuat

Cõsiliũ chreme. pturbari

Ego ne: vt eius animū: qui nunc luxuria & lasciuia
Diffluit: pro pria locutio. Diffluit: retundā: redigam: vt quo se vortat nesciat. Me.
Quid agis? Chr. Mitte: ac sine me in hac re gerere mihi morem.
cōcessio irati cōtra ptinacē Ita ne vis? Ch. Ita. Me. Fiat. Ch. Age iam vt vxorem (Me. sino:
accersat: paret.
Hic ita vt liberos est æquom: dictis confutabitur.
Aposiopoſ. Expolitus sermo minātis. Vidua hæc. non referret mulieri. Sed Syrū. Me. quid eū? Ch. Egone? si viuo adeo exornatū dabo:
Adeo depexum vsq; dum viuat: meminerit semper mei.
Qui sibi me pro ridiculo: ac delectamento putat.
Nō (ita me di amēt) auderet hęc facere viduę mulieri: q̄ mi me fecit.

PET. M. Ego me nō tam &c̄. Quosdam rebus alienis recte ꝓspicere: suis aūt male: docet hæc scæna. Cuius nāq; aliena despicit nullo affectu impedit⁹. sed libere iudicans: In re aūt ꝓpria fertur præceps: ira ductus: aut amore nimio. Quapropt̄ tā in secundis rebus q̄; ad voluptatē fluentib⁹: amicor⁹ cōsilio opus est. Et illor⁹ autoritati pl'imū tribuēdū est: ne id in nobis iure rep̄hendat' qd' ipi i alijs rep̄hē dim⁹. Quapropt̄ Ci. in. i. actiōe cōtra verrē sic ait. Nihil est qd' min⁹ ferendū sit q̄; rōnem ab altero vitæ reposcere eum q non possit suæ reddere. Et in. v. sic ait. Omia postremo q̄ vindicaris in altero: tibijpsi vehemēter fugiēda sunt. Etenim nō modo accusator: sed & obiurgator quidē ferendus est is. qui qd' in altero vitiū rep̄hendit: in eo ipse dep̄hendit'. Ego me nō &c̄. Scio (inquit) me non esse ita astutum vt senem: puta Chre. quē video longe me stultiorem. Caudex lignū siue tabula. Sene. scribēs ad paulinū de breuitate vitæ: sic ait. Claudi⁹ caudex appellatus fuit. quia primus romanis suasit nauim cōscendere. Nam pluriū tabular⁹ cōtextus caudex apud antiquos vocabat'. Vñ tabulæ codices dicun t'. Sed ille quoq; tuus syrus finxit: id est instruxit & informauit filiū tuū Clitiphonē. q. d. imperite ip̄m finxit: qm̄ sine aliq̄ dissimulatiōe oñdit Bacchidē amicā esse suā: nō Cliniæ: vt tibi p̄suadere nititur. & sic ironice loquit' Mene.

Iudicis atq; censoris qualitas. Caudex

PAVLVS. Vt rerū omniū tranquillitas efficiat': reliquū est vt Clitipho verbis patris a quo obiurgat' pterritus in viam redeat: vxor̄q; eius suasu ducat. Syrus aliud consilium repetit Clitiphoni. Deinde ad Menedemum hero suo non plane fidens concedit.

CLITIPHO MENEDEMVS CHREMES SYRVS

Iambici Tetrametri Trimetri
pauci Trochaici admixti.

Tã ne tandẽ quęso est Menedeme: vt pater
Tam in breui spatio omnẽ deiecerit animũ patris?
Quod nã ob facinus? q̃d ego tantũ sceleris admisi miser?
Volgo faciunt. Me. scio tibi esse hoc grauius multo ac durius
Cui fit: verum ego haud minus ægre patior id qui nescio.
Nec rationẽ capio: nisi qd̃ tibi bene ex animo volo. Clit.
Hic patrẽ astare aiebas. Me. Eccũ. Ch. qd me incusas Clitipho?
Quicquid ego huius feci: tibi ꝓspexi & stultitię tuę.
Vbi te vidi animo esse omisso: & suauia in prędentia
Quæ essent prima habere: neq; cõsulere in longitudinẽ:
Cœpi rationẽ: vt neq; tu egeres: neq; vt hęc posses perdere.
Vbi cui decuit: primo tibi nõ licuit ꝓ te mihi dare:
Abij ad ꝓximos: tibi qui erant eis cõmisi & credidi.
Ibi tuæ stultitiæ semꝑ erit prędidium Clitipho.
Victus: vestitus: quo in tectum te receptes. Clit. hei mihi. Ch.
Satius est: q̃ꝑ te ipso hęrede hęc possidere Bacchidẽ. Sy.
Disperij: scelestus: quantas turbas conciui insciens? Clit.
Emori cupio. Ch. Prius quęso disce quid sit viuere.
Vbi scies: si displicebit vita: tum istoc vtitor. Sy.
Here licet ne? Ch. Loquere. Sy. At tuto. Ch. Loquere. Sy. Quæ istast prauitas:
Quæ ve amentia est: qd̃ peccaui ego id obesse huic? Ch. Ilicet
Ne te admisce: nemo accusat Syre te: nec tu aram tibi
Neq; ꝓcatorem pararis. Sy. Quid agis? Ch. Nihil succenseo nec
Nec huic: nec vos est ęquom qd̃ facio mihi. Sy. (tibi
Abijt: ac rogasse vellẽ. Clit. Quid? Sy. Vñ mihi peterẽ cibum:
Ita nos abalienauit: tibi iam esse ad sororẽ intelligo. Clit.
Adeon rem reddisse: vt periculum etiã fame mihi sit Syre. Sy.
Modo liceat viuere: est spes. Clit. Quæ? Sy. Nos exurituros satis
Irrides in re tãta: neq; me quicq̃ cõsilio adiuuas? Sy. (Clit.

Clinia relatu Menedemi se ꝑre abdicatum credit.
Adagium Ab exemplo vulgi.
Beniuolẽtiæ indicium.
Proprie incusas: tanq̃ minor maiorẽ.
Carpit filiũ de delitijs.
Ancẽario.

Proximos. s. hæredes.
Explanatio.
Satius: cõsultius est.
Accusatio suiipsius.
Catholicum ꝓceptum.
Eclypsis.
Transfert culpã oẽm in se.

Arã. s. ad supplicandum.
Precatorẽ ꝓ deꝓcatorem.

Extremũ miseriarũ fames
Nos exurituros
Paraprosodotia est qñ aliter respondet q̃ꝑ putat.

Præ nimia affectione intercipit sermonem.

Immo: & ibi nunc sum: & vsq; dudum id egi: dum loquit pater:
Et quãtũ ego intelligere possũ. Clit. qd: Sy. nõ aberit lõgius. Cli.
Quid id ergo: Sy. sic est: non esse te horum arbitror. Clit. Quid
istuc Syre:

Horũ .s. filiũ

Syri psuasio

Satin sanus es: Sy. Ego dicã qd est mihi in mentem: tu dijudica.
Dum istis fuisti solus: dum nulla alia delectatio

Indulgebant .i. fauebant.

Quę propior esset te: indulgeb ãt: tibi dabant: nunc filia
Postq; est inuenta vera: inuenta est causa qua te expellerẽt. Clit.

Facile assẽtit.

Est verisimile. Sy. An tu ob peccatũ hoc esse illũ iratũ putas: Cli.

Materna in filios indulgentia.

Non arbitror. Sy. Nunc aliud specta: matres omnes filijs
In peccato adiutrices: auxilio in parerna iniuria
Solent esse: id nõ fit. Clit. vera dicis: qd ergo nunc faciã Syre: Sy.

Callidũ syri cõsilium.

Suspitionẽ istam ex illis quęre: rem proser palam.
Si non est verum: ad misericordiã ambos adduces cito:

Syrus hæc secum.

Aut scibis cuius sis. Clit. Recte suades: faciam. Sy.
Sat recte hoc mihi nunc in mentẽ venit:

Tersa loquutio.

Namq; adulescens q̃p in minima spe situs erit: tam
Facillime patris in leges conficiet suas.

Eclypſ.

Etiã haud scio an ne vxorẽ ducat: ac Syro nil gratię.
Quid hoc aũt est: senex exit foras: ego fugio: adhuc qd factũst.

Precatorẽ .i. intercessorẽ.

Miror nõ iussisse ilico arripi me: hinc nunc ad Menedemum
Pergã: eum mihi precatorẽ paro: seni nostro fidei nihil habeo.

PET. M. Ita ne tandẽ q̃so &c. Proteruos adulescentes castigandos ac acriter ꝓposito dãno terrendos esse: vt ad officiũ reuertãt monet hæc scæna. Liberæ nãq; adulescentũ cupiditates lõgius euagant: ad omne scelꝰ impellente appetitu p̃cipites: nisi a rõne reuocent. Itaq; pat nõ aliter q̃p equor; domitor: immo multomag; filium luxu diffluẽtẽ cã. p̃ i gyrũ rõnis flectere debet: vt rei domesticæ ac publicæ vsui honoriq; esse possit. Cice. in. i. de off. loq̃ns de tpantia: sic ait. Efficiendũ est vt appetit9 rõni obediãt: eãq; nec; p̃currant: nec ꝓpter pigritiã aut ignauiã deserant: sintq; trãquilli atq; pturbatione ani careãt. ex quo elucebit ois cõstantia omnisq; moderatio. Nam qui appetitus largi9 euagant: & tanq; exulãtes cupidõ siue fugiendo nõ satis a ratione cõtinent: hi sine dubio finẽ & modũ transeũt. Relin-

Appetit9 rationi pareat.

quunt em̄ & abijciunt obedientiā: nec rōni parent: cui sunt subiecti lege naturæ. Pla. in. iiij. de repub. sic ait. Educatio bonaq; institutio ingenia quoq; bona efficit. Et in. i. de legi. inquit. Assero eos qui in p̄stantes viros aliqn̄ euasuri sint: ab ineunte statim puericia optere idipsum tam ludendo q̄ studendo in singulis ipsi conuenientibus.

In hac sequenti scæna exprimit̄ q̄si imago dissidij inter virū & vxorē: q & natura morosi sūt ac difficiles. Chremes em̄ Sostratā vxorē mordacib⁹ impetit obiurgatiūculis & salib⁹ haud illepidis: in cui⁹ mores filij occasiōe inuehit̄. PAVLVS.

SOSTRATA CHREMES

Eiusdem rationis: præter Dimetrum vnum.

Rofecto nisi caues tu hō aliquid gnato cōficies mali: Hō. p cōtēptū & cū stomacho ꝓnūciandum.
p Idq; adeo miror: quo mō tā ineptū quicq̄ potuerit tibi
Venire in mentē mi vir. Ch. oh pergā mulier esse? vllā ne Redit ad lenitatem.
Rē vnq̄ volui: q̄n tu ī ea re mihi aduersatrix fueris Sostrata (ego
At si rogitem iam quid est quod peccem: aut quamobrem hoc faciam nescias. Notat mulierū īprudetiā.
In qua re nūc tam confident̄ restas stulta? So. Ego nescio. Ch. Cōfidenter. i. ꝑtinaciter.
Immo scis potius q̄ quidē redeat ad integrū hęc eadē oratio. So.
Oh: iniquos es qui me tacere de re tanta postules. Ch. Oh. indignātis est.
Nō postulo: iam loquere: nihilominus ego hoc faciā tamē. So.
Facies? Ch. Verū. So. Non vides quantū mali ex ea re excites?
Subditū se suspicat̄. Ch. subditū ain tu? So. Certe inq̄ mi vir. Ch. Repetitio ꝟbi cū stomacho.
Confitere tuū non esse. So. Ah obsecro te: istuc inimicis siet.
Egon cōfitear meum non esse filium qui sit meus? Ch. Imp̄catio Nasonica.
Quid metuis? nōne cum velis conuincas illū esse tuum? So. Cōuincas iuridicū ꝟbū.
Quod filia est inuenta. Ch. Non: sed qd̄ magis credendū siet
Id quod est consimilis moribus.
Conuinces facile ex te natum: nam tui similis est probe.
Nam illi nihil vitij est relictum: quin id itidem sit tibi. Notat mores vxorꝫ ex filij morib⁹.
Tum pręterea talem nisi tu nulla pareret filium. Ironicos.
Sed ipse egreditur: q̄ seuerus: rem cum videas censeas.

PET. M. Profecto niſi caues &c̄. Quales ſunt parentes: tales plerūq; filios eſſe docet hæc ſcæna. Quapropter cū filijs opa datur: ab omni ebrietate ac luxu cauendū eſt: ne id vitiū nati referant. Plato in. vi. de legi. loquens de filioꝝ ꝓcreatione ſic

Ebrius ait. Iccirco ebrius tanq̄ mente captus ad ſerendum eſt inutilis. Nempe veriſimile eſt eum fœtus inæquales: inſtabiles: obliquos tam mēbris q̄ moribꝰ ꝓcreare. Quapropter p. totam quidē vitā & maxime q̄ diu gñationi vacat abſtinebit quiſq̄: cauebitq; ne faciat vel quæ ſua pte natura morbos inducūt: vel quæ ad petulantiā iniuriāq; deducant. Hæc em̄ in animos & corpora naſcentiū neceſſario tranſlata illic imprimunt: peioreſq; naſcunt. Sed præcipue die illo ac nocte ab illis abſtinendum eſt. Immo ſcis potius. i. intelligis quid dicere velim: antecq̄ ſit finis verborum meorum.

PAVLVS. In ſequenti ſcæna Clitipho matrē adhuc ſollicitiorē reddit: quū tam petat obnixe: vt ſibi parentes cōmonſtret. Ex qua re ꝓfecto facilius ad tranquillitatē oīm rerū pueniē. Soſtrata Clitiphonē ſuū Chremetiſq; eſſe cōfirmat: Chremes ipm cōtumelioſe obiurgat: trepidū pudentēq; vel matre corā reddit.

Additio pro declaratione dicti Chremetis. Gerro. i. nugator: iners ignauus. Damnoſus: hoc poſtremo poſuit qđ ipſum magis vrget: vtpote decē mīnæ Bacchidi datæ: per Syri dolum extortæ.

CLTIPHO SOSTRATA CHREMES

Eiuſdem numeri.

Oratio affectus & cōmiſeratiōis multifariā commotiua.

I vnq̄ vllū fuit tempus mater: cū ego voluptati tibi
S Fuerim dictus filius tuus tua voluntate: obſecro
Eius vt memineris: atq; inopis nūc te miſereſcat mei:
Verba mīis cōſternatæ. Quod peto: & volo parētes meos vt cōmonſtres mihi. So.
Sū. terribilr. Obſecro mi gnate: ne iſtuc in animū inducas tuum.
Iurandi mos vetꝰ parētū. Alienū eſſe te. Clit. ſum. So. Miſerā me: hoccine queſiſti obſecro?
Ita mihi atq; huic ſis ſupſtes: vt ex me atq; hoc natus es.
Et caue poſthac (ſi me amas) vnq̄ iſtuc verbū ex te audiā. Ch.
Aſpitas pīis cōtumeliæ in abiectiſſimū quēq;. Luculēta ſiſtudo. At ego (ſi me metuis) mores caue in te eſſe iſtos ſentiā. Clit.
Quos? Ch. Si ſcire vis ego dicam: gerro: iners: fraus: heluo:
Ganeo: damnoſus: crede: & noſtrum te eſſe credito. Clit.
Non ſunt hęc iam parentis dicta. Ch. Non ſi ex capite ſis meo
Natus: item vt aiunt Minęruā eſſe ex Ioue: ea cauſa magis

Patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri. So. — Deprecatio infamiæ.
Di istęc phibeant. Ch. Nescio: ego qd potero enitar sedulo. — Iracorũ more hæc.
Quęris id: quod habes: parentes: quod abest: nõ quęris patri — Inuenerit. i. ac quiescerit.
Quo modo obsequare: & vt serues quod labore inuenerit. — Verbũ turpe scilicet subagitationem.
Non mihi p fallacias abducere ante oculos: pudet. — Vt bonꝰ adulescens pudet de cõmisso.
Dicere ac presente verbum turpe: at te illud modo
Facere piguit. Clit. Eheu cęs ego nunc totus displiceo mihi:
Quã pudet: neqꝫ qd principiũ incipiã ad placandũ scio.

Si vnqꝫ vllũ &c. Increpationes paternas necessarias: ac filijs luxu diffluentibus vtiles esse ad mutandũ vitæ institutũ exemplo huiꝰ senis ac lasciui adulescẽtis docet hæc scæna. Adulescẽs em̃ inter æstus affectuũ fluctuat: & nisi reprimatur omnẽ modũ excedit. Iccirco castigandi sunt adulescentes. Vñ dicit: Qui parcit virgæ: filium suũ odit. Hora. in sermonibꝰ patris diligentiã in sua institutiõe his vꝫ sibꝰ celebrauit. Ipse mihi custos incorruptissimꝰ omis: Circũ doctores aderat: quid multa. pudicũ Qui primus versutꝰ honor seruauit ab omni Nõ solũ facto: verũ opprobrio quoqꝫ turpi. Dicam gerro. Gerro dicit nugator inepũs: & denicꝫ nulliꝰ precij. Helluo: autore Pomp. dictus est immoderate bona sua cõsumens. Cice. in oratione p sextio sic ait. Meipsum vt cõtempsit helluo patris. Nam quid ego id patrimonij dicã. & in orõne p lege agraria. Videte nunc vt ipurus helluo turbet rẽpu. Et in. xij. Philippica Ille helluo illa belua dss. pauit. Gell. li. vij. Plericꝫ id genus quæ isti helluones conquirunt. PET. M. Gerro. Helluo.

In hac vltima scæna interuentu Menedemi grata pax post tantas turbationes cõciliatur: ita vt omia ad tranquillitatẽ tandẽ ac iocundã cõpositionẽ redigãtur. quẽadmodũ comœdiæ finis expostula. Proinde Clitiphoni quoqꝫ libito archonidis filia collocat. Postremo Syrus ab Hero veniã adipiscit. PAVLVS.

MENEDEMVS CHREMES CLITIPHO SOSTRATA

Tetrametri: & Septenarij.

Nimuero Chremes nimis grauiter cruciat adulescentulũ: — Chremes solus hæc secũ.
e Nimisqꝫ inhumane: exeo ergo vt pacẽ cõciliem: optume — Optime pro opportune.
Ipsos video. Ch. Eheim: Menedeme cur nõ accersi iubes — Filiã vt nubat Cliniæ.
Filiam: & qd dixi dotis firmas: So. Mi vir te obsecro
Ne facias. Clit. Pat obsecro mihi ignoscas. M. Da veniã Chreme. — Veniã pcat.

Mire sibi ignosci postulat.
Metaphora a repagulo occludendo.
Pater: vox deliberātis.
Recipio.i. ꝓmitto.
Dubitat de eo qd' facit inuitus.
Sententia catholica.
Blanda matris suasio.
Deformis puellæ descriptio.
Archonidis filiā Clitipho ducit.
Siro ignoscit.

Sine te vxorē. Ch. Egon mea bona vt dem Bacchidi dono? sciens
Nō faciā. Me. At id nos nō sinemus. Clit. Si me viuū vis pater:
Ignosce. So. age Chremes. M. age q̄so: ne tā offirma te Chremes.
Quid istic? video nō licere vt cœperā hoc ꝑtendere. Me. (Chr.
Facis vt te decet. Ch. Ea lege hoc adeo faciā: si faciat
Quod ego hunc æquom censeo. Cli. Pater oīa faciā: impera. Ch.
Vxorē vt ducas. Clit. Pater. Ch. nihil audio. Me. ad me recipio:
Faciet. Ch. nihil etiā audio ip̄m. Cl. perij. S. an dubitas Clitipho?
Immo vtrū vult. M. faciet oīa. So. hęc dū īcipias grauia sūt: (Ch.
Dumq; ignores: vbi cognoris facilia. Clit. Faciā pater. So.
Gnate mi: ego pol tibi dabo puellā lepidam: quā tu facile ames:
Filiam Phanocratę nostri. Clit. Rūfam ne? illam virginē
Cesiam: sparso ore: adunco naso? non possum pater. Ch.
Eia vt elegans est: credas animū ibi esse. So. Aliā dabo. Clit.
Quid istic? quādoquidē ducenda est: egomet habeo ꝓpemodū
Quā volo. So. Nunc laudo gnate. Clit. Archonidis filiā. So.
Perplacet. Cl. Pat' hoc nūc restat. Ch. qd? Cli. Syro ignoscas volo:
Quę mea causa fecit. Ch. Fiat. Vos valete: ET PLAVDITE.

PET. M.

Enimuero Chre. &c. Lasciuū filiū: sed vitæ institutiū iam mutantē recipiendum esse in gratiā: & iugali cōpede vinciendū: monet hæc scæna. Ostendēs affectus iuueniles rōne castigatos fieri: mediocritatē illā q̄ iure laudat & concordiā habenti pollicet & affert: cui⁹ oppositū efficit vitiū. Vn̄ Arist. in ix. Ethices. Vitiosus igit' aimus in seditione posit⁹ est: & nec se amat nec alios. Talis aūt dispositio cū multas habeat miserias: totis virib⁹ fugienda est. & enitendū vt boni simus sic em̄ & nobis & alijs erimus amici. Et Plato in eo dialogo q inscribit' Lisis de amicitia sic inqt. Improbi nūq̄ vel sibijp̄is vel inuicē sil'es sunt: sed ꝑturbati pœnit⁹ & instabiles. Qui v̄o secū ip̄e dissentit: nullo mō cū alio cōsentiet: nec vlli amic⁹ esse poterit: Et sic patet (inqt) q̄ solus bon⁹ bono amic⁹ erit. Mal⁹ aūt nec bono nec malo vnq̄ re v̄a amic⁹ efficiet'. Lepidā. i. iocundā & suauē morib⁹ & forma: vt sine difficultate illā ames. Cesiā. i. habentē ocl'os glaucos & cæruleos: q̄les dicit esse germanoꝝ Iuuenal' his v̄bis. Cærula qs stupuit germani lumina flauā Cæsariē Gelli⁹ li. v. loquēs de coloribus sic ait. Nostris autem latinis veteribus Cesia dicta est (quæ a græcis glaucopis dicitur: vt publius Nigidius ait) de colore cœli: q̄si celia. Glaucopis græce dicit' latine habens oculos

Improbus.

Glaucopis.

cesios. Glaucū colorē latini dicūt cæruleū: est em̄ subuiridis. Ea vt est elegās. i. formosa est illa puella: & huic displicet: cū habeat animū ad scortū Bacchidē. Glaucum Elegans.

Credas animū ibi esse. i. formosa est ista puella. q. d. ideo non placet: quia nō habet animū ad eam: sed ad illam.

Heautontimorumenos finis.

Argumentum Adelphorum.

EX duob⁹ Atticis fratrib⁹: alter qdē Demea noīe rus coluit: vxorē duxit: & filios suscepit duos: Eschinū & Ctesiphonē. At alter Mitio noīe vxorē nō duxit: & filios ꝓcreare noluit. sed sibi filiū fr̄is Eschinū adoptauit: atq; ita īdulgent̄ eduxit a ꝑuulo vt effuse luxuriatus adulescēs: ad postremū ciuē Atticā virginē vitiaret capt⁹ amore ei⁹. Quo facto etiā matre puellæ pepigit nuptias eiusdē quā vitiauit. Quā rē gestā cū ad patris a q̄ adoptat⁹ fuerat conscientiā iam iāq; ꝑlaturus esset: ꝑcibusq; Ctesiphonis fr̄is sui: qui quū apud durū patrē atq; agrestē Demeā parcius atq; arctius haberet̄ īpulsus est: vt idē a Lenone rapet meretricē. q̄ facto mltiplici errore cōplet̄ fabula. Nā Demea cū hocipso: id ē cū Mitione litigabat tāq; cū eo q corruperit adulescentē adoptatū in mores ꝑditos: nesciēs sibi filiū Ctesiphonē esse corruptum. Eludit̄q; a Syro & Mitiōe ꝑ totā fabulā: & matrē puellæ iā decimo mēse post raptū v̄ginis: & exactis a puero mensib⁹ credit sibi ꝓsi rapuisse meretricē. q̄ perturbatio cito in trāquillū redacta est. Nā re cōpta de vitio v̄ginis: Mitio dat ciuē Eschio quā cōcupierat: eiusq; matrē accipit. Deꝑhēso v̄o Ctesiphōe ī amore meretricꝫ: ꝑmo irascit̄ Demea: post lenit̄: atq; hn̄dæ ei⁹ meretricꝫ licētiā ꝑbet.

Ctesipho & Echin⁹ adelphi. i. fatres.

Cōscientiā. i. noticiā.

Demea illuditur.

Primus actus hæc cōtinet. Mitionis soli⁹ v̄ba: & Post eiusdē & Demeæ iurgium. Secūd⁹ actus: Lenonis alterā rixam aduersus Eschinū ꝓ puella: eiusdē apud Syrū q̄relas: leticiā Ctesiphonis: obsessionē amicæ & eiusdē gr̄arū actiōes apud Eschinū. Tertius actus cōtinet trepidationē matris Sostratæ & Cātaræ nutricis ob parturientē Pamphilā: vitiatā ab Eschino: Getā nunciantē dn̄æ suæ ꝑ errorē q̄ sibi rapuerit Ctesipho meretricē: Reditū i scænā Demeæ: eiusdēq; cū Syro ludificāte cōsermotionationē: interuentū Egionis cū q̄rela apud eundem Demeā de facto Eschini & cōsolatione Sostratæ. Quart⁹ actus hæc cōtinet Ctesiphonis cū Syro colloquiū ꝑ eū delusi: Demeæ eiusdēq; in scænā interuētū: atq; scd̄am frustrationē ꝑ Syrū factā: Mitionis cū Egione sermonē: q̄relam Eschini de reb⁹ suis eiusdēq; cū Mitōe pr̄e facetissimā disceptationē demū reditū in scænā ex errore in quē eū cōiecerat Syrus: & reuocatū cū fratre eiusdē: ꝓcessionē in scænā temulēti Syri. Quintus actus hæc cōtinet. Deꝑhensionē Ctesiphonis cū meretrice: tertiū cū Mitiōe iurgiū Demeæ eiusdē vitæ pristinæ corruptionē. & ꝑ eū multa in comædia noua. hoc est blandimentū circa Eschinū: & affabilitatē circa Getam: cōsiliationē Syri & vxoris eius: & veniā circa Ctesiphonē habendæ meretricis. Seruatur autē ꝑ totam fabulā mitis Mitio: Sæuus Demea: Leno auarus: Callidus Syrus: Timidus Ctesipho: Liberalis Eschinus: pauidæ mlieres: Grauis Egio. In diuidēdis actib⁹ fabulæ idētidē meminerim⁹.

Prim⁹ actus. Secundus.

Tertius

Quartus

Quintus

Decorum ꝑsonarum.

Cur actus non sunt æq̃ longi.

Primũ paginæ dinumerationẽ neq; græcos neq; latinos seruasse: cũ ei⁹ distributio huiusmodi rõnem habeat: vt vbi attẽtior spectator esse potuerit: lõgior act⁹ sit: vbi fastidiosior breuior atq; cõstrictior. Deinde etiã illud in eũ dẽ actũ posse conijci: & tres & quattuor scænas introeũtiũ atq; exeuntiũ psonarũ. Facta aũt hæc vna est de duabus causis Adelphi Menandri: & cõmorientibus difficilis.

Adelphi. i. fratres.

Cur græcũ titulũ seruauerit.

Hec fabula Adelphi palliata: vt ipsum indicat nomen. ex plurali numero: cũ sit vna. ex masculino gñe: cum sit comœdia: & græca lingua cũ sit latina censetur. Potuit eam Terentius fratres dicere. Sed & græci nominis Euphoniã p̃deret: præterea togata videret: adsummũ nõ statim intell. geret Menandri esse. Qd' Terẽtius in primis lectorẽ scire cupit: minus existimans laudis ꝓpria scribere q̃ græca transferre. Est igit̃ Menandri. & a facto fratrũ: quib⁹ argumentũ nititur: nomẽ accipit. Huius tota actio: quũ sit mixta ex vtroq; gñe: vt fere Terẽtianæ oẽs p̃ter Heautontimorumenõ: tamẽ maiori ex parte motoria est. Nã statarios locos ꝓpaucos habet. Prodest aũt & delectat actu & sti'o. In hac primæ partis sunt (vt quidã putãt) Demeæ: vt quidã Syri. quod si est vt primas Syrus habeat: secundæ Demeæ erunt: tertiæ Mitionis: & sic deinceps. quanq̃ etiã sunt qui putãt primas Mitioni dãdas: secundas Syro: tertias Demeæ. Nam qd' ait Terentius senes q̃ primi venient nõ ad ptes quas dicimus: sed ad ordinẽ ptinet exeuntiũ psonarũ. Hæc etiã vt cætera hmõi poemata quinq; actus habeat necesse est: choris diuisis a græcis poetis. Qd' & si retinẽdi causa iam inconditi spectatorꝫ minime distinguũt latini comici. metuentes scilicet ne qs fastidiosus finito actu velut admonitus abeundi: reliquæ cõmœdiæ fiat cõtemptor & furgat: tñ a doctis veteribus d. screti atq; disiuncti sunt: vt mox aperiemus post argumenti narrationẽ. In hac ꝓlogus aliquãto lenior inducit̃: q magis etiã in se purgando q̃ in aduersarijs lædendis est occupat⁹. Prothesis est turbulẽta. Epithasis clamosa. Catastrophe lenis. Quarũ ꝓtiũ rõnẽ diligentius in principio ꝓposuimus: cũ de comœdia q̃dã dicerem⁹.

Comœdia hæc motoria est.

Partes personarum.

Cur chori ablati.

Prologus lenior.

Quo tempore acta sit.

Hæc sane acta est ludis scænicis funebribus. L. Aemilij Pauli. agentibus. L. Ambiuio: &. L. Turpione: qui cũ suis gregibus esset tum psonati agebant. Modulata est astit tibijs dextris. i. ludis ob seriã grauitatẽ: qua fere in oĩbus comœdijs vtimur. Hic poeta sæpe tamẽ mutatis p̃ scænã modis cantica mutauit: qd' scat titulus scænæ hẽns subiectis psonis litteras. D. M. E. S. Item diuerbia abhistrionib⁹ crebro ꝓnunciata sunt: quæ significant̃ D. &. M. litteris scd'm psonarũ noĩa p̃scriptis in eo loco vbi incipit scæna. Annotandũ sane q; hæc fabula ꝓtatica psonã nõ habet: hoc est psonã quæ ad argumẽtũ nihil attineat: quæq; sit assumpta extrinsec⁹: vt est in Andria Sosia. Hanc dicũt ex Terẽtianis secũdo loco actã: etiã cũ rudi noĩe poetæ. Itaq; sic ꝓnunciatã: Adelphi Terentij: nõ Terentij Adelphi. eo qd' adhuc magis de fabulæ noĩe poeta q̃ de poetæ noĩe fabula cõmendat̃. In hac quidẽ spectatur quid interfit inter rusticã & vrbanã vitã: & inter asperã & cœlibem: & veri mariti patrisq; ꝓ adoptionẽ facti. Quibus p̃positis ad exemplũ vitanda perinde fugiendaq; Terentius monstrans artificis poetæ p̃ totam fabulã obtinet laudem.

Diuerbia crebra.

Protatica psona caret.

Comœdiæ cõmoda.

ACTA LVDIS FVNERALIB.Q.FAB.MAX.P.CORNELIO APHRICANO.AED.CVR.EGERE.L.ATTILIVS PRAENESTINVS: MINVTIVS PROTIMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI.TIBIIS SARRANIS.FACTA GRAECA MENANDRI.L.ANICIO M.CORNELIO COSS.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Mitio ſenex:
Sannio leno:
Syrus ſeruus.
Soſtrata matrona.
Geta ſeruus.
Dromo ſeruus.
Demea ſenex
Aeſchinus aduleſcens.
Cthesipho aduleſcens.
Cantara nutrix.
Hegio ſenex.

C.SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Senarij omnes.

Vos cum haberet Demea aduleſcentulos:
d Dat Mitioni fratri adoptandum Aeſchinum:
Sed Cthesiphonem retinet.hunc citharistrię
Lepore captum:ſub duro ac triſti patre
Frater celabat Aeſchinus:famam rei:
Amorem in ſe transferebat:deniq;
Fidicinam lenoni eripuit:vitiauerat
Idem Aeſchinus ciuem Atticam pauperculam:
Fidemq; dederat:hanc ſibi vxorem fore.
Demea iurgare: & grauiter ferre:mox tamen
Vt veritas patefacta eſt:ducit Aeſchinus
Vitiatam:potitur Cthesipho citharistriam.

Argumentū & ꝓlog⁹ cū duabus primis ſcænis trimetra continent. Niſi hoc ꝟbū cteſiphonis hic addat̄: & ſenſus & carmē mancum erit

In hoc prologo poeta potiſſimum captat auditorum beniuolētiam: modeſte ac leniter purgans æmuli obiecta. Magis enim ī hoc verſatur q̄ in aduerſario lædendo. Nec profecto magnopere illud defendit quod obijcitur: vtpote ſe eſſe adiutum a Lelio & Scipione: immo id ſibi maxime laudi ducit.

ADELPHORVM
PROLOGVS.
Eiusdem numeri.

Hic plogus lenis est.

Postquam Poeta sensit scripturam suam
P Ab iniquis obseruari: & aduersarios
Rapere in peiorem partem: quam acturi sumus:
Indicio de se ipse erit: eritis vos iudices:
Laudin an vitio ducí factum oporteat.
Synapothniscontes Diphili comœdiast.
Eam commorientes Plautus fecit fabulam.
In græca adulescens est: qui lenoni eripuit
Meretricem: in prima fabula eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos: verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus nouam: pernoscite:
Furtum ne factum existimetis: an locum
Reprehensum: qui præteritus negligentiast.
Nam quod isti dicunt maleuoli homines: nobiles
Eum adiutare: assidueq; vna scribere.
Quod illi maledictum vehemens existimant:
Eam laudem hic duxit maximam: cum illis placet.
Qui vobis vniuersis: & populo placent.
Quorum opera in bello: in ocio: in negocio:
Suo quisq; tempore vsus est sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient: hi partem aperient:
In agendo partem ostendent: facite æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industriam.

Eritis vos: sic trimet exigit Nec numeri nec gña curãtur: sed ad sententiam refertur.

Græca latino stilo ornauit

Alia obiectio. Lelius. Scipio. Furius

qui. s. nobiles

Laus ab hũanitate.

Aperient: s. verbis in statario

PE. MAR. Obseruare. Postq; poeta &c. Hic prologus a simplicitate ac veritate beniuolentiam Terentio parat: & odiũ aduersarijs a malignitate & liuore. Obseruari. i. curiose

inſpici vt notari poſſint. Diphili comœdia eſt. Diphilus comicus græcus: Synapothniſcõtes græce latine cõmorientes. Locũ reliquit integrum. i. intactum. Verbũ de verbo expreſſum extulit. i. trãſferendo plurimũ ornauit. qm̃ autore Donato. M. Terẽtius Varro principiũ huius comœdiæ p̃poſuit principio Menãdri. Nã qd̃ iſti dicunt. vituperationẽ aduerſarioꝝ retorq̃t in illoꝝ ignorãtiam. q̃ id vitio vertebãt qd̃ laudandum erat. Cũ illis placet. Seneca. li. xiiij. epl̃aꝝ ſic ait Nulla res magis animos honeſtate induit: dubioſq; & in prauũ inclinabiles reuocat ad rectũ: q̃ bonoꝝ virorũ cõuerſatio. Equanimitas poetæ &c. Equanimitas eſt patiẽtia & illa diſpoſitio quæ habet animũ placidum benivolum & minime æſtuan emi dem eſt. adeſte æquo animo: & æquanimitas veſtra faueat.

Diphilus.
Integrum.
Conuerſatio cum bonis.
Eq̃nimitas.

In hac prima ſcæna qd̃ plog9 p̃miſit argumẽtũ narrat. opportuneq; vita aſpera cũ leni pater mitis eũ ſeueriſſimo cõparat. Oſtẽdit etiã ſe. Mitio admodum eſſe ſolicitũ de Aeſchino filio adoptiuo: q; nondũ de cœna heſterna redierat. Simulq; lenitate potius q̃ aſperitate aut vt iſtituẽdos libertos præſcribit.

PAVLVS.

PRIMVS ACTVS.

MITIO.

Senarij omnes.

Torax non rediit hac nocte a cœna Aeſchinus?
f Neq; ſeruulorum quiſquam qui aduorſum ierant?
Profecto hoc vere dicunt: ſi abſis vſpiam: aut
Vbi ſi ceſſes: euenire ea ſatius eſt:
Quæ in te vxor dicit: & quæ in animo cogitat
Irata: q̃ illa quæ parentes propitij.
Vxor ſi ceſſes: aut amare cogitat:
Aut te amari: aut potare aut animo obſequi.
Tibi bene eſſe ſolit: cum ſibi ſit male.
Ego quia non rediit filius: quæ cogito?
Quibus nunc ſollicitor rebus? ne aut ille alſerit:
Aut vſpiam ceciderit: aut perfregerit aliquid.
Vah: quenquam ne hominem in animo inſtituere:
Aut parare quod ſit carius: q̃ ipſe eſt ſibi?
Atqui ex me hic non natus eſt: ſed ex fratre: is adeo

Storax ab odore dicit. ioculariter & p antiphraſim
Ceſſes. i. ocioſus es
Vxoriæ ſuſpitiones.
Epexegeſis
Anacoluthos quia nõ dicit pater.
Sollicitudo paterna.
Comica licẽtia. tãq; duo ſint.

Miriõis vita demẽs & ociosa.
Dissimili studio est: iam inde ab adulescentia:
Ego hanc clementem vitam vrbanam: atq; ocium
Fortunatum putant vxorati ea carere.
Sequutus sum: & quod fortunatum isti putant
Vxorem nunquã habui. ille contra hęc omnia:
Demeæ vita laboriosa & austera.
Ruri agere vitam: semper parce ac duriter
Se habere: vxorem duxit: nati filij
Cõpẽdium q; breuiter q; pudice q; ornate loquut? est.
Duo sunt: inde ego hunc maiorẽ adoptaui mihi.
Eduxi a paruulo: habui: amaui pro meo.
In eo me oblecto: solum id est charum mihi.
Ille vt idem contra me habeat facio sedulo.
Do: permitto: non necesse habeo omnia
Pro meo iure agere: postremo alij clanculum
Patre quæ faciunt: quæ fert adulescentia:
Ea ne me celet: consuefeci filium.

Dictũ verũ. Honestũ istitutum.
Nam qui mentiri aut fallere insueuerit patrem: aut
Audebit: tanto magis audebit cæteros.
Noua locutio.
Pudore & liberalitate liberos
Initium iurgi is aptum.
Retinere satius esse credo: q; metu.
Hæc fratri mecum non conueninnt: neq; placent.
Væhemens obiurgatio.
Venit sæpe ad me clamitans: quid agis Mitio?
Retorq̃t correptionẽ contriariam iferẽ dam
Cur perdis adulescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumptus suggeris?
Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipse durus est: præter æquum & bonum.
Et errat longe mea quidem sententia:
Snĩa politica
Qui imperium credat grauius esse: aut stabilius
Vi quod fit: q; illud quod amicitia adiungitur.
Mea est sic ratio: & sic animum induco meum.
Malo coactus qui suum officium facit:

Dum id reſcitum íri credít: tantíſper cauet.
Si ſperat fore clam rurſum ad ingenium redít.
Ille quem benefício adiungas: ex animo facit:
Studet par referre: preſens abſenſq; idem erít.
Hoc patrium eſt: potius conſuefacere filium — Veriſſimum dictum.
Sua ſponte recte facere: q̃ alieno metu. — Patriũ. ſ. officium.
Hoc pater ac dominus ínter eſt: hoc qui nequít — Indulgẽtie affectũ ad diſciplinã reuocet
Fateatur ſe neſcíre imperare líberís. — Paraſceue ad aliã ſcænã
Sed eſt ne hic ipſus de quo agebam? & certe ís eſt.
Neſcio quíd triſtem video: credo iam (vt ſolet)
Iurgabit: ſaluum te aduenire Demea gaudemus.

Gaudemus præiungitur in ſcanſione ſubſequenti verſiculo.

PET. M.

Storax nõ redíjt &c̃. Propitij patris valdeq; amantis filiũ affectus hac ſcæna exprimitur. quæ viri clemẽtis decor; ſeruãs imperium docet eſſe ſtabilius qd' amore gubernatur q̃ qd' timore. Nihil em̃ violẽtũ põt eſſe diuturnũ. Sene. ſcribens de clemẽtia ad Nero. ſic ait. Príncipib⁹ certior eſt ex manſuetudine ſecuritas — Mãſuetudo. qa frequẽs vindicta paucor; odiũ reprimit: oĩm irritat. Et ad paulinũ de breuitate vitæ ſic ſcribit. Quãto melius bñficijs imperiũ cuſtodiť q̃ armis. Et Cyrus moriturus (vt eſt apud Xenophontẽ) Cambyſæ filio ſic dixit. Nõ eſt aureũ hoc ſceptrũ qd' regnum ſeruat. Sed amici multi ſceptrũ ſunt regibus veriſſimum — Sceptrum regum. maxim; q̃ ſecurum: & nõ parãtur fidí amici vi: ſed potius bñficẽtia. Et alibi dixerat Cyrus. Neceſſe eſt vt q a multis timeť: is multos faciat ſibi inimicos. q ỹo ſiť oĩbus infeſtus eſt: is oĩbus cõcordiã inijcit. Cice. in. i. Phil. ſic ait. Charũ eſſe ciuẽ de repu. mereri laudari: coli: diligi gl'ioſum eſt: metui ỹo & in odio eſſe iuidioſum: deteſtabile imbecillũ: caducũ. qd' videm⁹ etiam in talibus ipſis illis q oderint dum metuant: dixerint p̃nitioſum fuiſſe. — Timor.

PAVLVS.

In ſequenti actione diuerſi hoĩes: diuerſi patres: diuerſaq; ſtudia ꝓponũtur. hic lenis: ille aſper. facet⁹ hic: ille impolitus. hic ad cõdonãdum facilis: ille ptinax atq; difficilis in delictis corrigẽdis remittẽdiſq;. Nã Demea Aeſchinũ filiũ petulãtiæ grauiter accuſat: Mitio cõtra eius adoleſcẽtiam indulgenter excuſat: a q̃ tandem Demea vtcunq; placatur.

DEMEA MITIO

Senarij.

Em opportune teipsum quęrito. Mi.

h Quid tristis es? De. rogitas me? vbi nobis Aeschinus
Siet? quid tristis ego sum? Mi. dixin hoc fore?
Quid is fecit? De. quid ille fecerit? quem neq; pudet
Quicq̃; neq; metuit quenq̃; neq; legem putat
Tenere se vllam: nam illa quæ antehac facta sunt
Omitto: modo quid designauit? Mi. quid nam id est? De.
Fores effregit: atq; in ædis irruit
Alienas: ipsum dominum: atq; omnem familiam
Mulctauit vsq; ad mortem: eripuit mulierem
Quam amabat: clamant omnes indignissime
Factum esse hoc: aduenienti quot mihi Mitio
Dixere? in orest omni populo. Deniq;
Si conferendum exemplum est: non fratrem videt
Rei dare operam: ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum huius simile factum. hæc cum illi Mitio
Dico: tibi dico: tu illum corrumpi sinis. Mi.
Homine imperito nunq̃; quicquam iniustius:
Qui nisi quod ipse fecit: nihil rectum putat. De.
Quorsum istuc? Mi. quia tu Demea hæc male iudicas.
Non est flagitium (mihi crede) adulescentulum
Scortari: neq; potare non est: neq; fores
Effringere. hæc si neq; ego neq; tu fecimus:
Non siuit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis quod tum fecisti inopia:
Iniuriumst: nam si esset vnde id fieret:
Faceremus. & tu illum tuum (si esses homo)
Sineres nunc facere: dum per ætatem licet.
Potius q̃; vbi te expectatum eiecisset foras:
Alieniori ætate: post faceret tamen. De.

Teren. sup̃at hic menādrū quū Demeam ad iurgium ꝓmtiorē q̃; ad re salutandū fecit.

Quid is fecit: ꝑ indignationem eadem repetit.

Oīa hæc magno clamore & vociferatione dicūtur.

Ex autoritate rumorum.

Decipit̃ Demea: quia frater q̊q; corruptus est.

Scitū & probatum dictū

Excusatio facti per cōfutationem.

Egregia loquutio.

Id plærumq; vsuuenit.

Proh Iupiter: tu homo adiges me ad insaniam.
Non est flagitium facere hæc adulescentulum? Mi. ah
Ausculta: ne me obtundas de hac re sepius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi.
Is meus est factus: si quid peccat Demea:
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obsonat: pota: olet vnguenta de meo.
Amat? dabitur a me argentum: dumerit commodum.
Vbi non erit: fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur: discidit
Vestem? resarcietur: est dis gratia
Et vnde hæc fiant: & adhuc non molesta sunt.
Postremo aut desine: aut cedo quemuis arbitrum.
Te plura in hac re peccare ostendam. De. hei mihi
Pater esse disce ab his qui vexe sciunt. Mi.
Natura tu illi pater es: consiljs ego. De.
Tum consulis quicq̃? Mi. ah si pergis abiero. De.
Siccine agis? Mi. an ego toties de eadem re audiam? De.
Curæ est mihi. Mi. & mihi curę est: verum Demea
Curemus æquam vterq; partem. tu alterum:
Ego item alterum: nam ambos curare propemodum
Reposcere illum est quem dedisti. De. ah ah Mitio. Mi.
Mihi sic videtur. De. quid istuc? tibi si istuc placet:
Profundat: perdat: pereat: nihil ad me attinet.
Iam si verbum vnum post hac. Mi. rursum Demea
Irascere? De. an non credis? repeton quem dedi?
Aegre est: alienus non sum: si obsto: hem desino.
Vnum vis curem: curo & est dis gratia.
Cum ita volo vt est iste: tuus ipse sentiet.
Posterius nolo in illum grauius dicere. Mi.

Tragica exclamatio.
Obtũdas. i. moleste inter pellas.
Argumentatio p inducti onem
Perculta! brę uitas: qua p posita solu untur.
Peroratio.
Plus laudis cõsilium. q̃ naturam cõ sequitur.
Indignanter
Ah Mitio. re ligiosa com motio.
Cõcessio ironica.
Aposiopo. Rusticani sto machi est repetere verba quæ inuitus audisti.
Iste per contũ tum.

Nec nihil neq; omnia hæc sunt quæ dicit: tamen
Non nihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere
Verba p̄ce reprehēdentis. Me ægre pati illi nolui: nam itast homo.
Argumētū a contrario. Cum placo: aduersor sedulo: & deterreo:
Tamen vix humane patitur. verum si augeam:
Aut etiam adiutor sim eius iracundiæ:
Insaniam profecto cum illo: & si Aeschinus
Nobis vtriq; nostrum. Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.
Rep̄hēsiones lenes. Quam hic non amauit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? postremo nuper credo iam omnium
Aposiopos. prima. Tedebat: dixit velle vxorem ducere.
Sperabam iam deferuisse adulescentiam.
Gaudebam: ecce autem deintegro: nisi quicquid est:
Volo scire: atq; hominem conuenire: si apud forumst.

PET. M. Hem opportune &c. Hominis in disciplina domestica seuerissimi nec permittentis filiū lasciuire: ne vsus trāseat in mores. & alterius nimiū indulgentis libidini filiorū: vt ætas cursum suū faciat: decorum hac scæna seruatur: & diuersū vitæ īstitutū exprimit. Vtrūq; ratiōes habet. Primum: qm̄ ex frequētibus actibus habit⁹ generātur tā boni q̄ mali. Aristo. in. ij. Ethices sic ait. Atq; vt breuit dicam: Omnis habit⁹ ex opatiōibus similibus fiunt. quapropter tales quasdā opatiōes reddere optet. Ipsaꝝ nāq; differentias habit⁹ ipsi sequūtur. Nō igitur parū sed plurimū: qn potius totū refert: sic an nō sic hoīes adolescētia cōsuescāt. & paulo post dicit. Ob voluptatē res improbas agimus: ob dolorem vero res posthabemus honestas. Quapropter hoīes ab ipsa statim adolescētia (vt inqt Plato) ita īstitutos esse oportet: vt his gaudeāt doleātq; qbus gaudere dolereq; oportet. Hec ē em̄ educatio & eruditio recta. Nō est flagitiū crede mihi. Hæc est ratio alterius instituti quod est miti⁹. & nōnulla dicit adolescētiæ cōcedenda propter feruorē ætatis. Cice. in oratiōe ꝓ Celio sic ait. Datur em̄ concessu omniū huic aliqs ludus ætati: & ipsa natura ꝓfundit adolescētiæ cupiditates. q̄ si erum punt vt nullius vitam labefactent: nullius domū euertant: faciles & tolerabiles haberi solent. Iuuenalis etiā dicit. Quædam cum prima resecentur crimina barba. Et breue sit quod turpiter audes.

Habitus.

Institutio. Aetas adolescentum.

PAVLVS. In sequēti scæna ꝓponit exemplū contumeliosi diuitis ꝑ potentiam: & pauperis pertinacis in ꝑniciē suam. Nitit etiam ꝑsuadere Aeschin⁹ se inuitū Sānionilenoni ītulisse iniuriā: verū fuisse illi⁹ culpa impulsū. Intelligendum quoq; est

Parmenonẽ seruũ morẽ gerentẽ Eschino: ita acriter egisse cum lenone: vt tandẽ ab eo puella eriperet: cuius auferendæ Eschinus ꝓcupidus fuerat.

ACTVS SECVNDVS

SANNIO LENO AESCHINVS.

Iambici Trochaici Tetrametri mixti.

Obsecro populares: ferte misero atq; innocenti auxiliũ: Popularitas in q̃uis re cõsortiũ dicitur nũc populares ciues vocat vt olim quirites.
Subuenite inopi. Ae. Ociose nũc iam ilico hic consiste.
Quid respectas? nihil periclist: nunc̃ dum ego adero hic
Ego istam inuitis omnibus. Ae. (te tanget. Sa.
Quã̃ est sceleſtus nõ cõmittet hodie vnc̃ iterũ vt vapulet. Sa. Ad Parmenonẽ hæc.
Aeschine audi: ne te ignarũ fuisse dicas meorũ morum:
Leno ego sum. Ae. scio. Sa. At ita vt vsc̃ fuit fide quisc̃ optuma
Tu qd̃ te posterius purges: hanc iniuriã mihi nolle Eclypſ quadrans luctãti
Factam esse huius nõ faciã: crede hoc: ego meũ ius ꝓsequar. Hæc terribiſſ
Nec̃ tu verbis solues vnc̃: quod mihi re malefeceris. Huius vl̃ stipulã vl̃ summum digiti
Noui ego vestra hęc: nollem factum: iusiurandũ dabit̃ te esse oñdens dicit.
Indignũ iniuria hac: indignis cũ egomet sim accœpt⁹ modis. Ae.
Abi prȩstrenue: ac fores aperi. Sa. Cęterũ hoc nihil facis. Ae. Abi: ad parmenonẽ cõcitate.
Intro nũc iam. Sa. At em̃ nõ sinã. Ae. accede illuc Parmeno:
Nimiũ istoc abisti: hic ꝓpter hunc assiste. Sa. hem: sic volo. Ae. Propẽ. i. iuxta. Verg. Tẽplũ de marmore ponã ꝓpter aquã.
Caue nuc iã oculos a meis oculis quoc̃ demoueas tuos.
Ne mora sit si innuerim: quin pugnus cõtinuo i mala hęreat. Sa.
Istuc volo ergo ipm experiri. Ae. hem serua: omitte mulierẽ. Sa.
O facinus indignũ. Ae. Geminabit nisi caues. S. hei misero mihi. Exclamatio vapulantis.
Nõ innuerã: verũ in istã partẽ potius peccato tamen: (Ae. Cõminatio.
Inũc iã. Sa. qd hoc rei est: regnũ ne Aeschine hic tu possides? Ae.
Si possiderem: ornatus esses ex tuis virtutibus. Sa.
Quid tibi rei mecũ ẽ? Ae. nihil. S. qd? nostin q̃ sim? Ae. nõ desi- Quid tibi. Interrogatio eiulantis.
Tetigin tui quicq̃? Ae. si attigisses: ferres infortuniũ. Sa. (re. Sa.

Exclamatio parrõcinationi
Qui tibi magis licet meã habere: p qua ego argentum dedi?
Responde. Ae. ante ædis nõ fecisse erit melius hic cõuitium.
Cõminatio. vehemẽtior
Nam si molestus pergis esse: iam intro arripiere: atq; ibi
Opiere. i. obrueris.
Vsq; ad necem operiere loris. Sa. Loris liber? Ae. sic erit. Sa.
Impurũ. i. improbum.
O hoiem impurũ: hiccine libertatẽ aiũt equam esse oĩbus? Ae.
Si satis iam debacchatus es leno: audi si vis nunc iam. Sa.
Supbe cõtẽnit dicta lenonis.
Egon debacchatus sum in te: an tu in me? Ae. Omitte ista: atq;
ad rem redi. Sa.
Ecdysis.
Quã rẽ? quo redeã? Ae. iã ne me vis dicere qd ad te attinet? Sa.
Ironicos.
Cupio modo æqui aliquid. Ae. vah: leno iniq̃ me nõ volt log. Sa.
Leno sum: fateor pernities cõmunis adulescentium:
Periurus: pestis: tamen tibi a me nulla est orta iniuria. Ae.
Nã hercle etiã id restat. S. illuc q̃so redi quo cœpisti Aeschie. Ae.
Imp̃catio.
Minis viginti tu illam emisti: quæ res tibi vertat male.
Stulte negat se venditurũ quod pdidit
Argenti tãtum tibi dabitur. Sa. quid: si ego tibi illã nolo vẽdere?
Ironia ridicula & contumax.
Coges me? Ae. minime. Sa. nãq; id metui. Ae. neq; vẽdũdã cẽseo
Quæ liberast: nam ego illam liberali asserо causa manu.
Iuris ỹba de vendicanda libertate.
Nunc vide vtrum vis argentũ accipere: an causã meditari tuam.
Delibera hoc: dum ego redeo leno. Sa. proh supreme Iupiter.
Tragica exclamatio. hic mira arte insano cõcedit.
Minime miror: qui insanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit: verberauit: me inuito abduxit meam.
Cõtumeliosa lenonis cædes.
Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tradier.
Ironice.
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Verũ enim quando bene promeruit: fiat: suum ius postulat.
Ariolor. i. auguror.
Age iam cupio: si modo argentum reddat: sed ego hoc ariolor.
Quasi dicat nihil dabit.
Vbi me dixero dare tanti: testis faciet ilico
Vendidisse me: de argento somnium: mox cras redi.
Id quoq; possum ferre si modo reddat: quamquam iniurium st.
Verum cogito id quod res est: quando eum quæstum occeperis:

Accipiunda & musitanda iniuria adulescentiumst. Musitāda.i. dissimulant ferenda.

Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes deputo.

Obsecro popu. Proterui adolescētis fidētia & īpetus hac scæna exprimit̄ q vt libidinē animi sui expleat: alteri⁹ miseriæ: inopiæ ac īnocentiæ nullā habet rōnē & leges ciuiles transgredit̄. quod malæ institutiōis signū est: & dānat̄ in primis. qm̄ violatis legibus violat̄ libertas quæ legibus cōtinet̄. quas nō solū tenere debet iuuenis bñ institut⁹. sed ne cogitare qdē an recte sint positæ. Pla. li. i. de legi. sic ait; Vna certe lex erit p̄clarissima quæ iubeat ne qs iuuenū q̄rere audeat: recte an cōtra se leges habeāt: sed vno oīm ore vnaq; voce recte tāq̄ a dijs positas cōcedi p̄cipiat: nec vllo mō alit̄ pati qcq̄ a iuuenib⁹ cogitari. Et nō solū dānād⁹ est qui iniuriā irrogat: sed etiā qui nō ꝓpulsat si pōt iniuriā. Iō Pla. in. v. d' repub. sic ait. Honorādus certe est qui nihil iniuriatur: qui vero nec alios id facere patitur duplici honore: immo etiam magis honorandus est. Xenophon libro primo institution. Cyri sic ait. Nihil est iustius q̄ propulsare iniuriam: aut pulchrins q̄ amicis succurere. Seneca loquens de iusticia: sic ait. Iustus vt sis non solum non nocebis: sed etiā nocētes ꝓhibebis. nā nihil nocere nō est iusticia: sed abstinētia alieni. Cic. in. li. primo de offi. Qui aūt nō defēdit nec obsistit si pōt iniuriæ: tā est in vitio q̄ si parētes aut amicos aut patriā deserat. Illā as. Assero. i. vindico & defēdo eius libertatē ea actione que libertatē cōtinet. Est aūt actio ius ꝓsequendi in iudicio qd' sibi debet̄. & hæc actio aut est in rem: aut in ꝑsonā. Manumissio est datio libertatis. Nam q̄diu qs in seruitute est manui & potestati subijcit̄: & manumissus liberat⁹ est p̄tate: q̄res a iure gentiū sumpsit exordium.

Ornatus. PET. M. Lex iuuenū. Iniuriæ propulsatio. Iustus Asserere. Manumissus.

Hic duoꝝ inter se neq̄ hoīm spectanda q̄dam vicissim & dolosa captio cōtinet̄. Etiā in hac scæna exemplum spectat̄ vitæ auaroꝝ: qui sæpe in damnum ipsius cupiditatis suismet rationibus ruunt. PAVLVS.

SYRVS SANNIO

Tetrametri Septenarij & Senarij.

Ace: egomet conueniam ipsum: cupide accipiat faxo:
t atq; etiam
Bene dicat secū esse actū: q̄d istuc Sāniost qd' te audio?
Nescio quid cōcertasse cū hero? Sa. Nunquā vidi iniquius
Certationē cōparatam: q̄q; quę hęc hodie inter nos fuit.
Ego vapulando: ille verberando: vsq; ambo defessi sumus. Sy.
Tua culpa. San. Quid agerem? Sy. Adulescenti morem gestum oportuit. San.

Syr⁹ primū alloquit̄ Ctesiphonē obmetū patris sollicitū: deinde sic Sanionem. Iniq̄ certatio. Polita loquutio.

Hodie nō tē-pus ſcat: ſed iracundiā. Vera ſnia.

Quid potui meli?: q hodie vſq; os prębui? Sy. age: ſcis qd loquar?
Pecuniā in loco negligere maximū interdum ſt lucrū. Sa. hui. Sy.
Metuiſti: ſi nunc de tuo iure cōceſſiſſes paululum: atq;

Auari dictū

Aduleſcenti eſſes morigeratus: hoīm homo ſtultiſſime.
Ne nō tibi iſtuc fœneraret. Sa. Ego ſpem precio nō emo. Sy.

Metaphora ab aueupib? Cōditō mul torum.

Nunquā rem facies: abi: neſcis ineſcare hoīes Sannio. Sa.
Credo iſtuc melius eſſe: verum ego nunquā adeo aſtutus fui:
Quin quicqd poſſem: mallē auferre potius in pręſentia. Sy.
Age: noui tuum animū: quaſi iam vſq; tibi ſint viginti minę:

Archaiſmos multiplicatis coniunctio/nibus.

Dum huic obſequare pręterea autem te aiunt proficiſci Cyprū.
Sa. hem. Sy.
Coemiſſe hinc quę illuc veheres multa: nauē conductā: hoc ſcio.
Animus tibi pendet: vbi illinc ſpero redieris: tamē hoc ages. Sa.

Apoſiopoſ. Prouerbium Meta. a ſcru/pulo articu/los vrgente.

Nuſquā pedē: perij hercle: hac illi ſpe hoc incœperūt. Sy. timet:
Inieci ſcrupulum homini. Sa. O ſcelera: illuc vidę
Vt in ipſo articulo oppreſſit: emptæ mulieris
Complures: & item hinc alia quę porto Cyprum.

Eo aduerbiū loci eſt. Paroemia.

Niſi eo ad mercatum veniā: damnum maximum ſt.
Nunc ſi hoc omittam: actum agam: vbi illinc rediero
Nihil eſt: refrixerit res. nunc demum venis?

Satius. i. me/lius.

Cur paſſus? vbi eras? vt ſit ſatius perdere:
Quā aut hic nunc manere tamdiu: aut tum pſequi. Sy.
Iam ne enumeraſti: quod ad te rediturum putes? Sa.

Complora/tio deſperati onis ſignū. Labaſcit. Me taphora ab arboꝝ reſe:cta Macrologia

Hoccine illo dignum ſt? hoccine incipere Aeſchinum?
Per oppreſſionem vt hanc mihi eripere poſtulet? Sy.
Labaſcit: vnum hoc habeo: vide ſi ſatis placet:
Potius q̄ venias in periculum Sannio.
Serues ne: an perdas totum: diuiduum face.
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi.
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.

Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi.
Preterea colaphis tuber est totum caput.
Etiam insuper defraudat? nusquam abeo. Sy. vt lubet.
Nunquid vis quin abeam? Sa. immo hercle hoc quæso Syre.
Vtut hęc sunt facta: potius q̄ lites sequar.
Meum mihi reddatur: saltem quanti emptast. Syre:
Scio non te vsum antehac amicitia mea.
Memorem me dices esse & gratum. Sy. sedulo
Faciam: sed Ctesiphonem video: lętus est
De amica. Sa. quid quod te oro? Sy. paulisper mane.

Nūc cōqritur de iniuria quūdānū q̄q; sentit Eclypſ. Diuertit se tā dē ad p̄ces.

figurate promissio p̄miorum.

Parasceue

Taceo gomet &c. Veteratoris hominis vaframentū & dolos tantū posse do cet hæc scena: vt illis interdū viri etiā malitiosi circumueniant: vt cauere sit difficilimū: Maxime cū insidiæ lateant sub simulatione illarum actionū q̄ vtiles esse videntur. Vñ Cic. in. iij. actōe in Verrem sic ait: Nullæ sunt occultiores insidæ q̄q; hæ quæ latent in simulatione officij. Et Plinius in epīs dicit: Magnas habere latebras vitam hominis: & altos recessus. Vt in ipso articulo oppressit &c. Articulo. i. temporis puncto & angustijs. Hei mihi etiā de sorte. Sors dicitur principale mutuum & precium: cui quicquid accedit dicitur vsura.

Pe. Mar.

Fallit ei vitiū

Sora.

In sequenti scæna Aeschini cōmēdatio a fratre Ctesiphone facta continetur: Ex inde gratiarum actio: ingēsq; laudatio de beneficio quo eum Aeschinus affecit .s. eripiendo illi amicam: eiusq; causa subeundo famæ suæ p̄iculum. PAVLVS

CTHESIPHO. SYRVS.
Tetrametri Iambici.

a Bs quiuis hoīe (cū est opus) beneficium accipere gaudeas
Verū eīuero id demū iuuat: si quē ęquomst benefacere
O frater frater: quid ego nunc te laudē? satis certe scio.
Nunq̄ ita magnifice quicquā dicam: id virtus quin superet tua.
Itaq̄ vnā hanc rem me habere prę ter alios prę cipuam arbitror:
Fratrem homini neminē esse primarū artium magis prīcipē. Sy.
O Cthesipho. Ct. O Syre: Aeschinus vbi est? Sy. ellūtę expectat
domi. Ct. hem. Sy.

Primū hæc se cū loq̄t: & beneficior̄ memor: & fratris affectionē laudans. Sūma fratris laudatio.

Periphrasis.

Archaismos

O gaudēt; est

Verus frater Eclypſ. p admirationem.

Quid eſt: Ct. quid ſit: illius opera Syre nũc viuo: feſtiuum caput, Qui omnia ſibi poſt putarit eſſe prę meo commodo.

Pote, p potis

Maledicta: famam: meum amorem: & peccatum in ſe tranſtulit. Nihil pote ſupra: ſed qſ nã foris crepuit: Sy. mane: ipſe exit foras.

Pe. Mar.

Abs quiuis homine &c̃. Fratrẽ fratri adeſſe in primis debere cum vſus venerit docet hæc ſcæ. Eſt em̃ inter eos ea cõiunctio quæ alterum a parentib⁹ requirit officium. Plus em̃ debemus fratri c̃ꝫ nepoti: & ſic deſcendendo p gradus, ppinquitatis: quales etiam ſunt gradus officiorum: vt non omnib⁹ eadem debeantur. Ariſto. viij. Ethi. loquens de amicitia: ſic ait. Eſt em̃ grauius ſodali c̃ꝫ ciui pecuniam auferre: & fratri c̃ꝫ alienigenæ opem non ferre: & patrem c̃ꝫ quemuis alium pulſare. Creſcit autem & iuſtũ cum amicitia ſimul: qpe cum ſint in eiſdem & æque ſe extendant. Cyrus vt eſt apud Xenophon li. vlẽ. Cambyſem filiũ natu maiorẽ ſic monuit. Homines ciues alienigenæ præferẽdi: & q vna ſũt alitilis q contubernales nõ ſunt. & q fratri, puidet ſeipſũ curat: & quem p̃terea turpius eſt non amare c̃ꝫ fratrem.

Deſcripta ad exemplũ Petri Marſi Rome. M. ccc. xc. die. xix. Iunij: q incollegẽdis argumentis ſupioribꝰ hactenus dumtaxat ſolicitus fuit.

PAVLVS, Hic fratrum admirabile cõtinetur colloquiũ: p ſolutio lenonis p Syrũ datis Pecunijs. Deinde paraſitica de cœna paranda & obſonio concluſio

AESCINVS. SANNIO. CTHESIPHO. SYRVS

Tetrametri Iambici

Aeſchinus ſeruat aduerſus lenonem ſupbiam.

Bi eſt ille ſacrilegus: S. mẽ querit: nũq̃d nã effert: occidi.

Nihil video. Ae. ehẽ opportune teipſũ quęrito: qd fit Cte

In tuto eſt oĩs res: omitte vero triſticiã tuã. (ſipho:

Aſintheton: deeſt em̃ veniſſe. Blandũ colloquium.

Ego illam facile vero omitto: quí quidẽ te habeam fratrem.

Aſſẽratores corã laudãt.

O mi Aeſchine: o mi germane: ah vereor corã i os te laudare. ãplꝰ

Inepte: hic caret iniuria

Ne id aſſentãdi magis: c̃ꝫ quod habeã gratũ facere exiſtimes. Ae.

Iuſinuatio beneficij in picu lo collati.

Age inepte quaſi nunc non norimus nos inter nos Cthesipho.

Sed hoc mihi dolet: nos pene ſero ſciſſe: & pene in eum locum

Extenuatio delicti.

Rediſſe: vt ſi omnes cuperent: nihil tibi poſſent auxiliarier. Ct.

Pudebat. Ae. ah: ſtultitiaſt iſtæc: non pudor: tam ob paruolam

Mitis eſt: exdebacchãte & auſtero.

Rem pene ex patria: turpe dictu: deos quęſo vt iſtęc, phibeãt. Ct.

Peccaui. Ae. quid ait tandem nobis Sannio: Sy. iam mitis eſt. Ae.

Ego ad forũ ibo: vt hũc abſoluã: tu intro ad illã Cthesipho. So.

Syre ista: Sy. eamus: nãq; hic properat in Cyprũ. Sa. ne tã quidẽ. Quamuis etiam maneo ocioſus hic. Sy. reddetur: ne time. Sa. At vt omne reddat, Sy. oñe reddet: tace modo: ac ſequere hac Sa. ſequor. Ct.

Inconſtanꝫ a lenone dictũ

Heus heus Syre. Sy. hẽ quid eſt? Ct. ob ſecro hercle hoiem iſtũ im Quãprimũ abſoluito te: ne ſi magis iritatus ſiet: Aliqua ad patrẽ hoc permanet atq; ego tũc ꝑpetuo perierim. Sy. Non fiet: bono animo eſto: tu cũ illa te intus oblecta interim: Et lectulos iube ſterni nobis: & parari cętera. Ego iam tranſacta re conuortam me domum cum obſonio. Ct. Ita quęſo: quãdo hoc bene ſucceſſit: hilarem hunc ſumamus diẽ.

Impuriſſimũ execranter. i. a uariſſimum. Honeſta in re turpi ꝓphraſis. Seruꝰ magnifice loquitur Iucundũ verbum.

TERTIVS ACTVS

Hic Soſtrata matrona vna cum nutrice introducitur compatiens filiæ ſuæ: ꝙ ex Aeſchino grauida facta iam parturiebat.

SOSTRATA CANTHARA

Iambici vt ſuperiores.

Bſecro mea nutrix q̃d nũc fiet? Ca. quid fiet rogas? recte o Edepol ſpero. S. modo dolores meatu occipiũt ꝑmulũ. C. Iã nũc times quaſi nũq; adfueris: nũq; tu te pepereris? So. Miſerã me: neminẽ habeo: ſolæ ſumus: Geta autẽ hic non adeſt. Nec quem ad obſtetricem mittã: nec qui accerſat Aeſchinũ. Ca. Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquã vnũ intermittit diem: Quin ſemper veniat. So. ſolus mearũ miſeriarum eſt remediũ. C. E re nata melius fieri haud potuit: q̃ factum eſt hera: Quando vitium oblatum eſt: quod ad illum attinet potiſſimum: Talem tali genere atq; animo natum ex tanta familia. So. Ita pol eſt vt dicis: ſaluos nobis deos quęſo vt ſiet.

Hic demonſtrat q̃ ſit vehemẽs maternus affectus Primulũ diminutiuũ a primũ. Muliebris cõqueſtio. Eclypſ. Amatoriꝰ affectus. Nitida loquutio. Factum laudat ob conditionẽ nuptiarum. Salutis precatio

GETA. SOSTRATA. CANTARA.

Tetrametri Iambici: & Dimeter vnus

Scæna mirifica artelabo/ Cõmo (rata ti affectus.

n Vnc illud est: quod si omnes omnia sua cõsilia cõferãt:
Atq; huic malo salutem querant: auxiliq; nihil afferant.

Metaphora a reb⁹ bellicis:

Quod mihiq;: hereq;: filieq; herili est: væ misero mihi:
Tot res repente circumuallant: vnde emergi non potest:

Sæculũ accusat vt a tẽpore mores carpat.

Vis: egestas: iniustícia: solitudo: infamia.
Hoccine sæculũ: o scelerato genera sacrílega: o hominẽ impiũ. So:
Me miserã quid nã est: qd̃ sic uideo timidũ: & ꝓperãtẽ Getã: G.

Geta q̃rimonią ꝓseq̃t p exaggerationem.

Quem neq; fides: neq; iurisiurandũ: neq; illum misericordia
Repressit: neq; reflexit: neq; quod partus instabat prope:
Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat. So. non intellego

Cũ põdere & stomacho ꝓnũcianda.

Satis q̃ loquat̃. Ca. ꝓpius obsecro accedamus Sostrata. G. ah
Me miserum vix sum compos animi: ita ardeo iracundia.

Nã ira aĩm impedit.

Nihil est quod malim: q̃ illam totã familiam dari mihi obuiam.

Obscel⁹ Eschini.

Vt iram hanc in eos euomã omnẽ: dum ægritudo hęc est recens.

Snia iratis cõpetens

Satis mihi id habeam supplicij: dum illos vlciscar modo.

Ardẽs affectus pænam poscẽtis

Seni animã primũ extinguerem ipsi: qui illud produxit scelus.
Tum autem Syrum impulsorẽ: uah quibus illũ lacerarẽ modis:
Sublimem medium arriperẽ: & capitę primũ in terrã statuerẽm:

Cũ nutu & gestu ꝓnunciãda. R. Ira canina iram indicat

Vt cerebro dispergat viam.
Adulescenti ipsi eriperem oculos: posthac pręcipitem darem.
Cæteros ruerem: agerem: raperem: tunderem: & prosternerem.

Hẽ vocantis est. Præiracũdia vix tãdẽ cognoscit heram.

Sed cesso herã hoc malo ĩpertiri ꝓpere. So. reuocemus: Geta. G.
Hẽ q̃s es sine me. So. ego sũ sostrata. G. vbi east: te ipsã quęrito:
Te expecto oppido: opportune te obtulisti mihi obuiam

Aĩm. i. respirationẽ.

Hera. So. qd ẽ: q̃d trepidas: Ge. hei mihi. So. qd festinas mi Geta:
Animũ recipe. G. prorsus. S. qd istuc prorsus ergo est: Ge. perimus:

Interrupta ira ti lo q̃la causa indignatiõis

Actum st. S. eloquere obsecro quid sit. G. iã. S. quid iã Geta: Ge.
Aeschinus. S. quid ergo is: G. alienus est a nostra familia. S. hem:
Perij: quare: Ga. amare occœpit aliam. So. væ miserę mihi. Ge.

Neq; id occulte ferat a lenone ipsus eripuit palam. So.
Satin hoc certe? G. certe hisce oculis egomet vidi Sostrata So. ah
Me miseram: quid credas iam? aut cui credas? nostrũ Aeschinum
Nostram vitã omnium: in quo nostrę spes: omnesq; opes sitę
Erant: qui sine hac iurabat se vnum nunq; victurum diem:
Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat: patrem
Ita obsecraturum: vt liceret sibi hanc vxorem ducere. Ge.
Hera lachrumas mitte: ac potiꝰ qd' ad hãc rẽ opꝰ est porro cõsule
Patiamur ne an narremus cui piã? S. hau hau mi homo sanꝰ ne es?
An hoc proferendũ tibi vsq; esse videt? G. mihi q̃dẽ non placet.
Iam primũ illum alieno animo a nobis esse res ipsa indicat.
Nunc si hoc palam proferemus: ille inficias ibit sat scio.
Tua fama: & gnatę vita in dubiũ venit: tum si maxime
Fateatur: cum amet aliam: non est vtile hanc illi dari.
Quapropt quoquo pacto celato est opus. So. ah minime gẽtiũ.
Nõ faciã. G. q̃d agis? S. pferã G. hẽ: mea Sostrata vide quã rẽ agas
Peiore res loco non potest esse q; in quo nunc sita est. (S.
Primum indotata est: tum prętera ea quę secunda ei dos erat
Perijt: pro virgine dari nuptum non potest: hoc reliquom est:
Si inficias ibit: testis mecum est anulus: quem amiserat.
Postremo quãdo ego cõscia mihi sum: a me culpã esse hanc, p culpã
Neq; preciũ: neq; rẽ vllã intercessisse: illa aut me indignã, Geta,
G. Quid istuc? accedo vt meliꝰ dicas. S. tu quãtũ potes (experiar.
Abi: atq; Hegioni cognato huius rem omnem narrato ordine.
Nã is nostro Simulo fuit summus: & nos coluit maxime. Ge.
Nã hercle alius nemo respicit nos. So. propera tu mea Canthara:
Curre: obstericem accerse: vt cum opus sit: ne in mora nobis siet.

Argumẽtũ magni amoris
Pleonasmos
Aposiopoꝰ. ob lachrimas
Virgi. Nusq; tuta fides
Exaggeratio
Oratorie vehemẽtiꝰ cupiẽtũ postremo posuit
Patiamur. i. suppõ memꝰ?
Correctõ nutricis.
Inficias ibit. i. negabit
Rotunda loquutio.
Getæ cõsiliũ.
So. aliter sẽtit.
Sententia desperatorum.
Periit ob aliũ.
Aeschi. amorẽ
Honesta loquutio.
Expiar. s. in iudicio.
Simulꝰ pater est puellæ.
Pulchra loquutio.

In hac sequenti scæna ostendituri quantum Demea ipse cõmouebitur: vtrẽ ipsam resciuerit: quũ ex tam paruæ rei suspitione tanto se affligat.

DEMEA

Senarij omnes.

Demea sol⁹ hæc secum. Restat.s.ad summū malum.

Isperij:Ctheſiphonem audiui filium
d Vna affuiſſe in raptione cum Aeſchino.
Id miſero reſtat mihi mali:ſi illum poteſt
Nequiciā.i. laſciuiā.Oui. Negtia eſt q̄ te nō ſinit eſſe ſenē. Ire.i. venire. Grege.i. ordine. Demeæ aſtutia.
Qui alicui rei eſt etiam eum ad nequitiam adducere.
Vbi ego illum quęram:credo abductum in ganeum
Aliquo:perſuaſit ille impurus:ſatſcio.
Sed eccum Syrum:ire video:hinc ſcibo iam vbi ſiet.
Atq; hercle hic de grege illo eſt:ſi me ſenſerit
Eum quæritare:nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam me id velle.

Hic Syrus Cteſiphonē apud Demeam patrem cōmendat: Aeſchinum vero atq; Mitionem qui illi ad ſcortandum ſumptum ſuppeditat probro afficit ac vituperat: quod Demeæ magno eſt gaudio. Deinde Syrus in piſcib⁹ parādis patiniſq; curandis ſolicitum habet aīm. Poſtremo Demea Hegionē contribulem ſuum magno deſiderio conuenire decreuit.

SYRVS. DEMEA.

Eiuſdem numeri ſunt. Primus verſus ſuperiori connectitur.

Enarramus: id eſt enarrauimus. Eclypſ. Diſrūpor.au xeſis: ex ſtomacho. Dimidiū mine.i.ſemilibrā Prouerbiale ad ſeruos diligentes. Blandientis eſt. Rōnē ſenis vituperat.

Mnem rem modo ſeni
o Quo pacto ſe haberet enarramus ordine.
Nihil quicquam vidi lætius.De.proh Iupiter
Hominis ſtulticiam.Sy.collaudauit filium:
Mihi(qui dediſſem conſilium)egit gratias.De.
Diſrumpor.Sy.argentum adnumerauit ilico.
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ.
Id diſtributum ſane eſt ex ſententia.De.hem:
Huic mandes:ſi quid recte curatum velis.Sy.
Ehem Demea:haud aſpexeram te.quid agitur?De.
Quid agatur?voſtram nequeo mirari ſatis

Rationem. Sy. est hercle inepta: ne dicam dolo: atq;
Absurda: piscis ceteros purga Dromo.
Congrum istum maximum in aqua sinito ludere
Paulisper: vbi ego venero exossabitur:
Prius nolo. De. hæccine flagitia? Sy. mihi quidem non placent.
Et clamo sæpe: salsamenta hęc Stephanio
Fac macerentur pulchre. De. Di vostram fidem:
Vtrum studio ne id sibi habet: an laudi putat
Fore: si perdiderit gnatum? væ misero mihi
Videre videor iam diem illum: cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. Sy. O Demea:
Istuc est sapere: non quod ante pedes modo st
Videre: sed etiam illa quæ futura sunt
Prospicere. De. quid? istęc iam penes vos psaltria est? Sy.
Est iam intus. De. eho: an domi est habiturus? Sy. credo: vt est
Demētia. D. ehæccine fieri flagitia? Sy. inepta lenitas
Patris: & facilitas praua. De. fratris me quidem
Pudet: pigetq;. Sy. nimium inter vos Demea.
Ac non quia ades pręsens dico hoc: per nimium interest.
Tu quātus quāntus: nihil nisi sapientia es.
Ille futilis: somnium: sineres vero illum tuum
Facere hec? De. sinerem illum? an non sex totis mensibus
Prius olfecissem q̄ ille quicquam cœperit? Sy.
Vigilantiam tuam tu mihi narras? De. sic siet
Modo: vt nunc est quęso. Sy. vt quisquā suum volt esse: itast. De.
Quid? eum vidistin hodie? Sy. tuum ne filium?
Abigam hunc rus: iamdudū aliquid ruri agere arbitror. De.
Satin scis ibi eum esse? Sy. oh: egomet produxi? De. optume est:
Metui ne hæret hic. Sy. atq; iratum admodum. De.

Exossabit. i. desq̄mabitur
Salsamēta. i. obsonia salita
Indignantis exclamatio.
Illū. f. funestū
Sñia p̄cele bris
Psaltria. i. cā tatrix.
Syrus Mitio nem vitupe rat.
Piget ob dā na: pudet ob turpia.
Grandis ac blanda præ sētis laudatio Hipbole.
Vero abun dat & in sen su & versu.
Senis vigilā tia.
Initium inter rogationis, p positæ.
Laus filij dili gentis.
Hæc secum Prouerbium obiurgatori um.

Quid autem Sy. adortus iurgio fratrem apud forum
De psaltria istac, De. ain vero Sy. uah; nihil reticuit.
Oratorie gestionẽ rei narrat. Nam vt numerabitur forte argentum; interuenit
Homo de improuiso; cœpit clamare; Aeschine,
Aeschine flagitia facere te; hęc te admittere
In pfuso gaudio lachrymæ rũpunt. Indigna genere nostro; De. oh; lachrumo gaudio, Sy.
Non tu hoc argentum perdis; sed vitam tuam, De.
Saluos sit; spero est similis maiorum suum, Sy. hui, De.
Syre præceptorum plenus istorum ille, Sy.
Philosophos: polite rñdet ad dictum Demeæ. Philosophos domi habuit; vnde disceret, De. fit sedulo,
Nihil prętermitto; consuefacio; deniq;
Inspicere tanquam in speculum vitas omnium
Institutũ pulcherrimum. Iubeo; atq; ex alijs sumere exemplum sibi,
Nota physice & moralis filiũ instituit Hoc facito, Sy. rectę sane, De. hoc fugito, Sy. callide, De.
Hoc laudi est, Sy. istæc res est, De. hoc vitio datur, Sy.
Porro initiũ vlterioris narrationis. Probissime, De. porro autem, Sy. non hercle ocium est
Nunc mihi auscultandi; piscis ex sententia
Ingenue Syrus irridet de meã Præcepta Demeæ ad cognaria vsq; deludit. Nactus sum; hi mihi ne corrumpantur cautiost.
Nam id nobis tam flagitiumst; q̃ illa Demea
Non facere vobis quę modo dixti; & quod queo
Conseruis ad eundem illis pręcipio modum.
Nihil serio. Hoc salsumst; hoc adustumst; hoc lautumst parum;
Illud recte; iterum sic memento; sedulo
Moneo quę possum pro mea sapientia.
Iocularis irrisio dicti De meæ. Postremo tanquam in speculum in patinas Demea
Inspicere iubeo; & moneo quid facto vsus siet.
Inepta hęc esse nos quę facimus sentio.
Verum quid facias; vt homo st ita morem geras.
Nunquid vis; De. mentem vobis meliorem dari, Sy.

Tu rus hinc abis? De. recte. Sy. nam quid tu hic agas? — Populare, p uerbium.
Vbi si quid bene præcipias nemo obtemperat? De.
Ego vero hinc abeo: quando is quamobrem huc veneram: — Persuadet dis cessionem.
Rus abijt: illum curo vnum: ille ad me attinet.
Quando ita volt frater: de istoc ipse viderit. — De istoc s. Aeschino.
Sed quis illic est: quem procul video? est ne hic Hegio — Causa nō di scedēdi vt fabula consumetur.
Tribulis noster? si satis cerno: is hercle est: vah: homo
Amicus nobis iam inde a puero Dij boni:
Næ illiusmodi iam nobis magna ciuium — Antiqua. i. p bata.
Penuria est: homo antiqua virtute ac fide.
Haud mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quam gaudeo: vbi etiam huius generis relliquias — Reliquiæ bo norum He gio.
Restare video: vah: viuere etiam nunc libet.
Opperiar hominem hic: vt salutem: & colloquar.

Hæc sequēs scæna cōplectit̄ q̄rimoniā Hegionis cognati Softratæ dolētis eius filiam adeo inique ab Aeschino tractatam esse: ac tandē vitiatā. Nam putabant hanc desertā ab eo esse: quū ita nō sit. Hoc multis conijciebant argumētis: quanq; falsis tamē. Hegio Demeæ rē omnē de Aeschino. & raptu Psaltriæ aperit: quo ipsum admodum conturbatum reddit.

HEGIO. GETA. DEMEA.

Senarij omnes.

Ro Di immortales: facinus indignum: Geta. — Irascentis exclamatio cū deorum protestatione.
p Quid narras? Ge. sic est factum. He. ex illan familia
Tam inliberale facinus esse ortum? o Aeschine
Pol haud paternum istuc dedisti. De. videlicet — Paternū: id ē imitando patrem.
De psaltria hac audiuit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit: hei mihi:
Vtinam hic prope adesset alicubi: atq; audiret hæc. He. — Hic s. Mitio. Ciuilis & matura comminatio.
Ni facient que illos æquom est: haud sic auferent. Ge.
In te spes omnis Hegio nobis sita est.

Hegionis cõmendatio.

Te solum habemus: tu es patronus: tu pater:
Ille tibi moriens nos commendauit senex.
Si deseris tu: perimus. He. caue dixeris:
Neq; faciam: neq; me satis pie posse arbitror. De.

Honesta loquutio.

Adibo: saluere Hegionem plurimum
Iubeo. Hé, te quærebam ipsum: salue Demea. De.
Quid autem? He. maior filius tuus Aeschinus:
Quem fratri adoptandum dedisti: neq; boni
Neq; liberalis functus est officium viri. De.
Quid istuc: He. nostrum amicum noras Simulum:

Artificiosa postulatio Simuli filiæ vitiata.

Atq; æqualem? De. quid ni? He. filiam eius virginem
Vitiauit. De. hem. He. mane: nondum audisti Demea
Quod est grauissimum. De. an quicquam est etiam amplius? He.
Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo st.

Ouid. Nox & amor vinumq; nihil moderabile suadent.

Persuasit nox: amor: vinum: adulescentia.
Humanum st. vbi scit factum: ad matrem virginis
Venit ipsus vltro: lachrumans: orans: obsecrans:
Fidem dans: iurans se illam ducturum domum.

Asyntheton per syntheto miam.

Ignotum st: tacitum st: creditum st. virgo ex eo
Compressu grauida facta est: mensis hic decimus est.
Ille bonus vir nobis psaltriam (si Dis placet)

Cõclusio accusatiõis per Ironiam.

Parauit: qui cum viuat: illam deserat. De.
Pro certon tu istæc dicis? He. mater virginis

Fortissima argumenta. Geta. laus ge te fatet vltro

In medio est: ipsa virgo: res ipsa: hic Geta
Præterea vt captus est seruulorum: non malus:
Neq; iners: alit illas: solus omnem familiam
Substendat: hunc abduce: vince: quære rem. Ge.
Immo hercle extorque: nisi ita factum st Demea.

Ipso. scilicet Aeschino.

Postremo non negabit: coram ipso cedo. De.
Pudet: neq; quid agam: neq; quid huic respondeam

Scio. Ge. intus clamat Pamphila.

Hic vsq; connectit sequẽti

In sequẽti scæ. Hegio ostendit Demeæ sese defensurum vel ad mortem vsq; sui cognati iam defuncti filiam: secq; nõ cõmissurũ vnq̃: vt ita impune res eiusmodi auferatur: sed acturum in iudicio id qd æquum videbitur. Deinde Demeæ quoq; rectum psuadere nitit: Exinde Sostrata consolatur: pollicens se Mitionem q̃ primum hac de re conuenturum

PAMPHILA HEGIO GETA DEMEA.

Eiusdem numeri

Pamphila puriẽdo hæc dicit

Iseram me: differor doloribus.

m Iuno Lucina fer opem: serua me obsecro. He. hem

Inuocatio parientis

Nũ nã illa quæso parturit? Ge. certe Hegio. He. hem:

Illæc fidem nunc vestram implorat Demea.

Argumentũ a coniecturis

Quod vos ius cogit: id voluntate impetret.

Hæc primum vt fiant deos quæso: vt vobis decet.

Sin aliter animus vester est: ego Demea

Causam reddit cur aduersarius futur⁹ sit

Summa vi hanc defendam: atq; illum mortuum.

Cognatus mihi erat: vna a pueris paruoli

Auxes. compassi aduersa sese fortius amant

Sumus educati: vna semper militiæ & domi

Fuimus: paupertatem vna pertulimus grauem.

Væhemẽtia amicitiæ Hegionis.

Quapropter nitar faciam: experiar: deniq;

Animam relinquam potius: q̃ illas deseram.

Quid mihi respondes? De. fratrem conueniam Hegio.

Fratrẽ se consulturũ dicit.

Is quod mihi de hac re dederit consilium: id exequar. He.

Sed demea hoc tu facito: tecum animo cogites:

Dictum in potentes

Quam vos facillime agitis: q̃ estis maxumi:

Potentes: dites: fortunati: nobiles:

Persuasio a laude probitatis

Tam maxume vos æquo animo æqua noscere

Oportet: si vos voltis perhiberi probos. De.

Redito: fient quæ fieri æquom st omnia. He.

Decet te facere: Geta duc me ad sostratam. De.

Non me indicente hæc fient: vtinam hoc sit modo
Defunctum: verum nimia illæc licentia
Profecto euadet in aliquod magnum malum.
Ibo: ac requiram fratrem: vt in eum hęc euomam. He.
Bono animo fac sis Sostrata: & istam quod potes
Consolare: ego Mitionem si apud forum st
Conueniam: atq; vt res gestas narrabo ordine.
Si est facturus: vt sit officium suum
Faciat: sin aliter de hac re est eius sententia:
Respondeat mihi: vt quid agam q̄ primum sciam.

Defunctum .i. finitum: vltimum.

Prouerbium in licētiosos.

Apostrophe ad Sostratā.

Mitioni oēm rem narrare instituit.

QVARTVS ACTVS.

Hic formidolosus & verecundus adolescēs inducit. qui patrem suū Demeam ruri diuti⁹ remansurum exoptat: q̄ lætius interim genio indulgere possit. Deinde simplex ipse Cthesipho qd patri respōdeat: a callido Syro instruit. Qui paternū quoq; erga ipsū credulū ac facilem animū eidem Cthesiphoni non sine salibus exploratum reddit.

CTHESIPHO SYRVS.

Tetrametri Iambici Trochaici mixti: & Dimeter vnus.

In patrem hinc abisse rus? S. iamdudū. Ct. dic sodes.
a Sy. apud villam st.
Nunc eum maxume operis aliquid facere credo. Ct.
vtinam quidem.
Quod cum salute eius fiat: ita se defatigarit velim:
Vt triduo hoc perpetuo prorsus e lecto nequeat surgere. Sy.
Ita fiat: & istoc si quid potis est rectius. Ct. ita: nam hunc diem
Misere nimis cupio: vt cœpi perpetuum in lætitia degere.
Et illud rus nulla alia causa tam male odi: nisi quia
Propest: quod si abesset longius:
Prius nox oppressisset illic: q̄ huc reuerti posset iterum.
Nunc vbi me illic non videbit: iam huc recurret sat scio.

Hic cōpēdio oñdit qd iā dixerit ad Ctesiphonē. Syrus hoc serio dicit: pri⁹ ridiculose idē de filio dixit.

Misere nimis asseueratio comica.

Artificiose ostendit poetā in delictis omnia ī pra uum verti.

Rogabit me: vbi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicã? Sy. nihil ne ĩ mẽ test? Ct. Nũq̃ quicq̃. Sy. tãto neq̃or
Cliens: amicus: hospes: nemo est vobis? Ct. sũt: quid postea? Sy.
Hisce opera vt data sit. Ct. quæ nõ data sit? nõ potest fieri. Sy. po
Interdiu: sed si hic pernocto: causæ q̃d dicã Syre? Sy. (test. Ct.
Vah: q̃ vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari.
Quin tu ociosus es: ego illius sensum pulchre calleo.
Cũ feruit maxume: tã placidũ q̃ ouẽ reddo. Ct. quo modo? Sy.
Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:
Virtutes narro. Ct. meas? Sy. tuas: homini ilico lachrumæ cadũt
Quasi puero gaudio: hẽ tibi autẽ. Ct. q̃d nã est? Sy. lup⁹ in fabula
Pater est? Sy. ipsust. Ct. Syre: quid agim⁹? Sy. fuge modo ĩtro: ego
videro. Cthe.
Siq̃d rogabit? nusq̃ tu me: audistin? Sy. potin vt desinas?

Solicitudinẽ notat patrnã. Nequior: immo tãto melior. Bonus adolescens fingere nescit. Vah: q̃dam Ctesi. verba putant. Hyp bole. Silentij ꝓuerbium. Eclypſ. ꝓperanti apta.

In sequẽti scæna primũ Dæmea de fratre nõ repto conq̃ritur. Is deinde rursum a Syro q̃ versute deludit. Postremo idẽ ille Syrus longis ambagibus locum in q̃ Demeæ germanus existat: abstruse ac bifariã describit. Hic exemplũ quoq̃ ꝓponit neminẽ facili⁹ q̃ optimũ quẽq̃ ac simplicem falli atq̃ deludi.

DEMEA. CTHESIPHO. SYRVS.

Pares superioribus.

E ego hõ sum infelix: primũ fratrẽ nusq̃ inuenio gẽtiũ.
n Præterea autẽ dum illum quæro: a villa mercenarium
Vidi: is filium negat esse ruri: nec quid agam scio. Ct.
Syre. Sy. quid ais? Ct. men querit? Sy.
Verum. Ct. perij. Sy. quin tu animo bono es. De.
Quid hoc malum infœlicitatis? nequeo satis decernere:
Nisi me credo huic esse natum rei ferundis miserijs.
Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia.
Primus porro obnuncio: ægre solus siquid fit fero. Sy.
Rideo hunc primum ait se scire: is solus nescit omnia. De.

Neꝓ valde. Nusq̃ gẽtiũ magis sonoram reddit orationem. Verum affirmantis est. Obnũciant mala: annunciantur bona Ridiculũ oberrorem demeæ.

metuit id qđ futurũ est

Nunc redeo: si forte frater redierit viso. Ct. Syre

Diffidentia

Obsecro: vide ne ille huc prorsus se irruat. Sy. etiam taces?

Cthesi. ex pauore

Ego cauebo. Ct. nunc̄ hercle hodie ego istuc committam tibi.

Tanc̄ verberatus hec ita dicit: quasi de meam non videat

Nam me in cellam aliquam cũ illa cõcludam: id tutissimum st. Sy.

Age: tamẽ ego hunc amouebo. De. sed eccum sceleratũ Syrũ. Sy.

Non hercle hic quidem durare quic̄ si sic sit potest.

Gannire est ploratus vapulantium

Scire equidẽ volo quot mihi sint domini: quæ hec est miseria? D.

Quid ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? est frat domi? Sy.

Ironicos

Quid malũ: bone vir mihi narras? equidẽ perij. De. q̄d tibi ẽ? Sy.

Versuta Syri fictio: qua senem deludit.

Rogitas? Cthesipho me pugnis miserum: & istam psaltriam

Causa pulsationis.

Vsq; occidit. De. hẽ q̄d narras? Sy. hẽ: vide vt discidit labrũ. De.

Callida inuẽtio

Quã ob rem? Sy. me impulsore hãc emptã esse ait. De. nõ tueũ

Rus hĩc modo ꝓduxe aiebas? Sy. factũ: verũ venit post insaniẽs:

Tantil. dictiõ est: Nã q̄ntitatẽ pueri manu designat.

Nihil pepercit: non puduisse verberare hominem senem:

Quem ego modo puerum tantillum ĩ manibus gestaui meis. D.

Laudo Cthesipho: patrissas: abi: vitum te iudico. Sy.

Ironia. Hui cũ gestu seruili pnũciadũ.

Laudas ne? ille continebit post hac si sapiet manus. De.

Fortiter. Sy. per c̄: quia miseram mulierem: & me seruolum:

Hoc dicit vt auidius inuestiget.

Qui referire non audebam: vicit: hui: perfortiter. De.

Non potuit melius: idem sensit quod ego: te esse huic rei caput.

Hec verba indicant senem baculũ subleuasse

Sed est ne frater intus? Sy. non est. De. vbi illum quærã cogito. S.

Scio vbi sit: verum hodie nũc̄ monstrabo. De. hem quid ais? Sy.

Dictiõ iter manu ĩdicat.

Ita. De. diminuet tibi quidem iam cerebrum. Sy. at nomẽ nescio

Illius hominis: sed locum noui vbi sit. De. dic ergo locum. Sy.

Perplexa descriptio.

Nostin porticũ apud macellũ hãc deorsum? De. q̄d ni noueri. Sy.

Præterito hac recta platea sursum: vbi eo veneris:

Caprificus ẽficus siluestris.

Cliuos deorsum vorsum est: hac te præcipitato. postea

Est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est. De.

Quo nam? Sy. illic vbi etiam caprificus magna est: nostin? De.

noui. Sy. hac pergito. De.
Id quidem angiportum non est peruium. Sy. verum hercle: vah:
Censen hominem me esse: erraui: in porticum rursum redi.
Sane hac multo propius ibis: & minor est erratio.
Scin Cratin huius ditis ædes: De. scio. Sy. vbi eas præterieris:
Ad sinistram hac recta platea: vbi ad Dianæ veneris:
Ito ad dextram: prius q̃ ad portam venias: apud ipsum lacum
Est pistrilla: & ex aduersum est fabrica: ibi est. De. qd ibi facit: Sy.
Lectulos in sole iligneis pedibus faciundos dedit:
Vbi potetis vos. De. sane bene: sed cesso ad eum pergere. Sy.
I sane: ego te exercebo hodie vt dignus es silicernium.
Aeschinus odiose cessat: prandium corrumpitur:
Cthesipho autem in amore est totus: ego iam prospiciam mihi.
Nam iam adibo: atq; vnum quicquid quod quidē erit bellissimū
Carpam: & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

Cautemēdatiū simulādo errorē palliat
Alia loci descriptio.
Eclypsis.
Pistrilla diminutiuū a pistrino.
Dedit. s. frat.
Ironicos
Silicerniū est cena q̃ offert̃ dijs manib⁹.
Absynthetō
Bellaria dicūtur cibi gulā irritantes.
Metaphoricos

Hic Mitio suspitionē diluit: quē Hegio ad virginis matrē hortatur accedere: atq; hæc eadem q̃ sibi dixit referre: vt illius dolores aliquātulum releuent̃. Demum egregia ab eodē sententia præmissa persuadet omnino Mitioni sese debere illis coram de suspitione purgare.

MITIO HEGIO.

Iambici Tetrametri.

Go ī hac re nihil reperio. quāobrē lauder tāto pe Hegio
Meū officiū facio: quod peccatū a nobis ortūst corrigo.
Nisi me ī illo credidisti esse hominū nūero: qa ita putāt
Sibi fieri iniuriam: vltro si quam fecere ipsi expostulant:
Et vltro accusant: id quia non est a me factum: agis gratias. He.
Ah minime: nunq̃ te aliter atq; es in animum induxi meum.
Sed quæso: vt vna mecum ad matrem virginis eas Mitio.
Atq; istæc eadem quæ mihi dixti: tu tedicas mulieri.
Suspitionem hanc propter fratrem eius esse: & illā psaltriā. Mi.

Hæc scena est plena sentētiarꝝ seniliū ad officia demōstranda
Officiū boni viri.
Iniuriosorꝝ mos.
Dictum ab amicis vsurpatum.
Succinctim de re loquit̃: eo q̃ ambo intelligebāt.

A iusto & vtili.

Si ita æquũ censes: aut si ita opus est facto: eamus. He. bene facis.

Ornata loquutio.

Nam & illi animum iam releuabis: quæ dolore ac miseria
Tabescit: & tuo officio fueris functus. sed si aliter putas:
Egomet narrabo quæ mihi dixti. Mi. ĩmo ego ibo. He. bene facis:

Splẽdida sententia.

Omnes quibus res sũt minus secũdę: magis sũt nescio quomodo

Omẽs infortunati maxime sunt suspitiosi.

Suspitiosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis
Propter suam impotentiam: se semper credunt neglegi.
Quapropter teipsum purgare ipsis coram placabilius est. Mi.
Et recte & verũ dicis. He. sequere me ergo hac ĩtro. Mi. maxume

Aeschinus hic suas effundit q̃rimonijs: mirũimodũ dolens sese esse suspectu Sostratæ Pãphilæq; de amore Psaltriæ: quã fratri obsequẽdo rapuerat. Veretur enim ne ob id cum Pamphila nuptiæ sibi impediantur.

AESCHINVS.

Tetrametri senarij mixti: & vnus trochaicus catalecticus.

Hæc ꝟba repẽtino nũcio Aeschi. aĩm ꝑculsum indicant.

Iscrutior animi: hoccine de ĩprouiso mali mihi obici
d Tantũ: vt neq; quid me faciã: neq; qd agã certũ siet:
Membra metu debilia sũt: animꝰ timore obstupuit:

Metu. s. pr̃is: timore. s. diuortij.

Pectore consistere nihil consilij quit: vah
Quo modo me ex hac expediam turba
Tanta? nunc suspicio de me incidit: neq; ea immerito:

Causa stuporis Aeschini.

Sostrata credit mihi me psaltriam hanc ęmisse: id anus
Mihi indicium fecit.
Nã vt hinc forte ea ad obstetricem erat missa: vbi eam vidi: ilico

Amatorie interrogatiões de amica.

Accedo: rogito: Pamphila quid agat: iam partus adsiet.
Eo ne obstetricem accersat: illa exclamat: abi: abi: iam Aeschine

Valeas. sic in Andria: valeant qui inter nos &c̃.

Satis diu verba dedisti nobis: satis adhuc tua frustratast fides.
Hem quid istuc obsecro ĩquamst? valeas: habeas illã quæ placet.

Garrulæ instar auis.

Sensi ilico id illas suspicari: sed me reprehendi tamen:
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem: ac fieret palam.

Nunc quid faciam? dicam fratris esse hanc: quod minime est opus?
Vsquam efferri: age: mitto: fieri potis est: vt ne qua exeat.
Ipsum id metuo vt credant: tot concurrunt verisimilia.
Egomet rapui: ipse egomet solui argẽtũ: ad me abducta ẽ domũ.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri: non me hanc rem patri
Vt erat gesta indicasse: exorassem vt eam ducerem.
Cessatũ vsq; adhuc est: nunciam porro Aeschine expergiscere.
Nunc hoc primũ est: ad illas ibo vt purgem me: accedam ad fores.
Perij: horresco semper vbi pultare hasce occipio fores.
Heus Heus: Aeschinus ego sum: aperite aliquis actutum ostiũ.
Prodit nescio quis: concedam huc.

Qua. s. pte.
Vt. p. ne: nõ.
Suspitiões a verisimili
Exhortat se ipsum.
Antecẽ patrẽ exorem
Horresco sat; amatorie.
Aperite aliquis: vim pluralem ha aliqs: noua loquutio.

Iste ỹ sus cõnectitur sequenti.

Insequenti scæ. facete ludit Aeschinus a patre Mitiõe q varijs modis Pamphilam ostẽdit ab alio in vxorem ductũ iri. Qua de re nõ puo dolore concutit Aeschinus: qui eam summope deperibat: qd' anxie patrem celauerat. Tandem illum eundem pater miro explet gaudio: recipiens. i. pmittẽs eidem eam puellã cẽ primum vxorem datum iri.

MITIO. AESCHINVS.

Tetrametri & Trimetri mixti: Iambici & Trochaici.

Ta vt dixi Sostrata (sint sciat.
i Facito: ego Aeschinũ conueniã: vt quo modo acta hęc
Sed quis ostiũ hoc pultauit? Ae. pat̃ hercle ẽ: perij. Mi.

His ỹ bis apparet Mitionẽ multa iã ante dixisse.

Aeschine. Ae.
Quid huic hic negocist? Mi. tu ne has pepulisti fores?
Tacet: cur non ludo hunc aliquantisper? melius est:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nihil mihi respõdes? Ae. nõ equidem instas: quod sciam. Mi.
Ita: nam mirabar quid hic negoci esset tibi.
Erubuit: saltra res est. Ae. dic sodes pater:
Tibi vero quid istic est rei? Mi. nihil mihi quidem.

Pepulisti tragico ỹbo superbe vsus ẽ.
Credere. i. cõmittere.
Eclypsis.

Prouerbiũ peculiare.
Amicus quidam me a foro abduxit modo

Incipit figmẽtũ vero ad mixtum
Huc aduocatum sibi. Ae. quid? Mi. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ:

Cũ abiectõe pnunciandũ vt nuptiarũ spẽ adimat.
Vt opinor has non nosse te: & certo scio:
Neq; enim diu huc commigrarunt. Ae. quid tum postea? Mi.
Virgo est cum matre. Ae. perge. Mi. hæc virgo orbast patre.

Vide q̃ grauis sit amanti mora.
Hic meus amicus illi genere est proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. Ae. perij. Mi. quid est? Ae.
Nihil recte: perge. Mi. is venit: vt secum aduehat:
Nam habitat Mileti. Ae. hem: virginem vt secum aduehat? Mi.

Vehemẽtius hoc cõmouet Eclypsis.
Sic est. Ae. Miletum vsq; obsecro? Mi. ita. Ae. animo malest.
Quid ipse? quid aiunt? Mi. quid istas censes? mihi enim

Ex alio. tangit Aeschinũ
Commenta mater est esse ex alio viro

Nõ vultuose legendum
Nescio quo puerum natum: neq; eum nominat.
Priorem esse illum: non oportere huic dari. Ae.
Eho nonne hæc iusta tibi videntur postea? Mi.
Non. Ae. obsecro non? an illam hinc abducet pater? Mi.

Immisericorditer aduerbiũ syllabarũ indignationi aptum.
Quid ni illam abducat? Ae. factum a vobis duriter:
Immisericorditerq; atq; etiam si est pater
Dicendum magis aperte illiberaliter. Mi.

Quæ augebũt dolores.
Quamobrem? Ae. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi misero: qui cum illa consueuit prius:
Qui infœlix (haud scio an illam nunc misere amat)
Cum hanc sibi videbit præsens præsenti eripi:

Clã hic pat obiurgat q̃ non fuerit cõscius.
Abduci ab oculis: facinus indignum pater. Mi.
Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
Cui quando nupsit? author is rebus qui est?
Cur duxit alienam? Ae. an sedere oportuit
Domi virginem tam grandem: dum cognatus hinc

Illinc veniret expectantem? hæc mi pater
Te dicere æquom fuit: & id defendere. Mi.
Ridiculum: aduorsum ne illum causam dicerem:
Cui veneram aduocatus? sed quid ista Aeschine
Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus: quid est?
Quid lachrumas? Ae. pat̃ obsecro: ausculta. Mi. Aeschine audiui
Et scio: nã te amo: quo magis quæ agis curæ sũt mihi. Ae. (oĩa:
Ita velim me promerentem ames: dum viuas mi pater.
At me hoc delictum admisisse in me id vehementer dolet:
Et me tui pudet. Mi. credo hercle: nam ingenium noui tuum
Liberale: sed vereor ne indiligens nimium sies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiasti: quam te ius non erat tangere.
Iam id peccatum primum magnum: at humanum tamen.
Fecere alij sæpe: item boni at postquam id euenit: cedo.
Nunquid circunspexti? aut nunquid tu te prospexti tibi
Quid fieret? qua fieret? si teipsum mihi puduit dicere:
Qua resciscerem: hæc dum dubitas: menses abierunt decem.
Prodidisti & te & illam miseram & gnatũ: quod quidẽ ĩ te fuit.
Quid credebas? dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es: duces vxorẽ hanc. Ae. hem. Mi. bono animo es
Inquam. Ae. pater
Obsecro nũ ludis tu nũc me? Mi. ego te? quã ob rem? Ae. nescio.
Nisi quia tã misere hoc esse cupio verum: eo vereor magis. Mi.
Abi domum: ac deos comprecare: vt vxorem accersas: abi. Ae.
Quid? iã ne vxorẽ? Mi. iã. Ae. iã. Mi. iã q̃ tũ potes. Ae. Di me pat̃
Omnes oderint: ni magis te q̃ oculos nunc amo meos. Mi.

Amatorie et pueriliter
Hæc vltima desperatio cogit Aeschi. fateri verum.
Hoc dicit vt confidentius narrat.
Familiaris loquutio.
Amicabilis ac lenis obiurgatio ex arte
A loco: a facto.
At. Tere sũma arte ĩducit
Mitionem leniter accusantem: Demeam aspere blãdictem
Qua. s. via.
A tempore.
A persona.
Mitis & faceta obiurgatiõ
Hem. singultientis est.
Nõ ĩperiose ac patria auctoritate dicit
Timor ex cupiditate.
Blãdit̃ patri.

Adhuc aliquātulum formidat Quasi dij bonis multum debeant.

Quid? q̄ illā? Ae. æque. Mi. ꝑbenigne. Ae. quid? ille vbi est Mile-
Abijt: perijt: nauē ascēdit: sed cur cessas? Ae. abi pat. (sius? Mi.
Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certe scio:
Quo vir melior multo es q̄ ego: obtemperaturos magis. Mi.
Ego eo intro: vt quę opus sūt parentur: tu fac vt dixi si sapis. Ae.

Mirantis & laudātis oro Qui ꝓ quō. Prouerbium Curam. s. sui Bone indolis adolescens.

Quid hoc est negoci? hoc est patrem esse? aut hoc est filium esse?
Si frater aut sodalis esset: qui magis morem gereret?
Hic non amandus: hiccine non gestandus in sinust? hem:
Itaq; adeo magnam mihi iniecit sua commoditate curam:
Ne forte imprudens faciam quod nolit: sciens cauebo.
Sed cesso ire intro: ne mora meis nuptijs egomet siem.

Demeā quē istituerat Syrus vt fratrem quæreret ꝑ vrbem tot⁹ fatigat⁹ hic cōquerit de Syro q̄ nō significate & plane i q̄ loco esset frater descripserit.

DEMEA.

Senarij omnes.

Anhehans solus hæc secum loquit. Perreptaui aptum seni verbum Quo nō: q̄si diceret omia perlustraui.

d Efessus sum ambulando: vt Syre te cum tua
Monstratione magnus perdat Iupiter.
Perreptaui vsq; omne opidum ad portam: ad lacum.
Quo non? neq; illic fabrica vlla erit: & neq; fratrem homo
Vidisse se aiebat quisquam: nunc vero domi
Certon obsidere est vsq; donec redierit.

In sequēti scæ. exemplū est intēpestiuæ obiurgatiōis Demeæ aduersum Mitionē. Proindeq; admodū ridicula. Nam quæ noua & inaudita Mitioni referre studuit: oīa prius melius ipso Demea nouit: quē ꝓfecto rotūdis salib⁹ q̄ festiue vrbaniter & facete irridet. Ceterꝝ i calce stomachosa Demeæ in Mitionis mores exclamatio continetur.

Senū mos ē secum loqui. Sonora verba magne accusatiōis exorsus.

MITIO. DEMEA. Senarij.

i Bo: illis dicam nullam esse in nobis moram. De.
Sed eccum ipsum: te iamdudum quæro Mitio. M.
Quid nam? De. fero alia flagitia ad te ingentia

Boni illus aduleſcentis. Mi. ecce autem. De. noua — Noua: attentum reddit.
Capitalia. Mi. ohe iam. De. neſcis qui vir ſit. Mi. ſcio. De. — Ironicos
Ah ſtulte tu de pſaltria me ſomnias agere.
Hoc peccatum eſt in virginem ciuem. Mi. ſcio. De.
Eho: ſcis & patere: Mi. quid ni patiar: De. dic mihi: — Eho: iã Mitionì: inde
Non clamas: non inſanis: Mi. non: malim quidem. De. — Aeſchino ira
Puer natus eſt. Mi. Di bene vortant. De. virgo nihil habet. Mi. — ſcitur.
Audiui. De. & ducenda indotataſt: Mi. ſcilicet. De. — Di. mitis reſponſio cum
Quid nunc futurum ſt: Mi. id enim quod res ipſa fert: — deprecatione
Illinc huc transferetur virgo. De. o Iupiter: — Scilicet conſumantis.
Iſtoccine pacto oportet: Mi. quid faciam amplius: De. — Exclamatio
Quid facias rogitas: ſi non re ipſa tibi iſtuc dolet: — tragica excã deſcentis.
Simulare certe eſt hominis. Mi. quin iam virginem — Sẽtẽtia amarulenta.
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ: — A contrarijs
Dempſi metum omnem: hæc magis ſunt hominis. De. cæterum — Sñia feſtiua
Placet tibi factum Mitio: Mi. non: ſi queam — & phyſica.
Mutare. nunc cum non queo: æquo animo fero. — mira ac cõcina
Ita vitaſt hominum: quaſi cum ludas teſſeris. — Analogia
Si illud quod eſt maxume opus iactu non cadit: — Aleæ ludus.
Illud quod cecidit forte: id arte vt corrigas. De. — Corrigas indignanter.
Corrector: nempe tua arte viginti minæ
Pro pſaltria perierè: quæ quantum poteſt
Aliquo abicienda eſt: ſi non precio: at gratis. Mi.
Neq; eſt: neq; illam ſane ſtudeo vendere. De. — Non vult Cthe ſipho.
Quid igitur facies: Mi. domi erit. De. proh diuum fidem: — prodere.
Meretrix & materfamilias erit vna in domo: Mi. — Stomachãtis exclamatio.
Cur non: De. ſanum ne te credis eſſe: Mi. equidem arbitror. De.
Ita me Di ament: vt video ego tuam ineptiam:
Facturum credo: vt habeas qui cum cantites. Mi. — qui cũ. i. cũ q̃

Et noua: verborũ elegãtia

Restim. attende locum reconditum.

Vrbanitas patientis obiurgati.

Cur non? De. & noua nupta eadem hæc discet? Mi. scilicet. De.
Tu inter eas restim ductans saltabis? Mi. probe.
Et tu nobiscum una; si opus sit. De. hei mihi:
Non te hæc pudent? Mi. iam vero omitte Demea
Tuam istanc iracundiam: atq; ita vti decet
Hilarem aclubentem fac tej in nati nuptijs

Exclamatio in vitam & mores.

Ego hos conueniam: post huc redeo. De. o Iupiter.
Hanccine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?

Omnia ecly pticos.

Vxor sine dote veniet; intus psaltria est:

Prouerbium summæ desperationis.

Domus sumptuosa: adulescens luxu perditus:
Senex delirans; ipsa si cupiat salus:
Seruare prorsus non potest hanc familiam.

Hic Syrus egregie cõpotus inducitur: exultans se laute opiparecq; cænatum esse Demea ob temulentiam mordaciter impetit & obiurgat. Attendatur hic etiam exemplum licentiæ seruorum sub miti dño degentium.

QVINTVS ACTVS.

SYRVS DEMEA. Senarij.

Syrus ebrius Syriscum se nominat.

Depol Syrisce te curasti molliter:
Lauteq; munus administrasti tuum:
Abi: sed postq; intus sum omnium rerum satur:

Prodeambulare: huc libitum est. De. illud sis vide

Prodeambulare: verbum delicijs aptum.

Exemplum disciplinæ. Sy. ecce autem hic adest senex

Ironicos ad temulentum

Noster: quid sit? quid tu es tristis? De. o he scelus. Sy.

Sapientia. p Ironiam.

Eho iam tu verba fundis hic sapientia. De.

Aposiopo sis.

Tum si meus esses. Sy. Dis quidem esses Demea.

Dis. i. diues.

Ac tuam rem constabilisses. De. exemplum omnibus

Exemplũ sobrietatis.

Curarem vt esses. Sy. quam ob rem? quid feci? De. rogas?

Importunus Demea põposis verbis cum ebrio litigat.

In ipsa turba atq; in peccato maxumo:
Quod vix sedatum satis est: potasti scelus: quasi
Re bene gesta. Sy. sane nollem hunc exitum.

In sequenti scæna interuentu cuiusdam parasiti seu comessatoris Cthesipho adulescens a patre suo Demea deprehensus esse ostenditur.

DROMO. SYRVS. DEMEA. Senarij.

Redeas: per hoc ostenditur etiam Cthesipho esse ebrius.

Eus heus Syre rogat te Cthesipho vt redeas. S. abi. De.
h Quid Cthesiphonē hic narrat? Sy. nihil. De. eho carnu-
Est Cthesipho it⁹? Sy. nō ē. De. cur hic noīat? Sy. (fex

Diligenter inquirit pater.

Est alius quidam parasitaster paruolus:

Parasitaster imitator parasitorum.

Nostin? De. iam scibo. Sy. quid agis? quo abis? De. mitte me. Sy.
Noli inquam. De. non manum abstines mastigia?

Hoc dicens baculo minatur.

An tibi mauis cerebrum dispergi hic? Sy. abīt.
Edepol commessatorem haud sane commodum:

Demisso vultu, pnūciandum.

Præsertim Cthesiphoni, quid ego nunc agam?
Nisi dum hæ silescunt turbę interea in angulum
Aliquō abeam? atq; edormiscam hoc villi? sic agam.

Edor. id ē de sumē exhalē

Demea vbi resciuit rem de amore Cthesiphonis summa cū indignatione in exclamationē prupit. Hūc Mitio vtcūq; potest placabilem reddere nititur: pollicens se sumptū vtricq; Cthesiphoni & Aeschino suppeditaturum. Deinde modeste auariciam senilem carpit. Postremo Demea aspere Psaltriā rus abstractarum comminatur: ad æstum ac laborem duriter ppetrandū.

MITIO. DEMEA.

Senarij omnes.

His vbis apparet Sostratā pleraq; ad nuptias spectātia dixisse.

Arata a nobis sunt ita vt dixi Sostrata
p Vbi vis, quis nā a me pepulit tam grauiter fores? D.
Hei mihi quid faciam? quid clamem? aut querar?

Miro labore poeta decorū personarū obseruauit.

O cœlum: o terra: o maria Neptuni. Mi. hem tibi
Resciuit omnem rem: id nunc clamat scilicet:
Paratæ lites: succurrendum est. De. eccum adest
Communis corruptela nostrorum liberum. Mi.
Tandem reprime iracundiam: atq; ad te redi. De.
Repressi: redi: mitto maledicta omnia:
Rem ipsam putemus: dictum inter nos hoc fuit:

Nostrū liberum sic trimeter constat.

Demeæ perspicax ratiocinatio.

Confessio

Ex te adeo est ortum: ne tu curares meum:

Inclamatio inuidiosa.

Neve ego tuum: respondé. Mi. factum est: non nego. De.
Cur nunc apud te potat: cur recipis meum:
Cur emis amicam Mitio: num qui minus
Mihi idem ius æquom st esse: quid mecum st tibi:

Vet⁹ adagiū

Quando ego tuum non curo: ne cura meum. Mi.

Nō vultuose legēdum. Prouerbium

Non æquom dicis. De. non: Mi. nam vetus verbū hoc quidēst.
Communia esse amicorum inter se omnia. De.
Facete nunc demum ist æc nata oratio st. Mi.
Auscultā paucis: nisi molestum st Demea.

Figurata loquutio.

Principio si id te mordet sumptum filij

Duos: collidit in scāsiōe.

Quem faciunt: quæso facito: hæc tecum cogites.
Tu illos duos olim pro te tollebas tua.

Auariciam Demeæ notat.

Quod satis putabas tua bona ambobus fore.
Et me tum vxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine.
Conserua: quære: parce: fac q̄ plurimū
Illis relinquas: gloriam tu istam obtine.

Mitionis liberalitas

Mea quæ præter spem euenare vtantur sine.

Ornatus.

De summa nihil decedet: quod hinc accesserit.

decedet. s. tibi

Id de lucro putato esse: omnia hæc si voes

Ab vtili & honesto.

In animo vere cogitare Demea:
Et mihi: & tibi: & illis dempseris molestiam. De.

Eclypsis.

Mitto rem: consuetudinem ipsorum. Mi. mane.

Moral⁹ et blāda correptio

Scio: istuc ibam: multa in homine Demea
Signa insunt: ex quibus coniectura facile fit:

Obscura ratiocinatio.

Duo cum idem faciunt: sæpe vt possis dicere:
Hoc licet impune facere huic: illi non licet.
Non quod dissimilis res sit: sed quod is qui facit:

Quæ ego esse in illis video vt confidam fore: ita
Vt volumus: video sapere: intellegere: eos in loco
Vereri: inter se amare: scire: est liberum
Ingenium atq; animum: quo vis illos tu die
Reducas, at enim me tuas: ne ab re sint tamen
Omissiores paulo: o noster Demea
Ad omnia alia ætate sapimus rectius.
Solum vnum hoc vitium affert senectus hominibus:
Attentiores sumus ad rem omnes: q; sat est:
Quod illos sat ætas acuet, De, ne nimium modo
Bonæ tuæ istæ nos rationes Mitio:
Et tuus iste animus æquos subuortant, Mi, tace:
Non fiet: mitte iam istæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem, De, scilicet: ita tempus fert:
Faciumdum ſt: cæterum rus cum filio
Cum prima luce ibo hinc, Mi, immo de nocte censeo:
Hodie modo hilarum fac te, De, & istam psaltriam
Vna illuc mecum hinc abstraham, Mi, pugnaueris,
Eo pacto prorsum illic alligaris filium.
Modo facito: vt illam serues, De, ego istuc videro.
Atq; illi fauillæ plena fumi ac pollinis
Coquendo sit faxo & molendo: præter hæc
Meridie ipso faciam: vt stipulam colligat:
Tam excoctam reddam atq; atram: q; carbost, Mi, placet.
Nunc mihi videre sapere: atq; equidem filium
Tum etiam si nolit cogas: vt cum illa vna cubet, De,
Derides? fortunatus qui isto animo sies.
Ego sentio, Mi, ah pergis ne? De, iam iam desino, Mi,
I ergo intro: & cui opus est rei ei rei hilarem hũc sumamus diem.

Magna de filijs spes.
Laus filiorũ a virtutibus.

Oratorie obijcit.
Sñia festiua.
Auaricia senilis.
Acuet. Metaphoricos.

Exporge frõte. mir? ornat? cõtracte ad seueritatẽ frõtis cũ gestu explicandæ.
Amaritudo rusticana in verbis.
Agrestis & aspera cõpositio ex arte.
Sæu? orationis rusticane finis.

Tum s. vbi erit tã atra.
Ah. aposioposis.
Cui rei s. nuptijs.

In hac sequenti scæna exemplũ proponit hominum qui virtutem tedio affecti deserunt: ob contemptũ eius. Nam sæuerũ esse in filios apud omnes ferme vitio datur. & Terentius adeo fauet clemẽtioribꝰ & mitissimis patribus: vt hũc quoq; Demeam sæuũ adducat in Mitionis sententiã. Non tamẽ ita fieri debere sentit poeta: sed ex cõmuni vsu loquit: volẽs naturalẽ inesse veris patribus acrimoniam: quæ profecto semper inuisa est & odiosa adolescentibus.

DEMEA

Tetrametri.

Vnquã ita quisq; bene subducta ratione ad vitã fuit
Quin res: ætas: vsus semper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat: vt illa quæ te scire credas nescias:
Et quæ tibi putaris prima in experiundo repudies.
Quod mihi nũc euenit: nã ego vitam durã quam vixi vsq; ad hue
Probe iam excurso spatio mitto: id quam ob rem ipsa repperi
Facilitate: nihil homini esse melius neq; clementia.
Id esse verum ex me atq; ex fratre: cuiuis facile est noscere.
Ille suam semper egit vitam in ocio: in conuiuijs.
Clemens: placidus: nulli lædere os: arridere omnibus.
Sibi vixit: sibi sumptum fecit: omnes benedicunt: amant.
Ego ille agrestis: sæuus: tristis: parcus: truculentus: tenax:
Duxi vxorem: quam ibi miseriam vidi: nati filij
Alia cura: porro autem dum studeo illis: vt q̃ plurimum
Facerem: contriui in quærundo vitam atq; ætatem meam.
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero
Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda.
Illum amant: me fugitant: illi credunt consilia omnia.
Illum diligunt: apud illum sunt ambo: ago desertus sum.
Illum vt viuat optant: meam autem mortem expectant: scilicet
Ita eos meo labore eductos maximo: hic fecit suos
Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio: hic potitur gaudia.
Age age: nunc experiamur contra hæc quid ego possiem

Vera sñia.
Post ætas: hoc atq; versus exigit.
Sylepsis per casus.
Archaismos
Metaphora a cursoribus
Sententia.
Lenis Mitio.
Lædere os. i. dicere ingrata.
Demea austerus.
Auxesis.
In vxore sũt multæ molestiæ.
Sæuitas p benuolentia odium parit.
Collatio duorum sentẽ.
Contentio color hic est.
Locus à contrarijs.

Blande dicere: aut benigne facere: quando eo prouocat. Prouocat. s. Mitio.
Ego quoq; a meis me amari & magni pendi postulo.
Si id fit dando atq; obsequendo: non posterioris feram.
Deerit: id mea minime refert: qui sum natu maximus. His reb⁹ cōciliat bñuolentia.

In sequenti scæna poeta ostendit q̄ absurde Demea contra ingenium suū conetur esse blandus: q̄q; immodica sit repentina largitas: vbi animus a nimia parcitate in pfusionis vitium decurrit. Apparet etiā iam crapulam omnem Syrum edormiuisse ac despumasse.

SYRVS DEMEA. Trimetri.

Eus Demea: rogat frater ne abeas longius. De. Frater. s. Mitio.
h Quis homo: o Syre noster: salue: q̄d fit: q̄d agit: Sy.
Recte. De. optimest: iam nunc hæc tria primū addidi Hæc secum.
Præter naturam: o noster: quid fit: quid agitur? Rustica blandimenta.
Seruom haud illiberalem præbes te: & tibi faxim. i. facia
Lubens bene faxim. Sy. grātiam habeo. De. atqui Syre Atqui abundat per parechon.
Hoc verum st: & ipsa re experiere propediem.

Hic Demea obuium Getam pter cōsuetudinē blande nititur cōpellare: & eī insulse laudibus insistit: pollicendo ei se benefacturum

GETA. DEMEA.

Eiusdem rationis
Era ego hinc ad hos prouisam: q̄ mox virginem Prouisam. i. ꝓcedam & videbo.
h Accersent: sed eccum Demeam: saluos sies. De.
Oh: qui vocare? Ge. Geta. De. Geta: maxume
Precij esse te hominem iudicaui animo meo hodie. Inepta blanditio.
Nam his mihi est profecto seruus spectatus satis: Spectatus. i. ꝓbatus.
Cui dominus curæ sit: ita vt tibi sensi Geta. Vt aridus orator eadem ẏba repetit.
Et tibi ob eam rem: si quid ysus venerit: Metaphora ab ambitiosis cādidatis.
Lubens bene faxim: meditor esse affabilis:
Et bene procedit. Ge. bonus es: cum hæc existimas. De.
Paulatim plebem primulum facio meam.

In sequēti scæna Aeschinus de nuptiarꝝ mora ob apparatū & ritum conquerit. Huic deinde demea paulo vrbanius blādit: ex q̊ lepidū se vocari gestit: simulq; parietem intermediū q̊ cōmodius puerpera inducatur dirui iubet. Hic quoq; Aeschinus & Demea inter se affabiles ex nobis sunt: & q̄ dulcis sit iunioribus assentatio: & q̄ ingrata censura.

AESCHINVS. DEMEA. SYRVS. GETA.

Eiusdem numeri.

Amātis affectus exprimitur.

Occidunt me quidem dum nimis sanctas nuptias
Student facere: in apparando consumunt diem. De.
Quid agit Aeschine? Ae. hē pat mi: tu hic eras? De.

Hoc comicū & blādum ē

Tuus hercle vero & animo & natura pater:
Qui te amat plusq; hosce oculos. sed cur non domum
Vxorem accersis? Ae. cupio: verum hoc mihi mora est

Hymenæus nuptiarꝝ de⁹ Omnia de ritu nuptiarꝝ

Tibicina: & hymenæum qui cantent. De. eho
Vin tu huic seni auscultare? Ae. quid. De. missa hæc face:
Hymenæum: turbam: lampadas: tibicinas.

Prodigus ex auaro.

Atq; hanc in horto maceriam iube dirui
Quantum potest: hac trensfer: vnam fac domum.
Traduc & matrem & familiam omnem ad nos. Ae. placet

Hæc secum Multa: eclypsis.

Pater lepidissime. De. euge iam lepidus vocor.
Fratris ædes fient peruiæ: turbam domum adducet:

Insultat fratri

Et sumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam: iube nunc iam

Hortanter ꝓnuncianda.

Dinumeret Babylo ille viginti minas.
Syre cessas ire: ac facere? Sy. quid ago? De. dirue.

Bōa depcat.

Tu illas abi & traduce. Ge. Di tibi Demea
Bene faciant: cum te video nostræ familiæ

Ex aīo. i. sñia Gesticulante vultu.

Tam ex animo factum velle. De. dignos arbitror.
Quid tu ais? Ae. sic opinor. De. multo rectius est

Laudat senis sententiam.

Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Aegrotam. Ae. nihil enim vidi melius mi pater. De.

Sic so. vl Ironice: vel capitose & ficte.

Sic soleo: sed eccum Mitio egreditur foras.

In hac sequēti scæ. varijs rationib⁹ persuadet Mitio: vt Sostratā anū vxorē ducat. Attende etiam q⁹ Mitio videns Syrum diruere macerīē quæ fierat cur nā id faceret: cui respondisse Syrus intelligitur fratrem suum Demeam ita iussisse. Prouidecq; sic incipit Mitio: Iubet frater &c̄.

MITIO DEMEA. AESCHINVS.

Trimetri & Tetrametri mixti.

Vbi frater? vbi is est? tu ne iubes hoc Demea? De. Iubet frater. S. dirui parietē eclypsis est.
i Ego vero iubeo: & in hac re & alijs omnibus
Quam maxume vnam facere nos hanc familiam:
Colere: adiuuare: adiungere. Ae. ita quæso pater. Quæso blandientis
Haud aliter censeo. De. immo hercle ita nobis decet. Archaismos
Primum huius vxoris est mater. Mi. est: quid postea? De. Insinuatio oratoria latēs persuasionis.
Proba & modesta. Mi. ita aiunt. De. natu grandior. Mi.
Scio. De. parere iam diu per annos hæc non potest. A congruo
Nec qui eā respiciat quisq; est: sola ē. Mi quam hic rem agit? De. Ecce quod suadet
Hanc te æquum est ducere: & te operam vt fiat dare. Mi.
Me ducere autem? De. te. Mi. me? De. te inq;. Mi. ineptis. De. si Et te: ad Aeschinum hec. Me & te. emphasim hñt.
Tu sis homo: hic faciet. Ae. mi pater. Mi. quid tu
Huic a sine auscultas? De. nihil agis: fieri aliter Aptū grādi ac solido cōuitium
Non potest. M. deliras. Ae. sine te exorem mi pater. Mi.
Insanis? aufer te. De. age: da veniam filio. Mi. satin sanus es? ego A necessario
Nouus maritus anno demum quinto & sexagesimo Blande orat
Fiam: atq; anum decrepitam ducam? id nē estis autores mihi? Ae. Vultuose. Autores .i. persuasores.
Fac: promisi ego illis. Mi. promisti autē? de te largitor puer. Ae.
Age quid si qd te maius oret? Mi. quasi hoc nō sit maximū. De. Autem indignantis.
Age: da veniā. Ae. ne grauare. D. fac, pmitte. M. nō omittis? Ae. Da: cōcede.
Nō: nisi exorē. Mi. vis ē hęc quidē. De. age prolixe Mitio. Mi. Age: corripientis.
Et si hoc mihi prauū: ineptū: absurdum: atq; alienum a vita mea Tādē cōsētit.
Videatur: si vos tantopere istuc vultis fiat. Ae. bene facis. Factum approbat.
Merito te amo. De. verum quid ego dicā: hoc constat quod volo?

Hegionis cõmendatio a persona.
Quid nunc quod restat: Hegio is est cognatus proximus:
Affinis nobis: pauper: bene nos aliquid facere illi decet, Mi.

Agelli: despecte pronunciandа.
Quid facere: De, agelli hic sub vrbe est paululũ qd locitas foris:

Facti necessitatem indicat
Huic demus qui fruatur, Mi, paululũ id autem: De, si multum sit
Facundum est: pro patre huic est: bonus est: noster est: recte dat.

Exaggeratio
Postremo non meum illud verbum facio: quod tu Mitio

Verbũ .i. dictum.
Bene & sapienter dixti dudum: vitium cõmune omnium est

Dudũ .i. paulo ante
Quod nimiũ ad rẽ in senecta attenti sumus: hãc maculã nos decet

Dictũ in Mitio. retorquet
Effugere: dictum est vere: & re ipsa fieri oportet, Mi.

Qñ .i. qm
Quid istuc: dabitur quidem: quando hic volt, Ae.

Allegoria: hoc est deturbo a sentẽtia.
Mi pater, De, nunc tu mihi es germanus pariter
Corpore & animo, Mi, gaudeo, De. suo sibi hunc gladio iugulo.

In hac vltima scæna omnia iucundo claudunt fine: vbi & seruis libertas elargitur: & filijs ambobus vxores optatæ cõcedunt. Causã etiam Mitioni refert Demea cur tã repẽte mores mutauerit. vbi & sæculũ corruptũ & cõsuetudinẽ aspernãdum carpit. Demum filijs sedulam posthac operã suam pollicetur.

SYRVS. DEMEA. MITIO. AESCHINVS.

Tetrametri mixti. Et primus superiori coniungitur.

Factũ est .i. maceria diruta est.
Actum est: quod iustu Demea, De.

Multa. oratorie generaliter dixit.
f Frugi homo es: edepol hodie mea quidem sententia
Iudico Syrũ fieri esse æquũ liberũ, Mi, istũc liberũ.

Cõmẽdatio a diligentia sua.
Quod nã ob factũ: De, multa, Sy, o noster Demea: edepol vir bo
Ego istos vobis vsq; a pueris curaui ambos sedulo: (nus es.
Docui: monui: bene præcepi semper quæ potui omnia, De.

Ironicos ita deridet vt serio agere videatur.
Res apparet: & quidem porro hæc obsonare: cum fide
Scortum adducere: apparare de die conuiuium.

Ridiculum serium.
Non mediocris hominis hæc sũt officia, Sy, o lepidum caput, De.
Postremo hodie in psaltria ista emunda huic adiutor fuit:

Hic. s. Aeschi.
Hic curauit: prodesse æquum est: alij meliores erunt.
Deniq; hic vult fieri, Mi, vin tu hoc fieri: Ae, cupio, Mi, si quidẽ

Tu vis: Syre eho accede huc ad me: liber esto. Sy. bene facis. Manumiſſio Syri.
Omnibus gratiam habeo: & ſeorſum tibi præterea Demea. De. Perpetuũ. i. .i. ſolidum.
Gaudeo. Ae. & ego. Sy. credo: vtinã hoc perpetuũ fiat gaudium:
Phrigiam vt vxorem meam: vna mecum videam liberam. De.
Optumam quidem mulierem. Sy. equidẽ tuo nepoti huius filio Huiꝰ. ſ. Aeſchi.
Hodie primam mammam dedit hæc. De. hercle vero ſerio Aduerbia cõfirmatiua.
Siquidem prima dedit: haud dubium quin emitti æquũ ſiet. Mi. Emitti ꝓ manumitti.
Ob eã rem? De. ob eã: poſtremo a me argẽtũ quãti ẽ ſumito. Sy. Omnes: vetꝰ & figurata elegantia.
Di tibi Demea oro omnes ſemper omnia optata offerant. Mi.
Syre proceſſiſti hodie pulchre. De. ſiquidem porro Mitio
Tu tuum officium facies: atq; huic aliquid paululum præ manu Vtaſ. i. viuat
Dederis vnde vtatur: reddet tibi cito. Mi. iſtoc vilius. Ae.
Frugi hõ ẽ. Sy. reddã hercle: da mõ. Ae. age paſ. Mi. Poſt cõſulã.
Faciet. Sy. o vir optime. Ae. o mi pater feſtiuiſſime. Mi. (De. Blandimẽta
Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutauit tuos?
Quod proluuium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? De. dicam tibi.
Vt id oſtenderem: quod te iſti facilem & feſtiuum putant:
Id non fieri ex vera vita: neq; adeo ex æquo & bono: Mores & vitã aſſentatoriam notat.
Sed ex aſſentando: indulgendo: & largiendo Mitio.
Nunc adeo ſibi ob eam rem vobis mea vita inuiſa eſt Aeſchine: Apoſtrophe ad filios.
Quia non iſta prorſus iniuſta omnia omnino obſequor.
Miſſa facio: effundite: emittite: facite qd vobis l ubet.
Sed ſi id vultis potius: quæ vos propter aduleſcentiam Cõceſſio ironica.
Minus videtis: magis impenſe cupitis: conſulitis parum: Oblatio patris.
Hæc reprehendere & corrigere me: & obſecundare in loco: Obſequẽtes filij.
Ecce me qui id faciam vobis. Ae. tibi pater permittimus.
Plus ſcis quid facto opus eſt: ſed de fratre quid fiet? De. ſino Nuptiæ Cteſiphonis & pſaltriæ.
Habeat: in iſtac finem faciat. Ae. Iſtuc recte. PLAVDITE.

ADELPHORVM FINIS.

Epidicazomẽos appollodori.

Hanc comœdiam manifestum est prius ab Appollodoro sub alio nomine: hoc est sub Epidicazomene græce scriptam esse: q̃ latine a Teren. Phormionem. Quãobrem nulla dubitatio est hanc solã esse

Huic soli fabulæ nomẽ mutauit

cui nomen poeta mutauerit. & errare eos qui in hac Phormionem parasitum putant a formula litis quem intenderit nominatum: quum græca lingua Festus Spartheus & stramẽ nauticũ sic dicatur. A cuius rei vel capacitate vel vtilitate etiã ab Appollodoro parasitus Phormionis nomine nũcupat.

Comœdia motoria.

Hæc igit tota motoria est quasi: & in affectibus cõstituta pene maioribus q̃ comicus stilus poscere: nisi q̃ arte poetæ omnia moderata sunt. Primas in ea partes (vt ipse poeta pfessus est) tenet Phormio: secundas Geta: tertias Demipho: subinde cæteri: prout in pcessu ostendit.

Partes psonarum.

Prologus cõcitatus.

Nota

Rologus Phormionis nimis concitatus est: adeo vt ipse semet veluti reprehendat ob hanc ipsam petulantiam: & simul argumentum suæ purgationis inducat. Atq; in ea cum & Protheſis: & epitasis: & catastrophe magni cuiusdam hominis & negocij sint: ita variis leporibus asperguntur: vt etiam rerum tristium grauitatem poeta lepidus comica serenitate tranquillet. Hæc acta est ludis Romanis: Lucio Cornelio Merula ædili curuli: & L. Posthumio Albino: agẽtib⁹ Lucio cassio attilio & L. Ambiuio: Modos facietẽ Flacco Claudij filio tibijs Serranis. Totaq; diuerbijs facetissimis & gestũ desiderãtib⁹ scænicũ: & suauissimis ornata cãticis fuit. Editaq; est quarto loco. M. Valerio & C. Fannio coss. Persona etiã in huius pthesi nõ vna est: sed duæ. quarũ altera extra argumẽtũ posita est cui narrat fabula: altera in argumẽto q̃ narrat fabulã. Argumẽtum q̃q; nõ simplicis negocij habet: nec

Qñ acta sit

Comœdiæ qualitas.

Argumẽtũ duplicq; amoris.

vni⁹ adolescẽtis vt in Ecyra: sed duorũ vt ĩ cæteris fabulis. Scire etiã cõuenit vno die transigi Phormionem: nõ vt Heauton. duob⁹. Prologus correpte dicit: nõ pducte

Officium plogi

Nã officiũ plogi ante narrationẽ rei quidẽ semp est. verũtn & post principium fabulæ inducit: vt apd Plautũ in milite gloriosso: & apud cæteros magnæ autoritatis veteres poetas.

Primus act⁹

Prim⁹ actus ẽ in colloquio Daui & Getæ: p q̃s discit ppls argumẽtũ. Scds

Scds actus.

actus cõtinet aduentũ senis turbulẽtũ: & eiusdẽ iurgiũ aduersus Getã & Phædriam.

Tertius act⁹.

Tertio actui attribuit litigiũ senis & Phormionis: tũ cõsultatio cũ aduocatis: tũ Antiphõis ĩ scænã redit⁹: colloquiũq; cũ Geta: tũ lenõis & Phædriæ colluctatio: tũ adhortatio Getæ de iueuiẽdo argẽto ad redimẽdã Phædriæ Cytharistriã. Quartũ actũ ista cõcelebrãt: A ducẽtus Chremetis: eiusdẽ cũ fre deliberatio p errorẽ de ejciẽda Phanio: Getæ ẏba de fallẽdis senib⁹: Antiphonis oõ apd semetipsũ de amore tractãtis: Getæ rurs⁹ cũ senib⁹ callida & mox cũ Antiphone de eadẽ causa simplex disputatio: senũ int se colloquiũ de expulsiõe mulieris. Et ad extremũ ẏba Chre agnoscẽtis nutricẽ: ac p eã filiã suã cũ Antiphõe

Quart⁹ act⁹.

Quint⁹ act⁹.

cõiunctã. In. v. actu p Demiphonis errorẽ Phormio accipit argẽtũ dotis nom̃e & cõuenit Nausistrata: vt exire a domo cõpellat Phaniũ: p̃missaq; hereditate vxor habeat p Getã Antiphoni & Phormioni nũciat. Quæ quũ ita nupta sit: exposcit argentũ a Phormiõe p rixã senũ: a qb⁹ ille opp̃ssus rẽ omnẽ apit Nausistratæ. Ad qd primũ irata: vt ĩ talis re vxor solet: mox lenitur in fine fabulæ; & in tutissimũ a patris iracũdia præstat Phædriam.

c Vm Chremes Demiphonis frater accito sibi ad fallaciam nomine Stilpho no-
q; Stilphonem se dici fecerat: duas eodem tempore habuisset vxo-
res: Athenis diuitem: pauperē lemni. Ex diuite sustulit filium qui di-
ctus est Phædria: ex paupe furtim suscepit atq; educauit filiam Pha
nium nomine. Eāq; cōsilio cū fratre habito destinauit filio suo Antiphoni vxo
rē dare. Quibus cōplacitis vno tēpore ꝓfecti Athenis senes: Demipho in Sici-
liam: Chremes lemnū ad accersendum filiā: q̄ iam illinc cū matre nauigauerat:
occasionē dederūt amandi adulescentibus. Nā statim Phædria Citharistriā sub Phædria
Lenone cœpit ardere. Antipho filiā illā patrui Phaniū despōsatam sibi nesciēs Citharistriā
nescientem: mox vt Athenas venit: nec patrē repperit falso duplici eius nomine: ardet:
matrem mortuā dum lamentatur adamauit. Consilioq; & opera parasiti ꝑm Antipho
leges Athenienſiū: quanq; sibi cognata esset: tanq; tamē in iure victus & velut Phanium.
coactꝰ eam accepit vxorē per absentiam patris. Qui quū venisset & vellet eā
expellere: primo confutaꝝ ꝓ impudentiam parasiti. post cum suo fratre sic deci-
pitur: vt dum eā credidit ab Antiphone posse disiungi: eam parasitus ipse du-
cat vxorē. & dat ductūro. xxx. minas p̄sentis dotis puellæ nomine: quas Phor Dos puellæ.
mio acceptas Phædriæ dedit: ille Lenoni ad Citharistriā redimēdam. Quibus
gestis tandem Chremes agnoscit filiam suā cōiunctā cū fratris filio. Quare dū Chremes bi-
mutato cōsilio. xxx. minas a Phormione per rixam conaꝝ exigere. Per eundē nomius et bi
ꝓditus vxori suæ Nausistratæ est: & ipse libidinis reus nō ante veniā meruit a gamus ꝓdu
matrefamilias q̄ &. xxx. minarū: & amoris Citharistriæ veniam dedisset filio. citur.

INTERLOCVTORES FABVLAE.

Phormio parasitus.	Chremes senex.
Demipho senex.	Phædria adulescens.
Antipho adulescens.	Dauus seruus.
Geta seruus.	Sophrona nutrix.
Dorio leno.	Hegio aduocatus.
Cratinus aduocatus.	Crito aduocatus.

ACTA LVDIS ROMANIS. L. POSTHVMIO ALBINO CORNELIO MERVLA. AEDI. CVR. EGERE. L. AMBIVIVS TVRPIO. L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. TIBIIS IMPARIBVS. TOTA GRAECA APOLLODORI: EPIDICAZOMENOS FACTA QVARTO. CN. FANNIO. M. VALERIO COSS.

PHORMIONIS
C. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA.

Senarij.

Argumentū cū ꝓlogo duabus ſcænis ſequentibus iambicis conſtat trimetris.

Hremetis frater aberat peregre Demipho
c Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat lemni vxorem & filiam:
Athenis aliam coniugem: & amantem vnice
Gnatum fidicinam. mater e lemno aduenit
Athenas: moritur. virgo ſola: aberat Chremes.
Funus procurat: ibi eam viſam Antipho
Cum amaret: opera paraſiti vxorem accipit.
Pater & Chremes reuerſi fremere: dein minas
Triginta dant paraſito: vt illam coniugem
Haberet ipſe: argento hoc emitur fidicina:
Vxorem retinet Antipho a patruo agnitam.

Chremes: q & Stilpho dicebatur.

Hic prologus concitatus eſt: vtpote quiin Lucīū Lauinium poetæ æmulum inuehitur. a quo grauiter laceſſitus paria referre molitur. Eſtq; hic initium ſpectatorem ꝓuocans in odium pſonæ aduerſarij coniuñctum cum inſinuatione ad beniuolentiam perſonæ Terentianæ conciliandam.

PROLOGVS. Senarij.

Oſtq; poeta vetus poetam non poteſt
p Retrahere a ſtudio: & tradere hominem in otium:
Maledictis deterrere ne ſcribat parat.

Prologus cōcitatus in veterem poetā inuectiuus.

Qui ita dictitat: quas antea fecit fabulas
Tenui eſſe oratione: & ſcriptura leui.
Quia nuſq; ſcripſit inſanum aduleſcentulum:
Ceruam videre: fugere & ſectari canes:
Et eam plorare: orare vt ſubueniat ſibi.
Quod ſi intelligeret cum ſtetit olim noua
Actoris opera magis ſtetiſſe q; ſua:
Minus multo audacter q; nunc lædit lædere et:
Et magis placerent quas feciſſet fabulas.

Accuſatio a ſtilo leui. Se purgādū æmulū accuſat.

Nunc si quis est qui hoc dicat: aut sic cogitet:
Vetus si poeta non lacesset prior:
Nullum inuenire prologum potuisset nouus
Quem diceret: nisi haberet cui malediceret.
Is sibi responsum hoc habeat in medio omnibus
Palmam esse positam: qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit reijcere.
Hic respondere voluit non lacessere.
Benedictis si certasset: audisset bene.
Quod ab ipso allatum st sibi esse id relatum putet.
De illo iam finem faciam dicendi mihi:
Peccandi cum ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim animum attendite: apporto nouam
Epidicazomenon: quam vocant comœdiam
Græci: Latini Phormionem nominant.
Quia primas partis qui aget: is erit Phormio
Parasitus: per quem res agetur maxime.
Voluntas vestra si ad poetam accesserit:
Date operam: adeste æquo animo per silentium.
Ne simili vtamur fortuna: atq; vsi sumus:
Cum per tumultum noster grex motus loco est.
Quem actoris virtus nobis restituit locum:
Bonitasq; vestra adiutans: atq; æquanimitas.

Tacitã confutat obiectionem.
Figurata & concinna loquutio.
Lacesset trimeter exigit p lacessisset.
Palmã: causa certaminis.
Audisset bñ .i. laudatus esset.
Peccandi maledicendi.
Attentio a re noua.
Phormio vilis conditiõis seruus.
Per hoc apparet Ecyrã ante istã actã Tautologia.

Hic Daui persona extrinseca introducit: cui Geta Demiphonis seruus argumentũ narret: eo tamen animo Getam conuenisse videt vt mutuũ repetat. qd' dandũ erat Antiphonis vxori absente patre suo Chremete supinductæ. Hæc psona instruendi spectatoris causa ita mire inducit vt lepores: facetias: & sales comicos ab artificioso poeta sub argumenti narratione exquisisse videatur.

Additio. Attende q̃ garrulos & sententiosos seruos amat cõmœdia: Tragedia contra tristes & parce loquentes.

Comædia lepidissima: ex medijs moribus deprompta.

PRIMVS ACTVS.

DAVVS. Senarij.

Dauus hic p tatica p̃sona est nihil ad ar gumentū co mœdiæ spe ctans.

Micus summus meus & popularis Geta
a Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula.
Iam pridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum: id vt conficerem: confeci: affero.
Hoc applicat argumento. Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem: ei credo munus hoc corraditur.
Scitū dictū. Quam inique comparatum st: hi qui minus habent
Vt semper aliquid addant ditioribus?
Quod ille vncia tim vix demenso suo
Suum defraudans genium comparsit miser:
Incōmoda ab vxore. Id illa vniuersum abripiet: haud existimans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere vbi hera pepererit.
Porro alio autem vbi erit puero natalis dies:
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet.
Puer causa erit mittundi. sed video n Getam?

In hac scæna deuenitur ad argumenti narrationē: nacta Daui opportunitate illud ab Geta ipso audituri. Rite ergo poeta desideratū ipsi Getæ Dauū proponit: quem ea fiducia allo quit: vt sibi argentum ab eo reddi ita vt fit speret.

GETA. DAVVS Trimetri Iambici.

Aposiopos. Nā plura dicturus erat cuipiam ex familia. Eclypsis. Cum gestu offerentis. Acticon.

I quis me quæret rufus. Da. prestost: desine. Ge. oh
s At ego obuiam conabar tibi Daue. Da. accipe: hem
Lectum st: conueniet numerus quantum debui. Ge.
Amo te: & non neglexisse habeo gratiam. Da.
Præsertim vt nunc sunt mores: adeo res redit.
Si quis quid reddit magna habenda st gratia.
Sed quid tu es tristis? Ge. ego ne? nescis quo in metu: &

Quanto in periculo sim? Da. quid istuc est? Ge. scies?
Modo vt tacere possis, Da. abi sis insciens.
Cuius tu fidem in pecunia perspexeris?
Verere verba ei credere? vbi quid mihi lucri est
Te fallere? Ge. ergo ausculta, Da. hanc operam tibi dico. Ge.
Senis nostri Daue fratrem maiorem Chremen
Nostin? Da. quid ni? Ge. quid? eius gnatum Phædriam? Da.
Tanq̃ te. Ge. euenit senibus ambobus simul
Iter; illi in lemnum vt esset; nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquom; is senem per epistolas
Pellexit; modo non montis auri pollicens. Da.
Cui tanta erat res? & supererat? Ge. desinas.
Sic est ingenium. Da. oh regem me esse oportuit. Ge.
Abeuntes ambo hinc tum senes; me filijs
Relinquunt quasi magistrum. Da. o Geta prouinciam
Cœpisti duram. Ge. mihi vsu venit hoc scio.
Memini relinqui me deo irato meo.
Cœpi aduersari primo; quid verbis opust?
Seni fidelis dum sum scabulas perdidi. Da.
Vere in mentem istæc mihi; Namq; insciti fast
Aduorsum stimulum calces. Ge. cœpi his omnia
Facere; obsequi quæ vellent. Da. Sciste vti foro. Ge.
Noster mali nihil quicq̃ primo; hic Phædria
Continuo quandam nactus est puellulam
Citharistriam; hanc amare cœpit perdite.
Ea seruiebat Lenoni impurissimo;
Neq; quod daretur quicq̃; id curarant patres.
Restabat aliud nihil; nisi oculos pascere;
Sectari in ludum; ducere & reducere.

Gemina perturbatio a cupitis. Amaiore. A cõiectura.

Ergo increpantis. Miræ narrationis cõpendium per interrogationem Illi. s. Chremi

Modo nõ. i. non modo. Demiphonis auaricia. Prouerbialis hyperbole. Prouinciam] .i. onus curã: negocium. Ornata Iocutio.

Prouerbiũ vulgatissimũ i ptiaces Sciste. Metaphora ab institoribus. Ab ætate & arte amabilis.

Nihil alid. s. qd non venderet leno.

Nos ocioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo: ex aduorſum ei loco
Tonſtrina erat quædam: hic ſolebamus fere
Plerumq; eam opperiri: dum indeiret domum.
Illi pro illic. Ver. Illi mea triſtia facta. Interea dum ſedemus illi interuenit
Aduleſcens quidam lachrumans: nos mirarier.
Rogamus quid ſit: nunc̄q; æque inquit ac modo
Paupertas mihi onus viſumſt: & miſerum & graue.
Modo quandam vidi virginem huic viciniæ
Miſeram: ob affectum. Miſeram: ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex aduorſo. nec̄q; illi beneuolens:
Auxeſis. Nā res minuunt ſentēcia auge tur. Nec̄q; notus: nec̄q; cognatus: extra vnam aniculam
Quiſc̄q; aderat: qui adiutaret funus: miſertumſt.
A forma laus. Virgo ipſa facie egregia: quid verbis opuſt?
Commorat omnes nos: ibi continuo Antipho:
Voltis ne eamus viſere? alius cenſeo:
Eamus: duc nos ſodes: imus: venimus:
Videmus: virgo pulchra. & quo magis diceres:
Facetiſſima breuitas. Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem.
Mira genuinæ formæ deſcriptio. Capillus paſſus: nudus pes: ipſa horrida:
Lachrumę: veſtitus turpis: vt ni vis boni
Summa laudatio. In ipſa ineſſet forma: hæc formam extinguerent.
Scita. i. bella modeſta. Ille qui illam amabat fidicinam: tantummodo
Emphaticos Satis inquit ſcitaſt: noſter vero? Da, iam ſcio
Amare cœpit. Ge, ſcin quā? quo euadat vide.
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat
Vt ſibi eius faciat copiam: illa enim ſe negat.
Laus a loco: a perſona: a maioribus. Nec̄q; eum æquom ait facere: illam ciuem eſſe atticam
Bonam bonis prognatam: ſi vxorem velit

Lege id licere facere: sin aliter negat.
Noster quid ageret nescire: & illam ducere
Cupiebat: & metuebat absentem patrem. Da.
Non si redisset pater ei veniam daret? Ge.
Ille ne indotatam virginem atq; ignobilem
Daret illi? nunq̃ faceret. Da. quid fit deniq;? Ge.
Quid fiat? est parasitus quidam Phormio:
Homo confidens: qui illum di omnes perdiunt. Da.
Quid is fecit? Ge. hoc consilium quod dicam dedit.
Lex est: vt orbe qui sint genere proximi
His nubant: & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam: & tibi scribam dicam.
Paternum amicum me assimulabo virginis.
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater:
Quæ mater: qui cognata tibi sit: omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum atq; commodum.
Cum tu horum nihil refelles vincam scilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem nostra erit. Da. iocularem audaciam. Ge.
Persuasit homini: factumst: ventumst: vincimur:
Duxit. Da. quid narras? Ge. hoc quod audis. Da. o Geta
Quid te futurumst? Ge. nescio hercle: vnum hoc scio:
Quod fors feret: feremus æquo animo. Da. placet.
Hem istuc viri est officium. Ge. in me omnis spes est mihi. Da.
Laudo. Ge. ad precatorem abeam: credo qui mihi
Sic oret: nunc omitte quæso hunc: cæterum
Posthac si quicq̃ nihil precor: tantummodo
Non addit: vbi ego hinc abiero: vel occidito. Da.
Quid ille pedagogus qui citharistriam:

Sylepsis.

Ne. abundat sensu & vsu.

Alia causa litis futuræ.

Phormionis fictũ cõsiliũ. Archaismos Per hoc tollit metũ Antiphonis.

Lepidissimũ compendiũ.

Sñia moral. Consolatio laudatoria. Deliberatio precatoris ad dñm mittendi. Vrbaniter de Phædria inquirit.

Cũ gestu & cõmiseratiõe

Quid rei gerit? Ge. sic tenuiter. Da. non multum habet
Quod det fortasse? Ge. immo nihil: nisi spem meram. Da.

Præpatio ĩ opinati aduẽtus senis.

Pater eius redit an non? Ge. nondum. Da. quid? senem
Quoad expectatis vestrum? Ge. non certum scio.
Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modo:
Et ad portitores esse delatam: hanc petam. Da.

Moralis expressio nam Geta alijs seruis petat.

Nunquid Geta aliud me vis? Ge. vt bene sit tibi.
Puer heus: nemon huc prodit? cape: da hoc Dortio.

Hic comparatio vitæ Antiphonis atq; Phædriæ continetur inter se contendentium: vter eorũ magis sit miser. Simulq; illorũ ostenditur conditio: qui id quod immodice cõcupiuerũt: vbi adepti fuerint: fastidiunt exemplo.

Scæna ex vsu communi nata.

ANTIPHO. PHAEDRIA.

Octonarij: & vnus Dimeter.

Genus causæ demõstratiuum ẽ hic: & est prestructio rerũ immitium.

Deon rẽ rediisse: vt qui mihi cõsultũ optime velit esse
a Phædria: patrẽ vt extiescã: vbi ĩ mẽtẽ eius aduẽti venit
Qd̃ ni fuissẽ ĩcogitãs: ita eũ exspectarẽ: vt par fuit. P.

Antipho timidus: Phædria audax.

Quid istuc ẽ? An rogitas? q tã audacis facinoris mihi cõsci sis?
Quod vtinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset:
Neu me cupidũ eo compulisset: quod mihi principium fuit mali:
Non potius essem: fuisset tum illos mihi ægre aliquot dies.

Formidantis querela.

At non cottidiana curo hæc cangeret animum. Ph. audio. An.
Dũ expecto q̃: mox veniat: q̃ adimat hãc mihi cõsuetudinẽ. Ph.

Amoris cruciatus.

Alijs quia defit quod amant ægre est: tibi quia supersit dolet.
Amore abũdas Antipho.

Elegans loquutio.

Nam tua quidẽ hercle certo vita hæc expetenda optandaq; est.

Sententia amatoria.

Ita me Di bene amẽt: vt mihi liceat tam diu quod amo frui.

Vide amãtis vesaniam.

Iam depacisci mortem cupio: tu conijcito cætera:
Quid ego ex hac inopia nunc capiam: & quid tu ex istac copia.
Vt ne addã: q̃ sine sumptu in genuã: liberalem nactus es:

Quod habes ita vt voluisti vxorem sine mala fama: palam
Beatus: ni vnum hoc desit: animus qui modeste istæc ferat.
Quod si tibi res sit cũ eo Lenone quo cum mihi est: tum sentias.
Ita plerique ingenio sumus omnes: nostri nosmet pœnitet. An.
At tu mihi contra nunc videre fortunatus Phædria.
Cui de integro est potestas etiam consulendi quid velis
Retinere: amare: amittere. ego in eum incidi infelix locum:
Vt neque mihi eius sit amittendi: nec retinendi copia.
Sed quid hoc est? videon ego Getam currentem aduenire huc?
Is est ipsus: hei timeo miser: quam hic mihi nunc rem nunciet.

A fama.

Adagium. Prouerbium elegans. Fœlicẽ dicit eo quod non amat nuptã. Semper em̃ metuit nimium præsaga mali mens.

In hac sequenti scæna Getæ serui currentis officiũ est. qui quũ esset ex senis aduentu perturbatus: eo nuncio Antiphonẽ adeo reddit trepidantem & meticulosum: vt ante conspectum patris quamuis ab Geta confidenter instructus cõparere minime sit ausus: Immo propere abscedit: nõ rediturus ad rerum cognitionem vsque & fabulæ conuersionẽ. Remanẽt igitur allocuturi senem Geta & Phædria: qui sese mutuo in illum instruunt exhortanturque.

GETA ANTIPHO. PHAEDRIA.

Tetrametri: partim Trimetri: & Dimetri tres.

Vll⁹ es Geta: nisi aliquid iã tibi cõsiliũ celere repereris
n Ita nunc imparatum subito tanta te impendẽt mala:
Quæ neque vti deuitẽ scio: neque quo mõ me ĩde extraham.
(Nam non potest celari nostra diutius iã audacia)
Quæ si non astu prouidẽtur: me aut herum pessundabunt. An.
Quidnam ille commotus venit? Ge. tũ temporis punctũ mihi
Ad hanc rem est: herus adest. An. quid istud malist? Ge.
Quod quũ audierit: quod eius remedium inueniam iracundiæ?
Loquar ne? incendã? taceam? instigem: purgem me? laterem lauẽ.
Eheu me miserũ: cũ mihi paueo: tũ Antipho me excruciat animi.
Eius me miseret: ei nũc timeo: is nũc me retinet: nã absque eo esset:
Recte ego mihi vidissem: & senis essem vltus iracundiam.
Aliquid conuasissem: atque hĩc me conijcerẽ protinã in pedes. An.

Seipsum in secunda persona alloquit. Versus nunc reijcit. Nostra: cui⁹ auctor fui. Punctum. i. momentum Quod. i. antiphonẽ duxisse vxorem. Adagium. Exclamatio stupentis. Conuasissẽ metaphora. i. sustulissem Culta loquutio.

Quam hic fugam: aut furtum parat? Ge.

Diserta loquentia. Sed vbi Antiphonem reperiam? aut qua quærere insistã via. Ph.

Verba deliberantis. Te nominat. An. nescio qd magnũ hoc nũcio expecto malũ? Ph.

Ah san? ne es? Ge. domũ ire pgam: ibi plurimũ st. Ph. reuocemus

Hominem. An. sta ilico. Ge. hem.

Obuiam: Ecclypsis. Satis pro iperio quisqs es. An. Geta. G. ipe ẽ quẽ volui obuiã. A.

Affectum timentis exprimit. Cedo quid portas obsecro? atq; id (si potes) verbo expedi. Ge.

Faciam. An. eloquere. Ge. modo apd portum. An. meum ne? Ge.

Aposioposis. Intellextin. An. occidi. Ge. hem. An.

Anastrophe Nã quod: p quodnam. Quid agã? Ph. q̃d ais? G. hui? patrẽ vidisse me patruũ tuũ. An.

Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium iueniã miser?

Amatoria Apostrophe. Quod si eo meæ fortunæ redeunt Phaniũ abs te vt distrahar:

Nullast mihi vita expetẽda. Ge. ergo istæc cum ita sint Antipho:

Ver. audaces fortuna iuuat. Tanto magis te aduigilare æquomst: Fortis fortuna adiuuat. An.

Culpæ suspitio ex timore Nõ sum apd me. Ge. atq; opus est nũc q̃ maxime vt sis Antipho.

Nam si te senserit timidum pater esse: arbitrabitur

Cõmeruisse culpã. Ph. hoc verũst. An. nõ possum imutarier. Ge.

Quid faceres: si aliquid grauius tibi nũc faciundum foret? An.

Dialectica illatio a minore. Cũ hoc nõ possũ: illud min? posse. G. hoc nihil ẽ Phædria: ilicet

Ilicet: est iuridicũ. v. bũ. Quid conterimus operam frustra? quin abeam? Ph. & quidem

ego. An. obsecro.

Ecclypsis. Quid si assimulabo satin ẽ? Ge. garris. An. voltũ cõtẽplamini: hẽ

Expressio simulantis audaciam. Satin sic est? Ge. nõ. An. quid si sic? G. propemodũ. An. q̃d si sic est?

Hæc i gestu consistunt. Hẽ istuc serua: & verbũ verbo par pari vt respõdeas: (G. sat est.

Breuiter totã defensionem præscribit. Ne te iratus suis saluidicis dictis protelet. An. scio. Ge.

Vi coactum te esse: inuitum: lege: iudicio: tenes?

Conscientiæ synderesis. Sed quis hic est senex quem video in vltima platea? An. ipsus est:

Non possum adesse. Ge. ah quid ais? quo abis Antipho? mane:

Manẽ inq;. An. egomet me noui: & peccatum meum.

Vobis commendo Phanium: & vitam meam. Ph.
Geta quid nunc fiet? Ge. tu iam lites audies:
Ego plectar pendens: nisi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus:
Id nosmetipsos facere oportet Phædria. Ph.
Aufer mihi oportet: quin tu quod faciam impera. Ge.
Meministin olim vt fuerit vestra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam:
Iustam illam causam: facilem: vincibilem: optumam? Ph.
Memini. Ge. hem nunc ipsa est opus: aut siquid potest
Meliore & callidiore. Ph. fiet sedulo. Ge.
Nunc prior adito tu: ego in insidijs hic ero
Succenturiatus: si quid deficies. Ge. age.

Amatorie prius phanium cū se cōmendat. Verba desperantis.

Ad oīa se paratum īdicat

Noxiam, p noxam: propter iābicum

Quia nunc prelium erit: tūc prælusio fuit.

Hic accusatio est & contradictio per remotiuā qualitatē in cōtrouersia. vbi vitæ exemplū ostenditur: quo facile perspicitur nullā esse tam iustam et grauem patris iracundiam: quæ non cū defensoris fiducia: & interuallo tēpotis euanescat. In primis itaq; Demipho stomachat defilij nuptijs: hæsitās quidnam rerū agat. Tum factum Antiphonis Phædria apud patrem facetissime defendit. Huic Geta quoq; astipulatur: & idem expiando factum seni insultat irridetq;. Postremo Phormionē Demipho vt iniuriā secū expostulet cōuenire decreuit.

SECVNDVS ACTVS.

DEMIPHO. GETA. PHAEDRIA

Octonarij: Senarij: vnus Catalecticus: & vnus Hipermeter.

Quam vehemēs inceptio ab admiratione criminis obijciendi. Mira extenuatio. Exclamatio. Geta hæc secum.

Tane tandem vxorem duxit Antipho iniussu meo?
Necmeū iperiū (age mitto iperiū) nō simultatē meā
Reuereri? saltem nō pudere? o facinus audax: o Geta
Monitor. Ge. vix tādē. De. qd mihi dicēt? aut quā causā repient?
Demiror. Ge. atq; repperi iā: aliud cura. De. an ne hoc dicēt mihi,
Inuitus feci: lex coegit? audio & fateor. Ge. placet. De.

Vinci potest qui partem defensionis admittit.

Præparatio futuræ defensionis.

Verum scientem: tacitum: causam tradere aduersarijs.
Etiam ne id lex coegit: Ph. illud durũ. Ge. ego expediam: sine. D.
Incertum est quid agam: quia præter spem: atq; incredibile hoc mihi obtigit

Splendida et memoranda sententia.

Ita sum irritatus: animum vt nequeam ad cogitandũ instituere.
Quam ob rem omnes cum secundæ res sunt: maxime

Sincerum institutum.

Meditari secum oportet: quo pacto aduorsam ærumnã ferãt:
Pericla: damna: exilia. peregre rediens semper cogitet:

Cõmunia .i. ex rerũ vsu. Iã ferme fracta senis ira.

Aut filij peccatum: aut vxoris mortem: aut morbum filiæ.
Communia esse hæc fieri posse: vt ne quid animo sit nouum.
Quicquid præter spẽ eueniat: omne id deputare esse in lucro. G.
O Phædria incredibile est: quanto herum anteeo sapientia.

Comice incommoda.

Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit:

Seruoꝝ supplicia.

Vsq; molendum esse pistrino: vapulandum: habendæ compedes:

Irrisoria huius dicti resũptio

Opus rure faciundũ. horum nihil quicq; accidet animo nouum.
Quicquid præter spem eueniet: omne id deputabo in lucro.
Sed quid cessas hominẽ adire: & blande in principio alloqui: De.

Mitia verba senis de Phæ.

Phædriam mei fratris video filium mihi ire obuiam. Ph.

Denuo salutat vt iterum mitescat.

Mi patrue salue. De. salue: sed vbi est Antipho. Ph.

Inquirit vt alio diuertat.

Saluum te venire gaudeo. De. credo: hoc respondemihi. Ph.
Valet: hic est: sed satin omnia ex sententia: De.

Ironia commoti.

Vellem quidem. Ph. quid istuc: De. rogitas Phædria:
Bonas me absente hic confecistis nuptias. Ph.

Exclamatio ironica.

Eho an id succenses nunc illi: Ge. o artificem probum. De.

Ego illi. Emphaticos.

Ego ne illi non succenseam: ipsum gestio dari
Mihi in conspectum: nunc sua culpa vt sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum. Ph.
At qui nihil fecit patrue quod succenseas. De.
Ecce autem similia omnia: omnes congruunt.

Vnum cognoris: omnes noris. Ph. haud itaſt. De.
Hic in noxia eſt: ille ad defendendam cauſam adeſt.
Cum ille abeſt: hic præſto eſt: tradunt operas mutuas. Ge.
Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex. De.
Nam ni hæc ita eſſent: cum illo haud ſtares Phędria. Ph.
Si eſt patrue culpam vt Antipho in ſe admiſerit.
Ex qua re minus rei foret: aut famæ temperans:
Non cauſam dico: quin quod meritus eſt ferat.
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua
Inſidias noſtræ fecit aduleſcentiæ:
Ac vicit: noſtran ea culpa eſt: an iudicium?
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti:
Aut propter miſericordiam addunt pauperi: Ge.
Ni noſſem cauſam crederem hunc vera loqui. De.
An quiſq; iudex eſt qui poſſit noſcere
Tua iuſta: vbi tute verbum non reſpondeas:
Ita vt ille fecit: Ph. functus aduleſcentuli eſt
Officium liberalis: poſtq; ad iudices
Ventum eſt: non potuit cogitata proloqui.
Ita eum tum timidum obſtupefecit pudor. Ge.
Laudo hunc: ſed ceſſo adire q; primum ſenem:
Here ſalue: ſaluum te aduenisſe gaudeo. De. oh
Bone cuſtos ſalue: columen vero familiæ:
Cui commendaui filium hinc abiens meum. Ge.
Iam dudum te omnis nos accuſare audio
Immerito: & me omnium horum immeritiſſimo.
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Seruum hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neq; teſtimonij dictio eſt. De. mitto omnia. adde

Antitheton.
Sūma cōtradictiōis. Ver.
Et crimie ab vno diſce oēs
Hic cauſam abundat.
Stares. i. faueres.
Rhetoricum theorema.

Duplex metatheſis in accuſatorem et iudices.

accuſat defenſorie filij ſegnitiem.
Tranſlatio cauſæ.

Geta Demiphonem laudat.
Ironia.
Duplex accuſatio.

Exceptio ſui in cauſa agēda.

Singula ita pferenda tanq̃ plura sint.

Istuc imprudens: timuit adulescens: sino.
Tu seruus: verum si cognata est maxime:
Non fuit necesse habere: sed id quod lex iubet
Dotem daretis: quæreret alium virum.

Præparat locum fallaciæ senis.

Qua ratione inopem potius ducebat domum: Ge.
Non ratio: verum argentum deerat. De. sumeret

Expedita responsio.

Alicunde. Ge. alicunde: nihil est dictu facilius. De.

Eclypsis.

Postremo: si nullo alio pacto: vel fœnore. Ge.
Huic dixti pulchre: siquidem quisq̃ crederet
Te viuo. De. non: non sic futurum est: non potest.
Ego ne illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem:
Nihil suaue meritum est: hominem commonstrarier

Istum per cõtemptum.

Mihi istum volo: aut vbi habitet demonstrarier. Ge.
Nempe Phormionem. De. istum patronum mulieris: Ge.

Simplex est senex q̃ Phædriam mittit

Iam saxo hic aderit. De. Antipho vbi nunc est: Ph. foris. De.
Abi Phædria: eum require: atq̃ adduce huc. Ph. eo
Recta via equidem illuc. Ge. nempe ad Pamphilam. De.

Penates. i. domesticos lares.

At ego deos penatis hinc salutatam domum
Deuortar: inde ibo ad forum: atq̃ aliquot mihi

Amicos. i. aduocatos & testes.

Amicos aduocabo ad hanc rem qui adsient:
Vt ne imparatus sim cum adueniat Phormio.

In hac sequenti scæna de parasitis vilioribus poeta vitæ exemplũ ꝓponit: vt in Eunucho de potioribus assentatoribꝰ. Verũ isti præsentes acrius a Terẽtio lacerãtur. Hic Phormio sese aduersus Demiphonẽ litigaturũ instruit & animat.

Antiphonẽ abijsse q̃ritur

Additio. In hac scæna etiam præcipue laudatur Ambitionis oscitantis ac temulenti actio: ad expressionem personæ parasiticæ accõmodata.

PHORMIO. GETA.
Septenarij Iambici.

Admodum vim ãnuẽdi habet.

i Ta ne patris ais cõspectũ veritũ hĩc abisse: G. admodũ. P.
Phaniũ relictã solã: G. sic. Ph. & iratũ senẽ: Ge.

Pulchra respõdẽdi varietas.

Oppido.Ph.ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit.
Tute hoc intriſti: tibi omne eſt exedendum: accingere. Ge.
Obſecro te.Ph. ſi rogabit? Ge.in te ſpes eſt.Ph.ecce rē.
Quid ſi reddet? Ge.tu impuliſti.Ph.ſic opinor. Ge.ſubueni.Ph.
Cedo ſenem: iam inſtructa ſunt mihi corde conſilia omnia. Ge.
Quid ages? Ph.q̄d vis niſi vt maneat Phaniū: atq; ex crimine hoc
Antiphonē eripiam: atq; in me omnē irā deriuem ſenis? Ge.
O vir fortis atq; amicus: ver um hoc ſæpe Phormio
Vereor: ne iſtæc fortitudo in neruum erumpat denicq;.Ph.ah:
Nota ita eſt: factum ſt periculum: iam pedum viſaſt via.
Quot me cenſes homines iam deuerberaſſe vſq; ad necem
Hoſpites: tum ciues? quo magis noui tanto ſæpius.
Cedo dum enunc̄q; iniuriarum audiſti mihi ſcriptā dicam? Ge.
Quid iſtuc? Ph.quia non rete accipitri tenditur: nec̄q; Miluo:
Qui male faciunt nobis: illis qui nihil mali faciunt tenditur.
Quia enim in illis fructus eſt: in his opera luditur.
Alijs aliunde eſt periculum: vnde aliquid abradi poteſt.
Mihi ſciunt nihil eſſe: dices: ducent damnatum domum:
Alere nolunt hominem edacem: & ſapiunt mea quidē ſententia.
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere. Ge.
Non poteſt ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia.Ph.
Immo enim nemo ſatis pro merito gratiam regi refert.
Tene ad ſymbolum venire vnctum: atq; lautum e balneis:
Ocioſum ab animo: cum ille & cura & ſumptu abſumitur.
Dum tibi ſit quod placeat: ille ringitur: tu rideas.
Prior bibas: prior decumbas: cœna dubia apponitur. Ge.
Quid iſtuc verbi eſt? Ph.vbi tu dubites quid ſumas potiſſimum.
Hæc cum ratione ineas: c̄q ſint ſuauia: & c̄q cara ſint:
Ea qui præbet non tu hunc habeas plane præſentem deum? Ge.

Hoc facit ad fallaciam.
Iactantia de cōſilijs reptis
Tria, p̄mittit quibus tota anti. cauſa cō ſtituitur.
Blāde laudat.
Prouerbiū a ſagittarijs natum.
Metaphora.
Adagium.
Totū metaphoricos & ſcurrilis orō
Acyrologia .i. impropria loquutio.
Allegorice et triuialiter.
Eclypſis: faciunt. ſ. nobis mali.
Diuites periclitantur.
Facete ſe edacem vocat.
Sūma paraſitorum fœlicitas cibus.
Rex: mō eſt relatiuū ad paraſitum.
Poeticus lepor.
Ringit. i. ſtomachat. trāſlatū a canib? latraturis.

Senex adest: vide quid agas: prima coiícioſt acerrima.
Si eam ſubſtinueris: poſt iam iam vt lubet ludas licet.

Inſequẽti ſcæna controuerſia eſt: que vno tempe ex vtraq; parte tractatur. Eſt autẽ ea inter Demiphonẽ & Paraſitum: de nuptijs Antiphonis & Phaniij patris abſentia factis: quas pater diſſoluere cupit puellamq; abiícere: quod Paraſitus obnixe impedire conatur.

Additio. Præterea in his contentionibus ea potiſſimũ dicit quæ ſimplici patrifamilias: & calũnioſo ſycophantæ: improbiſſimoq; Paraſito maxime congruere videntur. Hæc poeta ſcite inter ſe commiſcet.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

Senarij omnes.

Ad inſtructos iam aduocatos ſtomachoſe hæc dicit.

N vnq; cuiq; contumelioſius
Audiſtis factam iniuriam q; hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. Ge. iratus eſt. Ph. quin tu hoc age:
Iam ego hunc agitabo: proh deum immortalium fidem:

Innuit vt ſile at.

Negat Phaninm eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?

Exclamatio per congeminationẽ mire vehementiæ

Hanc Demipho negat eſſe cognatam? Ge. negat. Ph.
Neq; eius patrem ſe ſcire qui fuerit? Ge. negat. De.

Sequimini ad aduocatos dicit.

Ipſum eſſe opinor de quo agebam: ſequimini. Ph.

Conqueſtio ad Coronã ſpectatorum

Nec Stilphonem ipſum ſcire qui fuerit? Ge. negat Ph.
Quia egens relicta eſt miſera: ignoratur parens:

Male audies. i. criminaberis.

Neglegitur ipſa: vide auaricia quid facit. Ge.
Si herum inſimulabis malitiæ: male audies. De.

Veterator callidus hæc omnia fingit

O audaciam: etiam me vltro accuſatum aduenit. Ph.
Nam iam aduleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam
Si illum minus norat: quippe homo iam grandior
Pauper: cui opera vita erat: ruri fere

Faſtidit ocio ſa narratio.

Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat ſe hunc neglegere cognatum ſuum.
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum. Ge.

Videas te: atq; illum vt narras: Ph. abi in malam crucem.
Nam ni ita eum existimassem: nunc̄ tam grauis
Ob hanc inimicitias caperem in nostram familiam:
Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter. Ge.
Pergin hero absenti male loqui impurissime: P 1.
Dignum autē hoc illo est. Ge. ain tandem carcer: De. Geta. Ge.
Bonorum extortor: legum contortor. De. Geta. Ph.
Responde. Ge. quis homo est: ehem. De. tace. Ge. absenti tibi
Te indignas: seq; dignas contumelias
Nunc̄ cessauit dicere hodie. De. ohe desine.
Adulescens primum abs te hoc bona venia expeto:
Si tibi placere potis est mihi vt respondeas:
Quem amicum tuum ais fuisse istum: explana mihi.
Et qui cognatum me sibi esse diceret: Ph.
Proinde expiscare quasi non nosses. De. nossem: Ph. ita. De.
Ego me nego: tu qui ais redige in memoriam. Ph.
Eho tu sobrinum tuum non noras: De. eneca:
Dic nomen. Ph. nomen: maxume. De. quid nunc taces: Ph.
Perii hercle: nomen perdidi. De. hem: quid ais: Ph. Geta
Si meministi quod olim dictum st subīce: hem
Non dico quasi non noris: tentatum aduenis. De.
Egon autem tento: Ge. Stilpho. Ph. atq; adeo quid mea:
Stilphost. De. quem dixti: Ph. Stilphonem inc̄ noueras: De.
Neq; ego illum noram: nec mihi cognatus fuit
Quisc̄ istoc nomine. Ph. ita ne: non te horum pudet:
At si talentum rem reliquisset decem De.
Di tibi male faciant. Ph. primus esses: memoriter
Progeniem vestram vsq; ab auo atq; atauo proferens. De.
Ita vt dici: ego tum si aduenissem: qui mihi

Vide re loc salebrosus.
Hanc. s Phanium.
Illiberaliter. generale ad omne maleficum.
Cōtumeliæ in Parasitum
Quis homo: callida Getæ dissimulatio.
Bona venia. inde discordia.
Potis est pro potest.
Quip vnde Proinde. i. ita Vulgaris disceptatio.
Falli nomīs nō meminit.
Leniter ad Getam; ranc̄ nomē perderet.
Epitrocasmos ob cōfusionē casuū.
Talentum p talentorum.
Imprecatio.
Senex cōfidit iustæ causæ.

Cognata esset diceremꝰ itidem tu face: credo
Qui est cognata? Ge. heu noster recte: heus tu caue. Ph.
Dilucide expediui: quibus me oportuit
Iudicibus, tum si id falsum fuerat: filius
Cur non refellit? De. filium narras mihi?
Cõpendium conuitiorum Ironia. Cuius de stulticia dici vt dignum st non potest. Ph.
At tu qui sapiens es magistratus adi:
Iudicium de eadem causa iterum vt reddant tibi.
Irridet senem Quandoquidem solus regnas: & soli licet
Mos vetus et obsoletus. Hic de eadem causa bis iudicium adipiscier. De.
Etsi mihi facta iniuria st: verumtamen
Potiusq; lites secter: aut q̃ te audiam:
Redit ad concordiam. Itidem vt cognata si sit: id quod lex iubet:
Ironice. Dotem dare: abduce hanc: minas quinq; accipe. Ph.
Argumenta per interrogationem sunt fortiora. Ah ah hæ: homo suauis. De. quid est? num iniquom postulo?
An ne hoc quidem adipiscar ego quod ius publicum st? Ph.
Confutatio a simili. Ita ne tandem quæso: meretricem vbi abusus sis:
Repetitio superioris. Mercedem dare lex iubet ei: atq; amittere?
An vt ne quid turpe ciuis in se admitteret
Propter egestatem: proximo iussa st dari:
Vt cum vno ætatem degeret: quod tu vetas? De.
Ita proximo quidem: at nos vnde: aut q̃obrem? Ph. ohe:
Prouerbium Actum aiunt: ne agas. De. non agam? immo haud desinam:
Perfecero subiunctiuus ornate p indicatiuo. Donec perfecero hoc. Ph. ineptis. De. sine modo. Ph.
Postremo tecum nihil rei nobis Demiphost.
Demipho luditur. Tuus est damnatus gnatus: non tu: nam tua
Præterierat iam ad ducendum ætas. De. omnia hęc
Illum putato quæ ego nunc dico dicere.
Definitiue respondet. Aut quidem cum vxore hac ipsum prohibeo domo. Ge.

Iratus est: tute idem feceris melius. De.
Itan es paratus facere me aduorsum omnia
Infœlix: Ph. metuit hic nos: tametsi sedulo
Dissimulat. Ge. bene habent tibi principia. Ph. quin quod est — Peculiaris locutio.
Ferundum feras: tuis factis dignum feceris: — Voluntas est necessitati accomodanda
Vt amici inter nos simus. De. egon tuam expetam
Amicitiam: aut te visum aut audi tum velim: Ph.
Si concordabis cum illa: habebis quæ tuam
Senectutem oblectet: respice ætatem tuam. Da.
Te oblectet: tibi habe. Ph. minue vero iram. De. hoc age: — Prouerbiale.
Satis iam verborum est: nisi tu properes mulierem — Frustra suadet.
Adducere: ego illam eiciam: dixi Phormio. Ph. — Quo placere conat irritat.
Si tu illam attigeris: secusq; dignum est liberam:
Dicam impingam tibi grandem: dixi Demipho.
Si quid opus fuerit: heus domo me. Ge. intellego. — Irrisorie ad Getam hæc.

In hac sequenti scæna deliberatio continetur: in qua consuluntur aduocati. quorum vnus suadet: alter dissuadet. Tertius qui in sententia alterutrius accedere debebat: eiusmodi incertum produxit consilium: vt rursum fuerit opere precium deliberare.

Additio Pau. Malleoli. Animaduerte hic exemplum & ingenium aduocatorum: qui consilij nodum quoad possunt: fere protelare satagunt. Attende etiam quemadmodum alter alterum reuereri studuerit: in hoc q; Hegio priorem loquendi locum Cratino honoris gratia defert. quem sane præloquendi discret onem nos quoq; imitari decorum est.

Cæterum si miram poetæ artem singularem compositionis: facundam energiam: sententiarū pregnantiam paulo diligētius & introspicere & rimari voluerimus: inueniemus proculdubio Terentium nostrum omnium lepidissimum familiarissimum: moralissimum.

Nota. Dixi. i. sententiam meam sum elocutus. Nā hoc verbū dixi in fine additum superiora confirmat: & est proprium his qui perorauerunt causā. Quare freq̄nter i fine oratiōis poni cōsueuit. Significat enim dicere accōmodate apposite q; loqui. Inde dictio dicit oratio festiua atq; diserta. Quitulia. Nā mihi ne dicere quidem videtur: nisi q dispositē: ornate: copiose dicit. Et Cicero in offi. Et ad dicendū & ad iudicandū. i. in oratoria arte & in philosophia.

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINVS. CRITO

Exclamatiue legendum.

Senarij.

Cura est in spe bonorū: sollicitudo in metu malorum. Prodit. i. cōparet.

Vanta me cura & sollicitudine afficit
Gnatus: qui me seq; hisce impediuit nuptijs.
Neq; mihi in conspectum prodit: vt saltem sciam
Quid de hac re dicat: quidve sit sententiæ.

Ad geram.

Abi tu vise redierit ne iam: an nondum domum. Ge.

Ad aduocatos.

Eo. De. videtis quo in loco res hæc siet.

Rogat Hegionis sniam.

Quid ago? dic Hegio. He. ego Cratinum censeo

Captatio benuolentiæ.

Si tibi videtur. De. dic Cratine. Cra. me ne vis? De.

Consilium Cratini.

Te. Cra. ego quæ in rem tuam sint ea velim facias: mihi
Sic hoc videtur: quod filius te absente hic

Ab honesto
Ab vtili.
A possibili.

Egit: restituit in integrum: æquom st & bonum:
Et id impetrabis: dixi. De. dic nunc Hegio. He.

Apocriseo loc? oration?

Ego sedulo hunc dixisse credo: verum itast:
Quot homines: tot sententiæ: suus cuiq; mos est.

Ab honesto. & possibili.

Mihi non videtur quod sit factum legibus
Rescindi posse: & turpe incœptu st. De. dic Crito. Cri:

Critonis consilium.

Ego amplius deliberandum censeo:

Amplificatō causæ.

Res magna est. He. nunquid nos vis? De. feciſtis probe:

Rediſſe. s. filiū

Incertior sum multo q̄ dudum. Ge. negant
Rediſſe. De. frater est expectandus mihi.

Fratris consilium percontatur.

Is quod mihi dederit de hac re consilium id exequar.
Percontantum ibo ad portum quoad se recipiat. Ge.
At ego Antiphonem quæram: vt quæ acta hic sunt sciat:
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

Hic Antipho sese vehementer incusat q; ita inconsulto abierit: causamq; suā alijs defendendā reliquerit. Tum omnibus de rebus Getā q̄ sedulo interrogat.

ANTIPHO. GETA.

Tetram etri omnes.

Niuero Antipho mltis modis cũ istoc aĩo es vituperãd⁹ Seipsum in prudentiæ lamentanter incusat.
e Ita ne hinc abisse: & vitã tuã tutandam alijs dedisse?
Alios tuam rem credidisti magis q̃ te animaduersuros? Amatorie viam.
Nam vtut erant alia: illi certe quæ nunc domi tuæ est consuleres.
Nequid propter tuam fidem decepta pateretur mali. Plus phaniũ q̃ seipsum curat.
Cuius nunc miseræ spes: opesq; sunt in te vno omnes sitæ. Ge.
Equidẽ here nos iãdudũ: hic te absentẽ incusamus: qui abieris. A. Affectus amantium.
Te ipsum quærebam. G. sed ea causa nihilo magis defecimus. A. Iamdudũ. i. pauloante.
Loquere obsecro: quo nam in loco sunt res & fortunę meæ? Incusa. ꝓprie
Nunquid patri subolet? Ge. nihil etiã. An. & quid spei porrost? Omnia sua in amica reputat.
Ge. nescio. Ao. ah. Ge.
Nisi Phædria haud cessauit pro te eniti. An. nihil fecit noui. Ge. Subolet. meta. ab odoribus
Tum Phormio itidẽ ac re vt in alijs hominẽ strenuũ præbuit. An.
Quid is fecit? Ge. cõfutauit verbis admodũ iratum patrem. An. Cõuentionẽ eius & Phormionis intelligit.
Heu Phormio. G. ego qd' potui porro. A. mi Geta oĩs vos amo.
Sic habent principia sese vt dico: adhuc tranquilla res est. (Ge.
Mãsurusq; patruũ paterẽ: dũ huc adueniat. A. q̃d eũ? G. vt aiebat Laudat Phormionẽ.
De eius consilio velle sese facere quod ad hanc rem attinet. An. Mansurus ꝑcontaturus.
Quantus metus est mihi venire huc saluum nunc patruũ Geta.
Nã ꝑ eius vnam (vt audio) aut viuam: aut moriar sentẽtiam. G. Amatorie patruũ nõ saluum optat.
Phædria tibi adest. A. vbi nã? Ge. eccum a sua palestra exit foras. Tanq̃ sine Phanio viuere nequeat.

Hcæ scæna in petitione versatur: quæ sæpe deliberatiuum admittit locum. Phædria Dorionem ipsum lenonem blãde p̃catur & obsecrat: ne Pamphilã militi vẽditam tam cito tradat: pollicetur enim se intra triduũ lenoni allaturũ quicquid ꝓ eius redemptione ꝓmiserat. & id q̃dem cũ fœnore. Alioquin ꝑpessurum se fore ni dederit argentũ vt ea sibi eripiatur: militiq; præciũ numeranti relinquatur. Itidem Antipho atq; Geta lenoni persuadere enituntur.

Additio. Attẽde hic duros lenõis mores: lenia adolescẽtis amatoris blãdimẽta: artificis poetæ admirãdum in vtriusq; descriptione varietatis ingenium.

PHAEDRIA: DORIO. ANTIPHO. GETA.

Tetrametri: præter vnum qui est Senarius.

Nõ audio .s. quia nugas affers: non nummos. Prouerbiũ fastidientium.

Orio audio obsecro. Do. non audio Ph. parumper. Do.

d quin omitte me. Ph.

Audi qd' dicã. D. at enĩ tedet iã audire eadẽ milies. P.

Blande. Maneas. i. expectes.

At nunc dicam quod lubenter audias. Do. loquere: audio. Ph.

Nequeo te exorare vt maneas triduum hoc: quo nunc abis. Do.

Prouerbialis aposioposis .i. ne illum verberet.

Mirabar si tu mihi quicq̃ afferres noui. An.

Hei metuo Lenonẽ quid suo surat capiti. Ge. idem ego metuo. P.

Ariolare. i. diuinas.

Non mihi credis? Do. ariolare. Ph. sin fidem do. Do. fabulæ. Ph.

Logi: verba ridicula.

Fœneratum istuc beneficium tibi pulchre dices. Do. logi. Ph.

Crede mihi: gaudebis facto verũ hercle hoc est. Do. somnium. P.

Ioculariter omnia.

Experire: non est longum. Do. cantilenam eandem canis. Ph.

Tu mihi cognatus: tu parens: tu amicus. Do. garris modo. Ph.

Adagiũ ab honesto.

Adeon ingenio te esse duro atq; inexorabili:

Duriuscula blanditio.

Vt neq; misericordia: neq; præcibus molliri queas? Do.

Irrisorie idem principium & cõpositionẽ seruat.

Adeon te esse incogitantem: atq; impudentem Phædria:

Vt phaleratis dictis seducas me: & meam ductes gratis? An.

ductes: turpe lenonis & bũ.

Misertumst. Ph. hei veris vincor. Ge. q̃ vterq; est similis sui. Ph.

Tum hoc. Eclypsis. subaudi: doleo.

Neq; Antipho alia cum occupatus esset solicitudine:

Tum hoc esse mihi obiectũ malũ. A. ah q̃d istuc aũt tẽ Phædria? P.

Hmõi malo .s. lenoni.

O fortunatissime Antipho. A. ego ne? Ph. cui qd' amas domi est?

Prouerbium græcum in perplexos.

Nec cum huiusmodi vnq̃ vsus venit vt conflictares malo. An.

Mihin domist? immo quod aiunt: Auribus teneo lupum.

Hoc est: nũ satis care emit. Admiratiue. Ironice & irrisorie.

Nã neq; quo modo a me amittã inuenio: aut vti retineã scio. Do.

Ipsum istuc mihi in hoc est. An. eia ne parum leno sies:

Nunquid hic confecit? Ph. hiccine? q̃ homo inhumanissimus

Pamphilam meam vendidit. Ge. quid? vẽdidit? A. ain vẽdidit? P.

Vendidit. Do. q̃ indignum facinus: ancillam ære emptam suo. P.

Nequeo exorare vt maneat: & cum illo vt mutet fidem

Triduum hoc: dũ id quod est proximũ ab amicis argentũ aufero. Cõdictionalis oratio.
Si non tum dedero vnam præterea horam ne opertus sies. Do. Ne optus. i. ne expectes.
Obtundis. An. haud longumst id quod orat Dorio: exoret sine. Antipho q̃q; intercedit.
Idem hoc tibi quod bene promeritus fueris conduplicauerit. D. Horũ: masculinum p̃ponderat.
Verba istæc sunt. An. Pamphilam ne hac vrbe priuari sines?
Tum præterea horum amorem distrahi poterin pati? Do.
Neq; ego neq; tu. Ge. Di tibi omnes id qd' est dignũ diunt. Do. Eclypsis.
Ego te compluris aduorsum ingenium meum menses tuli Geæ imprecatio.
Pollicitãtem: & nihil ferentem: flentem. & nũc contra hęc omnia Locus a contrarijs.
Repperi qui det: neq; lachrumet: da locum melioribus. An. Lenonis auaricia.
Certe hercle si satis commemini: tibi quidem olim est dies:
Quã ad dares huic præstituta. P. factũ. D. nũ ego istuc nego? An. Olim defuturo.
Iam ne ea præterijt? Do. non: verũ ei hæc antecessit. An. nõ pudet Leno hoc vrbane.
Vanitatis? Do. minime: dum ob rem. Ge. strequilinium. P. Dorio
Ita ne tandem facere oportet? Do. sic sum: si placeo vtere. An. Eclypsis.
Siccine hunc decipis? D. immo enimuero Antipho hic me decipit. Comicum in lenonem.
Nam hic me huiusmodi sciebat esse: ego hunc esse aliter credidi. Correptio.
Is me fefellit: ego isti nihilo sum aliter ac fui. Correct.o.
Sed vtut hæc sunt: tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi Vafer leno.
Miles se dare dixit: si mihi prior tu attuleris Phædria: Ac pro q̃: Lenonis decretum.
Mea lege vtar: vt potior sit qui prior ad dandumst. Vale. Mea lege si lenõis: quæ cõmodũ fidei præponit.

In hac sequenti scæna admonetur Geta de ratione aliqua iucũda: qua possit argentum lenoni a Phædria promissum q̃ subito extorqueri: qua in re sibi Phormionis operam necessariã esse dicit. Geta hic pleraq; comice & moraliter exprimit.

PHAEDRIA. ANTIPHO. GETA.

Tetrametri vt superiores: & Dimeter vnus. Economia ad futurũ comœdiæ exitum.

q Vid faciã? vnde ego nũc tã subito huic argẽtũ ĩueniã mi-
Cui min⁹ nihilost? qd' si hic potuisset nũc exorarier: (ser Hyperbole ex affectu.
Triduum hoc promissum fuerat. An. ita ne hunc patiemur Geta

Comiter: id ẽ suauiter. Elegantia.
Fieri miserum: qui me dudum vt dixti adiuuerit comiter:
Quin cum opust beneficium rursum ei experiamur reddere: G.

Hortatis est.
Scio equidẽ hoc esse equũ. A. age ergo: solus seruare hũc potes. C.

A possibili
Quid faciã: A. inuenias argẽtũ. Ge. cupio: sed id vnde edoce. An.

Pater. s. a q̃ emungas.
Pater adest hic. Ge. scio: sed quid tũ: A. ah dictũ sapiẽti sat est. G.

Prouerbium frequens.
Ita ne: An. ita. Ge. sane hercle pulchre suades: etiã tu hinc abis:

Metaphora a victoribus
Non triumpho ex nuptijs tuis si nihil nancisco mali:

Crucẽ. i. summũ supliciũ.
Ni etiam nũc me huius causa quærere in malo iubeas crucem: A.
Verũ hic dicit. Ph. q̃d: ego vobis Geta alienus sũ: Ge. haud puto.

Prudenter hæc Geta
Sed parum ne est quod omnibus nunc nobis succenset sene x:
Ne instigemus etiam: vt nullus locus relinquatur preci. Ph.
Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet locum: hem.
Dum igitur licet: dumq̃ adsum loquimini mecum Antipho.

Amantis desperatio.
Contẽplamini me. An. ꝯobrem: aut quid nã facturus cedo. Ph.

Amphibologicos.
Quoquo hinc asportabitur terrarum certum st persequi:
Aut perire. An. Di bene vortant quid agas: pedetẽtim tamẽ. A.

Repetitio festidientis.
Vide si q̃d opis potes afferre huic. Ge. Si q̃d: q̃d: A. quære obsecro
Ne quid plus minusve faxit quod nos post pigeat Geta. Ge.

malũ. i. crucẽ
Quæro: saluus est vt opinor: verum enim metuo malum. An.

Dictum verorum amicorum.
Noli metuere: vna tecum bona malaq̃ tolerabimus. Ge.

Sole extenuatio.
Quantũ opus est tibi argenti: loquere. Ph. solę triginta minę. G.

Huí. admirãtis præcium.
Triginta: huí percarast Phædria. Ph. istęc vero vilis est. Ge.
Age age: inuentas reddam. Ph. o lepidum caput. Ge.
Auser te hinc. Ph. iam opus est. Ge. iam feres. An.
Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rẽ adiutorem dari. An.

Phormio opitulatur.
Prestost audacissime: oneris quid vis imponi: & feret.

Paroemia
Solus est homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ocyus. Ph.

Discedere cupit.
Abi dic præsto vt sit domi. An.
Nunq̃d est q̃d opera mea vobis opus sit: G. nihil verũ abi domũ:

Et illam miseram: quam ego nunc intus scio esse exanimatã metu
Consolare: cessas? An. nihil est æquæ quod faciam lubens. Ph:
Qua via isturc facies? Ge. dicam in itinere: modo te hinc amoue.

Illam. s. Phanium.
Emphasis.
Suauis locutio.
Istuc. s. argentum.

In hac sequenti scæna continetur, Demiphonis & Chremetis fratrũ iam annis confectorũ congressio & colloquutio Nã Chremes primum Demiphoni narrat cur tãdiu Lemni moratus sit. Deinde de ipsis Antiphonis Phaniq; nuptijs consultationem mutuam pertractant.

QVARTVS. ACTVS.
DEMIPHO. CHREMES.

Senarij.

Vid: qua profectus causa hinc es lemnũ Chremes?
q Adduxtin tecũ filiam? Ch. non. De. quid ita non? Ch.
Postq; videt me eius mater hic esse diutius:
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam: ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse aiebant. De. quid illic tam diu
Quæso igitur commorabere: vbi id audiueras? Ch.
Pol me detinuit morbus. De. vnde? aut qui? Ch. rogas?
Senectus ipsa est morbus: sed venisse eas
Saluas audiui ex nauta qui illas vexerat. De.
Quid gnato obtigerit me absente audistin Chreme? Ch.
Quod quidem me factum consilij incertum facit.
Nam hanc conditionem si cui tulero extrario:
Quo pacto aut vnde mihi sit dicendum ordineſt.
Te mihi fidelem esse æque atq; egomet sum
Scibam: ille si me alienus affinem volet
Tacebit: dum intercedet familiaritas
Sin spreuerit me: plusq; opus est scito sciet.
Vereorq; ne vxor aliqua hoc resciscat mea.
Quod si fit: vt me excutiam: atq; egrediar domo

Lemnos vulcani insula.
Simplex narratio.
Postq; esse videt me mater hic diutius: trimeter, constat.
Querit causã moræ
Morbus. s. amor.
Factum. s. nuptiarum.
Tulero, p ob tulero.
Sit. s. filia.
Honesta et familiaris locutio.

Prouerbium ex Apollodoro. Id restat: nam ego meorum solus sum meus. De.
Scio ita esse: & istæc mihi res solicitudinist.
Decora locutio. Neq; defeciscar vnq̃ ego experirier:
Defeciscar. i. defatigabor: deficiam. Donec tibi id quod pollicitus sum effecero.

Hic Geta cõtemplatur parasiti calliditatem. qui q̃ primũ intellexit qua nam ratione: quibusue medijs ab sene pecunia extorqueri possit. Exultat quoq; versutus ille Geta duos sibi offerri senes: quos fallere q̃ facile licebit.

GETA. Senarij.

Exultantis verba. Ego hominem callidiorem vidi neminem
Venuste & comice hominem repetit. e Quam Phormionem. Venio ad hominem: vt dicerẽ
Argento opus esse: & id quo pacto fieret.
Vix dum dimidium dixeram: intellexerat.
Rotunda loquutio. Gaudebat: me laudabat: quærebat senem.
Vtriq; cupit gratari. Dis gratias ãgebat: tempus sibi dari:
Vbi Phædriæ se ostenderet nihilominus
Iocunde hominem tertio repetit. Amicum esse q̃ Antiphoni. hominem ad forum
Iussit opperiri? eo me esse adducturum senem.
Vlterior. id ẽ posterior. Sed eccum ipsum: quis est vlterior? atat Phædriæ
Atat: stupentis. Pater venit: sed quid pertimui autem belua?
Seruilis sentẽtia. An quia quos fallam pro vno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor duplici spe vtier.
Hoc. s. Demiphone. Petam hinc a primo institui. is si dat: sat est.
Proprie adorior ex ĩsidijs Si ab hoc nihil fiat: tum hunc adoriar hospitem

In hac sequenti scæna fallacia prætexitur a Geta: qua hallucinatus senex triginta minas sit daturus Phormioni: vt vxorem Antiphonis alteri locet. Interea dabitur sũma Phædriæ: interuentuq; nutricis Phaniũ a patre suo Chremete agnoscet: atq; ipsi Antiphoni relinquatur. Insuper attende q; ad errorem cumulandum Demiphonis psona interponitur: atq; ei obducto metu amittendæ vxoris ingens solicitudo exoritur: ideo certe vt maior vis repentinæ læticiæ cognitis rebus efficiatur.

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.
Senarij.

Xpecto q̃ mox recipiat huc sese Geta. Hæc secum loquitur.
e Sed patruum cum patre video astantem: hei mihi. Timet enim eius consiliũ de diuortio.
Quam timeo aduentus huius quo impellat patrẽ. G.
Adibo hostem: o noster Chremes. Ch. salue Geta. Ge. Volupe est. i. gratum.
Venire saluum volupest. Ch. credo. Ge. quid agitur? Ch.
Multa aduenienti vt fit: noua hic compluria. Ge. Compluria iuxta regulã dixit.
Ita de Antiphone audistin quæ facta? Ch. omnia. Ge.
Tun dixeras huic facinus indignum Chreme
Sic circumiri? De. cum hoc id agebam commodum. Ge.
Nam hercle ego quoq; id mecum agitans sedulo: Vide callidũ assentatorem
Inueni opinor remedium huic rei. De. quid Geta?
Quod remedium? Ge. vt abi abs te: fit forte obuiam Narratio ficta ad fallendum senem.
Mihi Phormio. Ch. qui Phormio? Ge. is qui istam. Ch. scio. Ge.
Visum est mihi vt eius tentarem sententiam.
Prehendo hominem solum: cur non inq; Phormio
Vides inter vos sic hæc potius cum bona Persuasio ge. A spe cõmodi.
Vt componantur gratia: q̃ cum mala?
Herus liberalis est: & fugitans litium.
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo Authores. i. depulsores.
Vno ore authores fuere vt præcipitem hanc daret. An. Hæc secum Antipho.
Quid hic ceptat? aut quo euadet hodie? Ge. an legibus
Daturum pœnas dices si illam eiecerit?
Iam id exploratum est: eia sudabis satis.
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est. Metaphoricos.
Verum pone esse victum eum: at tandem tamen Cõfutatio taciti argumẽti
Non capitis eius res agitur: sed pecuniæ.
Postq̃ hominem his verbis mollirier sentio: Datur eiq; se paratum accipere sine arbitro.
Soli sumus nunc hic inq̃: eho dic quid velis dari
Tibi in manum vt herus his desistat litibus?

Tria petit. A facilitate rei.
Hæc hinc facessat: tu molestus ne sies. An.
Satin illi di sunt propitij? Ge. nam sat scio.

Decora loquutio.
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris:
Vt est ille bonus vir: tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. De. quis te istæc iussit loqui. Ch.

Occidi. exclamatio cõsternati.
Immo non potuit melius peruenirier
Eo quo nos volumus. An. occidi. De. perge eloqui. Ge.

Vide negotiatorem magnarium.
At primo homo insanibat. De. cedo quid postulat? Ge.
Quid? nimium: quantum libuit. De. dic. Ge. si quis daret

Talentũ magnũ. lxxx. libræ
Talentum magnum. De. immo malum hercle: vt nihil pudet? G.

Respõsum et petitio Phormionis.
Quod dixi adeo ei: quæso quid si filiam
Suam vnicam locaret? parui rettulit
Non suscepisse: inuentast quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam: ac mittam illius ineptias:
Hæc denique eius fuit postrema oratio.

Amici. f. Stilphonis.
Ego inquit a principio amici filiam
Ita vt æquom fuerat volui vxorem ducere.
Nam mihi veniebat in mentem eius incommodum

Fabuler recte ga reuera fabulatur.
In seruitutem pauperem ad ditem dari.
Sed mihi opus erat: vt aperte tibi nunc fabuler:

Accipio. definite loquitur: ne amplius disputetur.
Aliquantum quæ afferret: qui dissoluerem
Quæ debeo: etiam nunc si volt Demipho

Ornatus.
Dare: quantum ab hac accipio: quæ sponsast mihi:
Nullam mihi malim cũ ista vxorem dari. An.

Antitheton. Prouerbiale.
Vtrum stultitia facere ego hunc an malitia

Astute non simul. xxx. minas, ptulit: ne parcũ senem terreret.
Dicam: scientem an imprudentem: incertus sum. De.
Quid si animam debet? Ge. ager oppositus est pignori
Ob decem minas inquit. De. age age: iam ducat: dabo. Ge.
Aediculæ item sunt ob decem alias. De. hoi hui

Nimium st. Ch. ne clama: petito hasce a me decem. Ge.
V. xori emunda ancillulas: tum autem pluscula
Supellectile opus est: opus est sumptu ad nuptias.
His rebus sane pone inquit decem minas. De.
Sexcentas perinde potius scribito iam mihi dicas:
Nihil do: impuratus ne ille vt etiam irrideat: Ch.
Quæso ego dabo: quiesce: tu modo filius
Fac vt illam ducat nos quam volumus. An. hei mihi
Geta: occidisti me tuis fallacijs. Ch.
Mea causa eijcitur: me hoc æquom st amittere. Ge.
Quantum potes me certiorem inquit face.
Si illam dant: hanc vt amittam ne incertus siem.
Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare. Ch.
Iam accipiat: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. De. quæ quidem illi res vortat male. Ch.
Opportune adeo nunc argentum mecum attuli.
Fructum quem lemni vxoris reddunt prædia:
Id sumam: vxori tibi opus esse dixero.

Pone. i. sup-puta.
Sane quasi plus exigat: sed contētus sit.
Ratio cur Cre. xx. det mias: alter. x.

Hanc quasi aliam sciat. Ghre. sententiā dat: argentum parat.
Iurgio præparatur loc⁹.
Dixero adiūctum p̄ pronunciatiuo.

Hic Antipho plane perturbatus in Getā stomachatur debachaturq̄: vtpote qui sibi vt putat ex re ferme tranquilla turbulentissimam reddiderit. Tādem tamen miris ipsum persuasionibus Geta demulcet & placabiliorem efficit.

Additio Malleoli. Ad intelligentiam illius Getæ dictum in calce huius scænę positi: Quotres post. &c. attende in primis Getam per totā comœdiam a poeta introduci callidissimū & versipellem: qui palliū ad omnem ventum flectere nouit. Is nūc Antiphoni persuadet ob huiuscemodi portēta in auspicandis nuptijs incidentia: eas nuptias facile posse: si non euitare: saltē (dum argentū a senibus emungatur) protelare. Ater alienus canis: hoc funestas fore nuptias portēdebat. Anguis per impluuiū: intoxicationē Gallina de tegulis canēs: vxorem marito superstitem fore. Hariolus est qui diuina quadam mente vaticinatur: dictus quasi fariolus a fando. Haruspex ab haruga. i. hostia nominatur. Antebrumam: hic deridet poeta dierum obseruatores & superstitiosos.

Scæna lepida: metaphoris pspicua: moralis:
cum artis tum doctrinæ plenissima.

ANTIPHO. GETA. Senarij.

Emunxi.i. deprompsi.

Eta. Ge. hẽ. An. qd egisti? Ge. enũxi argẽto senes. An.
g Satin id est? Ge. nescio hercle: tantum iussus sum. An.
Eho verbero: aliud mihi respondes ac rogo. Ge.

Ac pro q̃.

Ad restim.i. ad chordam qua me suspendam.

Quid ergo narras? An. quid ego narrem? opera tua
Ad restim mihi quidem res redijt planissume.

Vt te quidem omnes dij deæq; superi: inferi
Malis exemplis perdant. hem si quid velis

Ironice.

Huic mandes: quod quidem recte curatum velis:

Prouerbium metaphoricũ

Quí te ad scopulum e tranquillo inferat.

Mirifica loquutio.

Quid minus vtile fuit: q̃ hoc vlcus tangere:
Aut nominare vxorem? iniecta est spes patri
Posse illam extrudi. cedo: nunc porro Phormio

Ducenda. necessitatem indicat.

Dotem si accipiet: vxor ducenda est domum:
Quid fiet? Ge. non enim ducet. An. noui cæterum
Cum argentum repetent: nostra causa scilicet

Prouerbium a sagittarijs tractum.

In neruom potius ibit. Ge. nihil est Antipho
Quin male narrando possit deprauarier.

Concessio cũ exceptione.

Tuid quod boni est excerpis: dicis quod mali est.
Audi nunc contra iam: si argentum accœperit:
Ducenda est vxor vt ais: concedo tibi.
Spacium quidem tandem apparandis nuptijs:
Vocandi: sacrificandi dabitur paululum.
Interea amici quod polliciti sunt dabunt
Argentũ: id istis reddet. An. q̃obrem? aut quid dicet? Ge. rogas?

Sacrificãdi .s. hymenæo.

Quot res post illa monstra euenere mihi?

Prodigia nuptias remorãtia.

Introijt in ædes ater alienus canis.
Anguis per impluuium decidit de tegulis.
Gallina cecinit: interdixit hariolus.

Ante brumã .i. antecq̃ dies decrescant

Haruspex vetuit ante brumam autem noui
Negocij incipere: quæ causa iustissima:

Hæc fient. An. vt modo fiant. Ge. fient: me vide.
Pater exit: ab ij: dice esse argentum Phædriæ.

In sequenti scæna Demipho Chremetem cõsulit qua nam via tutiore pecunias Phormioni tradat: ne (vt callidus est) postea acceptum neget.

DEMIPHO. GETA. GHREMES. Octonarij omnes.

Vietus esto inq̃: ego curabo ne quid verborũ diunt,
q Hoc temere nũq̃ amittã ego a me: qn mihi testis adhibeam
Cui dẽ: & q̃ob rẽ dẽ cõmemorabo. G. vt caut? est: vbi nihil opust
Atq̃ ita opus factost: at matura: dũ libído eadẽ hæc manet. (Ch.
Nam si altera illa magis instabit: forsitan nos reñciat. Ge.
Rẽ ipsam putasti. D. duc me ad eũ ergo. G. nõ moror. C. vbi hoc
Trãsito ad vxorẽ meã: vt cõueniat hãc priusq̃ hĩc abeat. (egeris:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum: ne succenseat.
Et magis esse illum idoneum: qui ipsi sit familiarior.
Nos nostro officio nihil egressos esse: quantum is voluerit
Datũ eẽ dotis. D. q̃d tua (malũ) id refert? C. magni Demipho. De.
Non sat est tuum te officium fecisse: si nõ id fama approbat. Ch.
Volo ipsius quoq̃ volũtate fieri hoc: ne se eiectam prædicet. D.
Idẽ ego istuc facere possum. C. mulier mulieri magis cõgruet. D.
Rogabo. Ch. vbi nunc illas ego reperire possim cogito.

Intellige Cremetem solicitum esse: & veritum ne Demipho fallat: cui sic Demipho Geta hæc secum irrisorie.
Libído. i. voluntas.
Approbat consilium.
Priusq̃ abĩt sic stat tetrametrum.
Is. s. Phor.
Malum indignantis.
Istuc. s. quod tua vxor.
Adagium.

In sequẽti scæna Sophronæ nutricis & Chremetis (qui Stilphonẽ se noĩarat) mutua cõtinuẽt agnitio. Deide ex eadẽ nutrice audit: quẽadmodũ filia sua Phaniũ Antiphoni sit nupta ex qua reingenti gaudio afficit: cauetq̃ ne id sua vxor quoquo pacto rescisçat.

QVINTVS ACTVS.
SOPHRONA. CHREMES.

Octonarij: & quidam quadrati: penultima longa.

Vid agã: quẽ mihi amicũ inueniã miseram: aut cui cõsilia
q Hæc referam: aut vnde nunc mihi auxilium petam:
Nã vereor hera ne ob meũ suasũ in digne iniuria efficiat.

Consilia. i. arcana icepta contra herã.
Hera. i. Phanium.

Violenter.i. impetuose.
Ita patrem adulescentis facta hæc tolerare audio violenter. Ch.

Anastrophe apta cõmotis
Nam quæ hęc est anus exanimata: a fratre quæ egressast meo? S.

Cõpensatiua qualitas.
Quod vt facerem egestas me impulit: cum scirẽ infirmas nuptias

Continuat sermonem.
Hasce esse: vt id consulerem: interea vita vt in tuto foret. Ch.

Deliberatio.
Certo ædepol (nisi me animus fallit) aut parũ oculi prospiciunt:
Meæ nutricẽ gnatæ video. So. nec ille inuestigat. Ch. qd agã? S.
Qui est eius pater. Ch. adeon: an maneo: dum ea quæ loquitur
magis cognosco? So.

Iam plane nouit.
Quod si cũ nũc reperire possim: nihil ẽ quod verear. Ch. east ipsa?

Inuocatio gaudentis.
Colloquar. So. quis hic loquitur? Ch. Sophrona. So. & meum
nomen nominat. Ch.

Timẽ ꝓditionem.
Respice ad me. S. Di obsecro vos: ẽ hic Stilpho? C. nõ. S. negas? C.

Appellasses pro appellaueris.
Concede hinc a foribus paululum istorsum sodes Sophrona:
Ne me istoc posthac nomine appellasses. So. quid? nõ es obsecro?

Archaismos
Quẽ semper te esse dictitasti? Ch. est. S. quid ha metuis fores? C.

Aperit fictionem.
Conclusam hic habeo vxorem sæuam: verum istoc de nomine

Effutire metaphoricos.
Eo perperam olim dixi: ne vos forte imprudentes foris

Istoc s. more stilphonis.
Effutiretis: atq; id porro aliqua vxor mea resciscceret. So.

Sollicite de suis inquirit.
Hem istoc pol nos te hic inuenire miseræ nunq; potuimus. Ch.
Eho dic mihi quid tibi rei est cum familia hac: vnde exis?

Oeconomia comica.
Aut vbi illæ sũt? S. miserã me. C. hẽ qd ẽ? viuũt ne? S. viuit gnata.

Mors vxoris.
Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est. Ch.

Male. i. infœlititer.
Male factum. So. ego autẽ quæ essem anus de serta: egens: ignota:

Modeste pronuncianda.
Vt potui virginem nuptam locaui huic adulescenti:

Quid: admiratiue.
Harũ qui est dominus ædiũ. Ch. Antiphoni ne? So. hẽ isti ipsi. C.

Hau. fastid. ẽtis.
Quid? duas ne is vxores habet? So. hau obsecro vnam quidem
ille hanc solam. Ch.

Hæc. s. eadẽ tua filia.
Quid illa altera quæ dicitur cognata? So. hæc est. C. quid ais? So.
Composito factum st: quo modo hanc amans habere posset

Sine dote. Ch. Di vostram fidem: & sępe forte temere
Eueniunt quæ non audeas optare: offendi aduenien s
Qui cum volebam: atq; vt volebam collocatam filiam
Quod nos ambo opere maximo dabamus vt fieret operam:
Sine nostra cura maxima: sua cura hæc sola fecit. So:
Nunc quid facto est opus vide: pater aduleſcentis venit.
Eumq; animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. C. nihil periclist.
Sed per deos atq; homines meã esse hãc caue resciscat quisq;. So.
Nemo ex me scibit. Ch. sequere me: cætera intus audies.

Paranomasia.

Pater. s. Demipho. Parasceue. Adiurat vt celet.

In hac sequenti scæna Demipho senex de seipso cõqueritur: q; dum auariciæ infamiã deuitare studuerit: in stulticiæ rẽhensionẽ incidit: magnope em̃ ipsum pœnitet Phormioni pecuniã dedisse. Hic Geta quoq; seni insultans multa facete & seruiliter dicta, pfert.

DEMIPHO. GETA.

Quadrati Octonarij penultima longa:

Ostrapte culpa facimus: vt malos expediat esse:
n Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.
Ita fugias: ne præter casam qd̃ aiunt. nõne id sat erat
Accipere ab illo iniuriam: etiam argentum est vltro obiectum.
Vt sit qui viuat: dum aliquid aliud flagitij conficiat. Ge.
Planissume. De. His nunc præmiũst qui recta praua faciunt. Ge.
Verissime. De. vt stultissime quidem illi rem gesserimus. Ge.
Modo vt hoc consilio possit discedi: vt istam ducat. De.
Etiam ne id dubiumst? Ge. haud scio hercle vt homost: an mutet
Animũ. De. hem mutet autem? Ge. nescio: verũ si forte dico. De.
Ita faciam: vt frater censuit: vt vxorem huc eius adducam:
Cum ista vt loquatur. Geta abi: prænũcia hanc venturam. Ge.
Argentum inuentumst Phædriæ: de iurgio siletur.
Prouisum est ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porro
Quid fiet? in eodem luto hæsitas: vorsuram solues

Nostrapte. i. ppria nostra Nã ex malitia sua nostras pecunias cõsequunt. Prouerbium vulgare. Nimiũ vera sententia. Errorẽ iniecit. Peculiare verbum. Ista. s. phanio Geta insultãs cõmoda enumerat. Dicta, puerbialia. vorsuram solues. i. creditorẽ mutabis.

Geta: præsens quod fuerat malum in diem abijt: plagæ crescunt
Nisi prospicis, nunc hic domum ibo: ac Phanium edocebo:
Ne quid vereatur Phormionem: aut eius orationem.

In sequenti scæna diuitis vxoris Nausistratæ de marito suo Chremete licentius conquerentis allocutio est: vna cum futurarū turbarū dispositione.

DEMIPHO. NAVSISRATA. CHREMES.

Octonarij: & Quadrati mixti.

Hortatur vt Phaniū placatā reddat. Pariter ac i. eodē modo. Re. i. bonis.

Gedū vt soles Nausistrata: fac vt illa placetur nobis
a Vt sua volūtate id quod ē faciūdū faciat, Na. facia. D.
Parit nūc opa me adiutes: ac dudū re opitulata es. N.
Factum volo: ac pol queo minus viri culpa q̄ꝫ me dignum st. De.

Cōqueritur de viri negligentia.

Quid autem? Na. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædijs talenta argenti bina

Statim. i. statuto tempe.

Statim capiebat: hem vir viro quid præstat? De. bina quæso? Na.
Ac rebus vilioribus multo: tamen duo talenta. De. hui. Na.
Quid hæc videntur? De. scilicet. Na. virum me natam vellem:

Scilicet. cōfirmantis.

Ego ostenderem. De. certo scio. Na. quo pacto? De. parce sodes

Parce. s. ỹbis Eclypsis.

Vt possis cum illa: ne te adulescens mulier defatiget. Na.

Abs te. i. edomo tua.

Facia vt iubes: sed meū virū abs te exire video. Ch. hē Demipho

Datū. s. esse. Vir timidus vxore p̄sente nō audet log Masculinum præfertur.

Iam illi datum est argentum? De. curaui ilico. Ch. nollem datum.
Hei video vxorē: pene pluscꝫ sat erat. D. cur nolles Chreme? Ch.
Iā recte. D. q̄d tu? ecqd locut? cū ista es: q̄ꝫ obrē hāc ducimus? Ch.

Magni. s. interest.

Trāsegi. D. q̄d ait tādē? Ch. adduci nō potest. D. q̄d nō potest? C.
Quia vterq; vtriq; est cordi. D. q̄d istuc nostra? Ch. magni præter
Hæc cognatam comperi esse nobis. De. quid deliras? Ch. sic erit.
Non tenere dico: redi mecum in memoriā. De. satin sanus es? Na.
Hau obsecro vide ne in cognatā pecces. De. non est. Ch. ne nega.

Tersa loquutio.

Patris nomē aliud dictū est: hoc tu errasti. D. nō norat patrē? Ch.

Dixit: Phor.

Norat. De. cur aliud dixit? Ch. nunq̄ ne hodie cōcedes mihi: (D.
Neq; itelliges? De. si tu nihil narres? C. p̄gis? N. miror q̄d hoc sier

Equidem hercle nescio. Ch. vin scire? at ita me seruet Iupiter;
Vt propior illi q̄ ego sum ac tu nemost. De. di vostram fidem;
Eamus ad ipsam vna omnes nos; aut scire aut nescire hoc volo.
Ch. ah. De.
Quid id ē? C. ita ne paruā mihi fidē ee apd̄ te? D. vin me credere?
Vin satis quæsitum mihi istuc esse? age fiat; quid illa filia
Amici nostri? q̄d futurū st? C. recte. D. hanc igitur mittimus? Ch.
Quid ni? C. illa maneat. C. sic. D. ire igit tibi licet Nausistrata. N.
Sic pol commodius esse in omnis arbitror; q̄ vt cœperas
Manere hanc; nam perliberalis visast cum vidi mihi. De.
Quid istuc negocist? C. iā ne opperuit ostiū? D. iā. C. o Iupiter
Di nos respiciunt; gnatam inueni nuptā cum tuo filio. De. hem
Quo pacto id potuit? C. nō satis tutus ē ad narrādū hic locus. D.
At tu intro abi. C. heus ne filij nostri quidem hoc resciscant volo.

Scabrosus sermo ob vx oris p̄sentiā. Parelcon.
Eclypsis. Persuasus credit. Filia amici. s. tua.
Abigit tādē Nausistratā. Hāc. s. Phanium. cū filio. Adhuc timet proditionem Exclamatio.

In sequēti scæna Antipho cōgratulat Phædriæ de Pāphila a lenōe redēpta Deinde conqueritur illis sese inuoluisse quibus facile exolui nō possit: qn̄ eū res aduersæ nimium vrgēt. Postremo ostendit se adhuc in aliquam spem gesture.

ANTIPHO.

Quadrati vt superiores.

I Aetus sum vtut meę res sese habent fratri obtigisse quod volt.
Quā scitum st eiusmodi parare in animo cupiditates;
Quas cum res aduersæ sient; paulo mederi possis.
Hic simul argentum repperit; cura sese expediuit.
Ego nullo possum remedio me euoluere ex his turbis.
Quin si hoc celetur in metu; sin patefit in probro siem.
Neq̄ me domum nunc reciperem; ni mihi esset spes ostenta
Huiusce habendę. sed vbi nam Getam inuenire possum?
Vt rogem quod tempus conueniundi patris me capere iubeat?

Fratri. s. Phædriæ. Quod. s. argentum. Scitū dictū.
Sit. i. post q̄. Ornatus. Probro. i. ignominia.
Cōueniūdi. i. alloquēdi.

Hic iactabundus Phormio inducitur de fallacia senum in extorquēdo argento gestiens: qui tanq̄ parasitus se egregie potaturū pollicetur. Deinde ad mercatum dicit se iturum: ne ipsum senes sycophantā & liguritorem existiment.

PHORMIO. ANTIPHO. Octonarij.

Facta sua enumerat. Manumissa .i. libertina facta est.

a

Rgentum accœpi: tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curaui, ppria ea Phædria vt potiret: nā emissa est manu
Nūc vna res restat mihi: quę etiā cōficiūda ociū (nu-
A senibus ad potandū vt habeā: nā aliquot hos sumā dies. An.

De fratre inquirit. Metaphoricos. Diceres .i. accommodate orares & diserte. Ad mercatū .i. emporium

Sed Phormio est: q̄d ais? Ph. q̄d? An. q̄d nā nūc facturus Phædria?
Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere? Ph.
Vicissim partis tuas acturus est. An. quas? Ph. vt fugitet patrem.
Te suam rogauit rursum vt ageres causam: vt pro se diceres.
Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum: ancillulam emptū: quam dudū dixit Geta.
Ne cum hic non videant me conficere credant argentum suum.
Sed ostiū concrepuit abs te. A. vide quis egrediatur. Ph. Geta est.

In sequenti scæna miro ornatu vehemēs triū psonarum gaudium exprimit poeta. Nā Geta mirādū in modū letabūdus Antiphoni presente Phormione annūciat Phanium inuētam esse patrui sui Chremetis filiā. Quod pfecto tum Geta tū Antipho ipse summæ fœlicitatis loco ducendū autumant. Cui Phormio mirifice cōgratulatur. Simulq̄ pulchrā senes eludēdi occasionē modū & gestū cōminiscitur.

Additio. Attēde: q̄ graphice hic Getā & blādissimū adulatorem: & versutissimū auscultatorem: exploratorem: & secreta clādestine rimantem: artifex poeta exp̄ssissime depingit. Scena venusta & periucunda.

GĒTA. ANTIPHO. PHORMIO.

Octonarij: Quadrati: & Senarij nonnulli.

Fortuna instabilis dea. fors fortuna bonus euēt⁹.

o

Fortuna: o fors fortuna: quātis cōmoditatibus
Quā subito hero meo Antiphoni ope vestra hūc dei
corastis diem? An.

Tetrameter decorastis exigit: non honorastis.

Quid nam hic sibi volt? Ge. nosq̄ amicos eius exoneraſtis metu.
Sed ego nunc mihi cesso: qui non humerum hunc onero pallio.
Atq̄ hominē propero inuenire: vt hæc quæ contigerint sciat? A.

Nũ tu ĩtellegis q̃d hic narret: P. nũ tu: A. nihil. P. tãtundẽ ego. G.
Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nũc sũt. A. heus Geta. G. hẽ tibi
Nũ mirũ aut nouũ est reuocari cursum cũ institueris: A. Geta. G.
Pergin hercle: tu nunc̃ tuo odio vinces me. An. non manes: Ge.
Vapulabis. An. id tibi quidem iam fiet nisi resistis verbero. Ge.
Cnrialis vernula est qui me vocat:
Familiariorem oportet esse hũc qui minitatur malũ. sed is ne est
Quẽ quæro: an nõ: ipsus est. P. cõgredere actutũ. An. q̃d est: G.
Omnium q̃tum est qui viuant hominum homo honoratissime.
Nam sine controuersia a dis solus diligere Antipho. An.
Ita velim: sed qui istuc credam ita esse mihi dici velim. Ge.
Satin est: si te delibutum gaudio reddo: An. enecas. Ph.
Quin tu hinc pollicitationes aufer: & quod fers cedo. Ge. oh:
Tu quoq̃ hic aderas Phormio: P. aderam: sed cessas: G. accipe hẽ
Vt modo argentum tibi dedimus apud forum recta domũ
Sumus profecti: interea mittit herus me ad vxorem tuam. An.
Quam ob rẽ: Ge. omitto proloqui: nã nihil ad hãc rẽ. ẽ Antipho.
Vbi in Gynæciũ ire occipio: puer ad me accurrit Mida.
Pone apprehendit pallio: resupinat: respicio: rogo
Quam ob rem retineat me: ait esse vetitũ intro ad herã accedere.
Sophrona modo fratrem huc inquit senis introduxit Chremem:
Eumq̃ nunc esse intus cum illis. hoc vbi ego audiui: ad fores
Suspenso gradu placide ire perrexi: accessi: astiti:
Animam compressi: aurem admoui: ita animum cœpi attendere.
Hoc modo sermonem captans. A. heu Geta. Ge. hic pulcherrimũ
Facinus audiui: itaq̃ pene hercle exclamaui gaudio. Ph.
Quod: G. quod nam arbitrare: A. nescio. G. atqui mirificissimũ.
Patruus tuus pater est inuentus Phanio vxori tuæ. An. hem
Quid ais: Ge. cũ eius consuevit olim matre in lemno clanculũ. P.

Neuter Getã intelligit.
Hem: trepidantis.
Instituer; pso na se. p tertia eleganter.
Curialis ver. .i. seruus domesticus.
Actutũ .i. statim.
Geta maximus assentator.
Delibutũ .i. vnctũ: trãsfertur ad aĩm.
Cedo p dic.
Hem: tussientis. vt expeditius narret.
Hanc. s. Phanium.
Gynecium. i. mulierũ conclaue.
Pone. i. retro.
Auscultationis rẽ ipsam mire exprimit.
Animam cõpressi. i. spm continui.
Mirificiss. poetice a mirificꝰ
Cõsueuit. honeste dicit.

Studet compendio.

Somnium vtin hæc ignoraret ſuum patrem? Ge. aliquid credito
Phormio eſſe cauſæ: ſed me cenſen potuiſſe omnia

Peculiaris loquutio.

Intellegere extra oſtium: intus quæ inter ſe ipſi egerint? Ph.
Atq; hercle ego quoq; illã audiui fabulã. Ge. immo etiam dabo

Dabo pro dicam.

Quo magis credas: patruus interea inde huc egreditur foras.

Venuſtus ſermo.

Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intro denuo:

Denicq; concluſiuum eſt.

Ait vterq; tibi poteſtatem eius habendæ dare.

Fecero pro facia elegãter Phormio hæc ſecum.

Denicq; ego ſum miſſus te vt requirerem atq; adducerem. An.
Hem quin ergo? rape me: quid ceſſas? G. fecero. A. o mi Phormio
Vale. Ph. vale Antipho. Bene ita me di ament factum: gaudeo:
Tantam fortunam de improuiſo eſſe his datam.

Senes iterũ deludere intẽdit

Summa eludendi occaſio ſt mihi nunc ſenes:

Equalitũ. i. cõtubernalium

Et Phædriæ curam adimere argentariam:

Ingratis. i. inuitis.

Ne cuiq; ſuorum equalium ſupplex ſiet.
Nam idem hoc argentum ita vt ingratis eſt datum
His datum erit: hoc qui cogam re ipſa reperi:
Nunc geſtus mihi: voltuſq; eſt capiundus nouus.

Angportũ. i. locum anguſtum.

Sed hinc concedam in angiportum hoc proximum.
Inde hiſce oſtendam me: vbi erunt egreſſi foras.
Quo me aſſimulaueram ire ad mercatum: non eo.

In ſequenti ſcæna Phormionis & ſenum habetur contentio. Nam hi cogniti Phanio pecunias a Phormione repetunt: verum his reddere inficiatur: niſi hanc habere vxorem liceat. atq; ita eo vſq; rixando procedunt: vt Phormio totum Chremetis factum de altera coniuge lemni filiaq; habita aperiat. Quod Nauſiſtratæ vxori primariæ detegere intermittatur. quo medio. xxx. minas vel inuitis ſenibus retinere conatur: quod Chremes facile conceſſit. At Demipho vſq; reniti tur. Immo Phormionẽ damoſũ deprehendere ambo & abducere moliuntur.

Attende Phor. paraſiti in his duabus ſcænis ſequentibus immo vſq; quaq; audacem & expromptam calliditatem: Chremetis corã vxore citra viri decorum formidinem: Demiphonis per totam fabulam nimiam rerum attentionẽ ſollicitudinem.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

Trimetri.

Is magnas merito gratias habeo: atq; ago. — Gratiarum actio de secũdo rerũ euentu.
d Quando euenere hæc nobis frater prospere.
Quantum potest nunc conueniundus Phormio est:
Priusq; dilapidet nostras triginta minas — Dilapidet: id est dissipet.
Vt auferamus. Ph. Demiphonem si domist
Visam: vt quod. De. at nos ad te ibamus Phormio. Ph. — Aposioposis
De eadem hac fortasse causa: De. ita hercle. Ph. credidi. — Credidi. s. ob diffidentiam
Quid ad me ibatis? ridiculum: an verberamini — Recepissem .i. promisissem
Ne non id facerem quod recepissem semel?
Heus heus quanta hæc mea paupertas est: tamen adhuc
Curaui vnum hoc quidem: vt mihi esset fides. Ch. — Iactãtia a fide Ironice.
Est ne ita (vt dixi) liberalis? De. oppido. Ph.
Itaq; ad vos venio nunciatum Demipho:
Paratum esse: vbi voltis vxorem date. — Parasiti astus
Nam omnis posthabui res mihi: ita vt par fuit:
Postq; tantopere id vos velle animum aduorteram. De.
At hic dehortatus est me: ne illam tibi darem.
Nam qui erit rumor populi inquit: si id feceris? — Dissuasionẽ Chreme. pretendit defensionem.
Olim cum honeste potuit tum non est data.
Nunc viduam extrudi turpest: ferme eadem omnia — Vafre retorquet rationes Qui. p quõ.
Quæ tute dudum coram me incusaueras. Ph.
Satin superbe illuditis me? De. qui? Ph. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo ore redibo ad eam quam contempserim? Ch. — Ore. s. fronte.
Tum autem Antiphonem video ab se amittere — Hæc submisse Demiphoni suggerit.
Inuitum eam inique. De. tum autem video filium
Inuitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum: atq; illud mihi

Rescribi .i. re numerari.
Argentum iube rursum rescribi Phormio. Ph.

His qbus id. sic stabit versus.
Quod? ne ego perscripsi porro illis quibus debui? De.

Diuisio color.
Quid igitur fiet? Ph. si vis mihi vxorem dare
Quam despondisti: ducam. sin est vt velis
Manere illam apud te: dos hic maneat Demipho.
Nam non est æquom me propter vos decipi.

Ab æquo. Ab honesto.
Cum ergo vestri honoris causa repudium alteri
Remiserim: quæ tantundem dotis dabat. De.

Indignanter. Vterq; damose.
I in malam rem hinc cum istac magnificentia
Fugitiue: etiam nunc credis te ignorarier:
Aut tua facta adeo? Ph. irritor. De. tun hanc duceres

Trimeter (periculum) nō patitur.
Si tibi data esset? Ph. fac periculum. De. vt filius
Cum illa habitet apud te: hoc vestrum consilium fuit. Ph:

Cedo. i. da. Cū clamore proferenda.
Quæso quid narras? De. quin tu mihi argentum cedo. Ph.
Immo vero tu vxorem cedo. De. in ius ambula. Ph.

Aposiopesis minaci vultu
In ius enimuero: si porro esse odiosi pergitis. De.
Quid facies? Ph. ego ne? me vos indotatis modo:
Patrocinari fortasse arbitraminí:

Dotatis: vt Nausistratæ
Etiam dotatis soleo. Ch. quid id nostra? Ph. nihil.

Apertius loquēs intercipitur.
Hic quandam noram: cuius vir vxorem. Ch. hē. De. quid est? P
Lemni habuit aliam. Ch. nullus sum. Ph. ex qua filiam

Auxesis.
Suscepit: & eam clam educat. Ch. sepultus sum. Ph.

Maxime Chre. terret.
Hæc adeo illi ego iam denarrabo. Ch. obsecro

Insultat seni.
Ne facias. Ph. oh tum is eras? De. vt ludos facit. Ch.
Missum te facimus. Ph. fabulæ. Ch. quid vis tibi?

Argentum donant.
Argentum quod habes condonamus te. Ph. audio.

Inuectiua i senes.
Quid vos malum ergo me sic ludificamini:
Inepti vestra puerili sententia?
Nolo: volo: volo: nolo: rursum cedo: cape:

Quod dictum indictumst: quod modo erat ratū irritumst. Ch. Dictū in inconstantes.
Quo pacto aut vnde hæc hic resciuit? De. nescio: Miratur vnde sciuerit.
Nisi me dixisse nemini id certo scio. Ch. Prouerbium
Monstri ita me di ament simile. Ph. inieci scrupulum. De. hem: Scrupulū est diminutiuū. a scrupo.
Hiccine vt a nobis hoc tantum argenti auferat Stomachose ad lites concitat.
Tam aperte irridens? emori hercle satius est:
Animo virili: præsentiq; vt sis para.
Fides peccatum tuum esse elatum foras: A necessario.
Neq; iam id celare posse te vxorem tuam. Ab honesto.
Nunc quod ipsa ex alijs audítura sit Chreme: Ab vtili.
Id nosmet indicare placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlcisci. Ph. atat nisi mihi prospicio hæreo: Hęreo. meta. ab auibus inuiscatis.
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam. Ch.
At vereor vt placari possit. De. bono animo es.
Ego redigam vos in gratiam hoc fretus Chreme. Vt p ne non Ornatus.
Cum de medio excessit: vnde hæc susceptast tibi. Ph.
Ita ne agitis mecum? satis astute aggredimini? Excessit. i. obierit.
Non hercle ex re istius me instigasti Demipho: Aggre. pstat ī metaphora
Aut tu vbi pergere tibi quod libitum fuit feceris:
Neq; huius sis veritus fœminæ primariæ:
Quin nouo modo ei faceres contumelias.
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum? Singl'a vehemētiā habēt.
Hiscę ego dictis illam ita tibi incensam dabo: Lautum: id est purgatū.
Vt ne restinguas lachrumis si extillaueris. De. Ardens orō.
Malum quod isti dij deæq; omnes diunt. Metaphoricos.
Tanta ne affectum hominem quenq; esse audacia? Interrogationes mirę indignationis.
Nonne hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras? Ch. in id redactus sum loci:

Hęsitatio. Repetitio. Vt quid agam cum illo nesciam prorsus. De. ego scio. In ius eamus. Ph. in ius? huc si quid lubet. De.

Vide turbas. Iniuria. i. actio iniuriarũ. Assequere: ac retine: dum ego hinc seruos euoco. Ch. Etenim nequeo solus: accurre huc. Ph. vna iniuria est

Tecum. C. lege agito ergo. Ph. altera est tecum Chreme. De

Luctatio & clamor phormionis. Rape hunc. Ph. ita ne agitis? enimuero voce est opus: Nausistrata exi. Ch. os opprime. De. impurum vide

Quantum valet. Ph. nausistrata inq̃. Ch. non taces? Ph.

Vrbane in ventrẽ parasiti. Taceam. De. nisi sequitur: pugnos in ventrem ingere. Ph. Vel oculum exculpe: est vbi vos vlciscar locus.

Vel ꝑ etiam. In hac vltima scæna inter virum & mulierem cõtrouersia est: in qua iniquæ tractiõis sit reus maritus. & est status venialis qualitatis. Hic Chremes adulterij reus Nausistratæ vxori a Phormione proditur: quem tñ ea grauiter obiurgat. Vnde Phormio magnopere exultat iam egregiam se nactum esse de senibus vltionem. Tum deinde Demipho pro Chremete & intercedit: & precatur obnixe: vt vxor ipsi crimen condonet. Tum comperto Phædriæ amore (contentionis parẽtũ suorũ sedandæ) arbiter cõstituitur. Postremo q̃ singula in calce iucundius claudant: Parasitus Phor. suapte ingenio ad cœnam se quoq; vocandum esse Nausistratam animaduertit.

Attende hic a poeta habitum gestum vultum & affectũ personarum q̃ mirifice expressum & obseruatum.

NAVSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO

Senarij: & Octonarij.

Audiens clamosi Phor. vocẽ hęc dicẽ. Chre. cõsternatus a p̃sentia vxoris. Vi nominat me? Ch. hẽ. N. qd istud turbę est obsecro

q Mi vir? Ph. hẽ qd nunc obstipuisti? N. q̃s hic homost?

Non mihi respondes? Ph. hiccine vt tibi respondeat?

Elegantia. Philosophice Vir. Gelidus q̃ coit formidine sanguis. Qui hercle vbi sit nescit? Ch. caue isti quicq̃ credas. Ph. Abi tange si non totus friget: me eneca. Ch.

Nihil est. Na. quid ergo est quid istic narrat? Ph. iam scies.

Vide timorẽ Chremetis. Ausculta. Ch. pergin credere? Na. quid ergo obsecro Huic credam qui nihil dixit? Ph. delirat miser

Timore. Na. non pol temere est quod tu tam times. Ch.

Egon timeo? Ph. recte sane quando nihil times? Ironice.
Et hoc nihil est quod ego dico: tu narra. De. scelus Qñ. i. qm̃.
Tibi narret? Ph. eho tu factum st abs te sedulo Stomachose
Pro fratre. Na. mi vir non mihi narras? Ch. at. Na. quid at? Ch. Ironicos.
Non opus est dicto. Ph. tibi quidem. at scito huic opus t. Blande.
In lemno. C. hẽ quid ais? De. nõ taces? Ph. clã te. Ch. hei mihi. Ph. Vide q̃ trepidat Chre.
Vxorem duxit. Na. mi homo di melius diunt. Ph. Interrumpit
Sic factum st. Na. perij misera. Ph. & inde filiam vterq; narratione Phor.
Suscepit iam vnam dum tu dormis. Ch. quid agimus? Na. Hæsitantis ẽ
Proh di immortales: facinus miserandum & malum. Ph. Exclamatio cum stomacho.
Hoc actum st. Na. an quicq; hodie est factum indignius? Hodie. i. hac tempestate.
Qui mihi vbi ad vxores ventum st: tum fiunt senes. Appello. s. ĩ testem.
Demipho te appello: nam me cum hoc dist æ det loqui. Repetitio' color.
Hæccine erant itiones crebræ: & mansiones diutinæ Venialis q̃litas.
Lemni? hæccine erat quæ nostros fructus minuit vilitas. De. Prouerbiũ
Ego Nausistrata esse in hac re culpam meritam non nego. Causæ derivatio.
Sed ea quæ sit ignoscenda. Ph. verba fiunt mortuo. De. Cõtinentia.
Nam neq; negligentia tua: neq; id odio fecit tuo. Ab ætate: a tpe: ab ãio facientis.
Vinolentus fere ab hinc annos quindecim mulierculam
Eam compressit: vnde hæc nata st: neq; post illam vnq; attigit.
Ea mortem obijt: e medio abijt. qui fuit in re hac scrupulus.
Quã ob rẽ te oro vt alia tua facta sũt: æquo animo hoc feras. Na. Oratoria deprecatio.
Quid ego æquo animo cupio misera in hac re iam defungier. Defungier. i. finiri.
Sed quid sperem? ætate porro minus peccaturum putem? q̃si dicat: nõ.
Iam tum erat senex: senectus si verecundos facit. A cõiecturis
An mea forma atq; ætas nunc magis expetenda est Demipho?
Quid mihi affers: q̃ob rẽ expectẽ aut sperẽ porro non fore? Ph. Insultat chremeti tanq; iã mortuo.
Exequias Chremeti: quibus est commodum: ire iam tempus est.
Sic dabo: age nunc age: Phormionem qui volet lacessito:
Faxo tali eum mactatum atq; hic est infortunio. Atq; p vr.

Iactantia de male actis.

Redeat sane in gratiam: iam supplicij satis est mihi.
Habet hæc ei quod dum viuat vsq; ad aurem obganniat. Na.
An meo merito credo: quid ego nũc cõmemorem tibi Demipho
Singillatim. i. seorsum.
Singillatim: qualis in hunc fuerim? De. noui æque omnia
Verba venialis status.
Tecum. Na. meriton hoc meo videtur factũ? De. minime gentiũ
Verum quando iam accusando fieri infectum non potest:
Ignosce: orat: confitetur: purgat: quid vis amplius? Ph.
Enimuero priusq; hęc dat veniam: mihi prospiciam & Phædriæ:
Heus Nausistrata priusq; huic respõdes temere: audi. N. qd̃? P.
Aliud malũ dicturus.
Ego minas triginta per fallaciam ab illo abstuli.
Illo per contemptum. gnato s. phe.
Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni dedit. Ch.
Hem quid ais? Na. adeon hoc indignum tibi videtur: filius
Excusat filij amorem.
Homo adulescens si habet vnam amicam: tu vxores duas:
Quo ore. i. qua audacia
Nihil pudere? quo ore illum obiurgabis? responde mihi. De.
Duriuscula est
Faciet vt voles. Na. immo vt iam scias meam sententiam:
Filiũ iudicẽ constituit
Neq; ego ignosco: neq; promitto quicq̃: neq; respondeo.
Priusq; gnatum video: eius iudicio permitto omnia.
Quod is iubebit faciam. Ph. mulier sapiens es Nausistrata. Na.
Satis tibi est? Ph. immo vero pulchre discedo & probe:
Elegantia.
Et præter spem. Na. tuum nomen dic quod est. Ph. mihin?
Summus. s. amicus.
Phormio vestrę familiæ hercle amicus: & tuo sũmus Phędrię. N.
Pollicetur operam suã.
Phormio: at ego ecastor posthac tibi quod potero: & quæ voles
Sic meritꝰ es.
Faciamq; & dicam. Ph. benigne dicis. Na. pol meritumst tuũ. Ph.
Vin primum hodie facere quod ego gaudeam Nausistrata?
Dictum in liuidos.
Et quod tuo viro oculi doleãt? N. cupio. P. me ad cœnã voca. N.
Pol vero voco. De. eamus intro hinc. Ch. fiat: sed vbi est Phędria
Phædria iudex.
Iudex noster? Ph. iam hic faxo aderit.

VOS VALETE ET PLAVDITE.

Finis Phormionis. Quam nõnulli postremã ponũt: eo q̃ post Eciram acta sit.

Hec fabula Appollodori dicit esse græca. Nam & ipsa & Phormio ab eodē dicunt esse translatę: cū reliquæ quattuor sint Menandri. Ecyra autē dicitur ideo: quia per socrus & soceros in ea agunt multa. Nam & ecyros & ecyra soceri nomē socrusq; significant. Est aūt mixta motorijs actibus ac statarijs: multūq; sententiarū & figurarū continet in toto stilo. Vnde cū delectet plurimū: non minus vtilitatis affert spectatoribus. Atq; in hac primæ partes sunt Lachetis: secūdæ Phānphili: tertię Phidippi: quartæ Parmenonis: & deinceps aliarū personarū q̄ his adiunctæ sunt. Diuisa est autē vt cæteræ quinq; actibus legitimis: quos in subditis distinguemus. In hac prologus est & multiplex & rhetoricus nimis: propterea q̄ sæpe excluſa hæc comœdia diligentissima defensione indigebat. Atq; in hac prothesis turbulenta est: Epithasis mollior: lenis Catastrophe.

Appolodori fabula.

Cur Ecyra dicatur.

Cōmoditas.

Personarum partes.

Rhetoricus prologus.

¶ Acta sane est ludis megalensibus: Sexto Iulio. C. Rabirio ædilibus curulibus. Egitq; L. Ambiuius. Modulatus est eam Flaccus Claudij tibijs paribus. Tota græca est facta & edita quinto loco. Cn. Octauio. T. Manlio consulibus. Cantica & diuerbia summo in hac fauore suscepta sunt. Prothaticæ. i. personę extra argumentū/ duæ sunt: Philotidis & Syræ. In tota comœdia hoc agit: vt res nouę fiant: nec tamen abhorreant a consuetudine. Inducunt em̄ beniuolæ socrus/ verecundæ nurus/ lenissimus in vxorē maritus & idem deditus matri suæ/ meretrix bona.

Cātica & diuerbia.

Personę p̄ter naturam sic inductæ.

ARGVMENTVM ECYRAE.

Vitiatam in tenebris ante nuptias cui anulum extorserat/ meretricem amans/ dū ignorat Pamphilus duxit vxorē grauidā ex cō pressu suo. Quam peregre pfectus qū reliquisset domi/ rediens parientē offendit furtim & apud matrē suam. Qua re cōmotus/ dū repudium inuitis parentibus & causam repudij nescientibus parat: per meretricē apud quā anulus inuētus est/ cognoscit tandē & a se vitiatā vxorem/ & ex se natum filium.

¶ Primus actus colloquiū cōtinet meretricis Philotidis ac lenę Syrę cū Parmenone: vt per harū personas quæ pthaticæ dicunt argumentū narretur. Secundi actus tenor in hoc est. Immeritā vxorē veluti malā socrum accusat Laches: & cōuenit Phidippū de eadē causa. Statim post quartū colloquiū cōquestio inducit. Sostratę/ q̄ falsum crimen inuidiosum q̄ sustineat. Tertio actui hæc ascribunt. Cōquestio Pāphili peregre redeuntis de amore suo circa vxorē: paritudo Philomenæ: Sostratæ verba super ægritudine nurus/ quā morbo credit afflictā: fletus Pamphili errantis/ quū putat nō ex se filiū natū esse: colloquiū Parmenonis cū pueris a naui venientibus/ vt mox loquant cū ipso Pamphilo/ a q̄ in arcē mittit. Itē Lachetis Phidippiq; & Pamphili verba de reconcilianda illa coniuge: & eorū inuicē litigiosa dissensio. Quartū actū hæc complent. Perturbatio Myrrhinæ ex interuentu mariti: & eiusdē cū eo nimis callida ac muliebris astutiæ disceptatio. Sostratæ/ Pam

Primus actus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

philí Lachetísq; colloquiũ. Inclamatio patrís & ſoceri aduerſum Pãphilũ vxorẽ recuſantẽ: cõuentionẽ meretricis, pmittentis ſe iuſiurandũ matronis exhibitura de nõ admiſſo ad ſe Pãphilo. In quinto actu/Bacchidis narratio de nuptijs geſtis/& colloquiũ cũ Parmenone inducit. Quem nunciũ mittit ad Pãphilũ. Pamphiliq; ad vltimũ actio gratiarũ apud ipſam Bacchidem.

Quintus act⁹

Varro. Cur act⁹ nõ ſunt pares.

¶ Docet aũt. Var. neq; i hac fabula neq; in alijs eſſe mirãdũ/ q̃ actus ipares ſcenarũ paginarũq; ſint nũero: cũ hęc attributio in rerũ deſcriptiõe/nõ i numero verſuũ cõſtituta ſit: nõ apud latinos mõ/verũetiã apud gręcos ipos.

FABVLAE INTERLOCVTORES.

Philotis meretrix.
Syra anus.
Parmeno ſeruus.
Laches ſenex.
Soſtrata mulier.
Phidippus ſenex.
Pamphilus aduleſcens.
Myrrhina mulier.
Soſia ſeruus.
Bacchis meretrix.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. SEXTO IVLIO. CN. CORNELIO DOLOBELLA AEDILIB. CVRVLIB. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS PARIB. TOTA GRAECA MENANDRI FACTA EST. ACTA PRIMO SINE PROLOGO. DATA SECVNDO. CN. OCTAVIO. T. MANLIO COSS. RELATA EST. L. AEMILIO PAVLO LVDIS FVNERALIBVS. NON EST PLACITA. TERTIO RELATA. Q. FVLVIO. L. MARCO AEDILIB. CVRVLIB. EGIT. L. AMBIVIVS. L. SERGIVS TVRPIO. PLACVIT.

C. SVLPITI APOLLINARIS PFRIOCHA: Senarijs.

Xorem duxit Pamphilus Philomenam:
Cui quondam ignorans virginí vitium obtulit:
Eiuſq; per vim quem detraxit anulum
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptam haud attigit.
Hanc mater vtero grauidam comperit.
Vt ęgram ad ſe tranſfert, reuenit Pamphilus:
Deprehendit: partum celat: vxorem tamen
Recipere non volt, pater incuſat Bacchidis

Amorem.dum se purgat Bacchis: anulum
Mater vitiatæ forte agnoscit Myrrhina:
Vxorem recepit Pamphilus cum filio.

¶Presens hic prologus varius est/& rhetoricor⁹ obseruatissimus p̄cepto rū. Nēpe hęc comœdia sæpenumero alieni populi studio intercepta/diligētissima defensione indigebat. Proindeq; hic loquit̄. L. Ambiuius: qui poetę partes sedulo defendere/& populare aurā fauorēq; spectator⁹ locis oratorijs multifariā captare nitit̄. Simulq; & beniuolos in primis & maximope attētos auditores reddere conat̄. L. Ambiuius/&. L. Turpio histriones hāc fabulam egerunt.

¶Additio. Pau. Malleoli/sequentis ꝓlogi declaratiua: eatenus huc adiecta quo & singulare poete artificiū/& loci q̄q; oratorij expeditius intelligant̄. Nēpe ob marginis angustiā vt pleraq; alia cognitu certe digna plane regione clausular⁹ verbor⁹q; litterę ipsius suo loco (ita vt par erat) adnotare nō potuimus. ¶Ecyra huic nomen fabulę &c̄. Prologus iste hoc optimū cenit̄: vt causam totiēs interceptę/& nō auditę fabulę a populo in spectacula deriuet: ipsumq; rursum leniter demulceat & inducat in fauorē. Noua nouū &c̄. gemina figura hic est: Paranomasia. s. q̄ a Cice. agnoīatio dicit̄/& sylepsis. Deest em̄/ipsi vel huic. s. fabulæ nouū &c̄. Vitiū & calamitas. Metaphora ab augurio sumpta. Nā in captandis augurijs si tonaret/ vitiū erat: calamitas/si grandinaret q̄q; aut fulminaret. Vitiū ergo erat ꝙ nō spectari: calamitas ꝙ nō cognosci potuerit. Ita ppīs. hic populū excusat: ostēdens cur nō spectata fuerit. Is q scripsit. clā poetā cōmēdat ab auaritia: q ne operi suo diffidere videret ꝓter repulsam/Ecyrā iter⁹ venditā ꝓ noua exhibet. Iterū referre. Parelcon est: iterū em̄ abūdat. Alias cognostis. cōmēdatio ab anteactis comœdijs: q̄ & cognitæ & ꝓbatę extiterūt. Orator ad vos. Mirifica arte hic ꝓlogus elaboratꝰ est. Temerariū em̄ videri potuisset comœdiā totiens repulsam in ꝓscenium referre: nisi illā suā rursum exhibēdi impudentiā/cū ppīi fiducia/tū alior⁹ vel ꝓbatissimor⁹ poetar⁹ exēplis purgaret. Nā actor ipse. L. Ambiuius disertissimus/vt & poetā & comediā ꝓbaret/Cecilij magnę autoritatis poetę exēplo spectatorū fauorē q̄; ingeniosissime huic nostro cōciliat. Cecilij em̄ comedias sæpenumero itidē vt Ecyrā/& interceptionis & repulsionis calumniā ppessas fuisse cōmemorat. Et qđ Terētio sem̄/illi semp: qđ huic in alijs nunq̄/illi fere in omnibus accidit. Proindeq; nō esse adeo mirandū nec temerariū/si hanc poeta ꝓ noua referet̄ū duxerit. Orator ad vos &c̄. Prudēs nimirū actor non ꝓlogū/sed oratorē se vocat: ne scilicet iterū interpellat̄/deturbet̄q; ab actione. Oratorē em̄ cui causa defendenda cōmittit̄/ iniuriā pati nō licet: hunc q̄q; quiete audiri oportere iusgētiū est. Quo iure vsus &c̄. Per hoc oñdit multas alior⁹ poetarū fabulas olim ab se actas pertulisse repulsam. Exactas. i. repulsas. Inueterascerent. scilicet consuetudine. i. denuo agerentur. Ne cum poeta scriptura. Locus

Expositio ꝓlogi Ecyræ.

Cecilius.

Orator.

a poematis elegãtia. In his quas.argumẽtũ ab exẽplo per oratoriã & rerũ & personarũ cõparationẽ. Vix steti. ꝓprie dicit: nã aut agi dicunt comœdię/aut stare: qa vel motorię sunt/vel statarię. Dubiã for.ab euẽtu & casu. Spe incerta certũ.paronomasia & locus a cõtrariis. Has.s.exactas a rei difficultate. Nouas studiose.ab honesto & a studio & diligentia. Placitę.participiũ est sine origine verbi: & est ꝓmissio a cõiectura. Ita poetã.s. Ceciliũ. Restituí.cõmendatio a persona propria. Iniuria.ab aduersariis. Aduersariũ:ꝓ aduersar.orũ. Musica.poetæ em̃ canere dicunt. Quid si.Iterũ a pso na propria: nempe in hoc ostẽdit se magnopere ꝓfuisse ppł'o. Vt in ocio, & res & verba deterrendi facilitatẽ indicant. Mea causa.tanꝯ orator.& est cõmendatio personæ leuis a grauiore: vtpote poetę ab oratore. Ecyram.

Pugil. est principiũ a principali cõquestione. Mihi.a ꝑsona dicenti. Eam calamitatẽ.pulchra & metaphorica periphrasis. Si erit adiutrix. captatio benevo

Funambuli lentiæ a persona auditorũ & sua. Quũ primũ.ingeniose narrat:ita vt populũ nõ ꝑdat: & poetã offendat per translationẽ culpæ. Pugilũ gloria.hi em̃ plerũꝯ glorioſi sunt.Pugil a pugna: & pugna a pugno dicit. Nã veteres ante ferri armorũꝯ vsum pugnis/ calcibus/morsibus/& corporum luctatione pugnare solebãt. Funambuli.q in funibus tẽsis ioculariter discurrunt:grẽce Schenobates vocant. Expectatio.i.desideriũ.Virgil'.Expectate venis. Mulierũ.quibus nec suffragari nec refragari licet comœdijs:

Loci oratorij. Exirem.non extruderet.Leniter dicit:ne populũ accusare videat. Vetere cõsuetudine.Hoc innuit turpe nõ esse poetæ nostro in vna cõtigisse: quod aliis in multis. In experiũdo.vt facerẽ periculũ. Refero denuo.i.secũdo. Placeo.ideo qđ sequit nõ spectatorũ iudicio/sed vulgi perturbatione fit. Meũ locũ.s.q̃ quiete agerẽ reliq̃. Nũc turba.a tranqllitate/a loco/ab ocio/ a tẽpore/ab æquo & a possibili persuasio. Artẽ musicã. oratorie ꝙsi nõ tã poetã ꝯ artẽ ipsam defendat. Vestra authoritas.qua.s.poetã eiusꝯ scripta probem. Si nunꝯ.cõmẽdatio ab anteactis fabulis/& a meritis defensoris quo etiã cognoscit ꝯ grauis author sit. Sinite impetrare.artificiosa exhortatio ꝓ persona poetæ. Circũuentũ iniqui irrideãt.ab aduersariorũ odio. Circũuentũ.i.implicatũ/oppressum. Iniqui. hoc verbũ si ponas/ senarius iambicus non constabit. Mea causa.Peroratio est: vbi tanꝯ orator poetę causa/docilem/beniuolum & attentũ reddit auditorẽ. Causa causam.paranomasia est. Date silentium.s.fabulę aut poetæ. Nouas expediat.ab vti li. Expediat.i.vtile sit vobis. Precio meo.i.estimatiõe a me perpensa: quantũ scilicet ædiles soluere debeant. Vale lector.

PROLOGVS.

Eiusdem rationis.

Cyra est huic nomen fabulę, hæc cum data est
e Noua nouum interuenit vitium & calamitas,
Vt neꝯ spectari: neꝯ cognosci potuerit.

Ita populus studio stupidus: in funambulo
Animum occuparat: nunc hæc plane est pro noua:
Et his qui scripsit hanc: ob eam rem noluit
Iterum referre: vt iterum possit vendere:
Alias cognostis eius: quæso hanc noscite.
Orator ad vos venio ornatu prologi.
Sinite exorator sim: eodem vt iure vti senem
Liceat: quo iure sim vsus adulescentior.
Nouas qui exactas feci vt inueterascerent:
Ne cum poeta scriptura euanesceret:
In his quas primum Cecili didici nouas.
Partim sum earum exactus: partim vix steti:
Quia sciebam dubiam fortunam esse scænicam:
Spe incerta certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi: vt ab eodem alias discerem
Nouas studiose: ne illum ab studio abducerem.
Perfeci vt spectarentur: vbi sunt cognitæ:
Placitæ sunt: ita poetam restitui in locum
Prope iam remotum iniuria aduersarium
Ab studio: atq; ab labore: atq; ab arte musica:
Quod si scripturam spreuissem in præsentia:
Et in deterrendo voluissem operam sumere:
Vt in ocio esset: potius q̃ in negocio:
Deterruissem facile: ne alias scriberet.
Nunc quid petam mea causa æquo animo attendite.
Ecyram ad vos refero: quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est: ita eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vestra intelligentia
Sedabit: si erit adiutrix nostræ industriæ.

Ita, loc⁹ a de riuatione cau sæ.

Orator. ro gat: exorator impetrat.

Pulchre per exempla insi nuat.

Splendida ac ppria locutõ

Eodem. i. Ge cilio.

Perfeci. diffi cultatẽ oñdit

Musica. i. poe tica.

Ars mira.

Cõmẽdatio artis plena.

Ita popli cul pam in fortu nam reijcit.

A cõmutatione cause. Cum primum eam agere cœpi pugilum gloria:
Cur excluſa ſit. Funambuli eodem acceſſit expectatio:
Comitum conuentus: ſtrepitus: clamor mulierum
Fecere: vt ante tempus exirem foras.
Noua. ſ. cõmœdia. Vetere in noua cœpi vti conſuetudine:
In experiundo vt eſſem: refero denuo.
Secunda excluſio. Primo actu placeo: cum interea rumor venit
Datum iri gladiatores: populus conuolat.
Tumultuant: clamant: pugnant de loco.
Locum: facta repetitio. Ego interea meum non potui tutari locum.
Adhortatio. ab opportuno. Nunc turba nulla eſt: ocium: & ſilentium eſt.
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Apoſſibili. Poteſtas condecorandi ludos ſcænicos.
Analogia. Nolite ſinere per vos artem muſicam
Attentos & beniuolos reddit. Recidere ad paucos: facite vt veſtra authoritas
Meæ authoritati fautrix adiutrixq; ſit.
Si nunc̃q; auare ſtatui, precium arti meæ
Et eum eſſe quæſtum: in animum induxi meum:
Quam maxime ſeruire voſtris commodis.
Qui. ſ. poeta Omnia oratorie. Sinite impetrare me: qui in tutelam meam
Studium ſuum & ſe in veſtram commiſit fidem.
Trimeter iniqui reiicit. Ne eum circunuentum iniquè iniqui irrideant.
Peroratio. Mea cauſa cauſam hanc accipite: & date ſilentium:
Ab vtili. Vt libeat ſcribere alijs: mihiq; vt diſcere
Precio meo. i. periculo. Nouas expediat poſthac precio emptas meo.

In hac ſequenti ſcæna Philotis & Syra indignãtur Pamphilũ adhæſiſſe vxori: & Bachidem meretricem quam amare videbat reliquiſſe. Exemplũ quoq; hic proponitur verſutæ & nequitioſæ lenæ: meretricem bonã quæ talis contra vulgatũ morem inducitur a leni ac benigno inſtituto dehortantis: & ad aſperitatem & exactionem amatorum ſuorum perſuadentis.

Attende q̄ Philotis & Syra protacitæ sunt personæ extra fabulæ argumentum inductæ: quæ mox explicato argumento disparent.

PRIMVS ACTVS.

PHILOTIS MERETRIX. SYRA ANVS.

Senarij.

Muliebris & meretricia sententia.

Er pol q̄ paucos reperias meretricibus
p Fidelis enenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi
Q̄ sancte: vt quiuis facile posset credere:
Nunc̄ illa viua ducturum vxorem domum.
Hem duxit, Sy, ergo propterea te sedulo
Et moneo & hortor: ne cuiusc̄ te misereat:
Quin spolies: mutiles: laceres quenquam nacta sis, Ph.
Vt ni eximium neminem habeam: Sy. neminem.
Nam nemo illorum quisc̄ scito ad te venit:
Quin ita paret sese abs te vt blanditijs suis
Q̄ minimo præcio suam voluntatem expleat.
Hiscine tu amabo non contra insidiabere: Ph.
Tamen eandem pol esse omnibus iniurium est, Sy.
Iniurium est autem vlcisci aduersarios:
Aut qua via captent te illi: eadem ipsos capi:
Eheu me miseram: cur non aut istæc mihi
Aetas & forma est: aut tibi hæc sententia:

Hic Pāphi. a generali ad speciale.

Hē indignanter p̄ferendū cum admiratione.

Audax ad mala p̄suasio.

Scito. familiariter corrigentis est.

Dolet se non persuasisse.

In sequenti scæna Parmeno seruus occasionem nactus est Philotin peregre redeuntem alloquendi: quum tamē Pamphilo ad portū obuiā ire statuisset. Iracq; ex verbis Bacchidis instigata Philotis: ex Parmenōe de Pamphili nuptijs percōtatur. Cui certe Parmeno rem omnem atq; totius comœdiæ argumētū ordine narrat.

Hic tum dissormitas tū prauitas Lenæ notatur.

Animaduerte singularem in hac scæna poetæ artem: q̄ egregie & oratorios locos & decorum personarum obseruauerit.

PARMENO. PHILOTIS. SYRA.

Senarij.

Par. Syrũ ita de proscenio alloquitur vt velit se hero querenti excusari.

Enex si quæret me modo: isse dicito
Ad portum percontatum aduentum Pamphili.
Audin quid dicam Sire? si quæret me vti
Tum dicas, si non quæret: nullus dixeris.

Persona cui argumẽtum narratur.

Alias vt vti possim causa hac integra.
Sed video eon ego Philotim? vnde hæc aduenit?

Meretricium verbum.

Philotis salue multum. Ph. o salue Parmeno. Sy.

Singula pondus habent.

Salue me castor Parmeno. Pa. & tu ædepol Syra.
Dic mihi Philotis vbi te oblectasti tam diu? Ph.
Minime equidem me oblectaui: quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum pertuli. Pa.

Amphibologicos. Iter: a loco.

Aedepol te desiderium Athenarum arbitror
Philotim cœpisse sæpe: & te tuum
Consilium contempsisse. Ph. non dici potest
Quã cupida eram huc redeundi: & abeundi a milite:

Oratorie idem triplici ter dicit.

Vosq; hic videndi: antiqua vt consuetudine
Agitarem inter vos libere conuiuium.
Nam illic haud licebat nisi prefinito loqui
Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commode

Cõmode. i. blande.

Finem statuisse orationi militem. Ph.

Præparatio ad argumẽti narrationem

Sed quid hoc negoti est modo quæ hæc narrauit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunc̃q; credidi

Habet leniter pnunciandũ

Fore: vt hac ille viua posset animum inducere

Optat dñm vxoriũ potius c̃q; amatorem.

Vxorem habere. Pa. habere autem? Ph. eho tu an nõ habet? Pa.
Habet: sed firmæ hæ vereor vt sint nuptiæ. Ph.
Ita di deæq; faxint: si in rem est Bacchidis.

Sed qui istuc credam ita esse? dic mihi Parmeno. Pa.
Non est opus prolato: hoc percontarier
Desiste. Ph. nempe ea causa vt ne id fiat palam:
Ita me di bene ament: haud propterea te rogo
Vt hoc proferam: sed vt tacita mecum gaudeam. Pa.
Nunquam dices tam commode: vt tergum meum
Tuam in fidem committam. Ph. ah noli Parmeno:
Quasi tu non multo malis narrare hoc mihi:
Q̃ ego quæ perconter scire. Pa. vera hæc prædicat.
Et illud mihi maximum vitium st: si mihi fidem
Das te tacituram dicam. Ph. ad ingenium redis.
Fidem do: loquere. Pa. ausculta. Ph. istic sum. Pa. hãc Bacchidem
Amabat vt cum maxime tum Pamphilus:
Cum pater vxorem vt ducat orare occipit:
Et hæc communia omnium quæ sunt patrum
Se senem esse dicere: illum autem esse vnicum
Præsidium velle se senectuti suæ.
Ille primo se negare. sed postq̃ acrius
Pater instat: fecit animi vt incertus foret:
Pudori ne an amori obsequeretur magis.
Tundendo atq; odio deniq; effecit senex.
Despondit ei gnatam huius vicini proxumi.
Vsq; illud visum est Pamphilo neutiq̃ graue:
Donec iam in ipsis nuptijs postq̃ videt
Paratas: nec moram vllam quin ducat dari.
Ibi demum ita ægre tulit: vt ipsam Bacchidem
Si adesset: credo eius commiseresceret.
Vbicunq; datum erat spacium solitudinis:
Vt conloqui mecum vna posset. Parmeno

Varijs ꝟbis morales facetias iternectit
Facetia seruil̃
Callida curiositatis dissimulatio.
Seruoꝝ vitium loquacitas.
Ad ĩgeniũ .i. naturã seruorũ garrulam
Narratio excusatoria adolescentis.
Persuasiones paternæ cões
Latens excusationis ratio
Tundendo: Metaphora a fabris.
Neutiq̃. i. nõ adeo.
Affect⁹ amatoris in nuptijs.
Hyꝑbolicos

Perij: quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno: perij miser. Ph.
Seni infausta imprecatur. At te di deæq; perdiunt cum istoc odio Laches. Par.
Vt ad. attentos reddit. Vt ad pauca redeam: vxorem deducit domum.
Virginē: emphasim habet. Nocte illa prima virginem non attigit.
Quæ consecutast nox eam nihilo magis. Ph.
Artificiose refellit incredulitatem. Quid ais? cum virgine vna adulescens cubuerit:
Plus potis se abstinere vt potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror. Par.
Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit:
Nisi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat. Ph.
Iactātia seruilis de familiaritate dñi. Quid deinde fit? Par. diebus sane pauculis
Post Pamphilus me solum seducit foras.
Narratq; vt virgo a se integra etiam tum siet.
Secq; anteq; eam vxorem duxisset domum:
Speraſſe eas tolerare posse nuptias.
Sed quam decrerim me non posse diutius
Habere: eam ludibrio haberi Parmeno.
Quin integram itidem reddam: vt accœpi a suis.
Neq; honestum mihi: neq; vtile ipsi virgini est. Ph.
Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili. Par.
Hoc ego: pse quitur verba Pamphili. Hoc ego proferre incommodum esse mihi arbitror:
Reddi patri autem (cui tu nihil dicas viti
Superbū. i. temerarium. Superbum est) sed illam spero: vbi hoc cognouerit
Philo. gestit cetera audire. Non posse se mecum esse: abituram denicq;. Ph.
Alienum. i. alienatum. Quid interea fit ne ad Bacchidem? Par. cottidie.
Sed vt fit: postq; hunc alienum ab se videt:
Procax. i. despoliatrix impudens. Maligna multo & magis procax facta illico est. Ph.
Non ædepol mirum. Par. atqui ea res multo maxime

Disiunxit illum ab illa: postq; & ipse sese
Et illam & hanc quæ domi erat cognouit satis:
Ad exemplum ambarum mores earum existimans:
Hæc ita vti liberali esse ingenio decet:
Pudens: modesta: incommoda atq; iniurias
Viri omnis ferre: & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris misericordia
Deuinctus: partim victus huiusce iniurijs:
Paulatim elapsus Bacchidi: atq; huic transtulit
Amorem: postq; par ingenium nactus est.
Interea in imbro moritur cognatus senex
Horum: ad hos redibat lege hereditas.
Eo amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic vxorem: nam senex
Rus abdidit sese: huc raro in vrbem commeat. Ph.
Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ? Par.
Nunc audies: primum dies compluſculos
Bene conueniebat sane inter eas: interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam:
Neq; lites vllæ inter eas: postulatio
Nunc̄q;. Ph. quid igitur? Par. si quando ad eam accesserat
Confabulatum: fugere e conspectu ilico:
Videre nolle. denicq; vbi non quit pati:
Simulat se a matre accersi ad rem diuinam: abijt.
Vbi illic dies est compluris accersi iubet:
Dixere causam tunc nescio quam: iterum iubet:
Nemo remisit: postq; accersiuit sæpius:
Aegram esse simulant mulierem: nostra ilico
It visere ad eam: admisit nemo. hoc vbi senex

Pamphilum defendit.
Exemplū .i. cōparationē.
Matrōæ laudes et vxoria ornamenta.

Vis amoris his verbis exprimitur.

Cognat⁹ (horū) si addas: carmen corrumperes.
Senex: nā iuuenis alicuius mors nō conuenit comœdiæ.
Quid: subtrisus hoc dicit.

Miris modis .i. vehemēter

Parmeno odio ascripsit quod pudoris erat.
Abijt. ppre nō mittitur.
Nescio quā .s. futilem.

Admisit: etiam pnūcdatio iniuriosa videtur.

Reliquum argumẽti actoribꝰ reſeruat: ꝑqꝫ ſuſpenſum & attentũ reddit ſpectatorem.

Reſciuit: heri ea cauſa rure huc aduenit:
Patrem continuo conuenit Philomenæ.
Quid egerint inter ſe nondum etiam ſcio:
Niſi ſane curæ eſt quorſum euenturum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter. Phi.

Hæc perſona nõ comparet amplius.

Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite
Me eſſe illum conuenturam. Pa. dij vortant bene
Quod agas. Phi. vale. Par. & tu bene vale Philotis.

Hic Laches oẽs ſocrus odij in nurus inſimulat: mulieresq; omnes aduerſantes viris cõmemorat. Deinde diuerſis cõiecturis Soſtratam vxorem Philomenæ ſocrũ coarguit: q; nurũ ſuam vtpote eandem illam Philomenã Pamphili vxorẽ duriſſimis ſuis moribus & intolerabilibus e domo expulerit: coegeritq; ad matrẽ remigrare. Socrus vo ecõtrario contẽdit nihil ſe in pniciẽ nurus attẽtaſſe.

ACTVS. SECVNDVS.

LACHES. SOSTRATA.

Tetrametri Senarij: & Septenarij nonnulli.

Senex difficilis & iratus ab exclamatione ordꝫitur.

Rroh deum atq; hominum fidem: quod hoc genus
p eſt: quæ hæc coniuratio:
Vt oẽs mulieres eadẽ æque ſtudeant: nolintq; omnia,
Neq; declinatam quicquam ab aliarum ingenio vllam reperias,

Amphibologia.

Itaq; adeo vno animo omnes ſocrus oderunt nurus.

Mulierũ ſtudium.

Viris eſſe aduorſas æque ſtudium eſt: ſimilis pertinacia eſt.

Soſtrata ludi magiſtra.

In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad maliciam.
Et ei ludo ſi vllus eſt: magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio. So.

Exclamatio ad miſericordiam cõmouendam.

Me miſeram: quæ nunc quam ob rem accuſer neſcio. La. hem
Tu neſcis? So. Non: ita me di bene ament mi Laches:

Seniliter vxorem ducat.

Itaq; vna inter nos agere ætatẽ liceat. La. di male prohibeãt. So.

Ironice.

Meq; abs te immerito eſſe accuſatã poſtmodũ reſciſces. La. Scio,
Te immerito? an quicquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt:

Quæ me & te & familiam dedecoras: filio luctum paras?
Tum autem ex amicis inimici vt sint nobis affines facis:
Qui illum decrerunt dignum suos cui liberos committerent
Tu sola exhorrere quę pturbas hęc tua impudētia. So. ego ne? L.
Tu inquam mulier quæ me omnino lapidē haud hominē putas:
An quia ruri esse crebro soleo: nescire arbitramini
Quo quisq; pacto hic vitam vestrorum exigat?
Multo melius hic quæ fiunt: q̄ illic vbi sum assidue scio.
Ideo quia vt vos mihi domi eritis: proinde ego ero fama foris.
Iam pridem equidem audiui cœpisse odium tui Philomenam.
Minimeq; adeo mirum: & ni id fecisse: magis mirum foret.
Sed non credidi adeo: vt etiam totam hanc odisset domum.
Quod si scisset: illa hic maneret potius: tu hinc isses foras.
At vide q̄ immerito ægritudo hæc oritur mihi abs te Sostrata.
Rus habitatū abij: concedens vobis: & rei seruiens.
Sumptus vestros ociumq; vt nostra res posset pati:
Meo labori haud parcens præter æquum atq; ætatem meam.
Non te pro his curasse rebus ne quid ægre esset mihi? So.
Non mea opera neq; pol culpa euenit. La. immo maxime:
Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa: sola Sostrata
Quæ hic erant curares: cum ego vos soluí curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet:
Illius dices culpa factum. So. haud equidem dico mi Laches. La.
Gaudeo (ita me diament) gnati causa: nam de te quidem
Satis scio peccando detrimenti nihil fieri potest. So.
Qui scis an ea causa mi vir me odisse assimularit?
Vt cum matre vna plus esset. La. quid ais? non signi sat est:
Q; heri nemo voluit visentem te ad eam intromittere? So.
Enim lapsam oppido tum aiebant: eo ad ęam non admissa sū. La.

Exaggeratio et āplificatio.
Ex vno crimine multa facit.
Mulier: malitiæ emphasim habet.
Tollit opinionē suspitōis
Obiurgatio
Sostratæ q̄ nurū oderit.
Nota locutionem.
Cōminatio ejectionis.
Rei. f. familiaris.
Res. i. facultas
Laborem ex probrat.
Plena snīa.
Opere sciētes culpa nescientes lædimus
Vos soluí. figurate.
Defensionē præuenit.
Prouerbium hoc est: non potes fieri peior.
Defensio a derivatione causæ.
Obiicit cōtra defensionem
Oppido pro valde.

Metaphoricos.
Socrus morosa accusat.
Exigunt. i. excludunt.

Tuos esse illi mores morbum magis q̃ vllã aliã rem arbitror:
Et merito adeo: nam vestrarum nulla est quin gnatum velit
Ducere vxorem: & quæ vobis placita conditio est datur.
Vbi duxere impulsu vestro: vestro impulsu easdem exigunt.

In hac sequenti scæna Laches Pamphili pater Phidippum Philomenæ parentem conuenit super reditu suæ nurus: quam certe Phidippus negat apd' socerum absente Pamphilo perdurare posse. Imprimis autem Phidippus filiam alloquitur: qui mitissimus esse pater ostẽditur: eo ꝙ multũ de suo iure remittat.

Philomena patri multa prælocuta fuit: cui ita respondet.
Libido dicit qnæuis volũtas temere suscepta.
Expostulatõ Lachetis aduersus Phidippum.
Eia ✠o. aduerbium corripientis.
Amicorum officium.

PHIDIPPVS. LACHES: SOSTRATA.

Tetrametri quadrati.

e

T si scio ego Philomena meum esse ius: vt te cogam
Quæ ego imperẽ facere: ego tñ patrio aĩo vict⁹: faciã
Vt tibi concedam: neq; tuæ libidini aduersabor. L.
Atq; eccum Phidippum optume video: ex hoc iã scibo quid siet:
Phidippe: & si ego omnibus scio me esse apprime obsequentem:
Sed non adeo vt facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quod si tu idẽ faceres: magis in rẽ & nostrã & vostram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. Ph. eia vero. La.
Adij te heri de filia: vt veni itidem incertum amisisti.
Haud ita decet: si perpetuam vis esse affinitatem hanc:
Celare te iras: siquid est peccatum a nobis profer.

Refellit q negat: purgat q fatet: & tamẽ defendit.
Vt ꝓ ne non Id adeo: pia & honesta ratio.
Subtilit' oneratur culpa nurus recedẽtis.

Aut ea refellendo: aut purgando vobis corrigemus:
Te iudice ipso. sin east causa retinendi apud vos
Quia ægra est: te mihi iniuriam facere arbitror Phidippe.
Si metuis satis ne vt meæ domi curetur diligenter.
At (ita me di ament) haud tibi hoc concedo: & si illi pater es:
Vt tu illam saluam magis velis: q̃ ego id adeo gnati causa
Quem ego intellexi illam haud minus q̃ se ipsum magnificare.
Neq; adeo me clam est: q̃ esse eum grauiter laturum credam.
Hoc si resciuerit: ẹo domũ: studeo hæc priusq̃ ille huc redeat. Ph.

Laches: & diligentiam vestram: & benignitatem
Noui: & quæ dicis omnia esse vt dicis animum induco.
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo:
Si facere possim vllo modo. La. quæ res te facere id prohibet?
Eho nunquid nã accusat virum? Ph. minime: nam postq̃ attẽdi
Magis: & vi cœpi cogere vt rediret: sancte adiurat
Non posse apud vos Pamphilo absente perdueare.
Aliud fortasse alijs vitij est: ego sum animo leni natus:
Nõ possum aduorsari meis. L. hẽ Sostrata. So. heu me miserã. L.
Certum ne est istuc? Ph. nunc quidẽ vt videtur: sed nũc quid vis?
Nam est quod me forum trãsire iam oportet. La. eo tecum vna.

Principium laudationis a psonis.
Remotio. tanq̃ dicat non possum.
Eho cũ gestu de ppe & secreto iqrẽtis.
Amphibologia.
Paterna lenitas.
Eclypsis.
Vis. s. aliud

In sequenti scæna introducitur Sostrata secum loquens: cõquerendo de suspitione quã contraxerũt in omnes mulieres viri. Ex quo facile colligi potest animus mitis atq; cõpositi illius anus mores.

SOSTRATA.

Similes superioribus.

Edepol nę nos mulieres sumus æque oẽs inuisæ virís
a Propt̃ paucas: q̃ oẽs faciũt dignę vt videamur malo.
Nam (ita me di ament) quod me accusat nũc vir: sum extra noxiam.
Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt: socrus
Omnis esse iniquas: haud pol me quidem: nam nunq̃ secus
Habui illam ac si ex me esset nata: nec qui hoc mihi eueniat scio:
Nisi pol filium multis modis iam expecto vt redeat domum.

Sñia defensoria cõtra accusationem generis totius.
Elegans loquutio.
Inducere animum est persuadere sibi.
Filiũ: ex quo oĩa rescisca

Hic est allocutio p conquestionem ipsius Pamphili: qui benenõ se amatoribus: verũ infœlicibus quoq; amatoribus cõparauit: vbi accepit vxorem ab suis discessisse. Parmeno deinde ostẽdit vel leuissima interdum causa inter mulieres (quas pueris comparat) inimicitias exoriri.

TERTIVS ACTVS.

PARMENO. PAMPHILVS.

Tetrametri: senarij: & dimeter vnus.

Principium a sũma toti⁹ mali.

Parsi.i.continui.

Ab eo qd' contra spem contigit.

Magna loci detestatio.

Snia ĩ aduersis vsurpata.

At sic. sententia contraria.

Reuerituras. ne vna alterã accuset.

Consolatio a quantitate.

Amatores consolatio angit: non lenit.

Obtrudit ꝓ obtrudebat: energia temporis est.

Implicatio continuarũ miseriarum.

A iusto & decenti.

Ah honesto & congruo.

Suspitio ingentis mali.

A re & tpe.

Seruilis respõsio ad vltimam tm̃ partem.

O Emini ego plura acerba esse credo ex amore homini vnq̃ oblata
Q̃ mihi: heu me ĩfelicẽ: hãccine ego vitã parsi ꝑdere?
Haccine causa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat pręstabilius vbiuis gentium agere ætatem
Q̃ huc redire: atq; hæc ita esse miserum me resciscere?
Nam nos omnes quibus est alicunde aliquis obiectus labos:
Omne quod est interea tempus: priusq̃ id rescitumst lucrost. Pa.
At sic citius qui te expedias his ærumnis reperias.
Si non redisses: hæ iræ factæ essent multo ampliores.
Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile scio reuerituras.
Rem cognosces: iram expedies: rursum in gratiam restitues.
Leuia sunt hęc quæ tu per grauia esse in animũ induxti tuũ. Pã.
Quid consolare me? an quisq̃ vsq̃ gentium est æque miser?
Priusq̃ hanc vxorem duxi: habebat alibi animum amori deditũ.
Iam in hac re vt taceam: cuiuis facile scitu q̃ fuerim miser.
Tamen nunq̃ ausus sum recusare eam quã mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi: atq; impeditũ in ea expediui animũ meũ:
Vixq; huc cõtulerã: hẽ noua res ortast: porro ab hac q̃ me abstrahat.
Tũ matrẽ ex ea re aut me vxorẽ ĩ culpa ĩuenturũ arbitror.
Quod cum ita esse inuenero: quid restat porro nisi vt fiã miser?
Nam matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet.
Tum vxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulit.
Tot meas iniurias quæ nunq̃ vllo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est euenisse Parmeno.
Vnde ira inter eas intercessit: quæ tam permansit diu. Pa.
Haud quidem hercle parumst: si vis vero veram rationẽ exequi:
Non maxumas: quæ maxumæ sunt interdum iræ: iniurias
Faciunt: nam sæpe est in quibus rebus alius ne iratus quidẽ est:

Cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese q̄ pro leuibus noxis iras gerunt:
Quapropter: quia enim qui eos gubernat animus īfirmū gerūt:
Itidem illæ mulieres sunt ferme vt pueri leui sententia.
Fortasse vnum aliquod verbū inter eas iram hāc conciuerit. Pam.
Abi Parmeno intro: ac me venisse nuncia. Par. hem quid hoc est:

Sentētia vera
Argumentū a simili.
Mulieres sūt leues vt pueri

Pam. tace:
Trepidari sentio: cursari sursum prorsum: agedum ad fores
Accede propius. Par. hem sensistin: Pam. noli fabularier.
Proh Iupiter clamorem audio. Par. tute loqueris: me vetas:

Agedū hortantis celere.
Noli. mire expressit auscultantium amorem.

Hic post auscultationem ex ipsis gemitibus parientis Philomenæ suspicatus est Pamphilus graui aliquo morbo eam affectam esse. Proindeq; conqueritur id sibi celatum fuisse a Parmenone. Deinde se intro ,pripit de improuiso parientē offensurus: quē Parmeno consulto nō cōsecutus est. Imprimis igit puellā mat parientē hortat vt taceat: qd Pāphil⁹ & Parmēo auscultātes audiebāt.

MYRRHINA. PAMPHILVS. PARMENO.

Ace obsecro mea gnata. Pam. matris vox visast Philomenæ.
Nullus sum. par. qui dum: Pā. quia periī. Par. quam
Nescio quod magnum malum (ob rem: Pam.
Profecto Parmeno me celas. Par. vxorem Philomenam
Pauitare nescio: quid dixerunt: id si forte est nescio. Pam.
Interī: cur mihi id nō dixti: Par. quia non poterā vna omnia. Pā.
Quid morbi est: Par. nescio. Pam. quid: nemon medicū adduxit:
Par. nescio. Pam.
Cesso hinc ire intro: vt hoc q̄ primum quicquid est certū sciam:
Quo nam modo Philomena mea nunc te offendam affectam:
Nam si periculū vllū in te est: perisse me vna haud dubiū est. Par.
Non vsus facto est mihi nunc hunc intro sequi.
Nam inuisos omnis nos esse illis sentio.

Hic non solū lucina nō inuocat: verū si lentiū q̄q; ob furtiuū cōceptū indicitur.
Pauitare. i. ægrotare.
Quia nō cū stomacho pnūciandū.
Nescio inepta & seruilis. eiusdem verbi repetitio.
Amatoria loquutio.

Heri nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet:
Quod ſane nolim maxime heri cauſa mei:
Seruon ilico introiſſe dicent Soſtratæ.
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali:
Capiti atq; ætati illorum morbus qui auctus ſiet.
Capiti, i vi- tæ. Hera in crimen veniet: ego vero in magnam malum.

Inſequenti ſcæna triſtis continet egreſſus Pamphili ex domo ſocrus: vbi re- pentino & improuiſo aduentu furtiuū deprehendit vxoris partum: quē tamē vt modeſtū decet celare cū maxīe poteſt ac tegere conat. Hic q̄q; eſt quaſi delibera- tio quedam ſuaſionis ac diſſuaſionis ptes continens: quas in ſubditis conſidera- re licet: nam admodum vicini ſunt.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILVS.

Quadrati & Septenarij penultima longa.

Magis labo- rat Teren. vt bonā ſocrū faciat q̄ bo- nam meretri cem.

Eſcio quid iamdudum hic audio tumulturari miſera.
n Male metuo ne Philōenæ magis morb aggraueſcat.
Quod te Aeſculapi & te ſalus ne quid ſit huius oro.

Iterū iſtinc. memoriter dicit. Nunc ad eam viſam. Par. heus Soſtrata. So. hem. Par. iterum iſtic excludere. So.

Ehem Parmeno tun hic eras? perij: quid faciam miſera?
Non viſam vxorem Pamphili: cum in pximo hic ſit ægra? Par.
Non viſas: nec mittas quidem viſendi cauſa quenquam.
Diſſuaſio a ſñia morali. Cauſa ab euentu. Nam qui amat cui odio ipſus eſt: bis facere ſtulte dico.
Laborem inanem ipſus capit: & illi moleſtiam affert:
Tum autem filius introijt videre vt venit quid agat. So.
Quid ais? an venit Pamphilus? Pa. venit. So. dis habeo gratias.
Soſtra. affe- ctum ſequit. Hem iſtoc verbo animus mihi redijt: & cura ex corde exceſſit. Pa.
Iam ea te cauſa maxime huc nunc introire nolo.
Remittēt ver bū actiuum quaſi neutrū Nam ſi remittent quidpiam Philomenam dolores:
Omnem rem narrabit ſcio continuo ſola ſoli:
Quæ inter vos interuenit: vnde ortum ſt initium iræ:

Atq; eccum video ip̄m egredi: q̄ tristis est. So. o mi gnate? Pam
Mea mater salue. So. gaudeo venisse saluum: saluan
Philomena est? Pā. meliuscula est. So. vtinam istuc ita di faxint.
Quid tu igit̄ lachrumas? quid es nūc tā tristis? Pam. recte mat̄. So.
Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente inuasit? Pam.
Ita factūst. So. quid morbi est? Pā. febris. So. cottidiana? P. ita aiūt
Isodes intro: consequar iam te mea mater. So. fiat. Pam.
Tu pueris curre Parmeno obuiam: atq; his onera adiuta. Pa.
Quid? non sciunt ipsi viam domum qua redeant? Pam. cessas?

Quā tristis. q̄ admirati/ue.
Caute respō det: partū ce/lans & men/daciū fugiēs.
Recte. Verbū aliq̄d celātis.
Ita aiunt: reli/giose menda ciū ad rumo rem retulit.

Hic conquestio est ad deliberationem descendēs: an recipiat Pamphilus an repudiat vxorem. In qua tota oratio Pamphili ad argumentū spectans ama/toria magis q̄ maritalis est. Nam aliter nō pueniret̄ ad vltimam cognitionem omniū rerum: nisi adolescens furtiuū vxoris conceptum & partum aliquanto euius q̄ coniugalis dolor expetit tolerasset.

PAMPHILVS.

Tetrametri: & Septenarij penultima longa: & Senarij pauci.

n Equeo mearum rerum initium vllū inuenire idoneū:
Vnde exordiar narrare: quæ nec opinanti accidunt:
Partī quę perspexi his oculis: partīq; accœpi aurib⁹:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo me intro vt corripui timidus: alio suspicans
Morbo me visurum affectam: ac sensi esse vxorem. hei mihi
Postq̄ me aspexere ancillæ aduenisse: ilico omnes simul
Lætæ exclamant: venit: id quod me de repente aspexerant.
Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium.
Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentum meum.
Vna illarum forte interea propere præcurrit nuncians
Me venisse: ego eius videndi cupidus recta consequor.
Postq̄ introij: extemplo eius morbum cognoui miser.

Graue princi piū: vt osten dant̄ mlt̄æ et magne erūne
Auxesis ad erumnam.
Exanimatū .i. consterna/tum turbatū
Hei mihi: ex/clamatio arti ficiosa.
De repente .i. ex improuiso

Morbū dicit modeste: nō vitiū: probr̄

Nam neq; vt celari posset: tempus spatium vllum dabat.
Neq; voce alia ac res monebat ipsa poterat conqueri.
Hic exclamatio ad vitij auctorē refertur. Postq; aspexi: oh facinus indignum inquam: & corripui ilico.
Me inde lachrumans incredibili re atq; atroci percitus.
Ostendit affectū misericordiæ suæ. Mater consequitur: iam vt limen exirem ad genua accidit
Lachrumans misera: misertumst. profecto hoc sic est vt puto:
Prouerbium verum. Omnibus nobis vt res dant sese: ita magni atq; humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum a principio instituit
O mi. a noīe & a blandimento secreta cōfitetur. O mi Pamphile abs te quam ob rem hæc abierit causam vides.
Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
Nunc huc confugit: te atq; alios partum vt celaret suum.
Sed cum orata eius reminiscor: nequeo quin lachrumem miser
Fors fortu. i. subita incerta Quæq; fors fortuna inquit: nobis quæ te hodie obtulit.
Per eam te obsecramus ambæ: si vis: si vas est vti:
Aduersa eius per te tecta tacitaq; apud omnes sient.
Aduersa ei?: nō crimē dic. Si vnq; erga te animo esse amico sensisti: eam mi Pamphile
Ab ante acta vita. Sine labore hanc gratiam te vti sibi des pro illa nunc rogat.
Tentat etiam hoc: tamē verecūde psuadere. Cæterum de reducenda id facias quod in rem sit tuam.
Parturire eam: neq; grauidam esse ex te solus conscius.
Nam aiunt tecum post duobus concubisse eam mensibus.
A possibili. Tum postq; ad te venit: mensis iam hic agitur septimus:
Sepius inculcat qd' impetrare nititur. Quod te scire ipsa indicat res. nunc si potis est Pamphile:
Maxime volo: doq; operam: vt clam partus eueniat patrem:
Atq; adeo omnis. sed si non potest id fieri quin sentiant:
Abortū esse. rationabiliter. s. mense. vij. Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore:
Quin quod verisimile est: ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur. hic tibi nihil est quicq; incōmodi:
Et illi miseræ indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus sum: & seruare in eo certumst quod dixi fidem.

Nam de reducenda id vero neutiq; honestum esse arbitror. Cõclusio p eneruationẽ.
Nec faciam: & si me amor grauiter consuetudoq; tenet. Neutiq;. i. nõ valde.
Lachrumo quæ posthac futura sit vita: cũ in mẽtem venit
Solitudoq;: o fortuna vt nunc̃q; perpetuo es bona. Exclamatio in fortunam lubricam.
Sed iam prior amor ad hanc rem excitatum me reddidit. Consilio. i. de industria.
Quem ego tum consilio missum feci: idem nũc huic operã dabo. Huic: tanc̃q; rei difficili.
Adest Parmeno cum pueris: hunc mimineſt opus
In hac re adesse: nam olim soli credidi
Ea me abstinuisse in principio cum data est.
Vereor si clamorem eius hic crebro exaudiat: Quia curiosus est.
Ne parturire eam intelligat: aliquo mihi est
Hinc ablegandus: dum parit Philomena.

Hic pergens in incepto sermone Parmeno introducit: percontans a Sosia de pelagi periculis. Deinde a Pamphilo in arcem mittitur: ne Philomenam parere interim percipiat.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILVS.

Senarij.

In tu tibi hoc incommodum euenisse iter? So.
a Non hercle Parmemo verbis dici potest Hic poeta ostẽdit incõmoda nauigationis.
Tantum: q̃ re ipsa nauigare incommodum st. Par.
Ita ne est? So. o fortunate: nescis quid mali Prouerbiũ periclitantiũ.
Præterieris: qui nunc̃q; es ingressus mare.
Nam alias vt omittam miserias: vnam hanc vide.
Dies triginta: aut plus eo in naui fui. Tempestas.
Cum interea semper mortem expectabam miser.
Ita vsq; aduorsa tempestate vsi sumus. Par.
Odiosum. So. aut clam me est: deniq; hercle aufugerim Odiosum aduerbialiter.
Potius q̃ redeam: si eo mihi redeundum sciam. Par.
Olim te quidem causæ impellebant leues: Dictũ in fugitiuũ seruũ

Facere vt fa. comicũ & terẽtianũ est.

Quod nunc minitare facere: vt faceres Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante hostium:
Ite intro: ego hunc adibo si quid me velit.

Cui. pigri re sponsio & q̃ si subterfugi entis.

Here etiã tu nũc hic stas? Pã. & quidẽ te expecto. Pa. q̃d est? Pam.
In arcem transcurso opus est. Par. cui homini? Pam. tibi. Par.
In arcem? quid eo? Pam. Callidemidem hospitem
Facetus ioc⁹ ex serui desi/dia.
Myconium: qui mecum vna aduectus est conueni. Par.
Perij: vouisse hunc dicam: si saluos domum
Dicã: nã nũ/ciem versus repudiat.
Rediisset vnq̃ vt me ambulando rumperet. Pam:
Quid cessas? Par. quid vis dicam? an conueniam modo? Pam.
Immo quod constitui me hodie conuenturum eum
Vola: celeri/tatẽ imponit ne q̃d audiat
Non posse: ne me frustra illic expectet: vola. Par.
At non noui hominis faciem. Pam. at faciam vt noueris.
Cesi⁹. i. glau cis oculis.
Magnus: rubicundus: crispus: crassus: cæsius. Par:
Stomachose
Cadaverosa facies: dij illum perdiunt.
Ita defes. hoc in gestu ma/gis exprimit
Quid si non veniet: maneam ne vsq̃ ad vesperum? Pam.
Maneto: curre. Par. non queo: ita defessus sum. Pam.
Ille abijt: quid agam infœlix? prorsus nescio
Quo pacto hoc celem: quod me orauit Myrrhina:
Pamphili pi eras.
Suæ gnatæ partum: nam me miseret mulieris.
Quod potero faciam: tamen vt pietatem colam.
Honestas Pamphli.
Nam me parenti potius q̃ amori obsequi
Incertus. us i scansione ab ijcitur.
Oportet. At at eccum Phidippum & patrem
Video: horsum pergunt: quid dicam hisce incertus sum.

In sequenti scæna Pamphilus elígit potius matrem defendere: Philomenam vero incusare apud senes: q̃ amori obtemperare. A deo vt a conspectu Phidip/pi soceri tandem discedat ea lege & animo: vt nõ sit Philomenã eius filiã tanq̃ vxorẽ reducturus. Quod Phidippus causam ignorans: ægre & indigne tulit.

LACHES. PHIDIPPVS. PAMPHILVS.

Octonarij: Senarij: & Trochaici admixti.

Ixtin dudum dixisse illam se expectare filium: Ph.
d Factũ. L. venisse aiũt: redeat. Pã. quã causã dicã patri:
Quã ob rẽ nõ reducã nescio. L. quẽ ego hic audiui lo-
Certũ obfirmare ẽ via: me quã decreui persequi. La. (qui: Pã.
Ipsus est: de quo hoc agebam tecum. Pam. salue mi pater. La.
Gnate mi salue. Ph. bene factum te aduenisse Pamphile
Atq; adeo quod maximũ ſt: saluom atq; validũ. Pam. creditur. L.
Aduenis modo: Pam. admodum. L. cedo quid reliquit Phania
Consobrinus noster: Pã: sane hercle homo voluptati obsequens
Fuit dum vixit: & qui sic sunt: haud multum hęredem adituant.
Sibi vero hanc laudem reliquit: vixit dum vixit bene. La.
Tum tu igitur nihil attulisti huc plus vna sententia: Pam.
Quicquid est: id quod reliquit profluit. La. immo obfuit.
Nam illũ viuom & saluom vellem. Ph. impune optare istuc licet.
Ille reuiuiscet iam nunq;: & tamen vtrum malis scio. La.
Heri Philomenam ad se accersi hic iussit: dic iussisse te. Ph.
Noli fodere latus: iussi. L. sed iam remittet eam. Ph. scilicet. Pam.
Omnem rem scio: vt sit gesta: aduenies audiui omnia. La.
At istos inuidos dij perdant: qui hæc libenter nunciant. Pam.
Ego scio me cauisse: ne vlla merito contumelia
Fieri a vobis posset: idq; si nunc memorare hic velim:
Q; fideli animo & benigno in illam: & clementi fui:
Vere possim: ni te ex ipsa id magis velim rescisscere.
Namq; eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides:
Cum illa quæ nunc in me iniqua est: æqua de me dixerit.
Neq; culpa hoc euenisse dissidium mea: id testor deos:
Sed quando sese indignam deputat matri meæ:
Cui concedat: cuiusq; mores toleret sua modestia.
Neq; alio pacto componi potest inter eas gratia.

A capitosa interrogatio ne incipit: illa turus illud: venisse aiũt: redeat.
Vt. s. matri potius q; amori obsequr
Auxesis ad salutem.
Creditur: minus blande.
Aut auarus aut iactabũdus hæc dicit.
Laus pdigalium.
Vna. senis auaritiã notat
Correctio.
Heri. huc tendebat tota oratio.
Impcatio in rumigerulos
Nãq;. Terẽ. argumẽtũ. Ingenio. i. natura: cõditiõi
Cõfirmatio cũ ptestatiõe

Segre. ex deliberatione cõclusionẽ colligit.
Segreganda aut mater est a me Phidippe: aut Philomena:
Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi. La.
Pamphile ad aures haud inuito sermo mihi accessit tuus:

Pam. grauis oratio a noïe
Cum post putasse omnes res te præ parente intelligo.
Verũ vide ne impulsus ira praue insistas Pamphile. Pam.
Quibus iris impulsus nunc in illam iniquus sim:
Quæ nunc̃ quic̃ erga me cõmeritast pater:
Quod nollem & sæpe quod vellem meritam scio.

Amoc̃. totũ hoc facit ad Catastrophen: vt auidius reducat
Amoc̃ & laudo: & vehementer desidero.
Nam fuisse erga me miro ingenio expertus sum.
Illic̃ exopto vt reliquã vitam exigat
Cum eo viro me qui sit fortunatior.

Excusatio repudij a necessitate.
Quandoquidẽ illam a me distrahit necessitas. Ph.
Tibi id in manu est ne fiat. La. Si sanus es:

Nõ est: lenis recusatio.
Iube illam redire. Pam. Non est consiliũ pater.

Abijt ne patri durius reniteretur.
Matris seruibo commodis. La. quo abis: mane
Mane inquam: quo abis: Ph. quæ hæc est pertinacia: La.

Inuidiose in Phidippum
Dixin Phidippe hanc rem ægre laturum esse eum:
Quam ob rem te orabam vt filiam remitteres. Ph.
Non credidi ædepol adeo inhumanum fore.

Me: cum põdere legendũ
Ita nuncis sibi me supplicaturum putat.

E duobus alterum eligat
Si est vt velit reducere vxorem: licet.
Sin alio est animo: renumeret dotem: huc eat. La.

Proterue. i. superbe.
Ecce autẽ tu quoc̃ proterue iracundus es. Ph.

Decedet ira. sic trimeter poscit.
Percontumax redisti huc nobis Pamphile. La.
Decedet iam ira hæc: & si merito iratus est. Ph.

Concitato vultu ꝓferẽdum.
Quia paululum vobis accessit pecuniæ:
Sublati animi adsunt. La. Etiam mecum litigas: Ph.

Iratus hæc secum.
Deliberet: renuncietc̃ hodie mihi

Velit ne an non: vt alij si huic non sit siet. La.
Phidippe ades: audi paucis: abijt: quid mea?
Postremo inter se transigant ipsi vt lubet.
Quando nec gnatus nec hic mihi quicq̃ obtemperant.
Quæ dico parui pendunt: porto hoc iurgium
Ad vxorem: cuius fiunt hæc consilio omnia:
Atq; in eam hoc omne quod mihi ægrest euomam.

Gnatus. inuidiose dicit.
Rursum redi tur in mero rem.
Nã egros re leuat vomitus.

In hac sequenti scæna vehemens iurgium continetur Phidippi aduersus Myrrhinam vxorem: de celato sibi filiæ partu. quod factum vxor excusare conat: tegendo virginis in tenebris oppressionẽ. Verum mirandum in modum anxia est: & maxime veretur ne Phidippus hoc ita factum alicunde resciscat.

QVARTVS ACTVS.

MYRRHINA. PHIDIPPVS.

Trimetri: Tetrametri: & duo Dimetri.

Ex myrrhiæ verbis ostenditur qd alia psona egerit: nã filie partũ deprehendit.

Erij: quid agã? quo me vortã? qd meo viro respõdebo
p Misera? nam audisse vocẽ pueri visus est vagientis.
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam.
Quod si resciuerit peperisse eam: id qua causa clam me habuisse
Dicam: non ædepol scio.
Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum. Ph.
Vxor vbi me ad filiam ire sensit: se duxit foras: atq; eccam
Video: qd agis Myrrhina? heus tibi dico. My. mihi ne mi vir? Ph.
Vir ego tuus sum? tu virum me aut hominẽ deputas adeo esse.
Nam si vtrumuis horum mulier vnq̃ tibi visus forem:
Nõ sic ludibrio tuis factis habitus essem. My. qbus? P. at rogitas?
Peperit filia? hem taces?
Ex quo? My. istuc patrẽ rogare est æquum? perij: ex quo censes:
Nisi ex illo cui data est nuptum obsecro? Ph.
Credo: neq; adeo arbitrari patris est aliter. Sed demiror
Quid sit: quam ob rẽ tantopere hunc oẽs nos celare volueris

Ad me. s. litigaturus.
Heus. ostendit eum cogi tabundũ de filia.
Quibus: callida mulieris interrogatio
Mira callidi tas.
Ab accusatõne ad sui defensionẽ conuertitur.

Partum: præsertim cum & recte & tempore suo peperit?

Puerũ: inuidia ab infantis, ætate. Adeon peruicaci esse animo: vt puerum præoptares perire:
Exquo firmiorem inter nos foream icitiam post hac scires
Potius q̃ aduersus animi tui libidinem esset cum illo nupta?
Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi: quæ test penes. My.
Optat ei miseriam. Misera sum. Ph. vtinã sciã ita esse istuc: sed nũc mihi in mẽtẽ venit
Sed nũc. argumentũ a prius dictis. Ex hac re quod locuta es olim: cum illum generum cœpimus.
Nam negabas nuptam filiam tuam posse te pati
Pernoctaret: verbũ Terẽtio peculiare Cum eo: qui meretricem amaret: & qui pernoctaret foris. My.
Leniter profertur. Quamuis causam hunc suspicari: q̃ ipsam veram volo. Ph.
Multo prius sciui: q̃ tu illum amicam habere Myrrhina.
Senectutem accusat. Verum id vitium nunq̃ decreui esse: ego aduleſcentiæ:
Accusatio a pseuerantia. Nam id omnibus innatum st: at pol iam aderit se quoq; cũ oderit.
Sed vt olim te ostendisti eadem esse: nihil cessauisti vsq; adhuc:
Vt filiam ab eo abduceres: neu quod ego egissem esset ratum.
Id nunc res indicium hæc facit quo pacto factum volueris. My.
Cui mat. argumentũ a verisimili: & a psona ido nea. Adeon me esse peruicacẽ censes cui mater siem:
Vt eo essem animo: si ex vsu esset nostro hoc matrimonium? Ph.
Tunc prospicere: aut iudicare nostram in rem quod sit potes?
Audistin ex aliquo fortasse qui vidisse eum diceret
Oratorie auctoritatẽ iudicibus adimit Exeuntem: aut introeuntem ad amicam? q̃d tum postea?
Si modeste ac raro hoc fecit: nonne ea dissimulare nos
Nimis genero indulget. Magis humanum est: q̃ dare operam id scire qui nos oderit?
Nã si. laudat hoc ipm q̃ accusatus est Pãphilus. Nam si is posset ab ea seserepente auellere:
Qua cum tot consuescet annos: non eum hominem ducerem:
Nec virum satis firmum gnate. My. mitte aduleſcentẽ obsecro:
His verbis cõmẽtitia argumenta cõtemnit. Et quæ me peccasse ais. abi: solum solus conueni.
Roga velit ne an non vxorem. si est: vt dicat velle se:
Redde. sin est autem vt nolit: recte consului meæ. Ph.

Siquidem ille ipse non volt: & tu sensisti esse in eo Myrrhina
Peccatum: aderam: cuius consilio ea par fuerat prospici.
Quam ob rem incendor ira: te esse causã facere hęc iniussu meo.
Interdico ne extulisse extra ædis puerum vsq̃ velis:
Sed ego stultior meis dictis: qui parere hanc qui postulem:
Ibo intro: atq; edicam seruis: ne quoq̃ ecferri sinant. My.
Nullam pol credo mulierem me miseriorem viuere.
Nam vt hic laturus hoc sit: si ipsam rem vt siet resciuerit:
Non ædepol clam me est: cum hoc quod leuius sit tam animo ira cundo tulit.
Nec qua via sententia eius mutari possit scio.
Hoc mihi vnum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum:
Si puerum vt tollam cogit: cuius nos qui sit nescimus pater.
Nam cũ compressa est gnata: forma in tenebris nosci non quita ẽ:
Neq; detractum ei tum quicq̃ est qui post possit noscier qui siet.
Ipse eripuit vi in digito: quem habuit virgini abiens anulum:
Simul vereor Pamphilum ne orata nostra nequeat diutius
Celare: cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

Hic eo accusat eã q̃ se ip̃a tutari credit. Excandescit. Edicim⁹ qd' iubemus: interdicim⁹ qd' vetamus. Hæc secum.

Vt ꝓ q̃liter. Vt siet. de ira cundo placidus fiat. Malum. s. maximũ. Quita. Archaismos. Ipse. s. Pam. Hoc ad catastrophen spectat. Alia timoris causa.

In hac sequenti scæna Sostrata filio se purgat de Philomenæ vxoris abscessu. Simulq; se rus abituram pollicetur: ne obstet reliquis sua morositate: neve quo minus Philomena ad Pamphilum redeat impedimento sit. Pamphilus vero contra ne id faciat obnixe dissuadere conatur.

SOSTRATA. PAMPHILVS.

Tetrametri.

n On clã me ẽ mi gnate tibi me esse suspectã: vxorẽ tuã
Propter meos mores hinc abisse: & si ea dissimulas sedulo.
Verum ita me di ament: itaq; obtingant ex te quæ opto mihi:
Vt nunq̃ sciens cõmerui merito: vt caperet odium illa mei.
Teq; anteq̃ me valde amare rebar: ei firmasti fidem.

Negocialis q̃litas in disputatiõe: iustum ne sit repudiare coniugiũ cã matris: nec ne. Cõfirmatio cũ iuramẽto Firmasti fi. i. ꝓbationẽ attribuisti.

Attende ornatum.
Nã mihi ĩtus tuus pater narrauit modo: quo pacto me habueris
A iusto & honesto.
Præpositam amori tuo: nunc tibi me certum est contra gratiam
Referre: & apud me premium esse positum pietatis scias.
Verbis præmollit rẽ dura quã dictura est.
Mi Pamphile hoc vobis: & meæ commodum famæ esse arbitror.
Ego rus arbituram hinc: cum tuo me esse certe decreui patre:
Ab vtili.
Ne mea præsentia obstet: neu causa vlla restet reliqua:
Indignanter hæc.
Quin tua Philomena ad te redeat. Pa. quæso q̃d istuc consilij est:
Dissuasio a p̃sona: a causa: a loco: a facto.
Illius stultitia victa ex vrbe: tu rus habitatum migres:
Haud facies: neq; sinam: vt qui nobis mater maledictum velit:
Mea pertinacia dicat esse factum: haud tua modestia.
Moresnotat detractor.
Tum tuas amicas te & cognatas deserere: & festos dies
Oĩa. Pãphili argumẽta refellit.
Mea causa nolo. So. nihil iam mihi istæc res voluptatis ferunt:
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: saties iam tenet
Vsurpanda loquutio.
Studiorũ istorũ. hęc mihi nunc cura est maxima: vt ne cui mea
Longinquitas ætatis obstet: mortemve exoptet meam.
Inuisam. qa socrus: & qa anus.
Hic video me esse inuisam immerito: tempus est concedere.
Sic optime vt ego opinor omnis causas præcidam omnibus:
Et me hac suspitione exoluam: & illis morem gessero.
Quod. s. oẽs socrus oderunt nurus.
Sine me obsecro hoc effugere volgus q̃d male audit mulierũ. Pã.
Q̃ fortunatus cæteris sum rebus absq; vna hęc foret:
Hanc matrẽ habens talẽ illã aut vxorẽ. So. obsecro mi Pãphile:
Dura patienter ferenda sunt.
Non tute rẽ incõmodã vt quæq; est in animum inducas pati.
q̃ blande p̃catur.
Si cætera sunt ita vt tu vis: itaq; vt esse ego illam existimo:
Polita locutio.
Mignate da veniã hanc mihi: reduc illam. Pã. væ misero mihi. S.
Et mihi qui dẽ: nã hęc res nõ minus me male habet q̃ te gnate mi.

In hac sequenti scæna colloquium est: in quo reconciliatio viri at. q̃ vxoris post frequens iurgium continetur. Deinde disputatio & consilium Pamphili de non reducenda vxore.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILVS. Octonarij: & quidam Quadrati.

Vē cū istoc sermonē habueris ꝓ cul hīc stās accœpi vxor.
q Istuc est sapere: q̄ vbicūq; opus sit animū possis flectere
Quod faciūdū fortasse sit post: idē hoc nunc si feceris. S.
Fors fuat pol. La. abi tu ergo hinc: ibi ego te: & tu me feres. So.
Spero ecastor. La. I ergo intro: & compone quæ simul tecum.
Ferantur: dixi. So. ita vt iubes gaciam. Pam. pater. L.
Quid vis Pāphiie? P. hīc abire matrē? minīe. L. qd ita istuc vis? P.
Quia de vxore incertus sum etiā quid sim facturus. L. quid est?
Quid vis facere: nisi reducere? Pā. equidem cupio: & vix cōtineo.
Sed non minuam meum consilium: ex vsu quod est id persequar.
Credo ea gratia concordes magis: si non reducam fore. La.
Nescias: verum id tua refert nihil vtrum illæ fecerint:
Quando hæc abierit: odiosa hæc est ætas adulescentulis.
E medio æquum est excedere: postremo iam nos fabulæ sumus
Pamphile senex: atq; anus. sed video Phidippū per tēpus egredi:
Accedamus.

Laches audi erat verba Sostratę ad filiū habita. Pręclara sententia. Fors bona fortuna est. Quia vterq; vetus. Dixi porationis verbū Pr̄. vl̄tuose. Stomachose ꝓferendū Ingeniose dicit. Cū gemitu ꝓnūcianda. Moraliter & vere. Per tēpus. i. opportune

Coniungitur cū eo quo d sequitur.

¶In sequenti scæna vltimus error est vicinus & varius. Nā oēs tres hic aliq̄ in re errant. Laches resciscens natū puerū/Myrrhinā taciturnitatis incusat. Phidippus itidem confirmāt. Inde ambo vehemēter Pamphilū ad vxoris reductoinē instigāt: quod cōstanter hic & pertinaciter renuit. Qui a senibus ferme cōuictus ob puerū natū ne prorsus succumbat/abscedit. Hi vero ob meretriciū amorē eum id facere suspicantes/Bacchidē stomachabundi conuenire decernunt.

PHIDIPPVS. LACHES. PAMPHILVS.

Senarij.

Ibi quoq; ædepol sum iratus Philomena
t Grauiter quidē: nam hercle abs te factumst turpiter.
Et si tibi causa est de hac re mater quæ te impulit.
Huic vero nulla est. La. opportune te mihi
Phidippe in ipso tempore ostendis. Ph. quid est? Pam.

Ostendit̄ & matri & socrui esse iratus/ q̄ filia a marito discesserit. Qualitas remotiua criminis.

Pam. ostēdit sibi simulandum esse. Blande.

Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam? La.
Dic filiæ rus concessuram hinc Sostratam?
Ne reuereatur minus iam quo redeat domum. Ph. ah.

Traductio criminis.

Nullam de his rebus culpam commeruit tua.
A Myrrhina hæc sunt mea vxore exorta omnia.
Mutatio fit: ea nos perturbat Laches. Pam.
Dum ne reducam: turbent porro q̄ velint. Ph.

Ego. grauis orationis initium.

Ego Pamphile esse inter nos si fieri potest
Affinitatem hanc sane perpetuam volo.
Sin est vt aliter tua siet sententia:

Accipias puerum: nā liberi patrem sequuntur. Indignanter.

Accipias puerum. Pam. sensit peperisse: occidi. La.
Puerum? quem puerum? Phi. natus est nobis nepos.
Nam abducta a vobis pregnans fuerat filia:
Neq; fuisse pregnantem vnq̄ ante hanc sciui diem. La.

Gaudet & gratulatur. Reprehēsio cū contemptu. Eclypsis. Exaggeratio

Bene (ita di ament) nuncias: & gaudeo
Natum illum: & illam saluam, sed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nos ne hoc celatos tam diu? nequeo satis
Q̄ hoc mihi videtur factum praue proloqui. Ph.

Placet. p displicet.

Non tibi illud factum minus placet: q̄ mihi Laches. Pam.

Firmat sentētiā repudij.

Et si iamdudum fuerat ambiguum hoc mihi:

Aliter senes ac Pā. sentiūt

Nunc non est cum eam iam consequitur alienus puer. La.
Nulla tibi Pamphile hic iam consultatio est. Pam.
Perij. La. hunc videre sæpe optabamus diem:

Tandem aliam dissidij causam commentus est.

Cum ex te esset aliquis qui te appellaret patrem.
Euenit: habeo gratiam dis. Pam. nullus sum. La.
Reduc vxorem: ac noli aduorsari mihi. Pam.
Pater si ex illa me liberos vellet sibi:
Aut se esse mecum nuptam: satis certo scio:

Non me clam haberet quæ celasse intellego.
Nunc cum eius alienum esse a me animum sentiam:
Nec cõuenturum inter nos posthac esse arbitror:
Quam ob rem reducam? La. mater quod suasit sua:
Adolescens mulier fecit: mirandum ne id est?
Censen te posse reperire vllam mulierem
Quę careat culpa? an quia non delinquunt viri? Ph.
Vosmet videte iam Laches & tu Pamphile:
Remissan opus sit vobis: an reducta domum.
Vxor quid faciat in manu non est mea.
Neutra in re vobis difficultas a me erit.
Sed quid faciemus puero? La. ridicule rogas?
Quicquid futurum st huic: reddas suum scilicet:
Vt alamus nostrum. Pam. quem ipse neglexerit pater
Ego alam? La. quid dixti: eho an non alemus Pamphile?
Prodemus quæso potius? quæ hæc amentia est?
Enimuero prorsus iam tacere nequeo.
Nam cogis ea quæ nolo vt præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lachrumarum esse me?
Aut quid sit hoc id solicitare ad hunc modum?
Primum vbi hanc dixti causam te propter tuam
Matrem non posse habere hanc vxorem domi:
Pollicita est ea se concessuram ex ædibus.
Nunc postq̃ ademptam quoq̃ hanc tibi causam vides:
Puer quia clam natus est: nactus alteram es.
Erras: tui animi si me esse ignarum putas:
Aliquando tandem huc animum vt adiungas tuum.
Q̃ longum spatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus quos feci in eam: quam animo æquo tuli?

Esse a tpe p̃senti.
Conuẽturũ. a futuro.
Mater a derivatione causæ.
Dictũ in mulieres.
Remissan ĩ. dimissa ne.
Promittit facilitatẽ suã.
Nostrũ tãq̃ sua quoq̃ interesset.
Prodemus. i exponemus.
Tacere. ne. Cuius tacẽdũ. sit.
Tuarum lachrimarũ. i. meretricis.
Primũ: a sũmo ad imũ.
Altera repudij causa.
Ab anteactũ.

Agit q̃ instãter petit: orat qui demisse precatur.
Egi: atq; oraui te vxorem vt duceres.
Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo:
Laudatio ad ꝑsuadẽdum accõmodata
Quæ tum obsecutus mihi fecisti vt decuerat:
Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum.
Dictum in recidiuos.
Cui tu obsecutus facis huic adeo iniuriam.
Nam in eandem vitam te reuolutum denuo
Interrogatio negans.
Video esse. Pam. me ne? La. teipsum: & facis iniuriam:
Testem. non impeditricẽ appellat.
Confingis falsas causas ad discordiam:
Vt cum illa viuas: testem hanc cum abs te amoueris.
Diuinat. i. verũ dicit.
Sensitq; adeo vxor: nam ei alia causa quæ fuit
Quam ob rem abs te abiret? Ph. plane hic diuinat: nam id est. Pã.
Dabo iusiurandum nihil esse istorũ tibi. La. ah:
Relicta quæstiõe: ad rem redit.
Reduc vxorem: aut quam ob rem non opus sit cedo? Pã.
Non est nunc tempus. La. puerum accipias: nam is quidem
Faceta irrisio Lachetꝫ irati.
In culpa non est: post de matre videro. Pam.
Anxius Pã.
Omnibus modis miser sum: nec quid agam scio.
Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
Promoueo. i. ꝓficio.
Abibo hinc. præsens quando promoueo parum.
Abscedit ne rem aperire cogatur.
Nam puerum credo iniussu non tollent meo.
Præsertim in ea re cum sit mihi adiutrix socrus. La.
Num tibi. tãq; pre amore insaniat.
Fugis: hem? nec quicq̃ certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine
Puerum Phidippe: mihi cedo: ego alam. Ph. maxime.
Non mirum fecit vxor mea si hoc ægre tulit.
Hęc. s. pellicatũ: adulteriũ.
Amaræ mulieres sunt: non facile hæc ferunt.
Propterea hæc irast: nam ipsa narrauit mihi:
Id ego præsente hoc nolebam dicere:
Neq; illi credebam primo: nunc vero palamst.
Nam omnino abhorrere animum huic video nuptijs. La.

Quid ergo agam Phidippe? quid das consili? Ph. Poeta festinat ad rerū cognitionē.
Quid agas meretricem hanc primum adeundam censeo.
Oremus: accusemus grauius: deniq; minitemur: si cū illo habue- Loci oratorij.
Facia vt mones: eho puer curre ad Bacchidē hāc (rit rē postea. L.
Vicinam nostram: huc euoca verbis meis. Vicinā: honeste dixit/ vt seni congruit.
Et te oro porro in hac re adiutor sis mihi. Ph. ah
Iamdudum dixi: idemq; nunc dico Lache: Iamdudū. i. diu ante.
Manere affinitatem hanc inter nos volo: Possit. s. manere.
Si vllo modo est vt possit quod spero fore. Edypsis.
Sed vis me adesse vna dum istam conuenis? La. Delegatio ad aliā prouinciam.
Immo vero abi: aliquam puero nutricem para.

¶In hac sequenti scæna colloquiū cōtinet Bacchidis meretricis & Lachetis patris Pamphili: qui se in causa cōiecturali exercent. Nā senex eā accusat de admissione ad se/ac receptione Pamphili filij. Illa contra constanter admodum inficiatur & pernegat.

ACTVS QVINTVS.

BACCHIS. LACHES.

Octonarij: & vnus dimeter catalecticus.

On hoc de nihil est q̄d Laches nunc me conuentam esse expetit. Hic loquit bona meretrix/ & mitis senex: & est causa cōiecturalis.
Nec pol me multū fallit: quin quod suspicor sit quod velit. La.
Videndum est ne nimis propter iram hāc impetrem q̄ possiem: Videndū. i. puidendū/ cauendum.
Aut ne quid faciam plus: quod post me fecisse satius sit. Lene & molle pœmiū.
Aggrediar. Bacchis salue. Ba. salue Laches. La. credo ædepol te
Non nihil mirari Bacchis: quid sit quapropter te huc foras
Puerum euocare iussi. Bac. Quoq; etiā: parelcō tertiū.
Ego pol quoq; etiā timida sum: cū venit mihi in mentē quæ sim. Quæstus. s. meretricij.
Ne nomen quęstus mihi obstet: nam mores facile tutor. La.
Si vera dicis: nihil tibi pericli est a me mulier: nam

Iam ea ætate sum vt non sit peccato mihi ignoscí æquum:
Cautio La. Quo magis omnes res cautius ne temere faciam accuro.
Nã si id nũc facis facturave es: bonas quod par est facere inscitũ
Inscitum .i. inelegãs est Offerre iniuriam tibi me immerenti iniquum est. Ba.
Est magna ecastor gratia de hac re quam tibi habeam.
Crimen: p/ positio accu satoris: Nam quí post factam iniuriam se expurget: parum mihi proficit.
Sed quid istud est: La. meũ receptas filiũ ad te Pamphilũ. B. ah. L.
Sine dicam: vxorem hanc priusq; duxit vostrum amorẽ pertuli.
Mane: nondum etiam dixi id quod voluí: hic nũc vxorem hãbet.
Permutatio rerum. Quære alium tibi amicum firmiorem: dum tẽpus consulendi est.
Supcilióse & laborióse pnũciandũ Nam neq; ille hoc animo erit: neq; pol tu eadem ístac ætate. Ba.
Quis id ait: La. socrus. Ba. me ne: L. teipsam: & filiã abduxet suã.
Puerumq; ob eam rem clam voluit: quí natus est extinguere. Ba.
Cõmẽdatio a persona. Aliud si scirem (quí firmare meam apud vos possim fidem)
Vt p posteq; Sanctius q; iusiurandum id pollicerer tibi Laches:
Lepida: verbũ meretrícíæ laudi aptum. Me segregatum habuisse vxorem vt duxit a me Pamphilum. La.
Lepida es: sed scin qdvolo potius sodes facias: B. qd vis cedo. La.
Ab vtilí. Eas ad mulieres huc intro: atq; istuc iusiurandnm idem
Ab honesto Polliceare illis: exple animũ his: teq; hoc crimine expedí. Ba.
Bona meretrix contra cõsuetudinẽ facit. Faciam: quod pol si esset alia ex hoc quæstu haud faceret scio:
Vt de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet.
Sed esse falsa fama nolo gnatum suspectum tuum:
Meretrix Pã. gratã. Nec leuiorem vobis: quibus est minime æquom videríer
Hoc ex arte poeta ad Pãphi. laudem refert. Immerito: nã meritus de me est: quod queam illi vt cõmodem. L.
Facilem beneuolumq; lingua tua iam tibi me reddidit.
Suspitionẽ suã fatet. Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoq; hoc etiam credidí.
Nunc autem cum ego te esse præter nostrã opinionem cõperí.
Fac. hoc est pseueres. Fac eadem vt sís: porro nostra vtere amicitia vt voles.
Aposiopo. sis irati. Aliter si facias: sed reprimam me: ne ægre quicq; ex mę audías.

Verũ te hoc moneo vnum: qualis sim amicus: aut quid possiem: Potius q̃ inimicus periculum facias. Ba. faciam sedulo. Cõminatio grauis/non amara.

¶ Hic Bacchis eadẽ Phidippo quoq; earũ rerũ incredulo pollicẽ quę priori scæna Lachetí pmiserat: vtpote se iturã ad expleturam animũ earum: & se a crimine obiecto purgaturã. Quod admodũ graue videt/pellex vt amatoris vxorẽ de mutuo amore leniter alloquat.

¶ Additio. Ad illud verbũ Bacchidis intelligendũ: Quod si pficio &c. Multa Terentius fœliciter ausus est singulari sua arte fretus: quæ reliquis comicis nõ licent. Nã & socrus bonas & meretrices honesti cupidas/p̃ter vulgatã alioq; cõsuetudinẽ facit. Sed tanta vigilantia & causarũ & rationũ momẽta subiũgit: vt ei soli merito videat licere. Quod pfecto cõtra illud est quod in Eunuchi plogo ait: Cõmune esse omnibus comicis bonas matronas facere/meretrices vero malas.

PHIDIPPVS. LACHES. BACCHIS.

Septenarij: Catalectici quidam: & vnus dimeter catalecticus.

Ihil apud me tibi defieri patiar: quin quod opus sit
n Benigne præbeatur.
Sed cũ tu satura atq; ebria eris: puer vt satur sit faci/
Noster socer video venit: puero nutricem adduxit. (to. La.
Phidippe Bacchis deierat per sancte. P. hæccine east: L. hęc ẽ. P.
Nec pol istæ metuunt deos: neq; has respicere deos oppinor. Ba.
Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire:
Licet hæc res hic agitur: Pamphilo me facere vt redeat vxor
Oportet: quod si perficio: non pœnitet me famæ
Solam fecisse id: quod aliæ meretrices facere fugitant. La.
Phidippe nostras mulieres suspectas fuisse falso
Nobis in re ipsa inuenimus: porro hanc nunc experiamur.
Nam si comperit crimini tua se falso vxor credidisse:
Missam iram faciet. sinautem est ob eam rem iratus gnatus
Quod peperit vxor clam: id leuest: scito ab eo hæc ira abscedet.
Profecto in hac re nihil mali est quod sit discidio dignum. Ph.
Velim quidem hercle. La. exquire: adest: quod satis sit faciet Ba.
faciam. Ph.

Post varia nutricis postea verba Phidippus ad generalẽ pmissionẽ se cõfert. Nr. blãdiẽt; Deierat. i. deos iurat. Meretrices irreligiosæ. Amphibologicos. Firmius argumentum Pœnitet. i. parũ videt. Suspectas nõ d' adulterio sed de nur? discessu. Diuisio color. Leuis causa iræ. Post discussionem hoc infert.

Correptio. Exple anim. i. pſuade.

Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute ipſe audiſti dudum
De hac re animus meus vt ſit Laches? illis modo exple animũ. La.
Quæſo ædepol Bacchis; quod mihi es polícita tute vt ſerues. B.

Vis. oſtẽdit difficultatẽ. Coge. ſ. iura mento.

Ob eam rem vis ego introeam? L. I atq; exple animum his; coge
vt credant. Ba.
Eo; & ſi ſcio pol his fore meum conſpectum inuiſum hodie.

Dictũ verũ Aliæ pſuadendi rõnes

Nam nupta meretrici hoſtis eſt; a viro vbi ſegregata eſt. La.
At hæ amicæ erunt; vbi q̃ obrem aduenéris reſciſcent. Ph.
At eaſdem amicas fore tibi promitto rem vbi cognouerint.
Nam illas errore & te ſimul ſuſpitione exolues. Ba.

Pudet. ſ. cõſcia criminiſ

Perij; pudet Philomenæ; ſequimini me intro huc ambę. La.

Oñdit cõe bonũ vtriq; euenturũ

Quid eſt quod mihi malim; q̃ quod huic intelligo euenire?

Segregat a pellice: diſiũgit ab vxore. Rẽ na. ex amicitia ſenis. Et glo. ex facto ſingulari.

Vt gratiam ineat ſine ſuo diſpendio; & mihi vna proſit?
Nam ſi eſt vt hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit;
Scit ſibi nobilitatem ex eo & rem natam & gloriam eſſe;
Referetq; gratiam ei; vnaq; nos ſibi opera amicos iunget.

¶ In hac ſequenti ſcæna cõuerſio eſt fabulæ. Nam in ea Bacchidis interuẽtu errores deprehenduñt. Nempe per anuli cognitionẽ Philomena a Pãphilo cõpreſſa reſciſcit. Exindeq; natum ſibi puerũ liquido cognoſcitur. Inſuper Bacchis ipſa longo ac perpolito ſermone beneficia ſua/ & in Pamphilũ & vniuerſam eius familiã (citra meretriciũ morẽ) abunde collata cõmemorat.

¶ Additio. Animaduerte Parmenonem ſeruũ in hac tota fabula perpigrũ & perq; curioſum induci: ita tamen vt nihil quicq; ei ex ſententia procedat.

¶ Scæna faceta.

PARMENO. BACCHIS.

Septenarij.

Hoc aſtomachãte dr ſeruo. Moraliter ineptus addidit curioſus ſeruus. Seruilis percontatio.

Edepol nę meã herus eſſe operã deputat parui precij;
a Qui ob rem nullam miſit fruſtra; vbi totũ deſedi diẽ;
Myconiũ hoſpitem dũ expecto in arce Calidemidem;
Itaq; ineptus hodie dum illic ſedeo; vt quiſq; venerat
Accedebam; aduleſcens dic dum quæſo; es tu Myconius?

Non sum: ac Callidemides? non: hospitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neq; enim quenq; esse arbitror.
Deniq; hercle iam pudebat: abij. sed quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hic est rei? Ba.
Parmeno opportune te offeres: prop ere curre ad Pāphilū. Par.
Quid eo? Ba. dic me orare vt veniat. Par. ad te? Ba. immo ad Phi-
lomenam. Par.
Quid rei est? Ba. tua quod nihil refert: percontari desinas. Par.
Nihil aliud dicam? Ba. etiam cognosse anulum illum Myrrhinam
Gnatæ suæ fuisse: quem ipsus mihi olim dederat. Par. scio.
Tantū ne est? Ba. tantum: aderit continuo: hæc vbi ex te audierit.
Sed cessas? Par. minime eqdē: nā hodie mihi potestas haud data st
Ita cursando atq; ambulando totum hunc contriui diem. Ba.
Quantam obtuli aduentum meo læticiam Pamphilo
Hodie? quot cōmodas res attuli: quot autem ademi curas?
Gnatum ei restituo: qui pene harum ipsiusq; opera perijt.
Vxorem quam nunc̄ est ratus posthac se habiturum reddo:
Qua re suspectus suo patri & Phidippo fuit exolui.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inueniundis.
Nam memini ab hinc menses decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum: sine comite: vini plenum:
Cum hoc anulo: extimui ilico. mi Pamphile inq; amabo:
Quid exanimatus es obsecro? aut vnde anulum istum nactus?
Dic mihi: ille alias res agere se simulare: postq; video
Nescio quid suspicarier: magis cœpi instare vt dicat.
Homo se fatetur vi in via virginem nescio quā compressisse.
Dicitq; sese illi anulum dum luctat detraxisse.
Eum hæc cognouit Myrrhina in digito modo me habentem.
Rogat vnde sit: narro omnia hæc: indest cognitio facta

Nostro. s. Pāphilili familiariter.
Parmenoni iterū curren dum est.
Prouerbiū in curiosos pcōtatores.
Tantum: eclypsis.
Minime eq. q̄si di. cu fre re nequeo.
Hęc Bacchis secum.
Restituo p. prie. Reddit qd cupit: re stituit cupitum.
Anulus. fabulæ nodū soluit.
Nocte p̄ma .i. in crepusculo.
Variæ cōiecturę.
Suspicarier .i. trepidare.
Nescio quā appone no mē: & tolles fabulam.
Inde. ab anulo & narratione.

Cōcludit fabulę narrationem. Philomenam esse compressam ab eo: & filium inde hunc natum:
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor.
Attēde meretricū cōditionem. Et si hoc meretrices aliæ nolunt: neq; enim est in rem nostram:
Vt quisq; amator nuptijs letetur: verum ecastor
Honesta meretrix. Nunq; animum quæsti gratia ad malas adducam partes.
Antipophō Ego dum illo licitumst vsa sum benigno & lepido & comi.
Incommode mihi nuptijs euenit factum: fateor.
At pol me fecisse arbitror ne merito mihi eueniret.
Snīa moral Multa ex quo fuerint commoda eius: incōmoda æquumst ferre.

¶In hac vltima scæna Pamphilus tanto ex rerū gestaꝝ ꝑfundit gaudio: vt præ nimio affectu a Parmenone tam opportuna nunciante/ neutiq; ad credendū ꝑsuaderi potuerit: nisi eadē illa Bacchis quoq; eius amica q̄ blande confirmaret Hæc deinde Pamphili vxorē mirifice laudat: simulq; cōsuetudinē illam frequentem/ vltro citroq; habitam omnibus vsq; celandam esse vterq; censet. Postremo per facetam & iucundam Parmenonis sententiam comœdiæ finis imponit.

PAMPHILVS. PARMENO. BACCHIS.

Tetrametri: & Trimetri.

Quod misere cupit Pā. tardius ob affectū credere pōt. Vide mi Parmeno etiam sodes: vt mihi hęc certa & clara attuleris:
Sic alibi: Immortalitatē nactus sum Ne me in breue hoc cōijcias tempus: gaudio hoc falso frui. Par.
Sic fit in rebus subitis. Visum est. Pam. certon? P. certe. Pā. deus sum: si hoc itast. Par.
verum reperies. Pam.
Amphibologicos ex affectu. Manedū sodes: timeo ne aliud credā: atq; aliud nūcies. Par.
Maneo. Pam. sic te dixisse opinor: inuenisse Myrrhinam
Ita inq̄: q̄si fastiditus & obtusus. Bacchidē anulū suū habere. Par. factū. Pā. eum quē olim ei dedi:
Eaq; hoc te mihi nūciare iussit: ita ne ē factum? Par. ita inq̄. Pam.
Quid: deliberantis est. Quis mest fortunatior? venustatisq; adeo plenior? ego ne te
Pro hoc nūcio quid donem quicquid nescio. Par. at ego scio. Pā.
Plus optat scientiā q̄ donum. Quid? Par. nihil enim: nam neq; in nuncio: nec in me ipso boni
quid sit scio. Pam.

Egon qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris: Reducem. i. incolumem
Sinam sine munere abire? ah nimium me ignauon putas. Ingratus videri nō vult
Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium. Blāda & amatoria exclamatio.
Me expectat credo: adibo. Ba. salue Pamphile. Pam. Laus bacch.
O Bacchis: o mea Bacchis: seruatrix mea. Ba.
Bene factum: & volupest. Pam. factis vt credam facis:
Antiquamq; adeo tuam venustatem obtines:
Vt voluptati obitus: sermo: aduentus tuus quocunq; adueneris: Pam. laus a blanditijs.
Semper siet. Ba. et tu ecastor morem antiquam: atq; ingenium obtines:
Vt vnus hominum homo te viuat nunq; quisq; blandior. Pā.
Ah ah he: tum mihi istuc? Ba. recte amasti Pamphile vxorē tuā. Interiectio ridentis.
Nam nunq; ante hūc diem meis oculis eā quod nossem videram Emula formā laudat.
Per liberalis visast. Pam. dic verū. Ba. ita me di amēt Pāphile. Pa. Harę re. s. de cōsuetudine nostra.
Dic mihi harum rerum nunquid dixti iam patri? Ba. nihil. Pam. neq; opus est.
Adeo mutito: placet nō fieri hoc itidem: vt in comœdijs. Vt in co. q̄si hic comœdia non sit/ sed veritas.
Omnia omnes vbi resciscunt: hi quos par fuerat rescíscere
Sciunt. quos non autem scire æquum st: neq; rescíscūt: neq; sciēt. Scim? ex nobis: rescíscimus ex alijs
Immo etiam hoc qui occultari posse facilius credas dabo. Splēdidalo quutio.
Myrrhina ita Phidippo dixit iureiurando meo
Se fidem habuisse: & propterea te sibi purgatū. Pam. optu mest:
Speroq; hanc rem euenturam nobis ex sententia. Par.
Here licet ne me scire ex te hodie quid sit quod feci boni? Ridicule curiosus inq;rit.
Aut quid istuc est quod vos agitis? Pā. nō licet Pa. tamē suspicor? Edypticos'. stimulat magis curiosū.
Egon hunc ab Orco mortuum quo pacto? Pam. nescis. Pa.
Quantum hodie profueris mihi: & ex quanta ęrumna me extraxeris. Par. Correctio.
Immo vero scio: neq; hoc imprudēs feci. P. ego istuc satis scio. P. Hoc auget beneficij meritum.

Iactantia seruilis.

An temere quicq; parmenonẽ prętereat: quod facto vsus sit? Pã. Sequere me intro Parmeno. Par. sequor equidẽ: plus hodie boni Feci imprudens: q; sciens ante hunc diem vnquam.

Lepidum dictum.

PLAVDITE.

¶ Additio. Equidem plus hodie &c. Donatus & alij hoc dictum meretricis abeuntis poti? q; Parmenonis esse censent. Quod nobis minime qdẽ videt cõuenire: cũ alias ob causas: tum q; paulo superius Parmeno ex Pamphilo percõtaẽ/ liceat ne sibi scire quid nam sit/ si qd boni fecerit. Ex quo liquido constat ipsum hoc imprudentẽ fecisse. Præterea hic seruus per totã comœdiam tametsi curiosus omnium/ omniũ tamen rerũ gerendarũ ignarus introducitur.

¶ Vale lector humane: & quod Malleoli nostri in Terentianas expositiones percuderint boni consule/ propediem potiora conspecturus.

¶ Sex hæ Terẽtianę fabulæ/ in comicos suos numeros redactę: atq; Petri Marsi & Pauli Malleoli luculentis elucubrationibus explanatæ/ marginariq; adnotationibus (quæ iam suis locis adaptatę sunt adeo concinne/ vt glossema suo textui plane e regione positũ cõcordet: quo facilius & prõptius singula ad oculum pateant) exornatæ: & nunc diligentiori studio recognitæ: tex optato fine clauduntur. Per Ioannem Knoblouchũ/ exquisitissimũ chalcographiæ Argentoratẽ. artificem/ reiq; literariæ studiosæq; iuuentutis summũ & singularem promotorẽ/ stanneis caracteribus mandatæ: pridie Idus Martij: Anno a Christi incarnatione. M.D.XIII.

PVB. TERENTII VITA: EX LIBRO PRIMO PETRI CRINITI DE POETIS LATINIS.

Erentius poeta comicus Carthaginensis patria fuit. Romam perductus tradit: cū in tenera ætate foret. Quibus potissimū bellis id accidit/ parū compertū est: vt refert Aelius Donatus ex Fenestellæ cōmentarijs. Illud pro certo cōstat: eum Romę diligentia Terentij Lucani patroni accurate institutū: atq; liberalibus disciplinis eruditum. Cum facilitate ingenij & elegātia in primis excelleret: breui consequutus est/ vt a Terentio patrono esset manumissus. Per ea tempora in scæna floruit: quibus prędari atq; egregij ciues Romæ habiti sunt. M. Marcellus. P. Scipio. Qu. Fabius Maximus. Neq; desunt authores qui scribant eundē Terentiū maxima familiaritate vixisse cum. P. Scipione/ & C. Lælio. Sæpeq; solitum apud nobiliores ciuitatis cœnitare. Qua in re dum placere illis omni opera nititur/ eorūq; cōmodis inseruire: ad summā inopiā traditur redactus. Statiū prēterea Cecilium (qui scribēdis comœdijs excelluit) magna diligētia obseruauit: eiq; suas fabulas more veterū recitare cōsueuit. Comœdias sex composuit: easq; ab Apollodoro & Menandro poetis græcis/ in sermonē latinū cōuertit: tanta sermonis elegātia & proprietate/ vt eruditorū iudicio nihil perfectius aut absolutius in eo scribendi genere habitū sit apud latinos. Sequutus est in his. Qu. Enniū. M. Plautum/ & Neuiū: vt ipse testat/ cū suis calumniatoribus respondet. Phormionē & Ecyram ab Apollodoro transtulit: reliquas quattuor a Menandro. Aelius Donatus (qui cōplura diligentissime de hoc poeta scribit) cum alia multa in eo cōmendat: tum præcipuū dicit/ q; in scribendis fabulis & arte vsus est/ & vt amorē antiquū retinuerit. Et ita temperauit affectus/ vt neq; ad tragicā magnitudinē intumescat/ neq; abijciat ad historiā: quod minime factū est (inquit) a Plauto/ Afranio/ & cæteris comœdiarū scriptoribus. M. Cicero in epistola ad. T. Atticū refert: Terentiū esse optimū authorem latinitatis: eiusq; fabulas multos existimasse propter elegantiā sermonis/ a C. Lælio scriptas. Quā opinionē idem Terentius maxime videt confirmasse: quo magis calumniatores suos in odium traheret. Sic em̄ refert in Adelphis fabula/ sub persona Prologi.

Quod illi maledictum vehemens existimant:
Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet
Qui vobis vniuersis & populo placent.
Quorum opera in bello/ in ocio/ in negocio/
Suo quisq; tempore vsus est sine superbia.

Horatius Flaccus/ veterū poetarū optimus censor: in Cecilio grauitatē/ in Terentio artem constituit: qua inter cæteros comicos mirifice excelluit. Qd Quintilianus videt sentire/ in libris ad Marcellū Victoriū. Sed idem tamen (inquit) maiorem gratiā habuisset/ si in trimetris constitisset. Ausonius q; q;

Vergiliũ Homero/Terentiũ Menandro adiungit: eiq; elegantiã latini ſermonis præcipue tribuit.

Tu quoq; qui latium lecto ſermone Terenti
Comis: & aſtricto percurris pulpita ſocco.

Traditum eſt illum poſt editas aliquot Romæ fabulas/in Græciã adnauigaſſe: quo facilius diſciplinas Græcorũ atq; inſtituta perciperet. Plurimaſq; fabulas à poeta Menandro in latinũ cõuertiſſe: quę facto naufragio perierũt ¶ De obitu illius varia ſcribunt authores. In Arcadia obñſſe cum aliꝭ plures teſtantur/tum poeta Auſonius: ob nimium dolorem amiſſarũ fabularum/quas ipſe naui præmiſerat. ¶ De forma illius atq; effigie referuntur complura ab Aelio Donato: qui eiuſdem comœdias magna eruditione interpretatus eſt. ¶ Argumenta illa quæ Terentianis fabulis præponunt/a Sulpitio Apollinari illuſtri grammatico compoſita ſunt. Quod cum aliꝭs multis argumentis/ tum maxime antiquitate codicum probari poteſt: in quibus nomen Sulpitij legitur.

VITAE TERENTII FINIS.

IOANNES KNOBLOVCH.

